

Ministeriet for Grøn Trepert
Styrelsen for Grøn
Arealomlægning og Vandmiljø

§25-tilladelse til Klima- lavbundsprojektet Kvorning

Indhold

§ 25-tilladelse til Klima-lavbundsprojektet Kvorning	6
1. Afgørelse	6
1.1 Baggrund	7
2. Beskrivelse af projektet	8
2.1 Projektets placering	8
2.2 Projektets anlægstiltag	8
2.2.1 Tiltag 1 og 2 - Genslyngning af vandløb og forbedring af de fysiske forhold	9
2.2.2 Tiltag 3 - Etablering af 130 m kildebæk	11
2.2.3 Tiltag 4 - Etablering af 25 røroverkørsler og 6 træspange	12
2.2.4 Tiltag 5 - Etablering af 21 vandhuller og sjapvandsområder	13
2.2.5 Tiltag 6 - Hel eller delvis opfyldning af afvandingsgrøfter	14
2.2.6 Tiltag 7 - Projekttiltag ved 10 nye lokaliserede rigkær	14
2.2.7 Tiltag 8 - Opfyldning af eksisterende profiler af vandløb	15
2.2.8 Tiltag 9 - Blokering af dræn på ca. 69 lokaliteter	15
2.2.9 Tiltag 10 - Omlægning af 6 drænsystemer fra oplandet til overrisling/udløb i projektområdet	16
2.2.10 Tiltag 11 - Etablering eller oprensning af afskærende grønninger	17
2.2.11 Tiltag 12 – Rydninger af beplantning	18
2.2.12 Tiltag 13 og 14 - Anlæggelse af trampestier og to p-pladser	19
2.2.13 Midlertidige arbejds- og oplagspladser	20
2.3 Anlægsperioden	22
2.3.1 Adgangsveje og arbejdskørsel i projektområdet	23
2.4 Drift af projektet	23
2.4.1 Afvandingsforhold	23
2.4.2 Fremtidige ejerforhold og drift af arealerne	25
3. Offentlig høring	25
3.1 Resume af høringssvar	26
3.2 Høringens indflydelse på afgørelsen (2. offentlighedsfase)	29
4. Oversigt over projektilpasninger/ afværgeforanstaltninger	31
5. Vilkår for tilladelsen	39
5.1 Vilkår for tilladelsen	39
6. Begrundelse for afgørelsen	44
6.1 Målsatte vandforekomster	45
6.1.1 Grundvand og drikkevand	45
6.1.2 Målsatte overfladevandforekomster	48
6.1.3 Havstrategiområder	58
6.2 Natura 2000-områder	58
6.2.1 Natura 2000 område nr. 30	59
6.2.2 Natura 2000 område nr. 14	111
6.2.3 Natura 2000-område nr. 33	119

6.2.4	Øvrige fuglearter på bilag 1 til fuglebeskyttelsesdirektivet	121
6.3	Beskyttede arter	125
6.3.1	Bilag IV-arter	126
6.4	Beskyttet Natur	136
6.4.1	Naturbeskyttelseslovens § 3	136
6.5	Friluftsliv og rekreativ værdi	170
6.5.1	Vurdering af friluftsliv og rekreative interesser	172
6.6	Råstoffer	172
6.7	Kulturarv og arkæologi	177
6.8	Alternativer	179
6.9	Kumulation med andre projekter	180
6.9.1	Samlet konklusion	182
7.	Overvågning	183
8.	Offentliggørelse	184
9.	Klagevejledning	184

BILAGSOVERSIGT

Bilag 1	Afgrænsningsnotat
Bilag 2	Miljøkonsekvensrapport
Bilag 3	Resume af hørings svar 2. offentlighedsfase (hvidbog)

§ 25-tilladelse til Klima-lavbundsprojektet Kvorning

1. Afgørelse

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (SGAV) meddeler hermed tilladelse efter miljøvurderingslovens¹ § 25 stk. 1 til etablering af klima-lavbundsprojektet Kvorning.

Tilladelsen meddeles til Naturstyrelsen, Gjøddinggård, Førstballevej 2, 7183 Randbøl, der er bygherre for projektet. Tilladelsen meddeles på vilkårene, der fremgår af nærværende afgørelses afsnit 5, på baggrund af bygherres ansøgning, den offentliggjorte miljøkonsekvensrapport samt eventuelle supplerende oplysninger og resultater af de høringer, der er foretaget.

SGAV træffer afgørelse i sagen, jf. § 3 stk. 1 nr. 1 i miljøvurderingsbekendtgørelsen², da Naturstyrelsen (staten) er bygherre.

Naturstyrelsen skal etablere projektet i sin helhed, men vil i driftsfasen forsøge at videresælge arealerne. Eventuelle vilkår for driftsfasen skal fortsat overholdes ved et eventuelt videresalg af dele af projektet.

Det er en forudsætning for nærværende tilladelse, at Naturstyrelsen etablerer og driver projektet inden for de fysiske og miljømæssige rammer og forudsætninger, der fremgår af miljøkonsekvensrapporten. Herunder skal de projektindbyggede forudsætninger, der er anført i rapporten etableres, ligesom projektilpasninger/afværgeforanstaltninger i afsnit 4 og vilkårene i afsnit 5 i nærværende tilladelse skal overholdes.

Espoo høring

SGAV har vurderet, at anlæg og drift af de ansøgte aktiviteter ikke kan have en grænseoverskridende påvirkning. Der er derfor ikke gennemført en Espoo-proces for klima-lavbundsprojektet Kvorning.

Samordningsreglerne

Der skal foretages en miljøvurdering af klima-lavbundprojektet Kvorning efter miljøvurderingsloven, en vurdering efter habitatdirektivet (habitatbekendtgørelsen §§ 6 og 10) samt en vurdering efter lov om vandplanlægning (indsatsbekendtgørelsens §8). SGAV har for klima-lavbundsprojektet anvendt en fælles procedure efter miljøvurderingsbekendtgørelsens §7, stk. 1, hvilket betyder, at der gennemføres en koordineret miljøvurderingsproces for projektet efter reglerne i miljøvurderingsloven, habitatbekendtgørelsen og lov om vandplanlægning (indsatsbekendtgørelsens § 8). Når der skal meddeles tilladelse til projektet efter anden lovgivning, skal nærværende miljøvurdering af projektet anvendes som grundlag for afgørelsen.

---

¹ Lovbekendtgørelse nr. 4 af 03/01/2023 om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM)

² Miljøvurderingsbekendtgørelse nr. 1608 af 09/12/2024 om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter og bekendtgørelse om ændring af bekendtgørelse om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter nr. 430 af 02/05/2025

1.1 Baggrund

Klima-lavbundsprojekt Kvorning har til formål at genoprette den naturlige hydrologi og herunder særligt at fjerne kunstigt drænende elementer i projektområdet på ca. 505 ha. Projektområdet afvandes i dag af et stort antal grøfter og dræn, som har afløb til Søbæk og Nørreå. De tørveholdige jorde har et højt indhold af organisk kulstof, som under de nuværende drænede forhold nedbrydes og frigives til atmosfæren som drivhusgasser. Ved at blokere afvandingssystemerne hæves det terrænnære grundvandspejl, og nedbrydningen af tørvejorderne stoppes, hvorved udledningen af drivhusgasser reduceres til gavn for klimaet.

Projektet har ophæng i klima-lavbundsordningen i Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug af oktober 2021. Indsatsen med klima-lavbundsprojekter er med til at understøtte målet om at reducere Danmarks udledningen af skadelige drivhusgasser med 70 % frem mod 2030. Samtidig kan indsatsen understøtte andre hensyn særligt i forhold til natur, miljø og klimatilpasning samt friluftslivets adgang til naturområderne.

I projektområdet ligger store dele af arealerne hen som agerjord i omdrift med græs, der benyttes til græsning, høslæt og biomassehøst. Knap ¼ del af arealerne er naturarealer. I særligt den centrale del af projektområdet er der dog også en del arealer i omdrift med afgrøder.

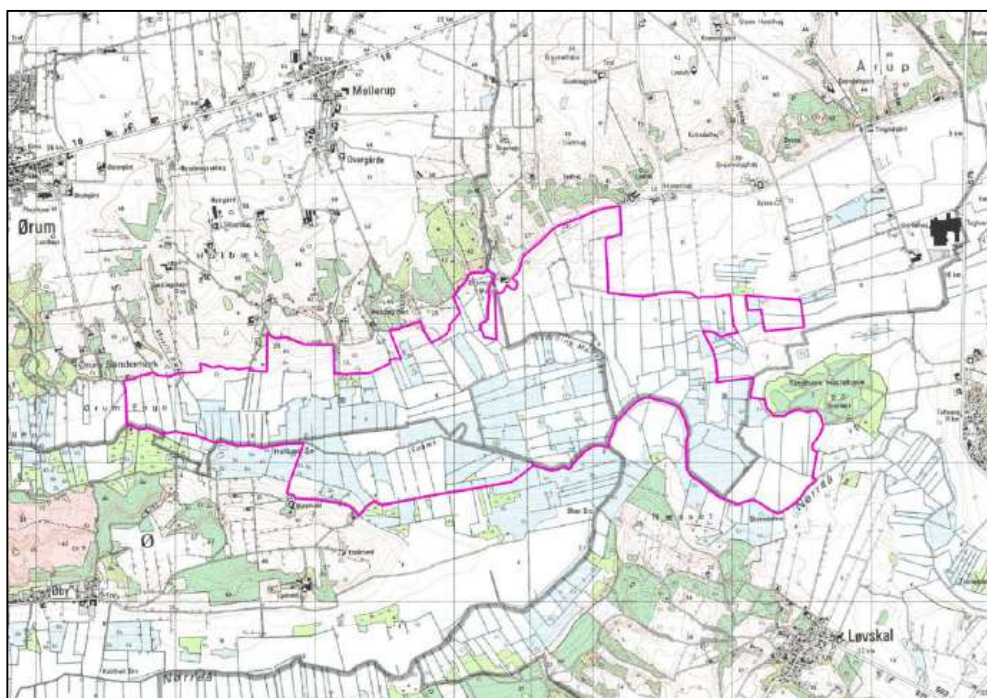
Bygherre oplyser, at der vil blive tinglyst en vådområdedeklaration, hvorved det sikres, at projekttiltagene, der har genskabt naturlig hydrologi i projektområdet, ikke ændres. Endvidere sikres det gennem vådområdedeklarationen, at landbrugsdriften i hele projektområdet ekstensiveres ved realisering af projektet, hvorved arealerne ikke må omlægges, gødes, sprøjtes, afvandes eller tilplantes. Inden projektet etableres, har Naturstyrelsen midlertidigt opkøbt projektarealerne eller har indgået projektaftaler med lodsejerne om deltagelse i projektet. Inden Naturstyrelsen gensælger arealerne, efter projektet er gennemført, tinglyses vådområdedeklarationen på arealerne.

Derudover har alle medvirkende lodsejere skrevet under på, at Naturstyrelsen har fuldmagt til at varetage miljøvurderingsprocessen for klima-lavbundsprojektet Kvorning, herunder at ansøge om §25-tilladelse i henhold til lov om miljøvurdering.

2. Beskrivelse af projektet

2.1 Projektets placering

Projektområdet er beliggende i Viborg Kommune, i Nørreådal mellem Randers og Viborg. Hele projektområdet er beliggende i Natura 2000-område nr. 30 – Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådal samt Skravad Bæk. Endvidere er den overvejende del af de nuværende ekstensive arealer §3-beskyttede naturtyper som enge, moser og søer, ligesom flere af vandløbene i projektområdet er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3. Heraf er 4 af vandløbene også målsat efter lov om vandplanlægning.

Figur 2-1 Placering af klima-lavbundsprojekt Kvorning (pink streg) langs Nørreå og Søbæk. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 1.

2.2 Projektets anlægstiltag

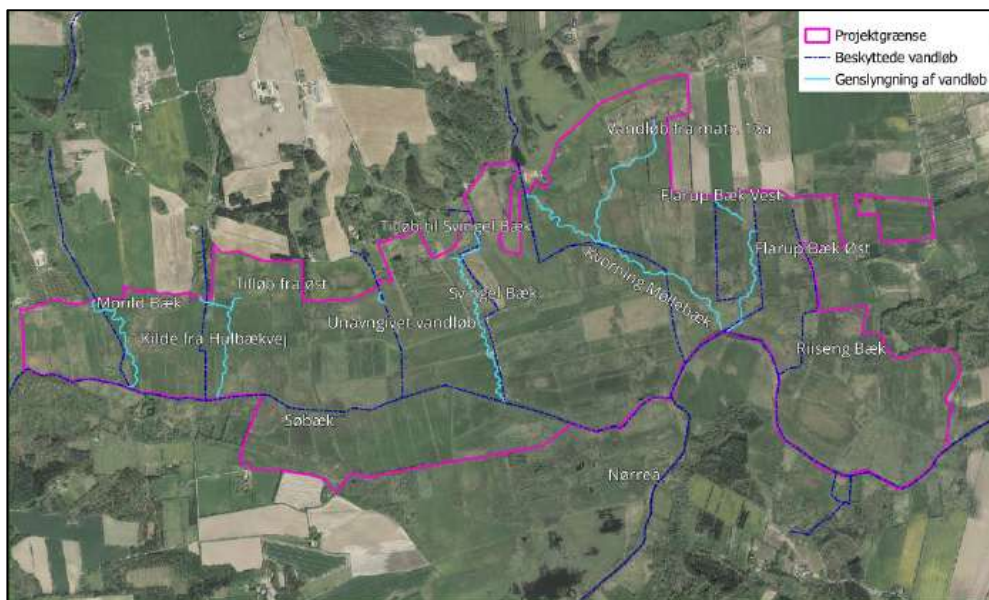
For detaljeret projektbeskrivelse henvises til miljøkonsekvensrapporten herunder særligt til dennes bilag 6.0 til 6.15.

Klima-lavbundsprojektet Kvorning har til formål at genoprette den naturlige hydrologi og herunder særligt at fjerne kunstigt drænende elementer i projektområdet på ca. 505 ha. Projektet skal realiseres ved at den intensive dræning af projektarealet ophører, hvorved der vil indfinde sig naturlige hydrologiske forhold i ådalen.

Herunder beskrives de anlægstiltag som gennemføres som en del af projektet. Anlægstiltagene består primært af 14 delelementer, som er overordnet beskrevet i nedenstående afsnit. Projekttiltagene fremgår af bygherres kortbilag 6.0 til 6.15 til miljøkonsekvensrapporten.

2.2.1 Tiltag 1 og 2 - Genslyngning af vandløb og forbedring af de fysiske forhold

Projektområdet afvandes af et stort antal vandløb (grøfter og dræn), som har afløb til Søbæk og Nørreå, hvilket fremgår af miljøkonsekvensrapportens afsnit 4.4 og Figur 2-2 herunder. Vandløbene i projektområdet fremstår regulerede, udrettede og nedgravede i terrænet, med en ringe bundhældning. Det giver vandløbene dårlige, ensartede fysiske forhold og resulterer i lave strømhastigheder og ofte blød bund i form af sand- og mudderaflejringer.

Figur 2-2. Tiltag 1 med genslyngning af vandløb (figur 9 i miljøkonsekvensrapporten).

Projektet omfatter genslyngning af i alt 10 vandløb, vist i Figur 2-2, hhv. Morild Bæk (V1), Kilde fra Hulbækvej (V2), Tilløb fra øst, unavngivet vandløb, Svingel Bæk (V6), tilløb til Svingel Bæk, Kvorning Møllebæk (V5), Flarup Bæk øst (V3) og Flarup Bæk vest (V4) samt vandløb fra matr.nr. 13a Kvorning By, Kvorning. Anlægstiltagene for hvert vandløb er beskrevet herunder. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at ved omlægning af vandløbene vil de nye traceer så vidt muligt graves tørre og udgraves før end de tilkøbes vandløbet. Åbning/tilkobling af de nye strækninger til det eksisterende vandløb vil ske ”oppefra”, således at vandløbsfaunaen sikres mulighed for at følge med over i de nye vandløb uden at blive fanget i afløbsløse lommer. Anlægsarbejdet tilrettelægges så jord der udgraves direkte transporteres med dumper til de nærliggende områder, der skal fyldes op med jord, så transporten bliver mindst mulig.

Morild Bæk (V1)

Morild Bæk ligger i den vestligste del af projektområdet. Det er et lille reguleret tilløb til Søbæk med udspring sydøst for Ørum. Vandløbet er ca. 1,5 km langt med en gennemsnitlig bredde på 0,8 m og dybde på 5-15 cm. I den nederste halvdel af bækken er der gode strømforhold med sandet-gruset bund. Dog bliver sandvandringen meget markant på de sidste par hundrede meter inden udløbet i Søbæk.

Vandløbet forlægges til et nyt terrænnært slynget profil over en ca. 820 m lang strækning inden for projektområdet med en bund bredde på 0,5 m og et anlæg på 1:2. Se bilag 6.01 til miljøkonsekvensrapporten. På hele strækningen udlægges grus og større sten for, at skabe fysisk variation i vandløbet sammen med den variation i strømforhold, som genslyngningen skaber.

Kilde fra Hulbækvej (V2)

Kilden fra Hulbækvej er en lille kildebæk, der på den øvre del, der løber langs Hulbækvej er reguleret, hvilket ændrer sig til et forløb med meget varierede fysiske forhold i en lille ådal før kildebækken løber ind i projektområdet. Inden for projektområdet har bækken et reguleret, kanaliseret og dybtliggende forløb på den nederste del, inden udløb i Søbæk.

Kildebækken forlægges inden for projektområdet til et nyt terrænnært, slynget profil over en ca. 760 m lang del strækning inden for projektområdet, med en bundbredde på 0,4 m og et anlæg på 1:3 vist på bilag 6.02 til miljøkonsekvensrapporten. På de øverste 240 m af strækningen udlægges grus og større sten i kildebækken og på resten af strækningen udlægges større sten. Grus- og stenmaterialerne udlægges for at skabe fysisk variation i vandløbet sammen med genslyngningen.

Tilløb fra øst (grøft G36)

Vandløbet Tilløb fra øst, (angivet som G36 på bilag 6.03 til miljøkonsekvensrapporten) forlægges med en nyt slynget forløb på en 62 m lang strækning inden for projektområdet, med en bundbredde på 0,4 m og et anlæg på 1:3 og med udløb til det nye forløb af Kilde fra Hulbækvej (V2). Profilet hæves og etableres 0,5-1 m under terræn. Der udlægges ligeledes grus- og stenmaterialer for at skabe fysisk variation i vandløbet sammen med genslyngningen.

Unavngivet vandløb (V10)

Et eksisterende naturbeskyttet vandløb på matr.nr. 4a Mollerup By, Ørum, omlægges på en 33 m lang strækning til et nyt forløb og vandløbsbunden hæves på en 320 m lang strækning ved opfyldning fra terrænskrab og udløbet opretholdes til Søbæk. Det beskyttede vandløb fremgår af bilag 6.06 med dræntilløb (D4) fra matr.nr. 3d, Mollerup By, Ørum. Det nye forløb etableres med en bundbredde på 0,5 m og et anlæg på 1:3. Forløbet har begyndelse i kote ca. 4,8 m svarende til en gravdybde på ca. 0-0,3 m.

Svingel Bæk (V6)

Svingel Bæk er et tilløb til Nørreå med udspring ved Hvidding Høje. Vandløbet er ca. 1 km langt med en gennemsnitlig bredde på 1,7 m og dybde på 35 cm. Svingel Bæk har et reguleret forløb og ganske stor vandføring med jævne strømforhold. Bunden er sandet og stedvis blød med begrænset fysisk variation.

Svingel Bæk forlægges til et nyt slynget forløb over en ca. 1.120 m lang strækning inden for projektområdet. Vandløbet etableres med en bundbredde på 0,5 m og et anlæg på 1:2. På den øvre 130 m lange strækning udlægges grus samt større sten. Profilet etableres 0,5 m under terræn. Dybden stiger dog gradvist på det sidste stykke ud til sammenløb med Søbæk, vist i bilag 6.07 til miljøkonsekvensrapporten, hvor grave-dybden er ca. 1 m. Grus- og stenmaterialerne i kombination med genslyngningen skaber fysisk variation i vandløbet.

Tilløb til Svingel Bæk

Umiddelbart øst for Svingel Bæk er der to grøfter (G179 og G180 på bilag 6.06), som afvander det eksisterende kildevældsomsråde (HK4 på bilag 3.a). Den østlige kildebæk (G179) forlægges og genslynges over en ca. 295 m lang strækning til udløb i nyt forløb af Svingel Bæk. Vandløbet etableres med bundbredde på 0,4 m og et anlæg på 1:2. Profilet etableres 0-0,5 m under terræn. Der udlægges afslutningsvist grus og større sten på den forlagte strækning. Grus- og stenmaterialerne i kombination med genslyngningen skaber stor fysisk variation i vandløbet.

I en afstand på 70 m føres den vest for kildebæk (G180) til sammenløb med ovenstående ved etablering af en 15 m lang grøft med tilsvarende dimensioner og udformning.

Kvorning Møllebæk (V5)

Kvorning Møllebæk er et reguleret tilløb til Nørreå med udspring sydøst for Møllerup. Vandløbet er ca. 1,8 km langt med en gennemsnitlig bredde på 1,4 m og dybde på 10-20 cm. Ved Kvorning Mølle er vandløbet opstemmet ved mølledammen. På den allerøverste del inden for projektområdet er der gode fysiske forhold, men lidt længere nedstrøms bliver forløbet meget kanaliseret, hvor vandløbsbunden er blød og sandet. Kvorning Møllebæk (V5) forlægges med et nyt slynget profil over en 1.605 m lang strækning inden for projektområdet, vist på bilag 6.09 og 6.10 til miljøkonsekvensrapporten.

Vandløbet etableres med en bundbredde på 1 m og et anlæg på 1:2. Profilet etableres 0,5 m under terræn. Dybden stiger dog gradvist ud til sammenløb med Søbæk, hvor gravedybden er 1 m. Der udlægges gydegrus på tre del strækninger, som samlet set udgør 360 m, samt stenmaterialer igennem hele det forlagte vandløb. Udlægningen foretages med udgangspunkt i 10 sten pr. 10 m vandløbsbund. Stenene vil som udgangspunkt placeres i strømmen således, at de har en effekt på vandbevægelsen.

Flarup Bæk vest (V4) og Flarup Bæk øst (V3)

Flarup Bæk udspringer i kanten af projektområdet og løber mod syd ud i Nørreå. Flarup Bæk vest (V4) har et kanaliseret og nedgravet forløb med begrænset fysisk variation og i den nederste del, inden udløb i Nørreå, mister bækken sit fald og bunden bliver blød og sandet.

Flarup Bæk vest (V4) forlægges med et nyt slynget profil over en 710 m lang strækning inden for projektområdet. Vandløbet etableres med en bundbredde på 0,5 m og et anlæg på 1:2. Profilet etableres 0,3-0,5 m under terræn. I den øverste 200 m lange strækning udlægges gydegrus. På hele den forlagte strækning udlægges efterfølgende større sten. Grus og stenmaterialerne i kombination med genslyngingen skaber fysisk variation i vandløbet.

Flarup Bæk øst (V3) er ligesom Flarup Bæk vest et kanaliseret og nedgravet vandløb med begrænset fysisk variation, der mister sit fald, inden udløb i Nørreå, og bunden bliver blød og sandet. Flarup Bæk øst bundhæves nedstrøms et eksisterende rigkær og omlægges i nyt tracé mod vest via eksisterende grøft, som oprenses/udvides til en bundbredde på 0,5 m og et anlæg på 1:2 og med udløb i det nye slyngede forløb af Flarup Bæk vest. På bilag 6.12 til miljøkonsekvensrapporten er vist forløb af Flarup Bæk vest og øst.

Vandløb fra matr.nr. 13a, Kvorning By, Kvorning

Der etableres et nyt terrænnært forløb af eksisterende rørlagt vandløb på matr.nr. 13a Kvorning By, Kvorning vist i bilag 6.11 til miljøkonsekvensrapporten.

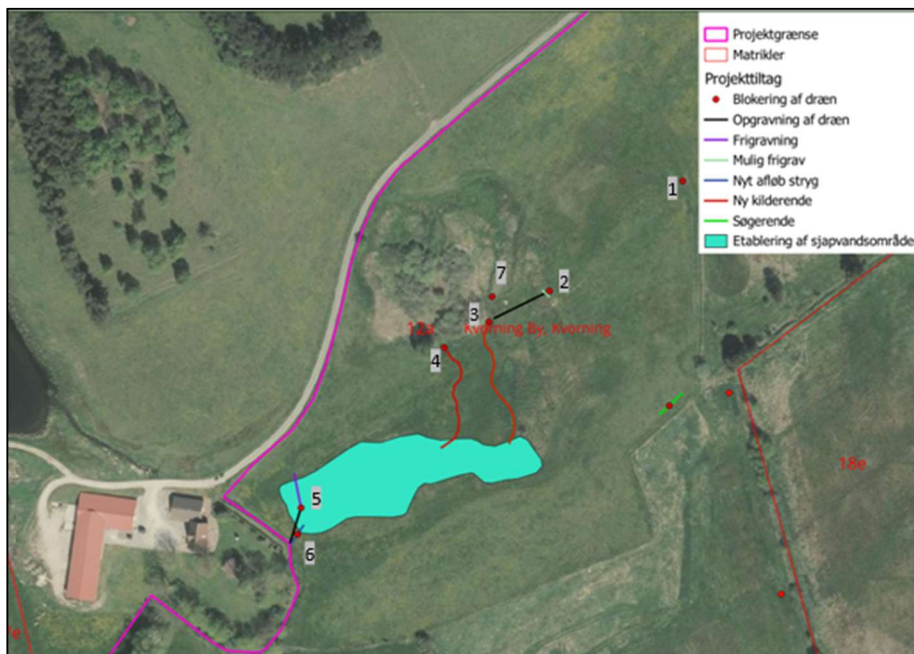
Forlægning foretages i det laveste parti i terrænet og er således beliggende i samme tracé som rørlægningen havde. Det nye vandløbsprofil etableres med en længde på 903 m inden for projektområdet og med udløb i det nye slyngede forløb af Kvorning Møllebæk (V5). Vandløbet etableres med en bundbredde på 0,5 m og et anlæg på 1:3. På hele strækningen udlægges der grus og større sten, som i kombination med genslyngningen skaber fysisk variation i vandløbet.

2.2.2 Tiltag 3 - Etablering af 130 m kildebæk

Nær ved Kvorning Mølle på matr.nr. 12a Kvorning By, Kvorning etableres to kilderender (nye grøfter) i tilknytning til et kildevældvældsområde (M2/HK5 på bilag 3.2 og 3.a). Grøfterne skal forbedre områdets naturlige afvanding samt øge udbredelsen

af kildevældsområdet mod syd. Kildevældet og anlægstiltag er vist i på Figur 2-3 herunder og bilag 6.14 til miljøkonsekvensrapporten.

De to kilderender etableres uden for selve kildevældsområdet i terrænnære forløb og sikrer at en vandbevægelse fra kildevældet er opretholdt. Kilderenderne etableres med en dybde på 0,15 m under terræn, med en bundbredde på 0,5 m og et anlæg på 1:3. Der udlægges grus i bunden. Kilderendernes let diffuse og overfladenære forløb mod syd, medfører at der skabes et 0,3 ha stort område med sø-/sjåpvand med en dybde på op til 0,25 m (vandhul, VH11 på bilag 6.14). Ved grænsen til kildevældsområdet er der 4 brønde som fjernes (nr. 2, 3, 4 og 7) vist på Figur 2-3.

Figur 2-3. På grænsen til kildevældsområdet er 4 eksisterende brønde, (nr. 2, 3, 4 og 7) der fjernes under anlægsarbejdet. Dræn (sort linje), brønde (rødt punkt), nye kilderender (rød linje), sjåpvandsområde (blå flade nr. 11) og projektgrænse (pink linje). Fra figur 11 i miljøkonsekvensrapporten, med tilføjet nummerering af brønde der fjernes.

For at kunne udgrave brønd 7 er der behov for at køre med anlægsmaskiner få meter ind i kildevældsområdet. Det sker på køreplader fra ikke naturbeskyttet arealet syd for. Samtidig med, at brøndene fjernes, blokeres drænsystemet syd for kildevældet og ca. 30 m af drænsystemet graves op. Når brøndene og drænrørene er fjernet, reetableres terrænet omkring dem, så området efterfølgende fremstår naturligt.

2.2.3 Tiltag 4 - Etablering af 25 røroverkørsler og 6 træspange

I forbindelse med etablering af de nye vandløb og grøfter etableres også 25 nye rørbroer, hvoraf 2 er udskiftning af eksisterende rørbroer i hhv. Flarup Bæk øst og Flarup vest. I Flarup vest (V4) er det umiddelbart før st. 800 og i Flarup Bæk øst (V3) er det ved tilløb til Flarup Bæk vest i ca. st. 300. I Riiseng Bæk skal der ligeledes ske udskiftning af 1 eksisterende rørbro. Rørbroerne skal fungere som overkørsler. De etableres i sorte plast-ribberør, der ilægges 1/3 nedgravet i vandløbsbunden således, at vandløbsbunden fremstår ubrudt med passage for faunaen. Kørebredden på overkørslerne er 4 m, og skråningsanlægget mod kørefladen etableres med et anlæg 1:1.

Ud over rørbroerne etableres der 6 nye træspange til krydsning af vandløb i forbindelse med etableringen af nye stier i området. En spang er en simpel træbro, som anlægges på brinkanlægget og dermed ikke er i kontakt med vandfladen eller vandløbsprofil. Der etableres spang nær udløb af Morild Bæk (bilag 6.01), to etableres

nær start og slut i Kilde fra Hulbækvej (bilag 6.02), en ved udløb af Svingel Bæk (bilag 6.07) og to etableres over vandløb fra matr.nr. 13a (bilag 6.11). Rørbroerne og spangene etableres som følge af den endelige jordfordeling og sikrer fortsat mulighed for færdsel i området for mennesker og græssende dyr.

2.2.4 Tiltag 5 - Etablering af 21 vandhuller og sjapvandsområder

I forbindelse med projektet etableres der 21 vandhuller af varierende størrelse. Vandhullerne etableres dels for at skaffe jordvolumen til blokering af interne grøfter og vandløb og dels for at øge antallet af yngle- og fourageringssteder for især stor vand-salamander og spidssnudet frø. Vandhullerne etableres med et skråningsanlæg på 1:10, som dog kan variere i forhold de naturlige terrænforhold i området. Alle vandhuller anlægges, så de fremstår naturlige i terrænet. For vandhuller, som etableres i tilknytning til eksisterende grøfter, indbygges grøften i vandhullet. Grøftens eksisterende skråningsanlæg afrettes til et fladt anlæg på 1:10 ved de nye vandhuller.

Af miljøkonsekvensrapportens tabel 3 fremgår en oversigt over de 21 vandhullers arealstørrelse, gennemsnitlig gravedybde og bundkote. Af Tabel 2.1 herunder fremgår hvilke kortbilag til miljøkonsekvensrapporten, der viser vandhullernes placering.

Tabel 2.1. Oversigt over hvilke bilag til miljøkonsekvensrapporten der viser vandhullers placering i projektområdet samt arealangivelse og om vandhullet etableres inden for Søbæk eller Nørreås å-beskyttelseslinjer.

Bilag	Vandhul (VH nr.)	Areal (m ²)	Vandhul (VH nr.) inden for å-beskyttelseslinjen
6.01	15	500	
6.02	7, 14, 20	12.900, 2.280, 650	7
6.03	13	800	
6.04	12, 21	1.000, 4.280	12, 21
6.05	5, 6, 19	1.820, 3.200, 520	5
6.07	4	9.160	4
6.08	10	5.170	10
6.09	3, 11	3.080, 3.650	
6.10	9	4.165	
6.12	8	2.630	
6.13	1, 2, 16, 17, 18	860, 6.640, 1.600, 990, 625	16, 17

Terrænregulering langs delstrækning af Søbæk

For at øge tilbageholdelsen af overfladevand i projektområdet foretages en terrænopbygning parallelt og langs med den nordlige side af Søbæk på en ca. 1.600 m lang strækning mellem nyt tilløb fra Kilde fra Hulbækvej (ca. st. 1.065 m) og frem til nyt tilløb fra Svingel Bæk (ca. st. 2.677 m). Tiltaget etableres uden for (nordfor) den udpegede habitatnaturtype urtebræmmer ved Søbæk samt udenfor 2 meter bræmmen langs Søbæk. Tiltaget forventes at kunne give et udtryk af en genskabelse af en del af Hulbæk Sø i de perioder, hvor der samles vand i de nordfor beliggende lavninger. Terrænreguleringen omfatter en terrænhævning til kote ca. 2,65 m, hvilket svarer til en hævnings på 0-0,4 m. Terrænreguleringen foretages med glidende overgang til eksisterende terræn, hvor der vil ske en sammenbygning af eksisterende balk langs Søbæk. Projekttiltaget fremgår af bilag 6.02, 6.04, 6.05 og 6.07 til miljøkonsekvensrapporten. Foruden terrænregulering langs delstrækning af Søbæk etableres også en del af vandhullerne inden for å-beskyttelseslinjen omkring Søbæk og Nørre Å (se Tabel 2.1).

2.2.5 Tiltag 6 - Hel eller delvis opfyldning af afvandingsgrøfter

For at sikre, at grundvandsstanden hæves i projektområdet til beskyttelse af organisk materiale mod mikrobiel nedbrydning, reduceres afvandingssevnen af de interne grøfter i projektområdet ved en hel eller delvis opfyldning. Samlet set omfatter det ca. 40 km grøfter med et forventet jordarbejde på knap 82.000 m³. Grøfterne er af varierende bredde og dybde, og opfyldningsvolumenet forventes at variere mellem ca. 1-5 m³ pr. løbende meter.

Grøfterne blokeres efter følgende metoder:

- Terrænskrab på begge sider af grøften og udjævning af oplagsbalker af oprenset materiale.
- Terrænskrab fra en side af grøften. Udføres for strækninger, hvor der er beskyttet natur eller andet der forhindrer skrab fra begge sider.
- Opfyldning med materiale fra etablering af nye vandhuller.
- Opfyldning med materiale fra etablering af nye vandløb.
- Delvis opfyldning (grøblerender) kombineret med stem (jernspuns).

Alle metoder indeholder en afsluttende afretning af eksisterende balker langs grøfterne. Afskrabningsbredden er på 5 m på hver side af grøften og udføres med glidende overgang til omkringliggende terræn. Af bilag 4.1 til miljøkonsekvensrapporten fremgår de grøfter som skal blokeres samt hvilken metode der anvendes i projektet. Grøfternes beliggenhed er vist på figur 15 og 16 i miljøkonsekvensrapporten.

2.2.6 Tiltag 7 - Projekttiltag ved 10 nye lokaliserede rigkær

Ved besigtigelse i sommeren 2023 blev der lokaliseret 10 nye rigkær, som ikke tidligere er registreret inden for projektområdet. Beliggenheden af de nye registrerede rigkær (R1, R3-R11) fremgår miljøkonsekvensrapportens figur 17 og tabel 5.

I afløbsgrøfterne fra rigkærene foretages kun en delvis opfyldning af grøften. Dermed hæves vandstanden i området samtidigt med, at der kan opretholdes en vandbevægelse igennem de øverste helt terrænnære vandlag fra 0-15 cm's dybde i området. I afløbsgrøfterne nedsættes stem (jernspuns) i forskellige højder, som er angivet i Tabel 2.2 herunder.

Tabel 2.2. Angivelse af dimensioner på stem (jernspuns). Nummer på grøften henviser til bilag 4.1 og 6.10-6.13. Fra miljøkonsekvensrapportens tabel 4.

Grøft nr.	Etableringskote af stem i profil (m DVR90)	Rigkær nr.	bilag nr.	Figur nr. i miljøkonsekvensrapporten
G64	2,80	R9	6.12	20
G72	2,40	R10	6.13	20
G114	3,10	R7	6.12	19
G117	3,40	R5	6.12	19
G120	3,80	R3 og R4	6.12	19
G159	2,20		6.10	
G260	2,70	R1	6.10	18
G260	2,40			
G260	2,20			
G260	2,00			

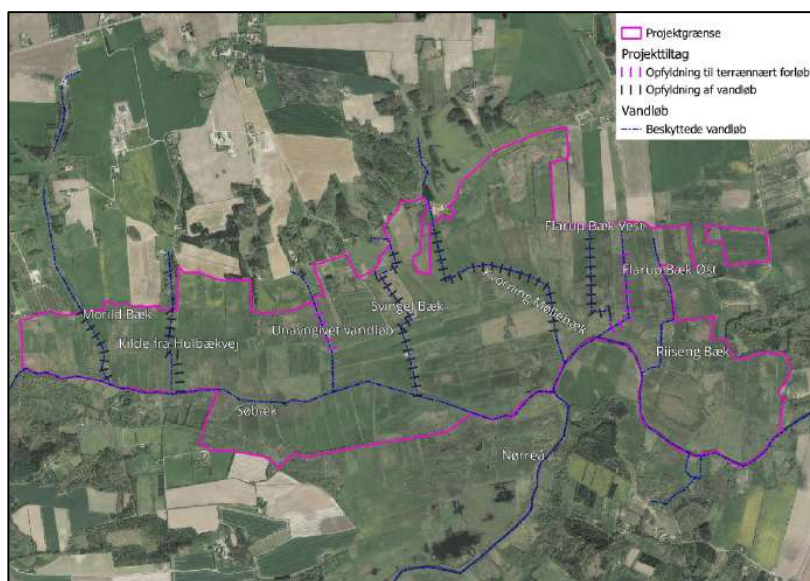
Grøfterne lukkes med jordopfyld op til en højde, hvor de fortsat fremstår lavere end stemmehøjden imellem to stem. Grøfterne fyldes derved kun op til 30 cm under toppen af den linje, der er defineret af stemmehøjden for de to stem. Dermed hæves vandløbsbunden op i terrænet. Til jordopfyld af grøfterne anvendes metoden med

terrænskrab for at give mulighed for, at habitatnaturtypen rigkær kan udvides i arealstørrelse. Ved terrænskrabet fjernes det øverste næringsrige jordlag, hvilket giver et mere næringsfattigt miljø til gavn for karakteristiske arter tilknyttet mose og rigkær.

2.2.7 Tiltag 8 - Opfyldning af eksisterende profiler af vandløb

Projektet omfatter, at flere eksisterende vandløb omlægges til nye profiler og forløb vist i Figur 2-4 herunder. Samtidig opfyldes de eksisterende forløb efter de samme anlægsprincipper, som er beskrevet for de interne grøfter under tiltag 6. For hhv. unavngivet vandløb og Flarup Bæk øst hæves vandløbsbunden til et mere terrænnært forløb.

Der skal samlet set foretages opfyldning af en samlet længde på ca. 4,8 km med et beregnet jordarbejde på 17.720 m³ af de vandløbsstrækninger der med tiltag 1 og 2 omlægges til nye slyngede forløb. Langs flere af vandløbene forekommer der betydelige balkler, som i videst muligt omfang udjævnes så der etableres glidende overgange til det omkringliggende terræn.

Figur 2-4. Placeringen af tiltag 8. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 22.

Af tabel 6 i miljøkonsekvensrapporten fremgår en oversigt over vandløbsstrækninger samt opfyldningsmetode. Tiltagene er navngivet, V1: Morild Bæk, V2: Kilde fra Hulbækvej, V3: Flarup Bæk øst, V4: Flarup Bæk vest, V5: Kvorning Møllebæk, og V6: Svingel Bæk, V10: unavngivet vandløb.

2.2.8 Tiltag 9 - Blokering af dræn på ca. 69 lokaliteter

Af miljøkonsekvensrapporten fremgår at, der foretages punktvis blokeringer af dræne de steder, hvor det ikke er muligt at blokere hovedgrøfter, eller hvor der etableres nye vandløb over registrerede dræn. Blokering af drænsystemer udføres ved først at grave ca. 5 m af drænet fri, knuse røret, medmindre det er plastrør, så graves det op og bortskaffes, derefter lukkes hullet igen med den opgravede jord og komprimeres. Der gennemføres punktblokeringer 69 steder i projektområdet. Placeringen af tiltagene med blokering af dræn ses af miljøkonsekvensrapportens figur 23 og bilag 6.01 til 6.15.

2.2.9 Tiltag 10 - Omlægning af 6 drænsystemer fra oplandet til overrisling/udløb i projektområdet

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at, der skal foretages omlægning af dræntilløb fra oplandet til overrisling på terrænen inden for projektområdet på i alt 6 lokaliteter. Af afsnit 4.10.9 i miljøkonsekvensrapporten fremgår en beskrivelse af tiltagene med overrisling og placering af tiltagene ses af bilag 6.01 (D1), 6.05 (D2, D3, D4, D6) og bilag 6.10 (D7), hvor de 6 drænsystemer er benævnt D1-D4 og D6-D7.

Det fremgår af rapporten at udledning på terrænen ikke sker på habitatnatur eller naturområder med høj naturtilstand. Omlægningen sker for at sikre, at afvandingen fra omkringliggende arealer, der afvander til projektområdet via drænen, fastholdes uændret. Omlægningen medvirker endvidere til at reducere direkte udledning af næringsstoffer til vandløb og kystvand.

Tabel 2.3. Anlægstillag og placering af 6 drænsystemer der omlægges med projektet.

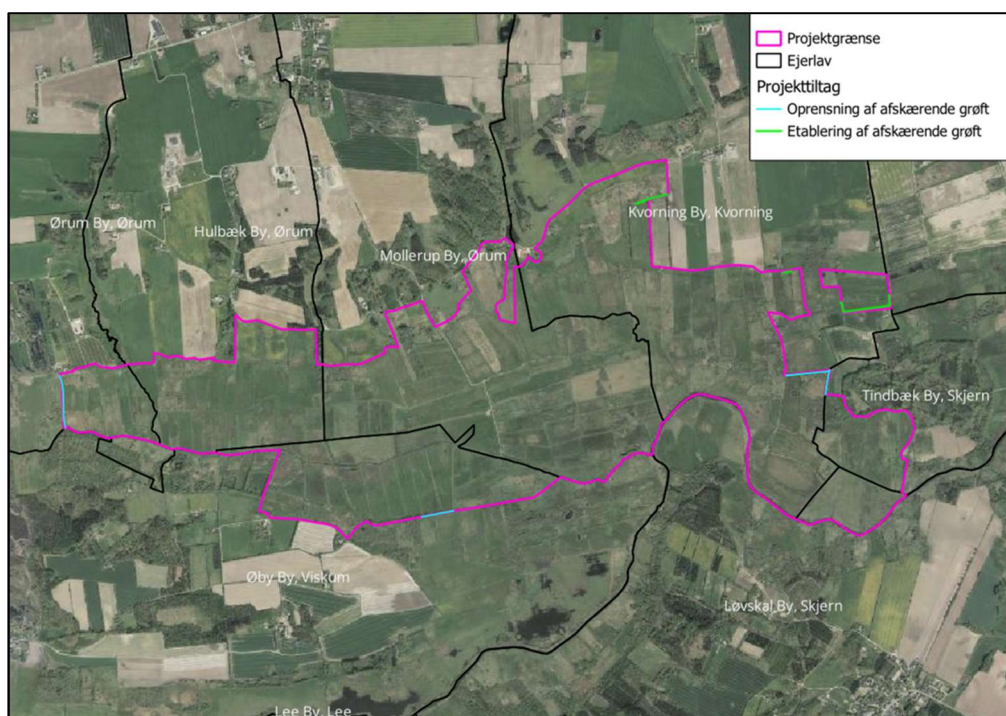
Dræn-system	Matr.nr. for det opland som drænet afvander	anlægstillag
D1	Oplandet matr.nr. 4x, Hulbæk By, Ørum	Drænet/brønden frigaves ved projektgrænsen. Drænet forventes at være beliggende i kote ca. 8,5 m, svarende til ca. 1 m under terrænen. Når drænet/brønden er lokaliseret, etableres der en ny lukket Ø150 mm ledning i sydvestlig retning til udløb på terrænen (på ikke naturbeskyttet areal matr.nr. 2p, Hulbæk By, Ørum) i kote ca. 4,25 m. Ved drænudløbet etableres en stenkiste, og der sættes en markeringspæl. Der foretages en blokering af det eksisterende drænen nedstrøms forlægningspunktet. Der opretholdes et jorddække over røret på mindst 0,4 m. Drænet placeres med udløb 10-15 cm over terrænniveau.
D2	Fra eksisterende vandhul (HS2) beliggende på matr.nr. 1, Hulbæk By, Ørum uden for projektgrænsen	Eksisterende brønd udskiftes (2 m høj Ø1000 mm med dæksel) og der etableres et nyt afløb mod syd i et 75 m langt tæt Ø200 mm rør til udløb i stenkiste i kote 3,00 m. Afløbet i brønden etableres i kote 3,17 m. Såfremt der ikke kan sikres tilstrækkeligt jorddække over røret, etableres den som åben grøft.
D3	Oplandet matr.nr. 4a, Mollerup By, Ørum	For at sikre det eksisterende vandspejlniveau omkring rigkæret (HR5) opretholdes foretages der et terrænskrab på ca. 950 m ² langs med en eksisterende grøft til kote 2,80 m. Skrabet vil have en dybde på mellem 0-30 cm og udføres med glidende overgang til eksisterende terrænen mod syd. Der forventes afgrømt ca. 190 m ³ jord primært bestående af græstørv. Materiale fra skrabet anvendes til opfyldning af grøft G213 umiddelbart syd for afskrabningsområdet. Tiltaget udføres ca. 1 m fra registreret habitatnatur (HR5), som ikke må beskadiges ved anlægsarbejderne.
D4	Oplandet (matr.nr. 3d, Mollerup By, Ørum)	Drænet graves fri ved projektgrænsen og omlægges mod sydvest til udløb i unavngivet vandløb (V10). Drænet forventes at være beliggende i kote 6,4 m ved projektgrænsen og omlægges via et forventet Ø110 mm tæt rør over 20 m til udløb i kote ca. 6 m. Det eksisterende drænen blokeres ved forlægningspunktet. Udløbet markeres med en markeringspæl. Tiltaget udføres 5 m fra registreret habitatnatur (HK2), som ikke må beskadiges ved anlægsarbejderne.
D6	Dræntilløb fra matr.nr. 3d, Mollerup By, Ørum,	Dræntilløb fra matr.nr. 3d, Mollerup By, Ørum, omlægges til et nyt terrænnært forløb, som har udløb på terrænen (på engområde E71) i kote ca. 4 m. Grøften etableres med en bundbredde på 0,5 m og et anlæg på 1:3. Grøften etableres med bund i kote 4 m i hele sin

		længde og en gravedybde på ca. 0-0,4 m. Grøften afsluttes ved udløb til terrænforløb i en ca. 3 m ² stor stenkile.
D7	Afvanding fra matr.nr. 15c, Mollerup By, Ørum	Afvandingen fra oplandet opretholdes ved at forlægge grøften over ca. 585 m strækning. Ved forlægningen anvendes eksisterende grøfter, som oprenses og sammenkobles, så der sikres en bundbredde på 0,5 m og en bundkote i 2,90 m. Såfremt den eksisterende grøftbund er dybere end kote 2,90 m foretages der alene en udvidelse af profilet, hvis det er mindre end 0,5 m. Grøften føres til overrisling på terræn stenkile (engområde E32) i en ca. 3 m ² stor på matr.nr. 6z, Mollerup By, Ørum. Ved udløbspunktet foretages et terrænskrab på ca. 380 m ² til kote 2,9 m. I forbindelse med forlægningen skal der etableres 2 nye Ø600 mm rørbroer. I forbindelse med udførelsen vil det blive nødvendigt at foretage beskæringer og rydninger af træer/buske langs grøften på samlet ca. 30 m for at sikre plads til maskiner.

2.2.10 Tiltag 11 - Etablering eller oprensning af afskærende grøfter

Af miljøkonsekvensrapporten fremgår at, der i projektområdet etableres afskærende grøfter med en samlet længde på ca. 1 km på eksisterende omdriftsarealer vist i Figur 2-5. De afskærende grøfter skal sikre, at den hævede vandstand i projektområdet ikke påvirker arealer afvandingsmæssigt uden for projektområdet. Af

Tabel 2.4 herunder fremgår, hvor i projektområdet de afskærende grøfter er placeret og længden af dem samt oprensning af eksisterende grøfter.

Figur 2-5. Kort der viser hvor der etableres nye grøfter eller oprenses grøfter i projektområdet. Fra figur 29 i miljøkonsekvensrapporten.

Tabel 2.4. Oversigt over afskærende grøfter i projektområde samt oprensning af eksisterende grøfter.

Beliggenhed	Strækning	Bemærkning	Kortbilag til miljøkonsekvensrapporten
Ved matr.nr. 13a, Kvorning By, Kvorning	Etablering af 190 m grøft	Afskærende grøft etableres syd for eksisterende grusvej med udgangspunkt i en bundbredde på 0,5 m og et skråningsanlæg på 1:2. Profilet etableres ca. 1 m under terræn.	Bilag 6.11.
Ved matr.nr. 16h og 14t, Kvorning By, Kvorning	Oprenses 400 m grøft	På strækningen etableres grøfterne igennem oprensning med en bundbredde på ca. 0,5 m og et anlæg på 1:1,5.	Bilag 6.12
Ved matr.nr. 1a, Øby By, Viskum	Oprenses 190 m grøft	Oprensningen foretages til en dybde på 0,5 m, en bredde på 0,5 m og et anlæg på 1:1,5.	Bilag 6.08
Ved matr.nr. 9r, Ørum By, Ørum	Oprenses 300 m grøft	Oprensning af grøft langs med engområde (E16)	Bilag 6.01
Ved Tindbæk I, grøften imellem matriklerne 16h og 14t Kvorning By, Kvorning	Oprenses og etablering af 400 m grøft	Eksisterende grøft, som løber langs med projektgrænsen ved matr.nr. 16h og 14t, Kvorning By, Kvorning oprenses og etableres over en samlet strækning på 400 m med en bundbredde på ca. 0,5 m og et anlæg på 1:1,5, vist på figur 48 i miljøkonsekvensrapporten	Bilag 6.12
Ved Tindbæk I, matr.nr. 11z og 1b, Kvorning By, Kvorning	Etablering af grøft	Afskærende grøft etableres på matr.nr. 11z, Kvorning By, Kvorning vist på figur 45 og 48 i miljøkonsekvensrapporten	Bilag 6.15
Ved Tingbæk II, centrale del, matr.nr. 4l og 4k, Kvorning By, Kvorning	Etablering af grøft	Afskærende grøft etableres på matr.nr. 4l-4k, Kvorning by, Kvorning, vist på figur 52 i miljøkonsekvensrapporten	Bilag 6.12

2.2.11 Tiltag 12 – Rydninger af beplantning

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at der foretages rydninger af levende hegn, der hvor nye grøfter og vandløb krydser hegnene. Samlet forventes der at ske rydning af en strækning på ca. 436 meter fordelt over de 4 enkelte rydninger i forbindelse med 4 projekttiltag. Af Tabel 2.5 herunder fremgår, hvor i projektområdet rydningerne er placeret og længden af dem.

Tabel 2.5. Oversigt over rydninger af levende hegn i projektområdet.

Lokalitet	Projekttiltag	Strækning (m)	Bemærkning
Ved matr.nr. 13a, Kvorning By, Kvorning	Etablering af nyt vandløb og grøft	30 + 11	På de strækninger, hvor det nye vandløb og grøften krydser læhegnene, skal stød opgraves (ca. 30 m strækning). I det østlige læhegn skal der alene ske rydning, hvor grøften krydser svarende til ca. 11 m.

Ved matr.nr. 16h, Kvorning By, Kvorning	Etablering af grøft	ca. 175	Der skal påregnes rydninger af små lave løvbuske i forskellige størrelser.
Ved matr.nr. 1a, Øby By, Viskum	Etablering af grøft	ca. 190	Der forventes rydninger og fjernelse af stød ved opgravning fra blandingsskov.
Rydningerne foretages mellem matriklerne 11a og 12 Møllerup by, Ørum	Omlægning af drænsystem D7	ca. 30	Der skal påregnes rydninger af løvbuske i forskellige størrelser.

På figur 30 - 33 i miljøkonsekvensrapporten ses de områder, hvor der skal foretages rydninger.

2.2.12 Tiltag 13 og 14 - Anlæggelse af trampestier og to p-pladser

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at der afmærkes nye trampestier inden for projektområdet samt ridestier på eksisterende markveje.

En oversigt over placering af stierne fremgår af miljøkonsekvensrapportens figur 34 og placering af de to parkeringspladser der etableres med projektet ses af figur 35 og figur 36 i miljøkonsekvensrapporten. Uden for projektgrænsen etablerer Viborg Kommune stier og parkeringspladser. I afsnit 5.6 om friluftsliv og rekreativ værdi er der vurderet den kumulative effekt af dette.

Ridestier og trampestier

De nye stier vil blive afmærkede, så det tydeligt fremgår, om de kun er for gående eller også er for ridende. Afmærkning af stierne vil ske ved at nedsætte ubehandlede ege- eller lærkestolper (12,5 cm x 12,5 cm, 150-180 cm lang), der bankes eller graves ned i jorden. Markeringspælene placeres hovedsageligt ved stiens begyndelse, ved afslutningen og ved evt. skilleveje til øvrige stier.

Stier uden for beskyttede naturområder

Trampestier som etableres uden for områder med beskyttet natur og eller kortlagt habitatnatur etableres så vidt muligt ved et minimum af anlægsarbejde f.eks. ved klipning af grene, eller let afskrab af jordoverfladen for at gøre det tilstrækkelig plant at gå på.

Stier igennem beskyttet natur

Nye trampestier, som leder folk gennem områder med beskyttet natur eller habitatnatur, vil være uden anlægstekniske tiltag og dermed vil der kun være en afmærkning af stiforløbet for at sikre, at færdslen begrænses til bestemte områder, for at tage mest muligt hensyn til naturværdierne i disse områder. Trampestierne skal ikke vedligeholdes, men opretholdes alene ved selve brugen af stierne. Markeringspæle placeres uden for habitatnatur.

Tabel 2.6. Oversigt over stier, der etableres som del af projektet.

Nye stier / p-pladser	Strækningslokalitet	Anlægstiltag
P-plads (P2), trampestier og udbedring af markveje	Stiforløb mellem matr.nr. 13a Kvorning By, Kvorning og frem til matr.nr. 7p Kvorning by, Kvorning jf. figur 37 og 38 i miljøkonsekvensrapport	Etablering af ca. 300 m ² stor p-plads. På eksisterende markveje udlægges ca. 25 cm tromlet stabilgrus i en bredde af 2-2,5 meter. Del af stiforløbet afmærkes som ridesti. Derudover afmærkes en trampesti i den nordlige kant af habitatområdet HR7 med markeringspæle som etableres uden for habitatnatur, under

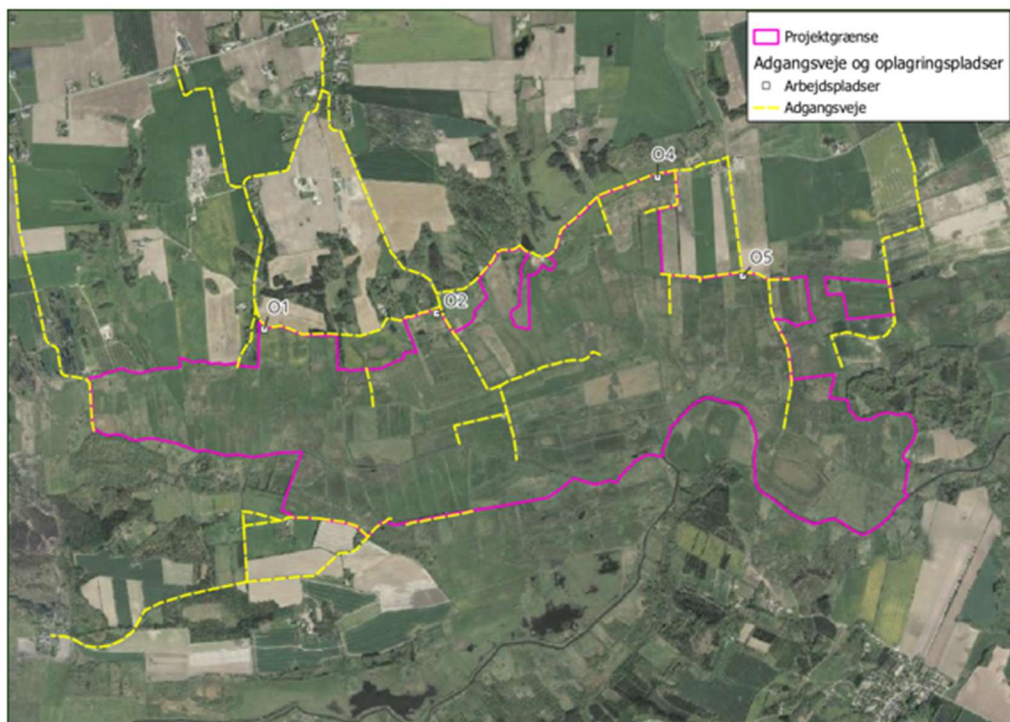
		hensyntagen til den opdaterede udbredelse af forekomsten, se afsnit 6.2.1.2.1.1.
Trampesti og udbedring af markveje	Trampesti fra markvej ved matr.nr. 14t, mod vest ad 16h Kvorning By, Kvorning og 5i Tindbæk By, Skjern til Tindbæk Hestehave jf. figur 38 i miljøkonsekvensrapporten.	På eksisterende markveje udlægges ca. 25 cm tromlet stabilgrus i en bredde af 2-2,5 meter. Trapestien mod vest afmærkes kun for gående.
Trampesti	Der afmærkes en trampesti gennem matr.nr. 7p Kvorning By, Kvorning og 10p Løvskaal By, Skjern til Skovriderbroen over Nørreå jf. figur 38 i miljøkonsekvensrapporten.	Trampesti afmærkes kun for gående.
Trampesti	Fra matr.nr. 3au Møllerup By, etableres ny trampesti til Søbæk jf. Figur 39 i miljøkonsekvensrapporten.	Trampesti afmærkes kun for gående. Der bliver ikke adgang for heste ned i engene, da arealerne enten bliver for våde eller går igennem indhegnede arealer.
Trampesti	Fra matr.nr. 1a Øby By, Viskum etableres trampesti frem til matr.nr. 6k Øby By, Viskum og fortsætter ad eksisterende markveje mod Ø bakker jf. figur 39 i miljøkonsekvensrapporten.	Trampesti afmærkes kun for gående. Der bliver ikke adgang for heste, da arealerne enten bliver for våde eller går igennem indhegnede arealer
Trampesti	Der afmærkes en trampesti fra P1 mod vest langs med østlige og sydlige afgrænsning af matr.nr. 4ab Hulbæk By, Ørum og videre langs med projektgrænsen frem til Søndermarksvej jf. figur 41 i miljøkonsekvensrapporten.	Ca. 138 m lang trampesti afmærkes kun for gående, da stien løber igennem et naturområde. Markeringspælene vil blive placeret ved start, slut og skilleveje uden for det beskyttede engområde samt de kortlagte områder med rigkær og kildevæld. De første 120 m, som forløber fra Søndermarksvej i vest mod øst, er placeret på balke. De sidste ca. 18 meter er placeret, passagen gennem rigkæret er begrænset mest muligt.
P-plads (P1)	Etablering af permanent p-plads på matr. 3s Hulbæk By, Ørum jf. figur 35 og 41 i miljøkonsekvensrapporten. Pladsen anvendes under anlægsarbejdet som oplagsplads (O1), og omdannes herefter til p-plads.	P-pladsen anlægges med stabilgrus på omdriftsareal. Arealet af pladsen udgør 300 m ² .
P-plads (P2)	P-pladsen er beliggende på matr. 13a Kvorning By, Kvorning ved Kvorning Møllevej. Pladsen anvendes under anlægsarbejdet som oplagsplads (O4), og omdannes herefter til p-plads.	Pladsen anlægges på omdriftsareal og befæstes med grus. Arealet af pladsen udgør 300 m ² . Der er indkørsel til pladsen fra Kvorning Møllevej.

2.2.13 Midlertidige arbejds- og oplagspladser

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der etableres midlertidige arbejds- og oplagspladser navngivet O1, O2, O4 og O5 inden for projektområdet. Placeringen af

pladserne er vist i Figur 2-6. Alle oplagspladserne placeres uden for beskyttede naturområder og habitatnatur. Placeringen af arbejdspladserne sikrer, at det er muligt for entreprenør at tilkøre materialer (grus, sten og anlægstrør) til projektområdet fra asfalteret eller anden befæstet vej.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at alle flader, interimsveje, udlægsarealer mv., herunder også oplagspladser vil blive efterladt i en tilstand, der som minimum svarer til tilstanden, før området blev overdraget til entreprenøren. Grus der fjernes fra de midlertidige oplagspladser vil blive afskaffet efter gældende regler.

Figur 2-6. Placering af adgangsveje og oplagspladser for udførende entreprenør i og omkring projektområdet. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 42. (O3 er udgået af projektet, og findes derfor ikke på figuren).

P-plads (P1/O1)

Der anlægges en parkeringsplads på matr.nr. 3s Hulbæk By, Ørum langs projektområdets nordlige grænse ved Hulbækvej. Parkeringspladsen anlægges på et ikke naturbeskyttet areal og benyttes i anlægsfasen til oplag. Ved anlæggelse af parkeringspladsen foretages afrømning af det øvre muldlag, som erstattes af et gruslag som befæstning af parkeringspladsen og anlægges med et samlet areal på 300 m². Det afrømmede muldlag udjævnes på omgivende, ikke naturbeskyttede areal, så den naturlige afvanding fra arealet opretholdes uændret.

Grus tilkøres via Hulbækvej, som er eksisterende befæstet vejanlæg. Der etableres en midlertidig oplagsplads til grus på arealet i umiddelbar tilknytning til både vejen og anlægsområdet. Der gennemføres derfor ikke anlægsaktiviteter ved anlæggelsen af parkeringspladsen uden for vejanlæg og ikke beskyttede arealer.

P-plads (P2/O4)

Der anlægges en parkeringsplads på matr.nr. 13a, Kvorning By, Kvorning syd for projektområdets nordlige grænse. Parkeringspladsen anlægges på et ikke naturbeskyttet areal. Parkeringspladsen etableres med et samlet areal på 300 m².

Ved anlæggelse af parkeringspladsen foretages afrømning af det øvre muldlag, som erstattes af et gruslag til befæstning af parkeringspladsen. Det afrømmede muldlag

udjævnes på omgivende, ikke naturbeskyttede areal, så den naturlige afvanding fra arealet opretholdes uændret. Gruset tilkøres via Kvorning Møllevej, som er eksisterende befæstet vejanlæg. Der etableres en midlertidig oplagsplads til grus på arealet i umiddelbar tilknytning til både vejen og anlægsområdet.

Parkeringspladserne etableres, så afvandingen af pladsen sker naturligt mod syd til de omkringliggende ikke naturbeskyttede arealer. Da parkeringspladsernes areal er af begrænset størrelse vil en eventuel mertilledning af overfladevand fra parkeringspladsen til nærliggende areal være marginal og uden indvirkning på nuværende naturlige overfladeafstrømning i nedstrøms retning. Dette sikres ved at parkeringspladserne anlægges ikke skrånende og i en afstand på 50 meter til nærmeste naturområde, hvorved bygherre vurderer, at der er minimal risiko for, at grus og sandmateriale fra befæstningen skyller af i regnvej og føres nedstrøms til eksisterende naturområder. Dette sikrer at der ikke er risiko for, at grus fra parkeringspladserne frigives til nærliggende natur- eller habitatnaturområder og dermed ikke ville kunne påvirke disse.

Oplagspladser (O2 og O5)

O2 anlægges som en midlertidig oplagsplads på matr.nr. 5aa, Mollerup By, Ørum, syd for Kvorning Møllevej. Pladsen er ca. 100 m² og befæstes med grus. Arealet reetableres efterfølgende ved at grus belægningen fjernes. Oplagspladsen, O5 anlægges midlertidigt på matr.nr. 16n Kvorning By, Kvorning langs med projektets nordlige grænse, hvor indfaldsvejen er Kvorning Møllevej. Oplagspladsen er ca. 100 m² og befæstes med grus. Arealet reetableres ligeledes efterfølgende ved at grus belægningen fjernes.

2.3 Anlægsperioden

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at anlægsarbejdet igangsættes i 3. kvartal 2025 eller snarest herefter, når de nødvendige myndighedstilladelser til realisering af projektet er indhentet.

Der gennemføres en differentieret anlægsperiode, hvor perioden for udførelsen af de enkelte projekttiltag er tilpasset hensynet til de arter og miljømæssige interesser, der er tilknyttet de områder, hvor anlægsarbejdet gennemføres. Perioderne for anlægsarbejderne for de planlagte tiltag er vist i Tabel 2.7 herunder.

Tabel 2.7. Differentieret anlægsperiode for projektet. Fra miljøkonsekvensrapporten tabel 7 og tilpasset efter vilkår for fuglenes yngleperiode (som er 1. mar. – 15. aug.) og padders dvaleperiode (31. okt. – 1. mar.) der fremgår af afsnit 5 i denne tilladelse.

Anlægsperiode	Beskrivelse	Tiltag (nr.)	Varetagelse af hensyn til art eller miljøinteresser
15. august – 1. september	Rydninger	12	Foretages kun i dagtimer, hvor flagermus ikke er aktive
15. august - 31. oktober	Etablering af kildebæk	3	Uden for yngleperiode for fugle (1.marts – 15.august). Padder opholder sig fortsat i vandområderne.
15. august – 1. september	Afmærkning af trampes-tier i projektområdet	13	Primært i tilknytning til eksisterende stier og markveje
15. august – 1. marts	Etablering af parkeringspladser	14	På omdriftsarealer uden naturværdier
15. august – 31.	Genslyngning af vandløb	1 og 2	

oktober	Etablering af rørbroer	4	Uden for yngleperiode for fugle (1.marts – 15.august) Uden for ørredens yngleperiode (1.november-januar) Anlægstiltag der sker lokalt omkring vandløb.
	Opfyldning af eksisterende profiler af vandløb	8	
	Etablering af afskærende grøfter	11	
31. oktober – 1. marts	Etablering af vandhuller	5	Spidssnudet frø og stor vandsalamander er i dvale inden for denne periode (31. oktober - 1. marts)
	Blokering af grøfter	6	
	Grøblerender og terrænskrab ved nye lokaliserede rigkær	7	
	Blokering af dræn	9	Spidssnudet frø og stor vandsalamander er i dvale inden for denne periode (31. oktober - 1. marts) Anlægstiltag sker lokalt omkring vandløb
	omlægning af dræn	10	

2.3.1 Adgangsveje og arbejdskørsel i projektområdet

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der i anlægsfasen er adgang til projektområdet fra nord via Søndermarksvej, Hulbækvej, Overgårdsvej, Kvorning Møllevej og Langdyssevej, samt fra syd via Østervangsvej. Der er generelt tale om mindre asfalt- og grusveje. Inden for projektområdet er der ikke veje eller lignende og derfor er kørsel og færdsel i selve projektområdet direkte på terræn i anlægsfasen.

Anlægsarbejdet er tilrettelagt så der ikke køres eller gennemføres tiltag på naturområder med høj – god naturtilstand (I-II) eller i habitatnaturtyper inden for projektafgrænsningen. Anlægstiltagene er også planlagt i en rækkefølge så der sker minimal kørsel.

Af miljøkonsekvensrapporten fremgår, at bygherre har opsat vilkår for entreprenøren under anlægsarbejdet for at sikre, at plantedækket på naturarealer ikke brydes eller påvirkes utilsigtet. De fremgår af afsnit 4 under oversigt over projektilpasninger/afværgeforanstaltninger. Naturstyrelsen vil som bygherre sikre, at vilkårene er overholdt af entreprenøren ved at føre tilsyn under anlægsarbejdet. Det fremgår endvidere af miljøkonsekvensrapporten, at der i anlægsfasen vil være skærpede krav i forhold til, hvilke maskiner der anvendes til anlægsarbejdet i henhold til Naturstyrelsens standarder for anlægsarbejde. Kravene omfatter, at alle maskiner kun anvender bionedbrydeligt hydraulikolie og bionedbrydeligt smørelie og smørefedt. Derudover er der krav til bl.a. emissioner, brændstofoplag og transport, oliespild og beredskab hertil, håndtering af affald, og marktryk fra maskiner og udstyr.

2.4 Drift af projektet

Med projektet genskabes naturlig hydrologi, vandløb restaureres, og der sker en eksensivering af landbrugsdriften. Projektet sikres at bestå i sin helhed i driftsfasen ved tinglysning af vådområdedeklaration på projektarealerne. Herved sikres det, at projektiltagene, der har skabt naturlig hydrologi, ikke ændres. Et eksempel på en vådområdedeklaration er vedlagt miljøkonsekvensrapporten som bilag.

2.4.1 Afvandingsforhold

Ved realisering af projektet overgår projektområdet til en mere naturlig hydrologi med en vådere tilstand af arealerne, som følge af fjernelse af nuværende drærende elementer og en generel hævnning af bundniveauet i vandløbene ved genslyngning.

Metode til vurdering af afvandingsmæssige konsekvenser

Der er opsat og anvendt en model, som beskriver de fremtidige afvandingsmæssige forhold i området på baggrund af en sommer- og en årsmiddelfastrømning til vurderingen. Den afvandingsmæssige forskel imellem to afstrømninger udgør en afvandingskategori svarende til et niveauspring på 25 cm. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at afvandingsniveauer i projektområdet er defineret af vandstands niveauerne i hhv. Søbæk og Nørreå, hvor der ikke gennemføres tiltag. De afvandingsmæssige forhold ved de store afstrømninger vil derfor være uændrede.

De udarbejdede afvandingskort (bilag 7 og 8 til miljøkonsekvensrapporten) angiver de forventede afvandingsforhold på baggrund af forudsætninger, som fremgår af miljøkonsekvensrapporten afsnit 4.12. De nuværende og fremtidige afvandingskategorier ses i Tabel 2.8 med arealangivelse i hektar (ha).

Tabel 2.8. Areal (ha) inden for de enkelte afvandingsintervaller i projektområdet ved en årsgennemsnitstilstand under de nuværende og projekterede forhold. Forskellen mellem drændyberne og terrænmodellen er et udtryk for afvandingsforholdene. Bemærk at eksisterende § 3-søer samt nye vandhuller fremgår særskilt.

Afvandingsinterval	Drændybde (m)	Nuværende (ha)	Projektforslag (ha)
Vand omkring terræn	≤ 0	3,52	50,22
Sump	0,0 - 0,25	36,47	240,26
Våd eng	0,25 - 0,50	190,36	118,34
Fugtig eng	0,50 - 0,75	137,31	29,55
Tør eng	0,75 - 1,00	59,42	11,32
Tørt	1,00-1,25	19,90	6,46
Tørt/mark	>1,25	57,39	41,53
I alt		505,48	505,48

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at det ved projektets udformning har været en forudsætning, at der kan opretholdes den nuværende afvandingsmæssige tilstand fra arealer uden for projektområdet.

I projektet gennemføres der tiltag i vandløbene, hvor de genslynges og placeres terrænnært. I forbindelse med genslyngning udlægges grus- og stenmaterialer for at skabe større fysisk variation og et strømforløb, der sikrer og opretholder en vandføringsevne. Ved at hæve vandløbene op i terrænet forbedres muligheden for oversvømmelser af enge med en selvrensende effekt af vandløbet til følge.

Det forventes, at der i jordbundstyper med lav ledningsevne, såsom humusrige jorder, kan der stå vand på terræn i forbindelse med nedbørshændelser, som langsomt nedsiver. Derudover forventes en stor forekomst af trykvand fra skrænterne (udstrømmende grundvand/kildevæld), som den anvendte afvandingsmodel ikke kan gengive præcist. Det må derfor forventes at ådals-skrænterne på nogle strækninger er vådere, end hvad de udarbejdede afvandingskort viser. Når drænsystemer i projektområdet blokeres, kan udbredelsen af de trykvandspåvirkede arealer forventes at blive større end under de nuværende forhold. Ligeledes kan der forekomme afløbsløse lavninger i terrænet, som mere eller mindre temporært kan stå med vanddække.

I de genslyngede vandløb vil der over tid gradvis ske en tilgroning af profilet med eksempelvis stivstænglet vegetation. Imidlertid vil den genoprettede rotationsstrømning i vandløbet sammen med en grødeudvikling skabe strømforhold, der sikrer en

fortsat opretholdelse af et frit og vandførende profil. Projektet er efter anden offentlighedsfasen tilpasset med træplantning langs 5 omlagte vandløbsstrækninger samt supplerende vandløbsvedligeholdelse af disse strækninger i en overgangsperiode, hvilket er fastsat med vilkår 15. I driftsfasen vil der fortsat være de forpligtelser til vedligeholdelse af vandløbene og dræne, som bredejerne og lodsejerne allerede er bundet af efter vandløbsloven i dag. Efter projektet er realiseret tinglyses arealerne inden for projektområdet, en vådområdedeklaration som fastsætter begrænsninger i arealanvendelse.

2.4.2 Fremtidige ejerforhold og drift af arealerne

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der ved projektets begyndelse lå 74 ejendomme inden for projektområdet. Der har været afholdt fem jordfordelinger. Efter den sidste jordfordeling er der 17 ejendomme tilbage i projektområdet som mangler indgåelse af aftale om salg eller engangskompensation. De lodsejere, som ønsker at beholde projektjorden modtager engangserstatning.

Inden projektet realiseres, har Naturstyrelsen midlertidigt opkøbt projektarealerne eller har indgået projektaftaler med lodsejerne om deltagelse i projektet. Inden Naturstyrelsen gensælger arealerne, efter projektet er gennemført, tinglyses en vådområdedeklaration på arealerne. Herved sikres det, at projekttiltagene, der har skabt naturlig hydrologi, ikke ændres. Endvidere sikres det gennem vådområdedeklarationen, at landbrugsdriften i hele projektområdet forbliver ekstensiverede, hvilket indebærer at arealerne ikke må omlægges, gødes, sprøjtes, afvandes eller tilplantes. Vådområdedeklarationen sikrer derved, at ønskede effekter af projektet, såsom reduceret udledning af drivhusgasser, reduceret udledning af næringsstoffer samt skabelse af et større sammenhængende naturområde er opretholdt i driftsfasen.

Driftsfasen omfatter endvidere en vedligeholdelse af stisystemet i projektområdet hvilket bygherre oplyser, at Viborg Kommune står for. Vedligeholdelsen vil blive udført i et omfang der svarer til tidligere vedligehold udført af lodsejerne. Vedligeholdelsen omfatter også at Viborg Kommune sikrer at afmærkning af stierne er vedligeholdet herunder markeringspælene til trampestierne.

Sandfangene der etableres med projektet skal tømmes i en periode, indtil der har indfundet sig en naturlig materialetransport i de nye vandløb. Vedligeholdelse af vandløbene og dræne i driftsfasen, er reguleret efter vandløbsloven, hvor forpligtigheden er pålagt bredejerne og lodsejerne, hvilket sikrer en opretholdt afvanding af arealer uden for projektområdet til projektområdet i driftsfasen. Der foretages således ikke tiltag inden for projektområdet, der hindrer vandets naturlige afstrømning fra arealer uden for projektområdet.

3. Offentlig høring

Der er i overensstemmelse med bestemmelserne i miljøvurderingsloven afholdt høringer af myndigheder og offentligheden af to omgange. Først i forbindelse med afgrænsningen af indholdet af den miljøkonsekvensrapport Naturstyrelsen skulle udarbejde, også kaldt første offentlighedsfase (idéfase). Dernæst i forbindelse med høring af miljøkonsekvensrapporten og udkast til afgørelse, som også kaldes anden offentlighedsfase.

I nedenstående gives en overordnet gennemgang af resultaterne fra disse høringer med angivelse af, hvordan høringssvarene er indgået i miljøvurderingsprocessen og udarbejdelsen af afgørelsen.

3.1 Resume af høringssvar

Den første offentlige høring blev afholdt i forbindelse med idéfasen, hvor et idéoplæg sendes i offentlig høring for at få idéer og forslag til hvad miljøkonsekvensrapporten skal indeholde.

Resume af høringssvar (Idéfasen)

Første offentlighedsfase blev afholdt i perioden 13. januar til 27. januar 2023. Der indkom i høringsperioden i alt 5 høringssvar. I tabel 3.1 er gengivet en sammenfatning af de emner, som høringssvarene omfattede samt hvilken konsekvens høringssvarene har haft for afgrænsningen af miljøkonsekvensrapporten. Høringssvar indkommet i 1. offentlighedsfase fremgår af afgrænsningsudtalelsen af den 30. marts 2023 samt høringsnotatet hertil, som er offentliggjort på SGAVs hjemmeside, jf. bilag 1.

Tabel 3.1. Sammenfatning af indkomne høringssvar i 1. offentlige høring og deres inddragelse i miljøkonsekvensrapporten.

Emner for høringssvar		Konsekvens for miljøvurderingen
Fri-luftsliv	Spørgsmål fra lodsejer/borger til placering af stier på strækninger, hvor der måske bliver for vådt samt spørgsmål om placering af sti i nærheden af beboelse.	Høringssvar inddrages. Placering af stier inden for projektområdet på de omtalte strækninger genvurderes.
	Lodsejer/borger ønsker ridestier i området.	Høringssvar inddrages. Ridestier vil så vidt muligt etableres, men nogle strækninger inden for projektområdet bliver forventeligt for våde til at være egnede til ridestier. Ridestier uden for projektområdet behandles ikke.
Fortidsminder	Viborg Museum oplyser at der i den østlige del af området ligger der et kulturarvsareal i form af en træbygget bronzealdervej.	Høringssvar inddrages. Viborg Museum har i en foreløbig udtalelse vurderet, at projektet er til gavn for beskyttelsen af fortidsmindet.
Ændring af projekt	Lodsejer/borger foreslår Hulbæk Sø genskabt.	Høringssvar inddrages ikke. Det er tidligere undersøgt, om den historiske sø kan genskabes. Der er gennem årene sket meget store sætninger i området, hvorfor denne sø ikke kan genskabes. Projektet etablerer dog en række andre mindre søer inden for projektområdet og i nærheden af den historiske Hulbæk sø.
Råstof-indvin-ding	Der er indkommet 2 høringssvar fra hhv. Randers Tegl og Region Midtjylland vedr. projektets umiddelbare nærhed til udlagte graveområder i Region Midtjyllands Råstofplan 2020.	Høringssvar inddrages. Naturstyrelsen oplyser, at de udlagte graveområder ikke bliver påvirket.

Høringens konsekvens for projektet

På baggrund af indkomne høringssvar i 1. offentlighedsfase vedrørende emnet fri-luftsliv er projektet tilpasset ift. placering af trampestien på matr.nr. 9r, Ørum By,

Ørum, som afmærkes ca. 40 længere mod syd af hensyn til nærliggende bolig på matr.nr.9d, Ørum By, Ørum.

Derudover er der sket en tilpasning af projektarealet idet Randers Tegl A/S i forbindelse med afslutningen af lodsejerforhandlingerne har tilkendegivet, at de ikke ønsker at deltage i projektet, hvilket vedrører matr.nr. 1b, Kvorning By, Kvorning. Dette areal udgår hermed af det samlede projektområde. Tilsvarende gælder for matr.nr. 22d, Kvorning By, Kvorning, som er beliggende i samme område. Ændringen fremgår af figurerne samt bilagene i projektet. Endvidere er projekterede afvandingskort tilpasset i overensstemmelse hermed og fremgår af bilag 8 og 8.1.

Resumé af høringsvar (2. offentlighedsfase)

Miljøkonsekvensrapport af den 25. august 2025 og udkast til §25-tilladelse for klimalavbundsprojektet Kvorning har været i anden offentlig høring i perioden fra den 6. januar 2026 til den 6. februar 2026. De borgere, foreninger og myndigheder, som kan blive berørt af projektet, har fået høringsmaterialet tilsendt direkte, og samtidig har høringsmaterialet været offentligt tilgængeligt på SGAVs hjemmeside. Der er i høringsperioden indkommet i alt 7 høringsvar fra både borgere, myndigheder, foreninger, firmaer og interesseorganisationer. Høringsvarene omhandler overordnet følgende emner:

Emner for høringsvar		Konsekvens for miljøvurderingen
Invasive arter	Borger bemærker, at projektområdet vil være attraktivt for invasive arter som mårhund og vaskebjørn og derfor opfordres til at inddrage lokale jagtforeninger, så de kan give bemærkninger til projektet. Borgeren bemærker endvidere at der i Danmarks Jægerforbund allerede eksisterer et velfungerende reguleringskorps målrettet mårhund og vaskebjørn.	Høringsvaret har ikke medført ændringer af § 25-tilladelsen, hvilket SGAV begrundes med at et evt. reguleringsmetode for invasive arter ikke er omfattet af projektet.
Iltsvind i vandløb samt tilgroning	Danmarks Sportsfiskerforbund (DSF) påpeger, at miljøkonsekvensrapporten og udkast til §25-tilladelse mangler vurdering og redegørelse for potentiel risiko for påvirkning af små, åbne vandløb med iltsvind og tilgroning. Høringsvaret indeholder ti anbefalinger til forebyggelse af iltsvind i lavbunds- og vådområdeprojekter.	Høringsvaret har givet anledning til revurdering af påvirkning af 5 omlagte vandløbsstrækninger. Høringsvaret har medført en mindre tilpasning af projektet med træplantning på udvalgte delstrækninger af de 5 vandløb og supplerende vandløbsvedligeholdelse i en overgangsperiode. Endvidere tilpasses projektet ved at opretholde et eksisterende vandløbstracé på en mindre delstrækning fremfor at omlægge til nyt tracé. De to projektilpasninger er indarbejdet i tilladelsen i hhv. afsnittene: 6.1.2.1.1.1 Kvorning Møllebæk (06867) og Morild Bæk (06885), afsnit 6.4.1.1 Eng, afsnit 6.4.1.5.1 Vandløb og afsnit 6.2.1.2.2 Bræmmer med høje urter langs vandløb (6430) for træplantning langs vandløbsstrækninger og i afsnit 6.2.1.2.1

		<p>Rigkær (7230) er indarbejdet vurdering af opretholdt tracé.</p> <p>SGAV vurderer at projekttilpasningerne kan indarbejdes i §25-tilladelsen da projekttilpasningerne ikke vurderes at medføre væsentlig miljømæssige skadelige påvirkninger på miljøet. Rettelserne i tilladelsen omfatter tilføjelse af vurderinger i de nævnte relevante afsnit i forhold til vurdering af projekttilpasningens påvirkning og et fastsat vilkår for projekttilpasningen, men medfører ikke ændringer af § 25-tilladelsens øvrige vurderinger eller konklusioner.</p> <p>Da bygherre selv har ønsket projekttilpasningen og der ikke er andre parter end Naturstyrelsen, som påvirkes af projekttilpasningen, i det tiltaget kun foretages på arealer der enten tilhører Naturstyrelsen eller som der er indgået lodsejeraftaler om, at projektet kan realiseres med de nødvendige tiltag, vurderer SGAV, at en ny offentlig høring ikke vil bidrage med nye oplysninger af afgørende betydning og vurderer, at det ikke vil være til ugunst for offentligheden, at der ikke sker en ny høring.</p>
<p>Iltsvind, miljøfarlige forurenende stoffer, målopfyldelse og vandløbsvedligeholdelse</p>	<p>Å-lav for Gudenå- og Nørreå ønsker belyst følgende, hvorvidt projektet vil bevirke, at der afledes iltfattigt vand til Nørreå fra området med risiko for iltsvind i Nørreå, om ændringerne fra landbrugsjord til mose vil afgive miljøskadelige stoffer og om det kan garanteres, at projektet vil forbedre tilstanden til "God økologisk tilstand" i Nørreå samt belyst hvilke tiltag projektet omfatter for at sikre, at Nørreå ikke tilsandes på strækningen. Å-lavet bemærker at vandløbsregulativet skal overholdes. Det omfatter at Nørreå's vandføringsevne ikke forringes og at vedligeholdelsen af åen kan ske uhindret. Sediment og aflejringer skal fjernes løbende fra åen. Således at vandføringen ikke forringes og at vandstanden ikke stiger.</p>	<p>Høringssvaret har ikke givet anledning til ændringer af miljøkonsekvensrapporten eller tilladelsen. SGAV begrundet dette med at projektets potentielle påvirkninger på Nørreå fremgår af tilladelsens vurderingsafsnit 6.1.2.1.1.2 og bemærker, at der ikke foretages anlægstiltag i Nørreå med gennemførelse af projektet.</p>
<p>Råstofindvinding</p>	<p>Randers Tegl bemærker, at der foreligger en ny indvindingsansøgning (Tindbæk III) hos Region Midtjylland. Tindbæk III skal erstatte råstoftilladelsen Tindbæk I når denne udløber. Ændringen vedrører en del af matr.nr. 1b og 25b Kvorning (længst mod vest). Randers Tegl ønsker at disse tillægsarealer til råstofindvindingen også er sikret mod forhøjet grundvandsstand som følge af</p>	<p>Høringssvaret har ikke givet anledning til ændringer af miljøkonsekvensrapport eller §25-tilladelse. Da ansøgningen til Tindbæk III ligger inden for Region Midtjyllands udpegende indvindingsområders afgrænsning er der ikke ændringer i forhold til det vurderingsgrundlag</p>

	<p>klima-lavbundsprojektet samt have mulighed for at kunne afvandes.</p>	<p>der er anvendt i miljøkonsekvensrapporten og §25-tilladelsen. Det ansøgte Tindbæk III område udgør en ændret arealmæssig udbredelse end Tindbæk I, men er beliggende i et område, hvor der er foretaget vurdering af risiko for at påvirke afvandingsforhold.</p>
Råstofindvinding	<p>Region Midtjylland gør opmærksomt på at projektområdet overlapper med to råstofgraveområder hhv. Hammershøj NV og Hammershøj Midt-Vest. Regionen anmoder om at få belyst påvirkningen af disse områder i miljøkonsekvensrapporten.</p>	<p>Høringssvaret har givet anledning til præcisering af ordlyden i §25-tilladelsen. Det præciseres i tilladelsens afsnit 6.6 Råstoffer, at projektområdet overlapper med råstofgraveområde Hammershøj NV på matriklerne 13g, 16n, 2aa og 4ci, Kvorning By, Kvorning samt råstofgraveområde Hammershøj Midt-Vest på den sydlige del af matrikel nr. 11z, Kvorning By, Kvorning. Der er ikke meddelt råstoffilladelser i de mindre overlappende områder. SGAV vurderer at præcisering af ordlyden ikke medfører behov for opdaterede vurderinger i hverken miljøkonsekvensrapporten eller §25-tilladelsen. Det begrundes SGAV med at der er tale om et mindre overlap i forhold til det samlede udpegede indvindingsområde og områder som er vurderet i forhold til potentiel påvirkning af afvandingsforhold.</p>

3.2 Høringens indflydelse på afgørelsen (2. offentlighedsfase)

Bygherre og SGAV har forholdt sig til alle høringssvarene, og det fremgår af bilag 3, at høringssvarene har givet anledning til, at bygherre har revurderet, om der i driftsfasen kan være risiko for tilgroning af 5 vandløbsstrækninger, som omlægges til nye forløb med projektet. De aktuelle vandløbsstrækninger er nye forløb af hhv. Morild Bæk, Kvorning Møllebæk, Kilde fra Hulbækvej, Svingel bæk og Vandløb fra matr.nr. 13a. Revurderingen har medført en mindre projektilpasning, der omfatter plantning af træer langs med vandløbene på udvalgte, korte strækninger samt supplerende vandløbsvedligeholdelse i en overgangsperiode indtil forventet effekt af træerne, hvor også vandløbet vurderes at have etableret sig. Projektilpasningen vurderer bygherre vil mindske risiko for tilgroning af vandløbene og mindske risiko for iltsvind. Bygherre har været i dialog med Viborg Kommune vedrørende plantning af træer langs vandløbene og har udarbejdet projektilpasningen efter kommunes anvisninger om valg af træarter, plantemetode og friholdelseszoner. SGAV har indarbejdet projektilpasningen i tilladelsens afsnit 2.4.1 Afvandingsforhold, afsnit 4 oversigt over projekt-

tilpasninger /afværgeforanstaltninger, afsnit 5.1 om vilkår for tilladelsen og i vurderingsafsnittene 6.1.2.1.1.1 om målsatte vandløb, afsnit 6.4.1.1 om §3-beskyttet eng og afsnit 6.4.15 om §3-beskyttet vandløb.

SGAV vurderer, at projektilpasningen kan udføres som beskrevet og efter fastsatte vilkår uden at medføre væsentlig skadelig påvirkning af miljøet.

Derudover har byherre i forbindelse med revurdering af omlægning af vandløbsstrækningen, Vandløb fra matr.nr. 13a, ønsket en mindre projektilpasning af det nye tracé, sådan at det nuværende tracé bibeholdes i det nuværende forløb på en strækning mellem to registrerede forekomster af habitatnatur. SGAV har indarbejdet ændringen i tilladelsens afsnit 2.2.1.2.1 uden at ændre på vurderinger. Det begrundes SGAV med at projektilpasningen svarer til de nuværende forhold på strækningen og vurderes ikke at medføre en væsentlig miljømæssig skadelig påvirkning på miljøet.

Høringssvaret fra Region Midtjylland har givet anledning til præcisering af ordlyden i tilladelsens afsnit 6.6 Råstoffer.

Høringssvar fra Miljøstyrelsen har medført en tekstnær præcisering af ordlyden i tilladelsens afsnit 2.3.1 Adgangsveje og arbejdskørsel i projektområdet.

SGAV har vurderet, at ændringerne i projektet og tilladelsen er af mindre væsentlig karakter, hvorfor disse ikke vil medføre en fornyet høring. Det begrundes SGAV med at der ikke er andre parter end Naturstyrelsen, som påvirkes af projektilpasningen, da træplantning og supplerende vandløbsvedligeholdelse i en overgangsperiode kun foretages på arealer der enten tilhører Naturstyrelsen eller som der er indgået lods-ejeraftaler om, at projektet kan realiseres med de nødvendige tiltag. Endvidere er Naturstyrelsen selv indforstået med projektilpasningen, som de selv har ønsket. SGAV vurderer, at en ny offentlig høring ikke vil bidrage med nye oplysninger af afgørende betydning og vurderer, at det ikke vil være til ugunst for offentligheden, at der ikke sker en ny høring. SGAV vurderer derved, at det er ubetænkeligt at træffe afgørelse uden at få foretage en ny høring.

Rettelserne i tilladelsen har alene medført tilføjelse af vurderinger i de nævnte relevante afsnit i forhold til vurdering af projektilpasningens påvirkning og fastsat vilkår for projektilpasningen, men ikke medført nogen ændringer af § 25-tilladelsens øvrige vurderinger eller konklusioner.

4. Oversigt over projektilpasninger/afværgenforanstaltninger

Bygherre har i miljøkonsekvensrapporten foreslået en række projektilpasninger/afværgenforanstaltninger, som skal sikre, at projektets miljøpåvirkninger minimeres, hvis projektet kan medføre en væsentlig påvirkning på miljøet. Tiltagene er beskrevet herunder.

Forventet/mulig påvirkning af:	Nr.	Afværgenforanstaltning
Jord og vand		
Spild og tryk-skader	1	<p><u>Miljøkrav til anvendt materiel</u></p> <p>Maskiner der anvendes i projektområdet i anlægsfasen må kun anvende bionedbrydeligt hydraulikolie, der opfylder mindst den Svenske Standard SS 15 54 34, bionedbrydeligt smøroleolie og smørefedt, der er godkendt efter den Europæiske Miljøstandard "ECO label" eller den tyske "Blaue Engel label" eller som opfylder den svenske standard SS 15 54 34 eller tilsvarende godkendelser.</p> <p>Gravemaskiner, traktorer, dumpere, dosere og lign. skal minimum opfylde EU emission standard EURO 3.</p> <p>Brændstofoplag og transport heraf skal overholde Europæisk Konvention om International Transport af Farligt Gods ad Vej (ADR).</p> <p>Oliespild <u>skal</u> opsamles.</p> <p>Alle entreprenørmaskiner <u>skal</u> medbringe materiale til olieopsamling og inddæmning med kapacitet på minimum 50 liter. (fx oliesug Kit Box fra Oliesug.nu).</p> <p>Brugt olie, emballage og andet affald skal afleveres til godkendt modtageranlæg.</p> <p>Dokumentation for overholdelse af miljøforhold skal kunne fremlægges inden brug af maskiner i projektområdet. Der skal som del af dokumentationen kunne udtages prøver af hydraulikolien til nærmere analyse fra de maskiner, der skal køre inden for projektområdet. Prøverne udtages under observation af bygherre.</p> <p>Marktryk fra maskiner og udstyr må ikke overstige 40 kPa inden for projektområdet. Dette kan opnås ved anvendelse af maskiner med larvefodder, ballondæk eller tilsvarende. Dette gælder både for adgangsvejene i projektområdet og på mindre bæredygtige arbejdsarealer i projektområdet. Kravet til marktryk kan dog fraviges på arealer udelukkende bestående af mineraljorde, eller hvis der alternativt anvendes køreplader.</p>
Målsatte vandforekomster		

Okkerudledning nedstrøms	2	<p><u>Ved identifikation af pyritlag</u> under udgravningen af vandløbsprofiler for Kvorning Møllebæk og Morild Bæk flyttes profiler mindst 3 m fra projekteret beliggenhed.</p> <p>Afværgetiltaget fastsættes med vilkår i afsnit 5.</p>
Ubrudt vandløbsbund igennem rørbroer	3	<p><u>Rørbroerne</u> etableres nedgravet ca. 1/3 i vandløbsbunden, hvilket medfører en ubrudt vandløbsbund igennem rørene, hvorved vandløbets kontinuitet oprettholdes til sikring af op- og nedstrøms passage for fisk og smådyr i overensstemmelse til kravet hertil vandområdeplanerne.</p>
Sedimentudledning nedstrøms	4	<p><u>Etablering af sandfang</u> ved udløb af Kvorning Møllebæk og Morild Bæk for at begrænse udvaskningen af sand til nedstrøms beliggende vandområder.</p> <p>Sandfangene placeres uden for habitatnatur ved udløb til hhv. Søbæk og Nørreå i dobbelt bredde af vandløbsprofil og til 1 meter under eksisterende vandløbsbund i en længde af 10 meter.</p> <p>Under anlægsarbejdet vil der løbende gennemføres tilsyn med de sandfang, der etableres i udløbet fra de vandløb, der genslynges, for at afklare om der er behov for tømning af sandfangene for, at begrænse sedimenttransport til Søbæk og Nørreå.</p> <p>Sandfangene tømmes i en periode, indtil det af bygherres tilsyn fastslås, at der har indfundet sig en naturlig materialetransport i de nye vandløb.</p> <p>Afværgetiltaget fastsættes med vilkår i afsnit 5.</p>
Afløbsløse vandløbslommer	5	<p><u>Ved omlægning af vandløb</u> vil åbning af nye strækninger vil ske ”oppefra”, så vandløbsfaunaen sikres mulighed for at følge med over i de nye vandløb uden at blive fanget i afløbsløse lommer.</p>
Træplantning i brinkzonen	5.1	<p>I forbindelse med anden offentlighedshøring er projektet tilpasses med træplantning i brinkzonen, på udvalgte strækninger af omlagte nye forløb af henholdsvis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Morild Bæk, matr.nr. 1ac Ørum By, Ørum og 2q Hulbæk By, Ørum • Kilde fra Hulbækvej, matr.nr. 4af, 4ac, 16e Hulbæk By, Ørum • Svingel Bæk, matr.nr. 5ad Mollerup By, Ørum • Kvorning Møllebæk, matr.nr. 12a og 5V Kvorning By, Kvorning • Vandløb fra matr.nr. 13a, matr.nr. 13a og 18e Kvorning By <p>De udvalgte vandløbsstrækninger er angivet på figur 1,2 og 3 i hvidbogen, bilag 3.</p> <p>Projektilpasningen udføres for at undgå tilgroning af de nye omlagte, små og lysåbne vandløb. Træerne plantes kun i mindre klynger på konkrete udvalgte strækninger på øst- eller sydsiden af vandløbene, og kun i disses brinkzoner, hvor de placeres så tæt på vandløbet, som muligt. Bygherre har udvalgt strækninger, hvor det vurderes, at skyggeeffekten har den største positive effekt, på den økologiske tilstand og vandføringsevne. Det er strækninger, hvor vandløbet bliver mest soleksponeret, har et begrænset fald og har ekstra bredde ved gydestryg. Der tilstræbes en skyggeeffekt på 60 % langs vandløbene, så der er varierende lysforhold. Strækningerne er derudover udvalgt så der ikke plantes træer inden for å-beskyttelseslinjen, 100-meter bufferzonen for søer med stor vandsalamander eller inden for arealer der skal plejes af hensyn til tajgasæd-gæs. Der plantes i en afstand af mindst 30 m fra habitatnaturtyper, herunder rigkær og kildevæld samt mindst 30 m fra § 3-beskyttede naturtyper i god og høj naturtilstand.</p>

		<p>I alt plantes der træer på ca. 275 m, svarende til ca. 275 planter i alt. Der arbejdes med følgende træarter:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rødel (<i>Alnus glutinosa</i>), skyggetræ, maxhøjde 20-25 m • Ask (<i>Fraxinus excelsior</i>), lystræ, maxhøjde 25-35 m • Stilkeg (<i>Quercus robur</i>), lystræ, max 25-30 m højt • Almindelig røn (<i>Sorbus aucuparia</i>), lystræ, max 10-12 m højt <p>Bygherre oplyser at omtrent 70 % af planterne vil være af arten rødel (<i>Alnus glutinosa</i>), da denne art giver mest skygge og formentlig vil udvikle sig bedst under vækstforholdene, samt udvikler et rodnet nede i vandløbet, som kan bruges som skjulested for fisk. Derudover er bladene let omsættelige og kan udgøre en vigtig del af fødegrundlaget for vandløbets smådyr. Rødel vil dog blive suppleret af træarterne ask, stilkeg og almindelig røn, for at skabe variation.</p> <p>Langs med strækninger af det nye forløb af Svingel Bæk og Kvorning Møllebæk plantes der ikke rødel, idet dens rødder indeholder kvælstoffikserende knoldbakterier, som Viborg Kommune har vurderet kan medføre en tilstandsændring i de beskyttede engområder (E50, E51 og E74) som de omlagte vandløb er beliggende inden for. I disse beskyttede engområder (E50, E51 og E74) vil hovedtræarten være ask.</p> <p>Træerne plantes manuelt med spade. Planteafstanden vil være på ca. 1 meter og der sættes bionedbrydelige vækstrør om træerne for at beskytte mod vildtskader. Vækstrørene monteres med træpæle. Under anlægsarbejdet anvendes ATV med trailer til transport af planterne langs den ene side af vandløbsstrækningen og der plantes umiddelbart efter det gravearbejde, der foretages i forbindelse med genslyngning af vandløbene. Plantning foretages i løbet af oktober måned, idet planterne skal være i dvale og vandløbsarbejdet skal være overstået, før der kan plantes. Bygherre vil ved 1 års-eftersyn erstatte evt. udgåede træer.</p>
Habitatnaturtyper		
Rigkær HR1	6	<p>En eksisterende grøft, langs med den vestlige afgrænsning af matr.nr. 9r, Ørum By, Ørum <u>skal opretholdes</u> for at sikre uændrede hydrologiske forhold i vestlige del af rigkæret HR1.</p> <p>Kørsel ind og ud fra <u>rigkæret HR1</u> sker via grøften, som tildækkes, eller på de gamle balker langs grøften, hvorved man undgår fysiske skader på rigkæret HR1.</p>
Trampestier	7	<p>Trampestierne forløber på det eksisterende terræn, hvilket betyder uden nogen form for anlægsmæssige tiltag som udlægning af grus, afskrabning af plantedække eller andre fysiske tiltag. Trampestierne dannes alene ved, at gående træder vegetationen ned, hvilket har den mindst mulige påvirkning på naturen.</p> <p>For at guide gående gennem naturområderne afmærkes trampestierne med markeringspæle som placeres ved start, slut og skilleveje, hvor der ikke er karakteristiske plantearter for habitatnaturtyper eller hvor der er orkideer eller fredede planter.</p> <p>Trampestierne skal ikke vedligeholdes, men opretholdes alene ved selve brugen af stierne. Viborg Kommune sikrer at afmærkning af stierne er vedligeholdt herunder markeringspælene til trampestierne.</p> <p>Afværgetiltaget fastsættes med vilkår i afsnit 5.</p>
Terrænskrab ved naturområder og	8	Terrænskrab ved <u>rigkær</u>

overrislings-areal		<p>Afskrabene gennemføres, så naturforholdene i eksisterende rigkær kan "spejles" ud i det omkringliggende terræn. Hvilket betyder at rigkæret får bedre betingelser for at kunne udbrede sig, da der ved terrænskrabet bliver fjernet den næringsrige topjord.</p> <p><u>Terrænskrab til lukning af grøfter</u> Gennemføres så naturarealer med god til moderat tilstand ikke påvirkes.</p> <p><u>Overrislingsområder</u> Skal placeres <u>uden for</u> habitatnaturtyper og naturarealer med god til moderat tilstand så arealerne ikke påvirkes med overrisling af kvælstofrigt drænvand.</p> <p>Afværgetiltaget er fastsat med vilkår i afsnit 5.</p>																																										
Kørsel på naturarealer	9	<p><u>Minimal kørsel på terræn</u> Anlægsarbejdet er tilrettelagt så der ikke køres eller gennemføres tiltag på naturområder med høj – god naturtilstand (I-II) eller i habitatnaturtyper. Anlægstiltagene er også planlagt i en rækkefølge så der sker minimal kørsel.</p> <p><u>Brug af køreplader</u> For at sikre at plantedækket på naturarealer ikke brydes eller påvirkes utilsigtet må der ikke ske dannelse af kørespor dybere end 10 cm på eksisterende naturarealer. Dette er uden at plantedækket brydes. Ved identifikation af dannelse af dybere kørespor end 10 cm, er der krav om udlægning af køreplader. Skulle der mod forventning dannes dybere kørespor end de angivne 10 cm, skal sporet udjævnes til omkringliggende terræn. Muldjord må ikke fjernes.</p> <p>Køreplader må ikke ligge længere end 14 dage ad gangen.</p> <p><u>Anlægsarbejde langs med grøfter/vandløb/vandhuller</u> Der stilles krav om, at kørsel med anlægsmaskiner kun må ske langs de grøfter og vandområder, hvor der foretages anlægsarbejder. Maskinerne må alene køre i ét tracé langs med grøfterne, så deres kontakt med jordoverfladen er minimeret mest muligt. Det tracé, der skal køres på, langs med grøfter og sjapvandsvandhuller, udgør ca. 2-4 m² pr løbende meter, svarende til bredden af båndene på maskinerne.</p> <p>Afværgetiltaget er fastsat med vilkår i afsnit 5.</p>																																										
Afvanding fra rigkær	10	<p><u>Ved tiltag 7 - etablering af stem i afløbsgrøfter fra nye lokaliserede rigkær</u> Etablering af stem i afløbsgrøfter fra rigkærsområdet i de grøfter og koter der fremgår af tabel herunder. Grøfterne lukkes med jordopfyld op til ca. 30 cm under toppen af den linje, der er defineret af stemmehøjden for de to stem.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Grøft nr.</th> <th>Etableringskote af stem i profil (m DVR90)</th> <th>Rigkær nr.</th> <th>bilag nr.</th> <th>Figur nr. i MKR*</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>G64</td> <td>2,80</td> <td>R9</td> <td>6.12</td> <td>20</td> </tr> <tr> <td>G72</td> <td>2,40</td> <td>R10</td> <td>6.13</td> <td>20</td> </tr> <tr> <td>G114</td> <td>3,10</td> <td>R7</td> <td>6.12</td> <td>19</td> </tr> <tr> <td>G117</td> <td>3,40</td> <td>R5</td> <td>6.12</td> <td>19</td> </tr> <tr> <td>G120</td> <td>3,80</td> <td>R3 og R4</td> <td>6.12</td> <td>19</td> </tr> <tr> <td>G159</td> <td>2,20</td> <td></td> <td>6.10</td> <td></td> </tr> <tr> <td>G260</td> <td>2,70</td> <td rowspan="2">R1</td> <td rowspan="2">6.10</td> <td rowspan="2">18</td> </tr> <tr> <td>G260</td> <td>2,40</td> </tr> </tbody> </table>	Grøft nr.	Etableringskote af stem i profil (m DVR90)	Rigkær nr.	bilag nr.	Figur nr. i MKR*	G64	2,80	R9	6.12	20	G72	2,40	R10	6.13	20	G114	3,10	R7	6.12	19	G117	3,40	R5	6.12	19	G120	3,80	R3 og R4	6.12	19	G159	2,20		6.10		G260	2,70	R1	6.10	18	G260	2,40
Grøft nr.	Etableringskote af stem i profil (m DVR90)	Rigkær nr.	bilag nr.	Figur nr. i MKR*																																								
G64	2,80	R9	6.12	20																																								
G72	2,40	R10	6.13	20																																								
G114	3,10	R7	6.12	19																																								
G117	3,40	R5	6.12	19																																								
G120	3,80	R3 og R4	6.12	19																																								
G159	2,20		6.10																																									
G260	2,70	R1	6.10	18																																								
G260	2,40																																											

		G260	2,20			
		G260	2,00			
		*MKR = miljøkonsekvensrapport				
Påvirkning af urtebræmme og 2 m bræmme	11	<p><u>Etablering af dige</u> langs med Søbæk etableres uden for (nordfor) den udpegede habitatnaturtype urtebræmmer ved Søbæk samt udenfor 2 m bræmmen langs Søbæk.</p> <p>Terrænopbygningen anlægges som et fladt anlæg, hvilket begrænser eventuel erosion ved nedbørshændelser og ved større afstrømningshændelser i Søbæk, hvor der sker oversvømmelser af terrænet, så der ikke er risiko for, at jordmaterialer skyller ud fra terrænhævningen og indbygges i urtebræmmen.</p> <p>De grøfter, som i dag har udløb i Søbæk på strækningen, hvor der er urtebræmme, opfyldes og blokeres igennem bræmmen ved at placere gravemaskinen uden for bræmmen og række ind og opfylde grøfterne derfra.</p>				
Afstrømning af materialer fra grus befæstet areal til naturområder	12	<p>Parkeringspladser anlægges i en afstand på 50 meter til nærmeste naturområde og etableres ikke skrånende, hvilket giver minimal risiko for, at grus og sandmateriale fra grus befæstningen skyller af i regnvejr og føres nedstrøms til eksisterende naturområder.</p>				
Udgravning i kildevældsområde HK5	13	<p><u>Inden for kildevældsområde HK5</u></p> <p>Ca. 30 m af eksisterende drænsystem opgraves, hvilket omfatter at 5 m dræn med Ø150 mm der opgraves og blokeres i østlig retning inden for kildevældsområdet HK5</p> <p>Ved grænsen til kildevældsområdet fjernes 4 brønde. For at kunne udgrave brønden, der ligger i kildevældsområdet, er der behov for at køre med anlægsmaskiner få meter ind i kildevældsområdet. Det sker på køreplader fra et ikke naturbeskyttet areal syd for.</p> <p>Samtidig med, at brøndene fjernes, blokeres drænsystemet. Da graveområdet er beliggende 2-3 m inde i kildevældet, placeres gravemaskinen uden for vældområdet således, at påvirkningen begrænses lokalt til at omfatte fjernelse af brønd og dræn.</p> <p>Når brøndene og drænrørene er fjernet, reetableres terrænet omkring dem, hvorved den opgravede jord indbygges i samme rækkefølge, som den er gravet op, og hvor eksisterende tørv ligges på som afslutning, så området efterfølgende fremstår naturligt.</p> <p>For at sikre vandbevægelsen væk fra kildevældet etableres to kilderender (grøfter) (tiltag 3 – etablering af 130 m kildebæk) mod syd i terrænnære forløb uden for vældområdet</p> <p>Afværgertiltaget fastsættes med vilkår i afsnit 5.</p>				
Udpegningsarter						
Anlægsperiode	14	<p>Differentieret anlægsperiode fremgår af afsnit 2.3</p> <p>Anlægsarbejdet foregår i dagtimerne, hvor odder ikke er aktiv</p>				

		<p>Projektet vil i anlægsfasen ikke forstyrre voksne individer af grøn kølleguldsmed, som har et flyvestadie under deres fouragering i perioden fra slutningen af juni til udgangen af august.</p> <p>Rørhøgens yngleperiode april-august (NOVANA overvågningsvinduet for ynglefugle af rørhøg hedder 15. april – 15. maj, men observationer fra 15. juni – 31. juli indregnes, hvis der ikke er tale om trækkende fugle)</p> <p>Afværgetiltaget fastsættes med vilkår i afsnit 5.</p>
Bufferzoner ved stor vandsalamanders levesteder	15	<p>Der må ikke gennemføres anlægstekniske tiltag på naturbeskyttede arealer inden for en bufferzone på 100 m fra de vandhuller, hvor der enten er registreret forekomst af stor vandsalamander, eller som i Natura 2000 basisanalysen 2021-2027 er registreret som et levested for arten.</p> <p>Der er udlagt en bufferzone omkring alle potentielle yngleområder for stor vandsalamander på 100 m. Bufferzonen skal fastsættes ud fra vandhullets bredzone. Zonen skal beskytte fouragerende eller rastende individer imod anlægsarbejder.</p> <p>Anlægsperioden for de projekttiltag der gennemføres inden for bufferzonerne, er fra oktober til februar, hvor stor vandsalamander er i vinterhi, hvilket er fra oktober til marts måned.</p> <p>Afværgetiltaget er fastsættes med vilkår i afsnit 5.</p>
Bilag IV arter		
Anlægsperiode Spidssnudet frø	16	<p>Anlægsaktiviteten med etablering af vandhuller gennemføres fra oktober til slut februar uden for yngleperioden for spidssnudet frø samt uden for artens aktive periode (marts - oktober).</p> <p>De øvrige anlægsaktiviteter med jordarbejder som opfyldning af grøfter, omlægning og blokering af dræn gennemføres i perioden fra oktober til slut februar uden for yngleperioden for spidssnudet frø samt uden for artens typiske aktive periode (marts -oktober).</p>
Anlægsperiode Flagermus	17	<p>Anlægsarbejderne vil alene foregå i dagtimerne, hvor flagermusene ikke fouragerer, men i stedet raster. Anlægsperioden vil være placeret uden for flagermusenes yngleperiode om sommeren, da rydningerne er planlagt til at foretages i perioden fra den 15. august til 1. september.</p>
Naturbeskyttede arealer §3-områder		
Naturtilstand I-II (høj til god naturtilstand)	18	<p>Der gennemføres <u>ikke anlægsarbejder</u>, som berører § 3-naturarealer med en god-høj naturtilstand (niveau II eller I) eller § 3-arealer, der <u>skønnes med et minimum af pleje at kunne opnå</u> god-høj naturtilstand.</p> <p>Afværgetiltaget er fastsættes med vilkår i afsnit 5.</p>
Naturtilstand III (moderat naturtilstand)	19	<p>Projekttiltagene er valgt og fastsat, så der udelukkende udføres tiltag, der er <u>nødvendige for at hæve vandstanden</u> og genskabe naturlige hydrologi i områderne.</p> <p>Der vil <u>ikke etableres større terrænskrab og vandhuller</u> inden for disse områder. Langs de render der fyldes op, vil balker blive afskrabet og brugt til opfyld.</p>

		<p>Anlægsarbejderne og kørslen i områder med moderat naturtilstand er <u>begrænset til arealer, hvor der sker fysiske tiltag</u> for at sikre, at der ikke sker større strukturskader på arealerne.</p> <p>Kørsel på balkerne langs renderne i området vurderes at være uproblematisk, da disse fremstår næringsberigede og mere tørre end de tilstødende arealer og uden den karakteristiske flora for naturtypen.</p> <p>I forbindelse med kørsel imellem anlægsarbejderne vil der blive kørt langs de eksisterende render med balker hvorved fysiske skader på naturarealer begrænses mest muligt.</p> <p>Afværgetiltaget er fastsættes med vilkår i afsnit 5.</p>
Naturtilstand IV-V (ringe til dårlig naturtilstand)	20	<p>I områder med en ringe-dårlig naturtilstand (IV-V) skal tiltag og færdsel fortsat ske under hensyntagen til de enkelte naturområder, men der <u>kan gennemføres de nødvendige tiltag for at realisere det samlede projekt</u> i området. Bygherres vurdering er foretaget ud fra, at områderne i dag har en begrænset naturværdi, og at de fleste tiltag blot vil være af midlertidig karakter i anlægsfasen.</p> <p>I disse områder er der i dag biomassehøst hvor der årligt køres med større maskiner. Ved kørsel i anlægsfasen vil der blive benyttet <u>maskiner med et mere begrænset marktryk</u> og effekterne vil derfor være mindre end ved den eksisterende lovlige drift af arealerne.</p> <p>Der <u>udføres terrænskrab</u> i naturområder med ringe til dårlig naturtilstand (IV - V), hvilket omfatter områder der udgøres af store sammenhængende lidt tørre engområder med dominans af mosebunke, som bygherre vurderer er forholdsvis robuste over for påvirkninger i form af slitage og anlægsarbejder. Terrænnære skrab, hvor man fjerner de øverste 10-20 cm overjord, vil fjerne næringsstoffer fra overjorden og bryde den monotone vegetation med dominans af mosebunke, der er hæmmende for at de naturtypekarakteristiske arter for eng kan indvandre til disse områder.</p> <p>I forbindelse med projektet <u>etableres flere temporære søer og afskrab</u>. Tiltagene vil blive gennemført i naturområder der alle er med en ringe naturtilstand, hvor der er en triviel plantesammensætning, som er generelt forekommende indenfor for de omhandlede naturarealer. Bygherre vurderer, at etablering af temporære søer og afskrab vil gavne naturtypen eng som helhed ved, at der skabes en større variation i de naturtypekarakteristiske arter for eng.</p> <p>Afværgetiltaget er fastsættes med vilkår i afsnit 5.</p>
Friluftsliv		
Påvirkning af beboelsesområder	21	<p>De nye stier etableres i minimum 50 meters afstand til eksisterende beboelser</p> <p>På mindre strækninger i kanten af området, vil der blive adgang for ridende. Ridestierne følger eksisterende grusveje og markveje.</p>
Råstoffer		

Afskærende grøfter / oprensning af grøfter	22	<p><u>Tindbæk I</u></p> <p>For at sikre en opretholdt afvanding fra indvindingsområdet Tindbæk I, beliggende på matr.nr. 5i, Tindbæk By, Skjern oprenses og etableres grøft over en samlet strækning på 400 m med en bundbredde på ca. 0,5 m og et anlæg på 1:1,5. Derved sikrer bygherre at grøften er fuldt funktionelt, når projektet realiseres og vurderer at afvandingen af indvindingsområdet beliggende på matr.nr. 5i, Tindbæk By, Skjern vil være upåvirket af projektet.</p> <p>Der etableres en afskærende grøft på matr.nr. 11z Kvorning By, Kvorning, for at sikre at afvandingen fra arealerne uden for projektområdet og den del af indvindingsområdet Tindbæk I, som er beliggende på matr.nr. 1b Kvorning By, Kvorning og 34b, Tindbæk By, Skjern, der afvander mod nord langs projektgrænsen, ikke påvirkes af projektet.</p> <p><u>Tindbæk II</u></p> <p>Inden for projektgrænsen syd for indvindingsområdet Tindbæk II, etableres en afskærende grøft på matr.nr. 4l og 4k, Kvorning By, Kvorning, der sikrer at afvandingsforhold på arealerne uden for projektområdet er opretholdt hvormed projektet ikke påvirker indvindingsområdet matr. 1b, Kvorning By, Kvorning.</p>
Kulturarv og fortidsminder		
Gravearbejde i kulturarvsareal	23	<p>Bygherre oplyser, at der forud for anlægsarbejdet er igangsat en arkæologisk forundersøgelse af området i samarbejde med Viborg Museum for at belyse risikoen for at træffe fortidsminder under anlægsarbejdet, hvilket erstatter behovet for tilsyn heraf under anlægsarbejdet.</p> <p>Anlægsarbejdet i kulturarvsarealet udføres efter nærmere anvisninger fra Viborg Museum.</p> <p>I samarbejde med Viborg Museum udarbejdes en plan for eventuelle prøvegravninger og plan for løbende overvågning under anlægsarbejdet af tiltagene med etablering af grøfter omkring bronzealdervej.</p>

Naturstyrelsen vil som bygherre sikre, at ovennævnte afværgeforanstaltninger er overholdt af entreprenøren ved at føre løbende tilsyn under anlægsarbejdet. Naturstyrelsen udfører tilsynet med anlægsarbejdet sammen med bidrag fra konsulent vedrørende særlige fagtilsyn. Der vil blive foretaget minimum et ugentlig tilsyn, men om nødvendigt oftere. Derudover ad hoc tilsyn. Der afholdes byggemøder ca. hver 14. dag. Til hjælp for entreprenøren udarbejdes digitale "Pas på kort". Dvs. der kommer en alarm, hvis en gravemaskine kommer inden for et areal/polygon, hvor maskinen ikke må færdes eller hvor der skal tages særlige hensyn. I forbindelse med Naturstyrelsens udbud af opgaven stilles der krav til at maskinføreren har erfaring med lignende opgaver og alternativt har deltaget i kursus om naturgenopretning målrettet maskinfører og formænd.

Entreprenøren får udleveret projektet, og formanden har pligt til at sætte sig ind i arbejdsbeskrivelserne for hvert tiltag, ligesom han også skal videreformidle til og instruere maskinførerne på pladsen

Naturstyrelsen og konsulent vil indlede anlægsarbejdet med opstartsmøde, hvor maskinfører og formænd sættes grundigt ind i opgaven og opmærksomhedspunkter og hvordan de skal løses inden for de givne vilkår.

5. Vilkår for tilladelsen

Det er en forudsætning for tilladelsen, at Naturstyrelsen etablerer og driver klima-lavbundsprojektet Kvorning inden for de fysiske og miljømæssige rammer og forudsætninger, som fremgår af miljøkonsekvensrapporten. Dette omfatter gennemførelse af de afværgeforanstaltninger, som er nævnt i rapporten og fremgår af afsnit 4 i denne afgørelse. Herudover skal Naturstyrelsen gennemføre og drive projektet i overensstemmelse med nedenstående vilkår.

§ 25-tilladelsen meddeles på baggrund af:

- Naturstyrelsens ansøgning
- Miljøkonsekvensrapporten for klima-lavbundsprojektet Kvorning

Projektet skal desuden overholde den til enhver tid gældende øvrige lovgivning.

Følgende vilkår fastsættes som forudsætning for § 25-tilladelsen:

5.1 Vilkår for tilladelsen

Overfladevandforekomster

1. Bygherre skal etablere sandfang ved udløb af Kvorning Møllebæk og Morild Bæk.
Bygherre skal sikre, at sandfangene etableres uden for 2 meter bræmmen for Søbæk og Nørreå og uden for habitatnatur.
Sandfanget skal dimensioneres efter opholdstiden i vandløbene hhv. Kvorning Møllebæk og Morild Bæk.
For at sikre, at indholdet i sandfanget ikke føres med nedstrøms, skal bygherre ved løbende tilsyn sikre, at sandfanget tømmes når det er $\frac{3}{4}$ fyldt.
Dokumentation for tømninger skal bygherre opbevare i 5 år så den kan fremvises på tilsynsmyndighedens forlangende.
2. Såfremt der blotlægges pyritlag under gravearbejdet langs de nye vandløbsprofiler, flyttes profilet minimum 3 m væk fra disse okkerholdige lag.
Bygherre skal ved flytning af vandløbsprofilet sikre at områder med habitatnaturtypekarakteristiske arter samt fredede arter og orkideer undgås.

Habitatnaturtyper

3. Ved etablering af trampestier igennem projektområdet, må trampestier kun *afmærkes* ved opsætning af markeringspæle i terræn som beskrevet i miljøkonsekvensrapporten, inden for habitatnaturtyperne rigkær (7230), bræmmer med høje urter langs vandløb (6430), vandløb med vandplanter (3260), kildevæld (7220), hængesæk (7140), surt overdrev (6230), tidvis våd eng (6410), tør hede (4030) og næringsrig sø (3150), mens andre anlægstekniske tiltag som planering, terrænskrab og udlægning af stabilgrus ikke er tilladt.
Placering af markeringspæle til afmærkning af trampestier i habitatnaturtyper må ikke placeres, hvor der er fredede planter og orkideer eller karakteristiske plantearter for habitatnaturtypen.

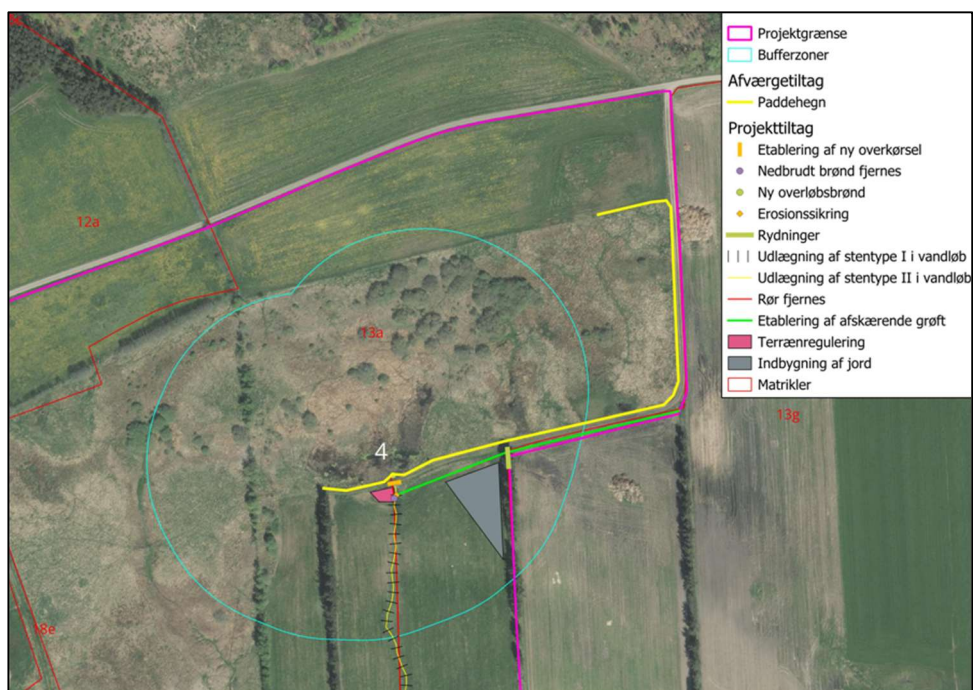
4. Der må ikke foretages anlægsarbejde, terrænskrab eller kørsel i habitatnaturtyper.
5. Anlægsarbejde og kørsel i forbindelse med blokering af grøfter (inkluderer både etablering af grøblerender, terrænskrab og opfyld med materiale fra vandhuller) ved hhv. rigkær R4, R5, R6, R7 og R11 samt nyt rigkær mellem R4 og R5, skal ske med brug af maskiner med lavt marktryk eventuelt (afhænger af den konkrete lokalitet) kombineret med brug af køreplader, køremåtter eller tilsvarende for at sikre mod trykpåvirkninger af plantedækket langs grøfterne.
6. Overrisling fra omlagte drænsystemer på terræn må ikke ske på habitatnaturtyper eller beskyttede §3-naturområder.
Undtaget er følgende naturbeskyttede §3-engområder jævnfør konkrete vurderinger i afsnit 6.4.1.1.:
E32 på matr.nr. 6v, Mollerup By, Ørum,
D6 overrisling på E23 på matr.nr. 4a, Mollerup By, Ørum
7. Bygherre skal fotodokumentere at etablering af kildebæk (projekttiltag 3) bliver udført som beskrevet i miljøkonsekvensrapporten og ved brug af afværgeforanstaltning nr. 13 i afsnit 4. Fotodokumentationen skal foretages så den dokumenterer kildevældets tilstand før og efter anlægstiltaget er gennemført. Dokumentation for denne kontrol skal fremsendes af bygherre til SGAV efter anlægsarbejdet er afsluttet. Dokumentation skal bygherre opbevare i 5 år så den kan fremvises på tilsynsmyndighedens forlangende.

Udpegningsarter

8. Der må ikke gennemføres anlægstekniske tiltag inden for en bufferzone på 100 m fra de vandhuller, hvor der enten er registreret forekomst af stor vandsalamander, eller som i Natura 2000 basisanalysen 2021-2027 er registreret som et levested for arten.
Bufferzonen skal fastsættes ud fra vandhullets bredzone.

Undtaget er anlægstiltag inden for bufferzonerne 1, 4, 6, 8 og 9 der skal udføres som beskrevet i miljøkonsekvensrapporten og gennemføres i perioden fra 31. oktober til 1. marts hvor stor vandsalamander er i vinterhi. For disse bufferzoner er påvirkningen konkret vurderet i afsnit 6.2.1.3.6 i forhold til både yngle- og rasteområder, samt individbeskyttelsen.
9. Bygherre skal opsætte paddehegn ved bufferzone 4 i perioden fra 1. maj til 1. juli, hvilket sikrer at stor vandsalamander er på ynglelokaliteten når hegnet sættes op. Paddehegnet fjernes når padderne er færdige med at vandre hvilket er tidligst 31. oktober.
Paddehegnet skal placeres som vist på figur 5-1 herunder. Det skal opsættes langs med grusvejen/markvejen, så stor vandsalamander holdes på arealet nord for området der gennemføres anlægstiltag på. Mod øst skal paddehegnet etableres helt ud til afgrænsningen af bufferzonen og være U-formet i enden så vandrende stor vandsalamander ledes tilbage til moseområdet. Hegnet skal løbe helt hen til det vestlige læhegn, som bevares og dermed kan fungere som rasteområde.

Øvrige krav til udformning af paddehegnet:

- Paddehegnet skal være helt tætsluttet til jorden, for at sikre at stor vandsalamander (og andre padder) ikke kan kravle under.
- Paddehegnet skal være mindst 50 cm højt med ombukkede overkanter, så at padderne ikke kan kravle over.
- Vegetationen må maksimalt være 20 cm høj i en afstand af 0,5 m fra hegnet, så padder ikke kan komme over hegnet via vegetationen.
- Ved anlægsaktiviteter skal hele paddehegnet, samt vegetationen, tilses mindst hver 14. dag i padderens aktive periode (fra 1. marts til 31. oktober), for at sikre overholdelse af vilkåret.
- Bygherre skal dokumentere brugen af paddehegn. Dokumentationen skal omfatte billedmateriale, angivelse af koordinater og tidspunkter. Dokumentationen skal bygherre opbevare i 5 år så den kan fremvises på tilsynsmyndighedens forlangende.

Figur 5-1. Placering af paddehegnet er angivet med gul linje på figuren. Fra figur 96 i miljøkonsekvensrapporten med angivelse af placering af paddehegn

10. Af hensyn til tranen og rørhøgen, som er ynglefugle i projektområdet skal anlægsperioden ligge udenfor fuglenes yngleperiode som er fra 1. marts til 15. august³.
11. Der skal opretholdes kort græsvegetation på de arealer der i omfang svarer til de arealer der anvendes af tajgasædgæs til fouragering ved projektets start. Det fremgår af kort med matrikler på Figur 6-18, hvilke arealer inden for projektområdet dette omfatter. Kort græsvegetation kan opretholdes ved enten slæt, afgræsning eller ved anden metode med tilsvarende eller bedre effekt.

³ <https://dofbasen.dk/IBA/artsvejledninger.php?lokid=54>

12. Senest 2 år efter der er givet tilladelse til projektet, skal Naturstyrelsen have udarbejdet en pleje- og driftsplan for det samlede projektområde med formålet at bevare fødegrundlaget for tajgasædgås og fremme af naturindholdet (græsning, slæt eller anden metode med tilsvarende eller bedre effekt). Plejeplanen skal være i overensstemmelse med gældende Natura 2000-handleplan for projektområdet og skal fremsendes til godkendelse af SGAV inden opstart af anlægsaktiviteter. Planen skal indeholde en beskrivelse af de metoder, som vil blive anvendt til pleje af ovenstående arealer jf. vilkår 11 for bedst muligt at tilgodese tajgasædgås og dens foretrukne fourageringsområder.

Naturbeskyttede arealer (§3-arealer)

13. Der må ikke udføres terrænskrab inden for § 3-arealer med god-høj naturtilstand (II-I).
Der må ikke etableres større terrænskrab og vandhuller inden for § 3-arealer med moderat naturtilstand (III). Undtaget er engområderne E51, E52, E65, E66, E70, E74 og E76. For disse engområder er påvirkningen konkret vurderet i afsnit 6.4.1.1.
14. Der må ikke gennemføres anlægsarbejder, som berører § 3-naturarealer med en god-høj naturtilstand (II- I).
Anlægsarbejder og kørsel i naturområder skal ske under hensyntagen til de enkelte naturområder. Kørsel i områder med moderat naturtilstand (III) eller en ringe-dårlig naturtilstand (IV-V) skal begrænset til arealer, hvor der sker fysiske tiltag og sikre, at der ikke sker større strukturskader på arealerne med brug af maskiner med lavt marktryk evt. kombineret med brug af køreplader, køremåtter eller lignende afhængigt af lokaliteten.
Ved kørsel mellem de områder hvor der foretages anlægsarbejderne skal det ske langs de eksisterende render med balken, da det af miljøkonsekvensrapporten fremgår, at balkerne er mere tørre end de tilstødende naturarealer og uden den karakteristiske flora for naturtypen.
15. Ådalen skal bevares åben og med lav beplantning for at sikre det vide udsyn med undtagelse af, at der på følgende matrikler inden for projektområdet skal plantes mindre klynger af træer i brinkzonen på øst- eller sydsiden langs med de omlagte nye forløb af følgende vandløb:
  - Kvorning Møllebæk, matr.nr. 12a og 5v, Kvorning By, Kvorning
  - Morild Bæk, matr.nr. 1ac Ørum By, Ørum og 2q Hulbæk By, Ørum
  - Kilde fra Hulbækvej, matr.nr. 4af, 4ac, 16e Hulbæk By, Ørum
  - Svingel Bæk, matr.nr. 5ad Mollerup By, Ørum
  - Vandløb fra matr.nr.13a, matr.nr. 13a og 18e Kvorning By, Kvorning

For disse omlagte vandløbsstrækninger er påvirkningen konkret vurderet i afsnittene: 6.1.2.1.1.1 Kvorning Møllebæk (06867) og Morild Bæk (06885), afsnit 6.4.1.1 Eng, afsnit 6.4.1.5.1 Vandløb og afsnit 6.2.1.2.2 Bræmmer med høje urter langs vandløb (6430).

I en overgangsperiode på op til 5 år, skal der foretages supplerende vandløbsvedligeholdelse med strømrendeskæring i et slynget forløb, som er tilpasset vandløbets vandføring, og gennemføres op til 2 gange i vækstsæsonen. Dokumentation for gennemført vandløbsvedligeholdelse skal sikres med

1) georefererede før- og efter fotos af de strækninger, hvor der er foretaget vandløbsvedligeholdelse samt 2) tilhørende beskrivelser af a) anvendt metode, b) hvilke strækninger der er grødeskåret og c) hvilken periode grødeskæringen er udført i.

Dokumentationen skal kunne fremvises på tilsynsmyndighedens forlangende og opbevares hos bygherre i 5 år efter vedligeholdelsen er foretaget.

Ved placering af træerne skal der plantes i en afstand på mindst 30 m fra habitatnaturtyper og fra § 3-beskyttede naturtyper, med undtagelse af engområderne E50, E51 og E74 som er konkret vurderet i afsnit 6.4.1.5.1 samt de aktuelle strækninger af §3-beskyttede vandløb Morild Bæk, Kvorning Møllebæk, Kilde fra Hulbækvej og Svingel bæk i afsnit 6.2.1.2.2.

Der må ikke plantes kvælstoffikserende træarter herunder rødæl (*Alnus glutinosa*) inden for E50, E51 og E74

Nærmere begrundelse for vilkårene kan findes under de enkelte afsnit herunder.

6. Begrundelse for afgørelsen

SGAVs afgørelse gives på baggrund af miljøkonsekvensrapportens vurdering om, at klima-lavbundsprojektet Kvorning kan etableres og drives uden uacceptable påvirkninger af miljøet, såfremt vilkårene i denne tilladelse overholdes.

Naturstyrelsens miljøkonsekvensrapport er modtaget af SGAV i en endelig udgave den 27. maj 2025. SGAV har gennemgået miljøkonsekvensrapporten og fundet, at rapporten opfylder kravene i § 20 i miljøvurderingsloven, og at de deri indeholdte oplysninger, som er væsentlige for afgørelsen, er korrekte og tilstrækkelige. På grund af viden om nye naturregistreringer pr. september 2025 har bygherre eftersendt figurer der viser projektilpasning af enkelte anlægstiltag. De supplerende oplysninger fremgår af bilag 18 til miljøkonsekvensrapporten.

Det er SGAVs vurdering, at det ansøgte klima-lavbundsprojekt Kvorning kan etableres og drives uden uacceptable påvirkninger af miljøet, såfremt rammerne for projektet er som beskrevet i miljøkonsekvensrapporten af den 27. maj 2025, og vilkårene for nærværende tilladelse jf. afsnit 5 overholdes. Vurderingen er foretaget på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, de indbyggede afværgeforanstaltninger (se afsnit 4) samt de stillede vilkår (se afsnit 5).

SGAV vurderer, at projektet ikke vil beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er optaget i habitatdirektivets bilag IV eller ødelægge de plantearter, som er optaget i habitatdirektivets bilag IV, litra b i alle livsstadier, når afværgeforanstaltninger beskrevet i miljøkonsekvensrapporten og vilkårene i nærværende tilladelse efterkommes.

Ligeledes vurderer SGAV, at projektet med de indbyggede afværgeforanstaltninger og fastsatte vilkår for tilladelsen ikke medfører påvirkninger, der forringer den aktuelle tilstand eller forhindre målopfyldelse for de berørte målsatte vandforekomster, jf. lov om vandplanlægning og dertilhørende bekendtgørelser.

Miljøkonsekvensrapporten viser, at projektet ikke vil skade de arter og naturtyper, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-område nr. 30 Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådal, Skravad Bæk, som omfatter habitatområde H30 (Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådal, Skravad Bæk) og fuglebeskyttelsesområderne F14 (Lovns Bredning) og F24 (Hjarbæk Fjord og Simested Fjord) jf. habitatbekendtgørelsen⁴.

Eller arter og naturtyper, der er på udpegningsgrundlaget for nærliggende Natura 2000-områder nr. 14 Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord, der indeholder habitatområde H14 Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord, og fuglebeskyttelsesområderne F2 Ålborg Bugt, nordlige del og F15 Randers og Mariager Fjord samt Natura 2000-område nr. 33 Tjele Langsø og Vinge Møllebæk der omfatter habitatområde H33 Tjele Langsø og Vinge Møllebæk og fuglebeskyttelsesområde F16 Tjele Langsø.

---

⁴ BEK nr. 1098 af 21/08/2023 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter (Habitatbekendtgørelsen).

Det er SGAVs samlede vurdering, at der ikke er uacceptable miljømæssige gener, som følge af projektet. Endvidere ses de ændringer projektet medfører, ikke at have en sådan karakter eller omfang, at det taler afgørende imod, at projektet etableres.

Nedenfor er begrundelse for afgørelsen uddybet for de behandlede miljøemner, som er behandlet i rapporten.

6.1 Målsatte vandforekomster

Projektets påvirkninger på alle direkte og indirekte berørte vandområder har betydning for hvorvidt der kan ske tilstandsforringelser eller manglende målopfyldelse for målsatte vandområder, jf. rammerne for beskyttelse af danske vandområder i gældende vandområdeplanerne for 2021-2027 og indsatsbekendtgørelsen. Projektets potentielle påvirkninger på målsatte vandforekomsters kvantitative og kvalitative tilstand vurderes i nedenstående afsnit.

6.1.1 Grundvand og drikkevand

Grundvandsforekomsterne opdeles i tre typer; terrænnære, regionale og dybe. Alle grundvandsforekomster er målsat til god kvantitativ tilstand og god kemisk tilstand. I miljøkonsekvensrapporten redegøres der for tilstanden af grundvandsforekomster og områder med drikkevandsinteresser, som projektområdet overlapper med samt projektets potentielle påvirkninger af disse.

Metodebeskrivelse og datagrundlag

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der til vurdering af grundvandsforholdene er anvendt oplysninger fra datakilder listet i miljøkonsekvensrapportens tabel 14. Bygherre vurderer, at der ikke udestår nødvendig viden i forbindelse med vurderingen af projektets påvirkning på grundvandsdannelse og -kvalitet i området, idet det er muligt på baggrund af eksisterende viden at fastslå, at projektet ikke påvirker grundvandsforekomster negativt.

6.1.1.1 Målsatte grundvandsforekomster

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der i seneste vandområdeplans basisanalyse (2021-2027) er kortlagt 4 regionale målsatte grundvandsforekomster inden for projektområdet. Grundvandsforekomsternes identifikationsnummer (ID) og aktuelle miljøtilstande fremgår af Tabel 6.1 herunder.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at projektområdet ikke overlapper med kortlagte terrænnære eller dybe grundvandsforekomster. Nærmeste terrænnære forekomst ligger ca. 780 m nord for projektområdet og nærmeste dybe forekomst ligger ca. 420 m øst for projektområdet ved Tindbæk.

Tabel 6.1. Oversigt over målsatte grundvandsforekomster ved projektområdet. Grundvandsforekomsternes identifikationsnummer (ID) og aktuelle miljøtilstande jf. vandområdeplan (2021 -2017) og data ift. 2024 genbesøget af vandområdeplanerne, der ikke har ført til ændringer af hverken kemiske eller kvantitative miljøtilstande. *Data fra genbesøg af vandområdeplan 3 (2021-2027) i 2024 som er vedtaget 18. dec. 2025.

Afstand til projektområdet	Grundvandsforekomst	DK-vandområde ID nr.	Kvantitativ tilstand	Kemisk tilstand	Årsag til manglende målopfyldelse
0 m	Regional	DK105_dkmj_1103_ks	god/god*	ringe/ringe*	Påvirkning af drikkevand skyldes pesticider

0 m	Regional	DK102_dkmj_15_ks	god/god*	god/god*	
0 m	Regional	DK105_dkmj_977_kalk	god/god*	ringe/ringe*	Manglende målopfyldelse skyldes nitrat og pesticider
0 m	Regional	DK102_dkmj_1003_ks	god/god*	ringe/ringe*	Manglende målopfyldelse skyldes nitrat og pesticider
420 m	Dybe	DK105_dkmj_683_ks	god/god*	god/god*	
780 m	Terræn-nær	DK102_dkmj_1100_ks	God/god*	Ringe/ringe*	Påvirkning af drikkevand skyldes pesticider

Bygherre vurderer at, der ikke vil ske en væsentlig påvirkning af de regionale grundvandsforekomster og at projektet vil være fremmede for grundvandsdannelse og -kvalitet. Da der vil ske en reduceret påvirkning fra kemiske stoffer som pesticider ved ophør med intensiv landbrugsdrift.

Miljøfremmede forurenende stoffer

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at den nuværende og historiske arealanvendelse i projektområdet er landbrug og våde naturtyper. Det fremgår endvidere at der ikke har været deponeret gift, kemikalier eller lignende stoffer på projektarealerne eller registreret forurenede grunde, industri eller lossepladser. Der har været anvendt pesticider inden for reglerne i koncentrationer gældende for landbrugsdrift på de arealer, som har været i omdrift. Derudover har nogle få af arealerne i projektområdet været drevet intensive med korn og blevet omlagt og i den forbindelse blevet sprøjtet ned med Roundup. Omlægningen har været foretaget med mange års mellemrum, da arealerne primært benyttes til vedvarende græs, som sjældent omlægges. De intensive dyrkede arealer udgør ca. 10 % af det samlede område. Mange af de andre arealer har været tilført små mængder af kunstgødning, men ingen gylle eller slam.

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at der ikke er nogen risiko for forringelse af den kemiske tilstand i projektområdet eller merudledning af nationalt specifikke stoffer under anlægsarbejdet, hvilket begrundes med at der er miljøkrav til de maskiner, som skal anvendes under anlægsarbejdet (afværgeforanstaltning nr. 1 jf. afsnit 4) og der vurderes samlet set ikke at være en væsentlig risiko for en mobilisering af miljøfarlige forurenende stoffer i forbindelse med anlæggelse af projektet. Endvidere vurderer bygherre, at projektet ikke påvirker terrænnært grundvand i anlægsfasen, idet der ikke er behov for grundvands-sænkninger i forbindelse hermed.

Driftsfasen: Når der genskabes mere naturlig grundvandsstand, som medfører en hævnning af grundvandsstanden i forhold til de sidste 100 års dræning, kan det potentielt medføre en frigivelse og mobilisering af miljøfarlige forurenende stoffer, der måtte være anvendt på arealerne i dræningsperioden. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at projekttiltagene ikke vil have indvirkning på den nuværende og fremtidige vandkemiske tilstand i driftsfasen. Derudover vil der på projektområdet blive tinglyst en vådområdedeklaration som sikrer at arealet ikke vil kunne tilføres

miljøfarlige stoffer eller tillades anlæg, som kan indeholde miljøfarlige stoffer. Byg-herre vurderer at projektet derfor vil medføre en reduceret anvendelse af pesticider og miljøfarlige stoffer, som påvirker grundvand og drikkevand. Samlet vurderer byg-herre, at der ikke sker væsentlig påvirkning i hverken anlægs- eller driftsfasen af de grundvandsforekomster med miljømål, der er angivet i vandområdeplanen.

6.1.1.1.1 Vurdering af grundvandsforekomster

SGAV vurderer på baggrund af ovenstående og miljøkonsekvensrapporten at der med projektet ikke er risiko for mobilisering af potentiel jordforurening eller miljøfarlige forurenende stoffer, der kan påvirke grundvandsforekomsternes kemiske tilstand eller kvantitative tilstand i hverken anlægs- eller driftsfasen. I driftsfasen vil sumpede eller permanent våde arealer potentielt kunne medføre en risiko for udvaskning af akkumulerede stoffer fra de tidligere omdriftsarealer, men da der hverken er udbragt slam, eller husdyrgødning på arealerne vurderer SGAV, at der ikke er en væsentlig risiko for, at forringe grundvandsforekomsternes tilstand med ved realisering af projektet. SGAV vurderer samlet, at projektet ikke hindrer målopfyldelse eller medfører risiko for at forringe eksisterende grundvandsforekomsters tilstande i anlægs- eller driftsfasen hverken kvantitativt eller kvalitativt. SGAV stiller derfor ikke vilkår til forholdet.

6.1.1.2 Drikkevandsinteresser

Af miljøkonsekvensrapporten fremgår, at projektområdet overlapper med udpeget område med drikkevandsinteresser. Af afsnit 6.1.1 om grundvandsforekomsterne fremgår af Tabel 6.1 at der er en påvirkning af drikkevandet pga. pesticider.

De nærmeste drikkevandsindvindinger er placeret ved hhv. Tindbæk vandværk (ca. 770 m øst for projektområdet), Ørum vandværk (ca. 2 km nord for projektområdet) og Torsager vandværk (ca. 3 km syd for projektområdet). Nærmeste boringsnære beskyttelsesområde (BNBO) er placeret i Tindbæk med indvindingsopland der afgrænses ca. 400 m øst for projektområdet. Via Nørreå er der en hydrologisk forbindelse mellem projektområdet og Favrskovs Kommunes indsatsområde for grundvandsbeskyttelse ca. 5 km nedstrøms projektområdet. Projektområdet er ikke registreret som et nitratfølsomt indvindingsområde.

Anlægs- og driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der i anlægsfasen ikke sker påvirkning af udpegede drikkevandsinteresser i området. De nærliggende indvindingsanlæg vurderer bygherre ikke vil blive påvirket af tiltagene i projektet, da det i afsnit 6.1.1. er vurderet at der ikke vil være en væsentlig påvirkning af den regionale grundvandsforekomst som projektområdet overlapper med da der ikke er behov for grundvandssænkning eller indvinding i projektets anlægs- eller driftsfasen. Efter projektet er realiseret vil der blive tinglyst en vådområdedeklaration for området, således at brug af gødning og pesticider i projektområdet permanent ophører. Dette vurderer bygherre vil bidrage til forbedring af drikkevandets kvalitet. Byg-herre vurderer samlet, at der ikke sker væsentlig påvirkning i driftsfasen af drikkevandsinteresser i området.

6.1.1.2.1 Vurdering af drikkevandsforekomster

SGAV vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapportens oplysninger samt ovenstående vurdering i afsnit 6.1.1, at projektet ikke vil medføre en risiko for at forringe den nuværende tilstand af hverken drikkevandsinteresser eller drikkevandsindvinding i området. SGAV stiller derfor ikke vilkår til forholdet.

6.1.2 Målsatte overfladevandforekomster

I miljøkonsekvensrapporten redegøres der for projektets potentielle direkte eller indirekte påvirkninger af målsatte vandløb, søer og kystvande. Derudover vurderes om projektet kan medføre en påvirkning i henhold til havstrategidirektivets deskriptorer udstedt i medfør af havstrategiloven. For vurderinger af projektets påvirkning på §3-beskyttede vandløb og søer, samt projektets påvirkning af habitatnatur, udpegningsarter og bilag IV-arter henvises til de respektive afsnit der omhandler disse emner.

Metode og datagrundlag

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der til vurdering af projektets påvirkning af vandløb, der er beliggende i eller i tilknytning til projektområdet, er taget udgangspunkt i data indhentet fra Danmarks Miljøportal, vandområdeplan 2021-2027 og tekniske rapporter samt vandplansdata og overfladevandsdatabase. Bygherre har også været dialog med Viborg Kommune omkring vandløbene og projektområdet. Derudover tager SGAV også udgangspunkt i høring for genbesøg 2024 af vandområdeplaner 2021-2027 i nedenstående afsnit 6.2.1 og 6.2.2.

Til vurdering af DVPI (planteindeks) i hhv. Søbæk og Nørre Å har Naturstyrelsen i 2023 fået udarbejdet en undersøgelse (bilag 16 til miljøkonsekvensrapporten). I undersøgelsen er der foretaget justeringer af metoden, der er angivet i teknisk anvisning, således at den er målrettet hele vandløbsstrækninger i stedet for hvert 100 m strækninger. Denne tilgang er valgt fordi 100 meter strækninger meget sjældent er repræsentative for plantesamfund i hele vandløb. Endvidere er der anvendt en metode til at beregne DVPI, som er en ”modificeret” udgave, der adskiller sig fra den fulde NOVANA-DVPI-beregning ved at tage udgangspunkt i vurderede dækningsgrader for længere strækninger fremfor i kvadrater i transekter.

SGAV vurderer, at metoden som NIRAS anvender til at klassificere tilstanden for planter i målsatte vandløb ikke kan anvendes som egentlig tilstandsvurdering efter DVPI-metoden. Det skyldes forskellene mellem de to metoder til indsamling, hvilke overordnet er:

- der i den modificerede metode sejles langs hele længden af vandløbet, hvor der efter den tekniske anvisning for DVPI undersøges en repræsentativ 100 meter strækning
- der i den modificerede metode laves løbende nedstik, hvor der efter den tekniske anvisning for DVPI udlægges kvadrater
- der i den modificerede metode anvendes dækningsgrader, hvor der i DVPI-beregningerne anvendes relativ forekomst.

Helt generelt har SGAV ikke viden om at den statiske model som ligger til grund for DVPI-beregningerne kan anvendes med data, der ikke er fremkommet ved brug af den tekniske anvisning⁵. Dette skyldes at den statistiske model er udviklet til et input bestående af plantelister og dertilhørende relative forekomster, der er fremkommet ved brug af den tekniske anvisning. SGAV har ikke viden om hvorvidt datasæt fremkommet på andre måder vil kunne anvendes og med samme sikkerhed fastslå en EQR-værdi eller om grænserne mellem tilstandsklasserne vil være de samme som gør sig gældende, når dataet indsamles ved brug af den tekniske anvisning.

SGAV ligger til grund for vurderingen i det konkrete projekt, at miljøkonsekvensrapportens vurdering af påvirkning af vandplanter i de målsatte vandløb, er baseret på en generel beskrivelse af forekomsten af vandplanter i vandløbet ved brug af NIRAS’ indsamlingsmetode og at dette er anvendt sammen med ekspertviden til at vurdere det indsamlede data.

---

⁵ https://ecos.au.dk/fileadmin/ecos/Fagdatacentre/Ferskvand/V17_Revision2_9.pdf.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at da der ikke foreligger viden om den aktuelle miljøtilstand for flere af kvalitetselementerne i statens basisanalyse for 2021-2027, er der samtidig anvendt nyere overvågningsdata til vurderingen. Det gælder både for de vandområder i hhv. Morild Bæk og Kvorning Møllebæk, hvor der gennemføres projekttiltag. Det gælder også for vandområderne i Søbæk og Nørreå, hvor til projektarealerne afvander. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at den manglende viden om vandområdernes aktuelle økologiske og kemiske tilstand, ikke har afgørende betydning i forhold til vurderingen af, at projektet har en positiv effekt på den samlede miljøtilstand for de berørte vandområder. For så vidt angår Morild Bæk og Kvorning Møllebæk begrundes det med, at der gennemføres tiltag, ved omlægning til nye tracéer, hvor de fysiske forhold indrettes optimalt i forhold til at sikre de bedste leve-, fouragerings- og ynglesteder for de fisk, smådyr og vandplanter, som udgør kvalitetselementerne i miljømålet.

Der er i projektets tekniske forundersøgelse samt efterfølgende ved anvendelse af seneste udgave af beregningsarket for kvælstoftilbageholdelse (2023) og fosforfrigivelse (2023) fra Miljøstyrelsen, foretaget en beregning af projektets hhv. kvælstoftilbageholdelse (bilag 13 til miljøkonsekvensrapporten) og potentiel fosforfrigivelse (bilag 12) samt vurderet projektets konsekvenser for kystvandområderne ved hjælp af N/P vekselskurs beregning. Som følge af N/P vekselskursvurderingen skal der ikke anvendes afværgetiltag i forhold til den beregnede fosforfrigivelse til det målsatte kystvand (bilag 12.1 til miljøkonsekvensrapporten). For vandløb og søer er projektets konsekvenser ved fosforfrigivelse og kvælstofreduktion vurderet direkte for de biologiske kvalitetselementer.

6.1.2.1 Målsatte vandløb

Projektområdet indeholder 4 målsatte vandløb og berører indirekte nedstrøms beliggende målsatte vandløb, søer, kystvande og havstrategiområder.

Derudover sker der tiltag i og omkring mange vandløb, grøfter og andre overfladevandsforekomster i projektområdet, som enten direkte eller indirekte kan medføre påvirkninger af overfladevandet i området. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at projektet med brug af afværgetiltag i forhold til risiko for midlertidig udledning af sediment og okker samlet set ikke vil påvirke overfladevand negativt i væsentlig grad. Det vil sige at projektet ikke vil reducere de enkelte vandområdernes mulighed for at opnå målopfyldelse eller fastholde den aktuelle miljøtilstand.

Nuværende tilstand i vandområderne

Af vandområdeplanerne 2021-2027 fremgår en vurdering af vandløbenes nuværende økologiske tilstand, som er vurderet på baggrund af de biologiske kvalitetselementer smådyr (bentiske invertebrater, DVFI), fisk (DFFV), vandløbsplanter (makrofytter, DVPI) og bundlevende alger (fytobenthos, DVAI), der som minimum skal opnå ”god økologisk tilstand” eller ”godt økologisk potentiale” inden for planperioden samt kvalitetselement nationalt specifikke stoffer og den kemiske tilstand herunder forekomsten af miljøfarlige forurenende stoffer.

Der er nedenunder beskrevet det direkte berørte målsatte vandløb/vandområde med udgangspunkt i vandområdeplan 2021-2027. Derudover tages der også udgangspunkt i høring for genbesøg 2024 af vandområdeplaner 2021-2027. Vandområdets navn og ID nr. og dets aktuelle tilstand fremgår af Tabel 6.2 (vandområdeplan 2022-2027 og genbesøg af vandområdeplan 2021-2027, som blev vedtaget 18.december 2025).

Tabel 6.2 Vandområder indenfor projektområdet, miljøtilstand efter de biologiske kvalitetsparametre og den samlede miljøtilstand i henhold til vandområdeplan 2021-2027. * Data fra Naturstyrelsens undersøgelser i 2023. **Data fra genbesøg af vandområdeplan 3 (2021-2027) i 2024 som er vedtaget 18. dec. 2025.

Vandområde navn (DK ID)	Søbæk og Ørum Bæk Tjele (o0205)	Søbæk (o8808)	Nørreå (o8808_b)	Morild Bæk (o6885)	Kvorning Møllebæk (o6867)
Planter (makrofytter) (DVPI)	ukendt/ ukendt**	ukendt/ ukendt** /ringe*	ukendt/ ukendt** / ringe*	ukendt/ ukendt**	ukendt/ ukendt**
Smådyr (bentiske invertebrater) (DVFI)	moderat/ moderat**	ringe/ ringe**	moderat/moderat**	moderat/ moderat**	moderat/ moderat**
Alger (fyto-benthos) (DVAI)	ukendt/ ukendt**	ukendt/ ukendt**	ukendt/ ukendt**	ukendt/ ukendt**	ukendt/ ukendt**
Fisk (DFFV)	god/ god**	ukendt/ ukendt**	ukendt/ukendt**	ukendt/ ukendt**	høj/ høj**
National specifikke stoffer	ikke-god/ ikke-god**	ikke-god/ ikke-god**	Ikke-god/ ikke-god**	Ikke-god/ ikke god**	ikke-god/ ikke-god**
Samlet økologisk potentiale	moderat/ moderat**	ringe/ ringe**	moderat/moderat**	moderat/moderat**	moderat/ moderat**
Kemisk tilstand	ukendt/ god**	ukendt /god**	ukendt/ god**	ukendt/ god**	ukendt/ god**
Indsats	ingen			mindre strækings-baserede restaureringer	

6.1.2.1.1 Direkte berørte målsatte vandløb

Inden for projektets afgræsning omlægges delstrækninger af de målsatte vandløb Morild Bæk (o6885) og Kvorning Møllebæk (o6867) til nye genslyngede forløb samtidig med, at de eksisterende profiler lukkes ved jordopfyld.

6.1.2.1.1.1 Kvorning Møllebæk (o6867) og Morild Bæk (o6885)

Miljøfarlige forurenende stoffer

Det fremgår af afsnit 6.1.1. at der ikke er nogen risiko for forringelse af den kemiske tilstand i projektområdet eller merudledning af nationalt specifikke stoffer under anlægsarbejdet, og samlet vurderes der ikke at være en væsentlig risiko for en mobilisering af miljøfarlige forurenende stoffer i forbindelse med anlæggelse af projektet. I driftsfasen vil de udgravede nye vandløbsstrækninger potentielt kunne medføre en risiko for udvaskning af akkumulerede stoffer fra de tidligere omdriftsarealer. Byg-herre vurderer ud fra driftshistorikken på arealerne, den fremtidige arealanvendelse

samt at der ikke har været forurenende virksomheder i området, at projektet ikke påvirker den kemiske tilstand eller tilstanden for nationalt specifikke stoffer i vandområdet i driftsfasen.

SGAV vurderer ligeledes, at med tinglysning af vådområdedeklaration på projekteralerne, som sikrer at brug af gødning og pesticider i projektområdet permanent ophører, vil medvirke til at forbedre den kemiske tilstand i vandområderne i driftsfasen.

Genslyngning af vandløb

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at projektet vurderes at kunne have øjeblikkelig omfattende negative påvirkninger på de biologiske kvalitetselementer på de aktuelle strækninger i projektområdet, der genslynges i anlægsfasen, da der vil ske en nulstilling af den aktuelle tilstand i vandløbene.

Dette vurderes af bygherre ikke at påvirke de biologiske kvalitetselementer, da flora og fauna hurtigt vil reetableres og på sigt sikre god økologisk tilstand. Dette begrundes af bygherre med, at de morfologiske forhold i vandløbene vil være forbedret umiddelbart efter genslyngning og åbning af de nye forløb og danne grundlag for, at de enkelte kvalitetselementer inden for den gældende planperiode (2021-2027) vil genetableres til minimum god tilstand, og at dette kan ske naturligt uden yderligere menneskelig indgriben. Flora og fauna vil gradvist reetablere sig i vandløbet, i varierende tempi afhængigt af spredningsevnen for den konkrete art, indtil de biologiske kvalitetselementer har genetableret sig i de genslyngede vandløb.

Projektets formål er bl.a. at sikre naturlige hydrologiske forhold, hvilket disse genslyngninger medvirker til. Bygherre vurderer, at der ikke er behov for at gennemføre projektændringer eller kompensierende foranstaltninger, idet de fysiske forhold, der etableres i anlægsfasen, vil sikre en positiv biologisk udvikling i projektets driftsfasen. Dette begrundes af bygherre med at, der ved etablering af varierede fysiske forhold sikres, i størst muligt omfang, tilstedeværelsen af et varieret dyre- og planteliv. Således opretholdes grundlaget for, at miljømålet for vandområderne kan opnås. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der inden for en kortere årrække og maksimalt 3-5 år vurderes at være genetableret flora og fauna, så tilstanden er tilsvarende eller overstiger de eksisterende forhold.

SGAV vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten og ovenstående at projektets forbedrende tiltag på sigt vil sikre målopfyldelse af Kvorning Møllebæk (06867) og Morild Bæk (06885), og derfor at være i overensstemmelse med lov om planlægning. Genslyngning af denne karakter kan ikke gennemføres uden at neutralisere flere kvalitetselementer, men er nødvendig for på sigt at opnå god tilstand i vandløbene, og en nulstilling af vandløbene udført med den beskrevne metode, vurderes i dette tilfælde ikke at være til direkte skade for vandløbet, hvorfor der ikke vurderes behov for yderligere afværgetiltag.

Træplantning i brinkzonen

Under høring af miljøkonsekvensrapporten er der fremkommet forslag om træplantning langs med de 2 målsatte vandløb. Bygherre har imødekommet forslaget ved at projektet er tilpasset med beplantning af træer samt revurdering af risiko for tilgroning og iltsvind i små åbne vandløb, herunder de nye omlagte strækninger af Kvorning Møllebæk (06867) og Morild Bæk (06885). Projekttilpasningen er beskrevet i afsnit 4, nr. 5.1. I lysåbne vandløb kan der forekomme meget store mængder af grøde, der i nogle tilfælde kan fylde hele vandsøjlen, hvilket om natten kan medføre helt iltfrie forhold pga. den manglende fotosyntese. Om dagen kan iltforholdene også være påvirket, hvis plantedækket er tæt og tykt. Bygherre vurderer at ved at plante træer

langs med udvalgte korte strækninger i brinkzonen, vil skyggeeffekten fra træerne reducere mængden af sollys, der når vandløbsbunden og begrænse plantevækst samt fotosyntesen hos vandløbsplanter og bentiske alger.

Anlægsfase:

Placering af træerne er udvalgt på strækninger, hvor vandløbet bliver mest soleksporeret, har et begrænset fald og har ekstra bredde ved gydestryg, da det er her skyggeeffekten har den største positive effekt på den økologiske tilstand og vandføringsevnen. Derved vurderer bygherre, at en stor del af vandplanterne kan skygges væk og derved bevare faunapassage for bl.a. fisk og invertebrater. På sigt vil træernes rødder kunne gro ud i vandløbet og fungere som skjul og levested for fiskeyngel og invertebrater. Nedfaldne blade og grene fra træerne vil ligeledes kunne fungere som fødekilde for invertebrater. For at opnå mest skyggeeffekt plantes der kun på øst- og sydsiden af vandløbsstrækningerne og kun i klynger så der skabes varierende lysforhold. Ved at reducere mængden af sollys, der når vandløbsbunden begrænses fotosyntesen hos vandløbsplanter og bentiske alger. Det fremgår af figur 1,2 og 3 i hvidbogen, (bilag 3, akt nr. 353), hvilke strækninger der er behov for at plante træer på.

SGAV vurderer, at anlægsarbejdet med plantning af træer, kan udføres uden at medføre en væsentlig påvirkning af de målsatte vandløb i anlægsfasen. Det begrundes SGAV med at træplantningen kun foretages i brinkzonen og i umiddelbar forlængelse af gennemført genslyngning af strækningerne, hvorved der arbejdes inden for samme område og anlægsperiode som vandløbsarbejdet.

Driftsfase:

Bygherre vurderer, at træplantningen vil bidrage positivt til at undgå tilgroning af de nye omlagte forløb af Kvorning Møllebæk (06867) og Morild Bæk (06885). Bygherre vurderer, at der kan være behov for vedligeholdelse af vandløbene, indtil træernes skyggeeffekt er stor nok til at modvirke tilgroning og der er skabt definerede forløb, hvorefter at vandløbsvedligeholdelsen enten vil kunne begrænses eller helt ophøre.

SGAV vurderer, at træer i brinkzonen, plantet i klynger på øst- eller sydsiden af vandløbet vil minimere risikoen for grødevækst i vandløbene i driftsfasen og vurderes at medvirke til at stabilisere temperaturforhold og iltforhold og derved forbedre vandmiljøet i de genslyngede målsatte vandløb. Projekttilpasningen vurderes derved ikke at forhindre opfyldelse af miljømålene for de enkelte kvalitetselementer i Morild Bæk (06885) og Kvorning Møllebæk (06867), men vurderes at forbedre og understøtte en udvikling af vandløbenes kvalitetselementer henimod opnåelse af målopfyldelse.

SGAV vurderer, at der i driftsfasen vil være behov for supplerende vandløbsvedligeholdelse i en overgangsperiode frem til skyggeeffekten af træerne er funktionel og derved sikrer, at vandløbene udvikler sig henimod målopfyldelse. SGAV fastsætter med vilkår 15, at der skal ske træplantning på konkrete udvalgte vandløbsstrækninger samt udføres supplerende vandløbsvedligeholdelse i en overgangsperiode på op til 5 år for at sikre at forudsætningerne for målopfyldelse af de 2 målsatte vandløb er tilstede samt ved 3 øvrige omlagte vandløbsstrækninger, hvor der ligeledes plantes træer langs med.

Vilkår 15

Ådalen skal bevares åben og med lav beplantning for at sikre det vide udsyn med undtagelse af, at der på følgende matrikler inden for projektområdet skal plantes mindre klynger af træer i brinkzonen på øst- eller sydsiden langs med de omlagte nye forløb af følgende vandløb:

- Kvorning Møllebæk, matr.nr. 12a og 5v, Kvorning By, Kvorning
- Morild Bæk, matr.nr. 1ac Ørum By, Ørum og 2q Hulbæk By, Ørum

- Kilde fra Hulbækvej, matr.nr. 4af, 4ac, 16e Hulbæk By, Ørum
- Svingel Bæk, matr.nr. 5ad Mollerup By, Ørum
- Vandløb fra matr.nr.13a, matr.nr. 13a og 18e Kvorning By, Kvorning

For disse omlagte vandløbsstrækninger er påvirkningen konkret vurderet i afsnittene: 6.1.2.1.1.1 Kvorning Møllebæk (06867) og Morild Bæk (06885), afsnit 6.4.1.1 Eng, afsnit 6.4.1.5.1 Vandløb og afsnit 6.2.1.2.2 Bræmmer med høje urter langs vandløb (6430).

I en overgangsperiode på op til 5 år, skal der foretages supplerende vandløbsvedligeholdelse med strømrendeskæring i et slynget forløb, som er tilpasset vandløbets vandføring, og gennemføres op til 2 gange i vækstsæsonen.

Dokumentation for gennemført vandløbsvedligeholdelse skal sikres med

1) georefererede før- og efter fotos af de strækninger, hvor der er foretaget vandløbsvedligeholdelse samt 2) tilhørende beskrivelser af a) anvendt metode, b) hvilke strækninger der er grødeskåret og c) hvilken periode grødeskæringen er udført i.

Dokumentationen skal kunne fremvises på tilsynsmyndighedens forlangende og opbevares hos bygherre i 5 år efter vedligeholdelsen er foretaget.

Ved placering af træerne skal der plantes i en afstand på mindst 30 m fra habitatnaturtyper og fra § 3-beskyttede naturtyper, med undtagelse af engområderne E50, E51 og E74 som er konkret vurderet i afsnit 6.4.1.5.1 samt de aktuelle strækninger af §3-beskyttede vandløb Morild Bæk, Kvorning Møllebæk, Kilde fra Hulbækvej og Svingel bæk i afsnit 6.2.1.2.2.

Der må ikke plantes kvælstoffikserende træarter herunder rødæl (*Alnus glutinosa*) inden for E50, E51 og E74

SGAV vurderer at vilkåret om træplantning og supplerende vandløbsvedligeholdelse i en overgangsperiode vil mindske tilgroning af de omlagte vandløbsstrækninger samt reducere den deraf afledte risiko for påvirkning af nedstrøms liggende vandløb med iltfattigt vand.

SGAV bemærker endvidere, at efter projektet er realiseret kan Viborg Kommune ansøge SGAV om fritagelse for indsatser, der er fastsat i vandområdeplan 3 efter genbesøget (2021-2027), hvis kommunen vurderer at indsatserne er indfriet med gennemførelse af projektet.

Okker

Jern og okker, som er iltet jordforbindelse, kommer blandt andet fra marker, hvor vandstanden er sænket ved at dræne jorden og uddybe vandløbene. Det kan skylle ud i vandløbene fra punktkilder, som kan være dræn og grøfter, men det kan også ske i forbindelse med omlægning af vandløb til nye forløb. Her kan jernforbindelserne ved iltning udfældes som okker og lægge sig i vandløbet som et rustrodt lag på bund og planter, hvor det er en trussel for dyre- og plantelivet. Af miljøkonsekvensrapporten fremgår at opløst jern har en toksisk negativ effekt på fisk, padder og smådyr og okker sætte sig på vandplanter, således at de ikke får lys nok til fotosyntesen. Okker kan således have en direkte negativ effekt på tilstedeværelsen af vandplanter i vandløb og fødegrundlaget for padder, fisk og smådyr. Udfældet okker kan endvidere lukke huller mellem stenene i en grusbanke, hvilket kan kvæle ørred æg om vinteren.

I den østlige del af projektområdet på lavbundsarealerne langs Nørreå er der kortlagt stor risiko for okkerforurening, mens der i den vestlige del, langs med Søbæk, er lav risiko for okkerudvaskning. I anlægsfasen kan der ved udgravning af de nye slyngede

forløb af hhv. Kvorning Møllebæk, Flarup Bæk øst og vest inden for det område langs Nørreå, der er angivet med stor risiko for okkerudvaskning, lokalt blive blotlagt okkerholdige pyritlag i tilknytning til profilerne, som kan medføre en senere udvaskning af okker til vandløbet. For at begrænse denne risiko for okkerudvaskning under anlægsarbejdet mest muligt, oplyser bygherre, at der under anlægsarbejdet stilles krav om, at såfremt der blotlægges pyritlag under gravearbejdet langs de nye vandløbsprofiler, flyttes profilet minimum 3 m væk fra disse okkerholdige lag (afværgeforanstaltning nr. 2 i afsnit 4). Det vurderes i miljøkonsekvensrapporten, at vandstanden i området hæves meget hurtigt og inden for få uger efter projektrealiseringen, hvorefter en eventuel okkeudvaskning fra projekttiltagene forsvinder. Bygherre vurderer, at i driftsfasen vil den hævede grundvandsstand i projektområdet medføre en reduktion i okkerudvaskningen fra lavbundsarealerne til nedstrøms beliggende vandområder, hvilket vil have en positiv effekt på kvalitetselementerne smådyr, fisk og vandplanter. Samlet set vurderer bygherre derfor, at projektet i driftsfasen har en positiv effekt på miljøtilstanden i de vandområder, der er beliggende inden for projektområdet samt nedstrøms herfor.

Rørbroer og spange

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at rørbroerne etableres nedgravet ca. 1/3 i vandløbsbunden, hvilket medfører en ubrudt vandløbsbund igennem rørene hvorved vandløbets kontinuitet opretholdes til sikring af op- og nedstrøms passage for fisk og smådyr i overensstemmelse til kravet hertil i vandområdeplanerne (afværgeforanstaltning nr. 3 i afsnit 4). Rørbroerne udgør en meget lille delstrækning af det samlede vandområde. På baggrund heraf vurderes det i miljøkonsekvensrapporten, at påvirkningen fra rørbroerne på de kvalitetselementer, der udgør miljømålet for vandløbet, er ubetydelig og har derfor ingen indvirkning på vandløbets muligheder for at sikre målopfyldelse. På tilsvarende vis vurderer bygherre at spangene, der etableres over vandløbene, ikke påvirker miljøkvaliteten i vandløbet, idet spangene anlægges på brinkanlægget og dermed ikke er i kontakt med vandfladen eller vandløbets profil i øvrigt.

Fosfor og kvælstof

Det vurderes i miljøkonsekvensrapporten, at den forøgede fosforudvaskning fra projektområdet ikke påvirker tilstedeværelsen og artssammensætningen af kvalitetselementet bundlevende alger. Det begrundes med at hovedparten af udvaskningen af fosfor til vandløbene vil ske om vinteren ved store nedbørshændelser, som forårsager vandbevægelse igennem jordmatricen, der skaber udvaskningen. Udvasningen sker således uden for algernes vækstsæson, som er om sommeren, og grundet vintervandføringen vil udvasket fosfor ikke aflejres i vandløbet om vinteren. I sommerperioden er der en tilbageholdelse af vand i projektområdet således, at fosforudvaskning fra jordmatricen vurderes at være ubetydelig for vandløbets tilstand. Bygherre vurderer, at i driftsfasen vil bundlevende alger reetablere sig i vandløbet på den nye strækning inden for få år, som vil modvirke den kortvarige negative effekt fra anlægsfasen. Det fremgår endvidere af miljøkonsekvensrapporten, at ved realisering af projektet vil der ske en større omsætning af kvælstof i projektområdet, som dermed reducerer udledningen til vandløbene, hvilket vil have en positiv effekt på plantesammensætningen.

Vurdering for Kvorning Møllebæk (06867) og Morild Bæk (06885)

SGAV vurderer, at projektet ikke vil forhindre opfyldelse af miljømålene for de enkelte kvalitetselementer i Kvorning Møllebæk (06867) og Morild Bæk (06885) eller forringe tilstanden af de to vandområder, da påvirkningerne vil blive neutraliseret senere i planperioden. Projektet vurderes umiddelbart efter projekttiltagene er gennemført at medvirke til at vandløbene kan opnå de fastsatte miljømål.

6.1.2.1.1.2 Nørreå (o88o8_b) og Søbæk (o88o8), Søbæk og Ørum Bæk Tjele (c002o5)

I miljøkonsekvensrapporten er der redegjort for mulige påvirkninger af Nørreå (o88o8_b) og Søbæk (o88o8) Søbæk og Ørum Bæk Tjele (c002o5), som projektorrådet afvander til.

Potentielle påvirkninger af Søbæk (o88o8) og Nørreå (o88o8_b)

Projekttiltagene med genslyngning af flere vandløb og forbedring af de fysiske forhold i disse kan betyde en øget sandvandring fra disse vandløb beliggende opstrøms for Søbæk og Nørreå i både anlægsfasen og i den første del af driftsfasen for projektet. Derudover kan der ved udgravning af de nye slyngede forløb, i områder der er angivet med risiko for okkerudvaskning, lokalt blive blotlagt okkerholdige pyritlag i tilknytning til profilerne, som kan medføre en senere udvaskning af okker til vandløbet i anlægsfasen.

I driftsfasen er det beregnet, at der sker en mindre forøgelse i fosforudledning til Nørreå og Søbæk. Det fremgår endvidere af miljøkonsekvensrapporten, at projektet vil have en direkte gavnlig effekt på miljøtilstanden i Nørreå og Søbæk for så vidt angår smådyr og fisk. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at de tiltag, der gennemføres med projektet ikke vil påvirke vandstanden, vandføringsevnen og oversvømmelseshyppighed i hhv. Søbæk og Nørreå, hvilket begrundes med, at det er vandstanden i Nørreå og delvist også Søbæk, som definerer vandstanden i projektorrådet ved de store afstrømninger og dermed også omfanget af vandløbsoversvømmelser.

Herunder er beskrevet påvirkningerne af projektet på Nørreå (o88o8_b) og Søbæk (o88o8) Søbæk og Ørum Bæk Tjele (c002o5).

Genslyngning af vandløb

Af miljøkonsekvensrapporten fremgår, at der er risiko for en øget sandtransport fra de genslyngede vandløb, grundet bl.a. øget brinkerrosion. Denne øgede sandtransport vurderes dog kun at være kortvarig, indtil der sker tilgroning af brinkanlæg, hvilket forventes at ske i løbet af 1 til 2 vækstsæsoner efter afslutningen af anlægsarbejderne. Der etableres afværgeforanstaltning i form af midlertidige sandfang i de genslyngede vandløb Kvorning Møllebæk og Morild Bæk inden vandløbene har udløb i henholdsvis Søbæk og Nørreå.

Afværgeforanstaltning (nr. 4 i afsnit 4):

- Der skal etableres midlertidige sandfang ved udløb af Kvorning Møllebæk og Morild Bæk for at begrænse udvaskningen af sand til nedstrøms beliggende vandområder.
- Sandfangene placeres uden for habitatnatur ved udløb til hhv. Søbæk og Nørreå i dobbelt bredde af vandløbsprofil og til 1 meter under eksisterende vandløbsbund i en længde af 10 meter.
- Sandfangene tømmes i en periode, indtil det af bygherres tilsyn fastslås, at der har indfundet sig en naturlig materialetransport i de nye vandløb. Efter ca. et år vil der være etableret en brinkvegetation i vandløbet, som minimerer sandtransport, hvorefter det ikke vil være nødvendigt med tømning af sandfanget, som bliver en naturlig del af bunden.

Bygherre vurderer, at dette begrænser udvaskningen af sediment og sand til Søbæk og Nørreå til et minimalt og uvæsentligt niveau. Da vandområderne inden for pro-

jektområdet og nedstrøms herfor indgår i Miljøstyrelsen overvågning af miljøtilstanden, vurderer bygherre at der ikke er et yderligere behov for iværksættelse af supplerende overvågning.

SGAV vurderer, at det er en væsentlig forudsætning for, at sandfanget fungerer optimalt at det dimensioneres efter vandløbenes opholdstider, hvilket fastsættes med vilkår nr. 1 i afsnit 5.

Vilkår 1

- Bygherre skal etablere sandfang ved udløb af Kvorning Møllebæk og Morild Bæk.
- Bygherre skal sikre, at sandfangene etableres uden for 2 meter bræmmen for Søbæk og Nørreå og uden for habitatnatur.
- Sandfanget skal dimensioneres efter opholdstiden i vandløbene hhv. Kvorning Møllebæk og Morild Bæk.
- For at sikre at indholdet i sandfanget ikke føres med nedstrøms, skal bygherre ved tilsyn sikre, at sandfanget tømmes når det er maksimalt $\frac{3}{4}$ fyldt.
- Dokumentation for tømninger skal bygherre opbevare i 5 år så den kan fremvises på tilsynsmyndighedens forlangende.

Okker

For at begrænse risiko for okkerudvaskning til de nedstrøms liggende vandområder Søbæk og Nørreå, fremgår det af afsnit 6.2.1.1.1., at der stilles krav om, at såfremt der blotlægges pyritlag under gravearbejdet i forbindelse med de nye vandløbsprofiler, flyttes profilet minimum 3 m væk fra disse okkerholdige lag (afværgeforanstaltning nr. 2 i afsnit 4). Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at øvrige tiltag i projektområdet med blokering af grøfter ikke påvirker vandområderne i Søbæk og Nørreå negativt i anlægsfasen, da de blokeres ved grøftens udløb i vandløbene inden den egentlige opfyldning i grøfterne sker, hvormed det sikres at der ikke er en egentlig vandbevægelse i nedstrøms retning imod vandløbene under jordopfyldningen af grøfterne (afværgeforanstaltning nr. 5 i afsnit 4).

SGAV præciserer at ved flytning af profilet minimum 3 m væk fra identificerede pyritlag, skal det sikres at områder med habitatnaturtypekarakteristiske arter samt fredede arter og orkideer undgås, hvilket fastsættes med vilkår 2 i afsnit 5.

Vilkår 2

Såfremt der blotlægges pyritlag under gravearbejdet langs de nye vandløbsprofiler, flyttes profilet minimum 3 m væk fra disse okkerholdige lag.

Bygherre skal ved flytning af vandløbsprofilen sikre at områder med habitatnaturtypekarakteristiske arter samt fredede arter og orkideer undgås.

Fosfor og kvælstof

Af miljøkonsekvensrapporten fremgår, at det er beregnet at der i driftsfasen sker en mindre forøgelse i fosforudledning til vandområderne Nørreå og Søbæk, men at denne ikke vil påvirke tilstedeværelsen af bundlevende alger i vandområdet i en grad, der forhindrer målopfyldelse. Det vurderes endvidere, at projektets positive effekter på tilstedeværelsen af bundlevende alger overstiger den eventuelle negative effekt ved forøget fosforudledning. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at ved realisering af projektet vil der ske en større omsætning af kvælstof i projektområdet, som dermed reducerer udledningen til vandløbene, hvilket vil have en positiv effekt på plantesammensætningen og dermed fødegrundlaget for smådyr og fisk.

Bygherre vurderer samlet at projektet vil have en direkte gavnlig effekt på miljøtilstanden i Nørreå og Søbæk for både planter, smådyr og fisk i driftsfasen og vurderer at projektet ikke forhindrer opfyldelse af miljømålet i Nørreå (o88o8_b), Søbæk

(o88o8) eller Søbæk og Ørum Bæk Tjele (coo2o5) i driftsfasen, men at projektet samlet vil have en positiv effekt på tilstanden i vandområderne.

Bygherre vurderer samlet, at projektet med de planlagte afværgeforanstaltninger ikke påvirker den aktuelle miljøtilstand i vandområderne, Nørreå (o88o8_b) og Søbæk (o88o8), negativt i projektets anlægsfase.

Vurdering for Nørreå (o88o8_b), Søbæk (o88o8) og Søbæk og Ørum Bæk Tjele (coo2o5)

SGAV vurderer, at projektet ikke vil forhindre opfyldelse af miljømålene for de enkelte kvalitetslementer i Nørreå (o88o8_b), Søbæk (o88o8) og Søbæk og Ørum Bæk Tjele (coo2o5) eller forringe tilstanden af de tre vandområder og dermed ikke stride imod lov om vandplanlægning og dertilhørende bekendtgørelser. Dette begrundes SGAV med at gennemførelse af afværgeforanstaltningerne (jf. afsnit 4) samt vilkår 1 og 2 sikrer, at der ikke vil forekomme en væsentlig påvirkning på Nørreå og Søbæk fra sedimenttransport eller okkerudledning i hverken anlægs- eller driftsfasen. Projektet vurderes umiddelbart efter projekttiltagene er gennemført, at medvirke til, at vandløbene kan opnå de fastsatte miljømål.

SGAV er enig med bygherres vurdering af at projektet i driftsfasen ikke vil påvirke tilstedeværelsen af alger i vandområderne i en grad, der forhindrer målopfyldelse, på grund af at projektets samlede positive effekter på tilstedeværelsen af bundlevende alger overstiger den eventuelle negative effekt ved forøget fosforudledning og at projektet medfører positive effekter på vandmiljøet ved kvælstofreduktion og ophør med brug af pesticider og gødning.

6.1.2.1.2 Indirekte berørte målsatte vandløb, søer og kystvand

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at projektområdet afvander i nedstrøms retning til vandområderne Nørreå (o9o33) og Nørreå og Kilde ved Fladbro Hede (coo274) i Nørreå. Endvidere afvandes videre nedstrøms til vandområde Gudenå m. afløb Rønge Mølledam (coo1o1) i Gudenå med udløb i Randers Fjord.

Langs Gudenå er der umiddelbart vest for Randers endvidere tre engsøer, Hornbæk Engsø Øst og Vest samt Vorup Engsø.

Anlægsfasen: Bygherre vurderer, at projektet ikke påvirker disse vandløb nedstrøms projektområdet i anlægsfasen. Det begrundes bygherre med at der ikke tilføres materialer i form af sand, mudder, nærings- eller miljøfremmede stoffer fra projektområdet i nedstrøms retning i anlægsfasen. Hvilket også vurderes af bygherre at gælde for Hornbæk Engsø Øst og Vest samt Vorup Engsø.

Driftsfasen: Engsøerne er etableret som kvælstofomsættende vådområder efter vandmiljøplan II og III. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at disse engsøer er beliggende i periferien af Gudenåens forløb med en terræn- og vegetationsbræmme, der adskiller vandområderne i engsøerne fra Gudenåens forløb. Dog er der enkelte lokaliteter i bræmmerne, hvor der kan ske en mindre vandudskiftning imellem vandområderne. Den største transport af næringsstoffer herunder fosfor ledes via Gudenåens forløb uden om engsøerne. Det gælder også den fosfortilførsel, der stammer fra projektområdet i driftsfasen. Bygherre vurderer at fosforudledningen fra projektet ikke medfører en ændring i den aktuelle miljøtilstand i søerne, hvilket begrundes med at udledningen vil være ubetydelig i forhold til den samlede fosfortransport i hele Gudenå-systemet og på grund af den fysiske adskillelse af engsøerne imod Gudenåen.

Projektet understøtter derudover indsatsbehovet for kystvandet Randers Fjord Indre, nr. 136 og Randers Fjord Ydre, nr. 137, hvor der er fastsat behov for kvælstofreduktioner i vandområdeplan (2021-2027).

Bygherre har foretaget en risikovurdering af om den for projektet beregnede kvælstofreduktion og potentielle midlertidige fosforudledning samlet set vil have en positiv effekt for det berørte kystvandområde, i den periode hvor kystvandet er påvirket af den potentielle midlertidige fosforudledning ved brug af en N/P-vekselkurs. N/P-vekselkursen er udarbejdet af DHI/AU på baggrund af data fra det marine modelprojekt der danner grundlag for den marine del af vandområdeplanerne (2021-2027). For hvert delvandopland er der beregnet, hvor meget kvælstofmålbelastningen ændres som funktion af fosforbelastningen og på baggrund deraf er beregnet en vandområdespecifik N/P-vekselkurs eller P-følsomhed, der angiver hvor meget en given mængde kvælstof svarer til i fosforækvivalenter og omvendt. Risikovurderingen viser at projektet medfører en positiv effekt for kystvandet, Randers Fjord Indre nr. 136.

6.1.2.2 Vurdering af målsatte overfladevandforekomster

SGAV vurderer, på baggrund af ovenstående afsnit om målsatte overfladevandforekomster, at projektet med de indbyggede afværgeforanstaltninger og fastsatte vilkår vil hverken i anlægs- eller driftsfasen medføre påvirkninger, der kan forringe den aktuelle tilstand eller forhindre målopfyldelse for de berørte målsatte overfladevandforekomster, jf. lov om vandplanlægning og dertilhørende bekendtgørelser. Der henvises til afsnit 6.10 i forhold til vurdering af kumulativ påvirkning af øvrige vandområdeprojekter.

6.1.3 Havstrategiområder

SGAV vurderer, at projektet ikke vil påvirke muligheden for, at der opnås god miljøtilstand i Kattegats økosystem. Dette begrundes med, at projektet ikke tilfører forurenende stoffer til området, hverken i anlægs- eller driftsfase, og da projektet sker på land og ikke medfører direkte eller indirekte påvirkninger på havmiljøet. SGAV vurderer med baggrund i ovenstående, at projektet, hverken i anlægs- eller driftsfasen, er til hinder for målopfyldelse af Danmarks havstrategi, idet projektet ikke har væsentlig påvirkning for strategiens deskriptorer og dermed ikke hindrer god miljøtilstand i havets økosystemer, jf. lov om havstrategi⁶ og stiller ikke vilkår til forholdet.

6.2 Natura 2000-områder

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der er gennemført en væsentlighedsvurdering eller, hvis nødvendigt, en habitatkonsekvensvurdering for berørte eller potentielt berørte Natura 2000-områder.

Væsentlighedsvurderingen tager udgangspunkt i, om projektet har væsentlig indvirkning på de bevaringsmålsætninger for arter og habitatnaturtyper, der er angivet i Natura 2000-planen for området.

Væsentlighedsvurderingen omfatter også en vurdering af om der er potentiel risiko for at gøre skade på Natura 2000-områdets integritet. Integriteten kan defineres ud fra den samlede sum af et Natura 2000-områdets økologiske struktur, funktion og de økologiske processer i hele områdets udstrækning, som gør det muligt at opretholde de levesteder og bestande af arter, som området er udpeget for. At undgå skade på Natura 2000-områdets integritet indebærer således, at der ikke må ske skade på områdets udpegningsgrundlag.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at det kun er habitatnaturtyper og habitatarter, der er observeret i eller i direkte tilknytning til projektområdet, eller som

---

⁶ LBK nr. 123 af 01/02/2024. Bekendtgørelse af lov om havstrategi.

med væsentlig sandsynlighed forekommer i området, der indgår i konsekvensvurderingen. SGAV kan tilslutte sig bygherres afgrænsning af de udvalgte Natura 2000-områder, der potentielt kan påvirkes af projektet.

De behandlede Natura 2000-områder i nedenstående afsnit er:

- N30: Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådal, Skravad Bæk omfatter habitatområde nr. 30 Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådal, Skravad Bæk og fuglebeskyttelsesområderne nr.14 Lovns Bredning og nr.24 Hjarbæk Fjord og Simested Fjord.
- N14: Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord omfatter habitatområde nr. 14 Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord og fuglebeskyttelsesområde nr. 2 Ålborg Bugt, nordlige del og nr. 15 Randers og Mariager Fjord
- N33: Tjele Langsø og Vinge Møllebæk omfatter habitatområde nr. 33 Tjele Langsø og Vinge Møllebæk og fuglebeskyttelsesområde nr. 16 Tjele Langsø.

Metode og datagrundlag

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at der til vurderinger af påvirkninger af Natura 2000-grundlaget er der taget udgangspunkt i data fra Danmarks Miljøportal, hvor artsregistreringer (d. 20-24. april 2023), NOVANA-besigtigelser og nyere besigtigelser fra perioden 2017-2021 er indhentet. Derudover er artsregistreringer fra arter.dk benyttet.

Relevante arter på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-område nr. 30 Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådal, Skravad Bæk inden for habitatområde nr. H30 er eftersøgt inden for projektområdet i perioden juni - august 2022 af Akvatikon og HabitatVision A/S. Eftersøgningerne er som minimum gennemført efter de tekniske anvisninger, der foreligger fra NOVANA-programmet for de enkelte arter. Vurderingen af den potentielle påvirkning af levesteder (områdets økologiske funktionalitet) for habitatarter er foretaget for de arter, der potentielt kan forekomme i området. Envidan har foretaget en besigtigelse i august 2023 af de læhegn, som skal ryddes i forbindelse med etablering af vandløbstraceer. Besigtigelsen blev gennemført for at vurdere, om læhegnene benyttes af flagermus som rasteplass eller ledelinje. Ud fra besigtigelsen vurderer bygherre at bevoksninger og læhegn i projektområdet kun er egnede som ledelinjer og ikke potentielle yngle- eller rastesteder for flagermus. Bygherre vurderer, at der foreligger tilstrækkelig viden om habitatnaturtyperne og -arter samt fugle inden for projektområdet.

6.2.1 Natura 2000 område nr. 30

Projektområdet ligger, på nær mindre områder, inden for afgrænsningen af Natura 2000-området N30 (Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådal, Skravad Bæk), der har et samlet areal på 24.572 ha.

N30 omfatter beskyttelsesområderne:

- Habitatområde H30 (Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådal, Skravad Bæk), som projektområdet på nær mindre områder ligger inden for.
- Fuglebeskyttelsesområderne F14 (Lovns Bredning) og F24 (Hjarbæk Fjord og Simested Fjord) som projektområdet ligger hhv. ca. 26 km og 16 km fra.

Udpegningsgrundlaget for habitatområdet, H30 udgøres af 38 habitatnaturtyper og 12 habitatarter. De enkelte habitatnaturtyper inden for eller i direkte tilknytning til projektområdet fremgår af miljøkonsekvensrapportens bilag 3a og 3b og tabel 25,

hvor de enkelte habitatnaturtyper og deres nuværende tilstand er beskrevet i miljøkonsekvensrapportens afsnit 11.3.1. Bygherres vurdering af påvirkningen af projektet for både anlægs- og driftsfasen, fremgår samlet på tabelform i rapportens tabel 26 og 27.

Udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområderne F14 og F24 består af hhv. 2 og 10 fuglearter, men disse beskrives ikke nærmere i miljøkonsekvensrapporten, hvilket bygherre begrundes med at projektområdet ikke afvander til disse områder eller ligger i umiddelbar nærhed af fuglebeskyttelsesområderne.

I retningslinjerne til den statslige Natura 2000-plan for N30 fremgår det bl.a., at der søges udtaget kulstofholdige lavbundsjord, der kan bidrage til sammenhængende arealer, øget robusthed og give mulighed for mere naturlig dynamik. Projektet er således også et virkemiddel til at opfylde indsatser i medfør af Natura 2000-planen.

6.2.1.1 Potentielle påvirkninger fra projektet

Næsten alle aktiviteterne i nærværende projekt foregår inden for N30. Af miljøkonsekvensrapporten fremgår de identificerede potentielle påvirkninger fra projektet på Natura 2000-området N30.

Potentielle påvirkninger vurderes bl.a. at kunne finde sted som følge af:

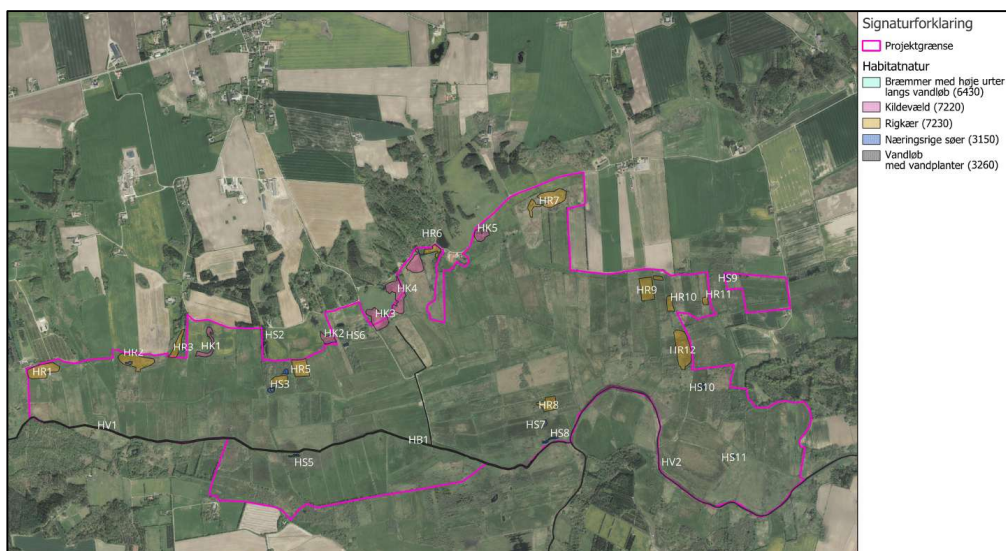
- Ændringerne i de hydrologiske forhold inden for projektområdet, hvilket vil medføre at arealerne bliver vådere.
- Fysiske tiltag direkte i vandløb, søer, og naturtyper som vil medføre ændringer i tilstanden og i visse tilfælde selve naturtyperne i projektområdet.
- Etablering og markering af trampestier igennem projektområdet.
- Støj og forstyrrelser

6.2.1.2 Habitatnaturtyper på udpegningsgrundlaget for H30

Indenfor og i tilknytning til projektområdet er habitatnaturtyperne rigkær (7230), bræmmer med høje urter langs vandløb (6430), vandløb med vandplanter (3260), kildevæld (7220), hængesæk (7140), surt overdrev (6230), tidvis våd eng (6410), tør hede (4030) og næringsrig sø (3150) kortlagt.

Af miljøkonsekvensrapportens bilag 3a fremgår af en oversigt over placeringen af 21 områder vist herunder i Figur 6-1 som er beliggende inden for projektets afgrænsning og kortlagt med 5 forskellige habitatnaturtyper. Habitatnaturtyperne er i miljøkonsekvensrapporten og bilag navngivet følgende:

HR1 – HR12 er rigkær (7230), HB1 er bræmmer med høje urter langs vandløb (6430), HV1, HV2 er vandløb med vandplanter (3260), HK1 – HK5 er kildevæld (7220), og HS1 – HS11 er næringsrig sø (3150).

Figur 6-1. Habitatnatur i projektområdet. Fra bilag 3.a til miljøkonsekvensrapporten.

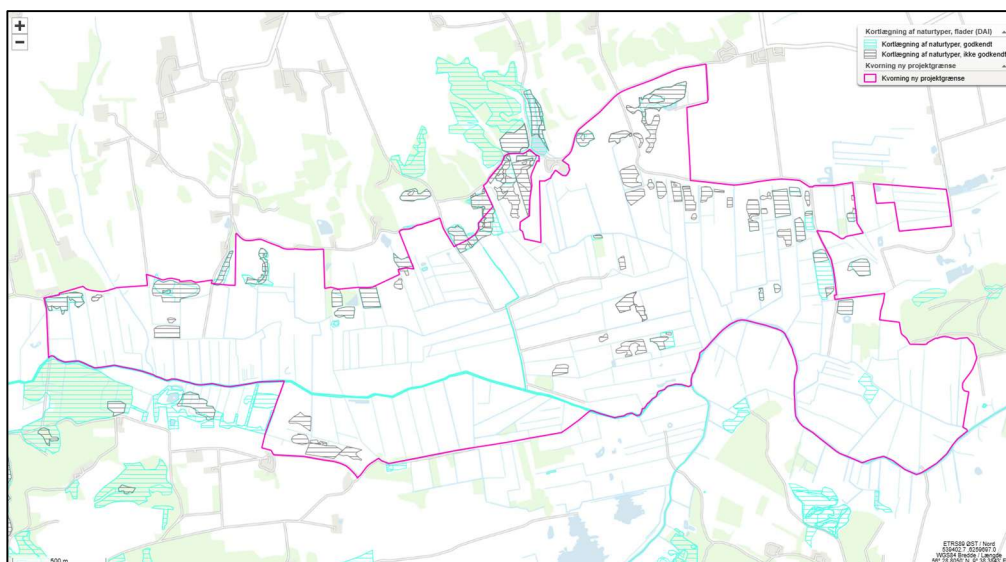
Derudover er der i forbindelse med nærværende projekt kortlagt yderligere 10 rigkær inden for projektområdet, som også gennemgås i rapporten og placering af disse er angivet på Figur 6-2 herunder samt i miljøkonsekvensrapportens figur 17. De supplerende registreringer af rigkær er navngivet R1, R3-R11.

Figur 6-2. Beliggenhed af 10 ny lokaliserede rigkær. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 17.

Af miljøkonsekvensrapporten fremgår der vurderinger for projektets påvirkning af habitatnaturområderne i henholdsvis anlægs- og driftsfasen.

Efter godkendelse af miljøkonsekvensrapporten har SGAV fået viden om nye naturregistreringer, grundet projektet LIFE IP NATUREMAN har fået kortlagt lysåben habitatnatur i Nørreådalen blandt andet på arealer ved Kvorning samt i forbindelse med opfølgende kortlægning af habitatnatur i H30 (basisanalysen). De nye registreringer fremgår af Figur 6-3 herunder. Den nye viden om naturregistreringerne indgår i SGAVs vurderinger af anlægstiltag i områder, hvor der er nye registreringer af forekomster af habitatnaturtyper eller ny udbredelse af genkortlagt forekomst.

Figur 6-3. Kort fra arealinfo.dk fra september 2025, som viser registreringer af habitatnaturtyper. Grå skravering er nye registreringer og blå skravering er eksisterende. Pink linje angiver projektgrænsen.

6.2.1.2.1 Riggær (7230)

Af de 31 habitatnaturområder nævnt ovenfor, er 9 områder kortlagt som riggær i ugunstig bevaringsstatus med tilstandsklasserne ringe (IV) og moderat (III), mens 3 er kortlagt som riggær med gunstig bevaringsstatus i tilstandsklassen god (II).

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der ved supplerende besigtigelser af naturområder i projektområdet i 2023 er lokaliseret yderligere 10 nye områder med habitatnaturtypen riggær (7230) eller med begyndende udvikling af riggær, der ikke tidligere er registreret i statens kortlægning af habitatnatur inden for projektområdet. Ud af disse nye kortlagte riggær er 5 vurderet som værende i ugunstig bevaringsstatus med tilstandsklasserne ringe (IV) og moderat (III), mens de resterende 5 er vurderet som værende enten gunstig eller ”ikke oplyst” bevaringsstatus i tilstandsklassen god (II) eller ”ikke oplyst” (NA).

Der findes derfor i alt 22 riggær, som potentielt kan blive påvirket af projektet. Den særlige riggærvegetation opstår i mose- og engområder med konstant vandmættet næringsfattig jordbund, hvor grundvandet er mere eller mindre kalkholdigt.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at projektiltagene omkring riggærene er projekteret således, at der sikres en høj grundvandsstand samtidig med, at der oprettholdes en for riggær gunstig vandbevægelse igennem områderne. Derudover foretages terrænskrab på arealer som støder op til riggærene for at skabe mulighed for, at arealet med riggær kan udvides. Afskrabene gennemføres, så naturforholdene i eksisterende riggær kan ”spejles” ud i det omkringliggende terræn, hvilket betyder at riggærenes forudsætninger for at kunne udvides forbedres når det næringsrige topjord fjernes på tilknyttet areal med terrænafskrabet.

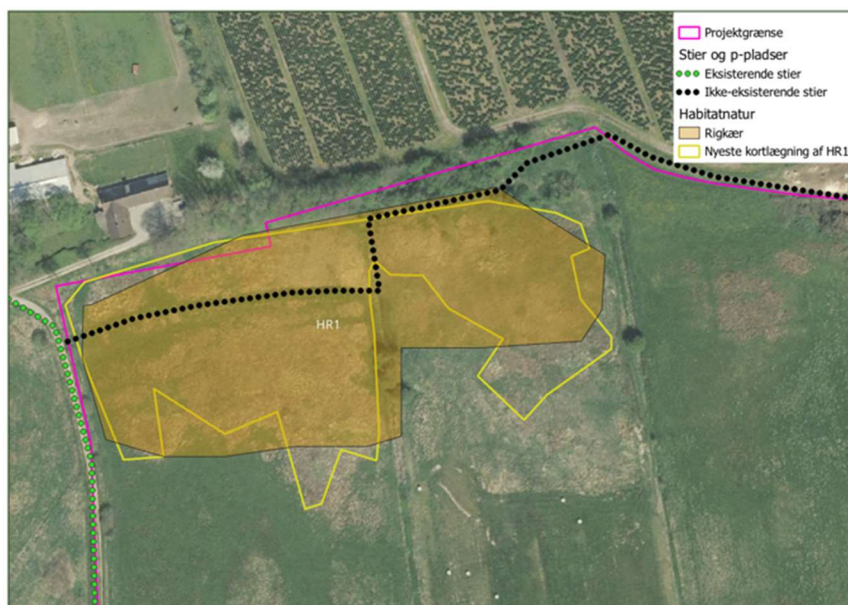
Af afsnit 11.3.1.2 i miljøkonsekvensrapporten fremgår en gennemgang af de enkelte projektiltag som udføres i projektområdet i nærheden af riggærene. Med de foreslåede projektiltag vurderer bygherre, at projektet bidrager til en gunstig udvikling af de pågældende riggær. Det begrundes af bygherre med, at der efter projektet er realiseret vil der være genskabt mere naturlige hydrologiske forhold, da fjernelse af dræn genskaber en mere konstant høj grundvandsstand og mere naturlig vandbevægelse i riggærene samt at næringsstofftilførslen mindskes.

Rigkær HR1

Anlægsfase: Placering af HR1 er vist på bilag 3.a og projekttiltag fremgår af bilag 6.01 til miljøkonsekvensrapporten.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at en eksisterende grøft, langs med den vestlige afgrænsning af matr.nr. 9r, Ørum By, Ørum skal opretholdes for at sikre uændrede hydrologiske forhold i vestlige del af rigkæret. Grøften sikrer at vandbevægelse gennem rigkæret er opretholdt, så rigkæret ikke sættes mere permanent under vand. I anlægsfasen oprenses grøften og arbejdet udføres udenfor selve rigkæret, som derfor ikke bliver påvirket mekanisk af oprensningen (afværgeforanstaltning nr. 6 i afsnit 4). Grøften G3, som mod syd har forløb igennem rigkæret, blokeres med tilkørt materiale fra et nyetableret nærliggende vandhul (VH15). Kørsel ind og ud fra rigkæret HR1 sker via grøften, som tildækkes, eller på de gamle balken langs grøften, hvorved man undgår fysiske skader på rigkæret (afværgeforanstaltning nr. 6 i afsnit 4). Syd for rigkæret foretages punktblokeringer af dræn, som dræner rigkæret. Arbejdet foretages syd for rigkæret, og der sker ikke fysisk skade på rigkæret.

Inden for matr.nr. 9r og 29a Ørum By, Ørum, vil der blive markeret en ca. 138 m lang trampesti. Trampestien forløber henover, et areal, hvor der er registret §3 eng (E16) og kortlagt rigkær og kildevæld (HR1), hvor trampestien vil forløbe igennem det kortlagte rigkær og kildevæld (HR1), vist i Figur 6-4 herunder. Trampestien afmærkes med markeringspæle for at guide gående igennem området, men etableres uden nogen form for anlægsmæssige tiltag (afværgeforanstaltning nr. 7 i afsnit 4). Trampestien etableres ved, at gående træder vegetationen ned, hvilket har den mindst mulige påvirkning på rigkæret.

Figur 6-4. Trampesti gennem rigkær HR1. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 68.

Den første del af trampestien over matr.nr.9r forløber på en balke langs nordsiden af en øst-vestgående grøft gennem rigkæret. Balken rummer ingen karakteristiske arter for rigkær eller fredede arter som orkideer. Denne grøft afvander til G2 og G3 som blokeres, hvorefter det terrænnære grundvand afledes imod syd igennem den øvre jordmatrice på grund af terrænforhold, som medfører en fortsat vandafledningen fra nord mod syd til Søbæk. Fra balken forløber trampestien igennem rigkæret i nordlig retning på en ca. 18 m lang strækning. Trampestien i gennem rigkæret afmærkes, så

det sikres at områder med habitatnaturtypekarakteristiske arter for rigkær samt orkideer undgås (afværgeforanstaltning nr. 7 i afsnit 4). Bygherre vurderer, at trampestien ikke påvirker rigkæret væsentligt i anlægsfasen, da der ikke sker ændringer af de nuværende fysiske forhold. Trampestien fortsætter nord for det kortlagte rigkær (inden for matr.nr. 29a, Ørum By, Ørum) i østlig retning, hvor det eksisterende terræn benyttes.

SGAV vurderer at det er en væsentlig forudsætning for beskyttelse af karakteristiske plantearter for naturtypen at trampestien kun afmærkes med markeringspæle og placeres så fredede arter og orkideer undgås, hvilket fastsættes med vilkår 3 i afsnit 5.

Vilkår 3

Ved etablering af trampestier igennem projektområdet, må trampestier kun *afmærkes* ved opsætning af markeringspæle i terræn som beskrevet i miljøkonsekvensrapporten, inden for habitatnaturtyperne rigkær (7230), bræmmer med høje urter langs vandløb (6430), vandløb med vandplanter (3260), kildevæld (7220), hængesæk (7140), surt overdrev (6230), tidvis våd eng (6410), tør hede (4030) og næringsrig sø (3150), mens andre anlægstekniske tiltag som planering, terrænskrab og udlægning af stabilgrus ikke er tilladt.

Placering af markeringspæle til afmærkning af trampestier i habitatnaturtyper må ikke placeres, hvor der er karakteristiske plantearter for naturtypen eller fredede planter og orkideer.

Driftsfase: Bygherre vurderer, at grøften langs den vestlige afgræsning af matr.nr. 9r Ørum By, Ørum vil sikre en opretholdt vandbevægelse gennem rigkæret og at terrænfaldet fra rigkæret mod syd til Søbæk medfører, at tiltagene med blokering af grøfter m.v. syd for rigkæret længere nede i ådalen ikke påvirker vandstanden i eller vandafledningen fra rigkæret efter projektets realisering. Dertil vurderer bygherre, at rigkæret ikke påvirkes væsentligt af projektområdets fosforfrigivelse, idet frigivelsen vil ske fra arealer, der er beliggende nedstrøms rigkæret og dermed vil der ikke ske en øget næringsstofbelastning af rigkæret i driftsfasen.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at trampestien vil være uden væsentlig betydning for rigkæret i driftsfasen, da den arealmæssige påvirkning vurderes af bygherre, at være så begrænset, at det ikke vil ændre de nuværende hydrologiske forhold eller plantesammensætningen i området. Samlet set vurderer bygherre, at trampestien ikke vil påvirke områder med rigkær eller kildevæld væsentligt og derfor heller ikke ændrer ved deres nuværende eller fremtidige tilstand.

SGAV vurderer, at vilkår 3 og med brug af afværgeforanstaltninger i forbindelse med anlægsarbejdet sikres det, at rigkæret ikke påvirkes væsentligt af kørsel, ved jordopfyld af grøfter eller ved nedsætning af markeringspæle i anlægsfasen. Det er en forudsætning, at alle punktlukninger af dræn i området foretages som beskrevet ovenfor, dvs. udenfor rigkærets/kildevældets afgræsning (her skal der være opmærksomhed på den samlede afgræsning af begge registreringer, vist på Figur 6-4).

Da der ikke må foretages terrænskrab inden for habitatnatur forstås SGAV ud fra ovenstående og miljøkonsekvensrapporten, at terrænskrab fra begge sider til opfyld af grøften G2 foregår udenfor den samlede afgræsning af rigkæret/kildevældet.

SGAV vurderer at afværgeforanstaltningen er en vigtig forudsætning for at habitatnaturtypen ikke påvirkes og fastsætter med vilkår 4 at der ikke må udføres anlægsarbejder, terrænskrab eller kørsel inden for habitatnaturtyper.

Vilkår 4: Der må ikke foretages anlægsarbejde, terrænskrab eller kørsel i habitatnaturtyper.

SGAV er enig i bygherres vurdering af, at projektiltagene ikke påvirker rigkærets nuværende og fremtidige tilstand væsentligt i driftsfasen. Dette begrundes af SGAV med at afvandingsgrøften, der sikres opretholdt, medfører uændrede hydrologiske forhold i rigkæret. Genskabelse af mere naturlig hydrologi, der vil blive opnået ved gennemførelse af de beskrevne anlægstillæg, med en mindsket næringsstofftilførsel i driftsfasen vil sikre en udvikling af rigkæret hen imod opretholdelse eller opnåelse af gunstig bevaringsstatus.

Rigkær HR2

Anlægsfase: Placering af HR2 er vist på bilag 3.a og projektiltag på bilag 6.02 til miljøkonsekvensrapporten. Ved rigkæret (som er kortlagt i mosaik med kildevæld) gennemføres projektiltag 10, omlægning af drænsystem (D1), hvilket omfatter etablering af en ny drænledning, som fører det næringsrige drænvand fra oplandet til matr.nr. 4x, Hulbæk by, Ørum, uden om rigkæret med udledning på terræn på ikke naturbeskyttet areal, matr.nr. 2p, Hulbæk By, Ørum.

De eksisterende grøfter igennem habitatnaturen bevares, men vandstanden i grøfterne hæves, som følge af blokering af grøften G24 syd for rigkæret. Vandet fra grøfterne i rigkæret ledes til en nyetableret sø (VH20), med overløb fra søen mod syd. Grøfterne G25 og G26 der er beliggende syd og øst for rigkæret blokeres med jordmateriale. Kørsel og anlægsarbejdet foretages udenfor rigkærets udbredelse og byherre vurderer, at rigkæret derfor ikke påvirkes væsentligt under anlægsfasen.

SGAV har fået ny viden omkring udbredelsen af rigkæret, hvilket medfører en fornyet vurdering af anlægstillægene i området.

Der skal foretages punktblokering af dræn sydøst for anlægstillæg D1 (omlæg til overrisling). Blokeringen ligger nu indenfor den nye afgrænsning af habitatnaturtypen, hvor den før har ligget udenfor. Da vilkår 4 fastsætter at der ikke må foretages anlægsarbejde inden for habitatnaturtyper skal punktblokering af dræn sydøst for anlægstillæg D1 på matr.nr. 2m Hulbæk By, Ørum samt udvidelsen af grøft G25 til udgravet vandhul VH20 på matr.nr. 4aa Hulbæk By, Ørum, foretages udenfor habitatnaturtypens afgrænsning.

Derudover etableres en trampesti med forløb i zonen mellem de dyrkede arealer, nord for projektområdet, og naturarealerne syd for. Trampestien afmærkes med markeringspæle. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at trampestien placeres relativt højt oppe på ådalens skrænt, og højere end de lokaliteter, hvor der afledes trykvand fra skrænterne til naturområdet, hvor rigkæret er kortlagt. Byherre vurderer, at trampestien ikke påvirker rigkærets fremtidige naturtilstand, da den fysiske påvirkning på terrænet og plantedækket ikke er væsentligt negativ.

SGAV vurderer at projektet ikke påvirker rigkæret væsentligt i anlægsfasen, da der med vilkår 4 sikres at der arbejdes uden for rigkærets udbredelse med undtagelse af afsætning af markeringspæle til trampesti. I miljøkonsekvensrapporten beskrives det, at grøften G25 blokeres fra sydsiden af grøften. SGAV gør i den forbindelse opmærksom på, at der i området, hvor G25 bliver udgravet til vandhul VH20 er sket en udvidelse af habitatnaturtypens afgrænsning.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at næringsstofftilførslen til rigkæret mindskes fra de nordfor beliggende arealer. Da rigkær er følsomme over for en næringsstoffberigelse, vurderer byherre at omlægning af drænsystem (D1) vil understøtte rigkærets udvikling. Realisering af projektet vurderer byherre vil skabe en mere naturlig hydrologi i og omkring rigkæret, i det eksisterende grøfter igennem rigkæret bevares, men vandstanden i grøfterne hæves, som følge af blokering af grøften syd for rigkæret. Afvanding fra rigkæret er opretholdt via grøfterne der afvander til

sø, med overløb mod syd. Herved sikres en mere naturlig hydrologi centralt i rigkæret uden risiko for oversvømmelse med næringsrigt drænvand. Samlet vurderes det af bygherre, at en hævnning af vandstanden vil forbedre naturtilstanden i rigkæret og sikre en udvikling hen imod opretholdelse eller opnåelse af gunstig bevaringsstatus i driftsfasen.

Da trampestiens forløb er beliggende umiddelbart nord for et kortlagte rigkær og terrænæssigt højt, langs ådalens naturlige afgrænsning vurderer bygherre at trampestien ikke påvirker rigkærets fremtidige naturtilstand, da den fysiske påvirkning på terrænet og plantedækket ikke er væsentligt negativ.

Det fremgår endvidere af miljøkonsekvensrapporten, at terrænfaldet mod syd i projektområdet, hvor der gennemføres tiltag med blokering af grøfter m.v. betyder, at tiltagene ikke påvirker vandstanden i eller vandafledningen fra rigkæret i driftsfasen. Ligeledes vurderer bygherre at terrænforholdene sikrer at rigkæret ikke påvirkes af fosforfrigivelse i projektområdet, idet frigivelsen vil ske fra arealer, der er beliggende i lavbundsområderne nedstrøms rigkæret. Der vil således ikke ske en næringsstofbelastning af rigkæret i projektets driftsfasen.

SGAV er enig i, at genskabelse af mere naturlig hydrologi med en mindsket næringsstofftilførsel i driftsfasen vil sikre en udvikling af rigkæret hen imod opretholdelse eller opnåelse af gunstig bevaringsstatus.

Rigkær HR3 (ligger nord for projektområdet)

Anlægsfase: Placering af HR3 er vist på bilag 3.a og projekttiltag på bilag 6.03 til miljøkonsekvensrapporten. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der afmærkes en trampesti langs med rigkærets sydlige afgrænsning inden for projektafgrænsningen.

Driftsfasen: Parkeringspladsen (P1/O1, matr.nr. 3s Hulbæk By, Ørum) etableres vest for rigkæret og så afvandingen af pladsen sker naturligt mod syd til ikke naturbeskyttede omkringliggende arealer. Da parkeringspladsens areal er af begrænset størrelse i forhold til det samlede areal af den omkringliggende mark vurderer bygherre, at en eventuel mertilledning af overfladevand fra parkeringspladsen til marken er marginal. Det vil derfor ingen indvirkning have på markens nuværende naturlige overfladeafstrømning i nedstrøms retning imod habitatnaturtyperne, der er beliggende både sydvest og sydøst for pladsen.

Parkeringspladsen anlægges ikke skrånende og i en afstand på 50 meter til nærmeste naturområde, og bygherre vurderer, at der er minimal risiko for, at grus og sandmateriale fra befæstningen skyller af i regnvej og føres nedstrøms til eksisterende naturområder. Parkeringspladsen er omgivet af ikke naturbeskyttede, hvor eventuel eroderet grus hurtigt vil indbygges. Bygherre vurderer på denne baggrund, at der ikke er risiko for, at grus fra parkeringspladsen frigives til eksisterende natur- eller habitatnaturområder og dermed ikke ville kunne påvirke deres naturtilstand.

Bygherre vurderer, at rigkæret ikke påvirkes i driftsfasen, da rigkærets hydrologi vil forblive uændret. Af miljøkonsekvensrapporten fremgår, at rigkæret er beliggende i slugten til vandløbet Kilde ved Hulbækvej og at trampestien ikke vurderes at påvirke udstrømningen af grundvand/trykvand fra de øst og vestvendte skrænter i slugten eller påvirker den sydgående vandbevægelse og vandafledning i rigkæret. Bygherre vurderer deraf, at trampestien ikke påvirker rigkærets nuværende eller fremtidige tilstand, da den ikke har nogen indvirkning på de nuværende hydrologiske forhold. Endvidere vurderer bygherre, at rigkæret ikke påvirkes af projektets fosforfrigivelse,

idet frigivelsen vil ske fra arealer, der er beliggende i områderne nedstrøms rigkæret og medfører derfor ikke en næringsstofbelastning af rigkæret i driftsfasen.

SGAV er enig i bygherres vurdering om, at rigkærets naturtilstand ikke påvirkes væsentligt i hverken anlægs- eller driftsfasen, hvilket begrundes med, at der ikke sker ændringer af hydrologiske forhold uden for projektgrænsen og at trampestien har en ikke væsentlig påvirkning af rigkærsområdet.

Rigkær HR4

Anlægsfase: Placering af HR4 er vist på bilag 3.a og projekttiltag på bilag 6.05 til miljøkonsekvensrapporten. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at grøfterne syd, vest og øst for rigkærsområdet blokeres. Der foretages ikke gravearbejde inden for rigkæret, da blokering af grøfterne sker i afstand af mindst 30 m fra habitatnaturen. Bygherre vurderer deraf, at HR4 ikke påvirkes væsentligt under anlægsfasen.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at anlægstiltagene ikke påvirker vandstanden i eller vandafløden fra rigkæret efter projektets realisering. Dette begrundes med, at rigkæret ligger højere placeret i terrænet end nedstrøms beliggende områder, hvor der gennemføres tiltag med blokering af grøfter m.v. Af samme årsag vurderer bygherre, at rigkæret ikke påvirkes væsentligt af projektets fosforfrigivelse, idet frigivelsen vil ske fra arealer, der er beliggende i områderne nedstrøms rigkæret. Deraf vurderer bygherre, at der ikke sker en næringsstofbelastning af rigkæret i projektets driftsfasen.

SGAV vurderer at projektet ikke påvirker rigkæret væsentligt i anlægsfasen, da der arbejdes uden for rigkærets udbredelse. SGAV vurderer derudover, at genskabelse af mere naturlig hydrologi med en mindsket næringsstofftilførsel i driftsfasen vil sikre en udvikling af rigkæret hen imod opretholdelse eller opnåelse af gunstig bevaringsstatus og stiller ikke vilkår til forholdet.

Rigkær HR5

Anlægsfase: For at sikre eksisterende vandspejlniveau omkring rigkæret, anlægges et terrænskrab på ca. 950 m² langs med eksisterende grøft syd for rigkæret til kote 2,80 m, vist som D3 på bilag 6.05 og figur 26 i miljøkonsekvensrapporten. Skrabet vil have en dybde på mellem 0-30 cm og udføres med en glidende overgang til eksisterende terræn mod syd. Materiale fra skrabet anvendes til opfyldning af grøft G213 umiddelbart syd for afskrabningsområdet. Tiltaget udføres ca. 1 m fra registreret rigkær HR5, som ikke må beskadiges ved anlægsarbejderne (afværgeforanstaltning nr. 8 i afsnit 4). Placering af HR5 er vist på bilag 3.a og projekttiltag på bilag 6.05 til miljøkonsekvensrapporten.

SGAV har fået ny viden om HR5, idet forekomsten ved genkortlægning er registreret med naturtypen kildevæld (7220). SGAV vurderer at vilkår 4 sikrer at der ikke udføres terrænskrab i habitatnaturtypen.

Det fremgår af bilag 6.05, at der blokeres to dræn i tilknytning til HR5. Af miljøkonsekvensrapporten fremgår, at tiltaget sker udenfor HR5, som derfor ikke påvirkes under anlægsfasen.

Driftsfasen: Grøfterne der omkranser HR5 opretholdes for at sikre mod en oversvømmelse af HR5 med næringsrigt drænvand. HR5 er placeret terrænmæssigt højt, langs ådalens naturlige afgrænsning. Terrænfaldet ned imod lavbundsområdet, hvor der gennemføres tiltag med blokering af grøfter m.v. betyder, at tiltagene ikke påvirker vandstanden i eller vandafløden fra HR5 efter projektets realisering. Af samme

årsag vurderer bygherre, at HR5 ikke påvirkes af projektets fosforfrigivelse, idet frigivelsen vil ske fra arealer, der er beliggende i lavbundsområderne nedstrøms HR5. Der vil således ikke ske en næringsstofbelastning af HR5 i projektets driftsfase.

SGAV vurderer, at kildevældets nuværende tilstand ikke påvirkes i anlægsfasen, da det sikres, at terrænskrabet langs med grøften udføres uden at påvirke HR5 (afværgeforanstaltning nr. 8 i afsnit 4). I driftsfasen er grøfterne omkring HR5 opretholdt, hvilket sammen med terrænreguleringen og naturlige terrænforhold i området sikrer, at de hydrologiske forhold for HR5 hvoraf SGAV vurderer at projektet ikke medfører væsentlige påvirkninger af kildevældets naturtilstand og stiller ikke vilkår dertil.

Rigkær HR6, HR7 og HR8

Anlægsfase: Ved HR6 opretholdes grøfterne omkring rigkæret uændrede. Der udføres projekttiltag syd for rigkæret, hvor grøft G175 blokeres ved terrænskrab fra én side, uden at berøre rigkæret. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at der ikke foretages tiltag inden- eller udenfor rigkæret, som påvirker det. Placering af HR6 er vist på bilag 3.a og projekttiltag er vist på bilag 6.09 til miljøkonsekvensrapporten.

Ved HR7 udføres der projekttiltag i form af etablering af afskærende grøft, ny afløbsbrønd, ny røroverkørsel, terrænregulering mv. ca. 25 m syd for rigkæret, vist på bilag 6.11 til miljøkonsekvensrapporten. Endvidere afmærkes en trampe- og ridesti ca. 50 m syd for rigkæret vist på figur 37 i miljøkonsekvensrapporten. Nord for rigkæret afmærkes også en trampesti langs med naturområdet ved matr.nr. 13a, Kvorning By, Kvorning. Der foretages kun afmærkning af trampestierne uden øvrige anlægstekniske tiltag (vilkår 3 i afsnit 5).

Ved HR8 sløjfes grøfterne nord (G166, G165, G164), øst (G111) og vest (G144, G145) for rigkæret ved terrænskrab (tiltag 6). Tiltagene er vist på bilag 6.10 til miljøkonsekvensrapporten.

Driftsfase: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at rigkærene HR6 og HR7 er placeret terrænmæssigt højt, langs ådalens naturlige afgrænsning og hvor der er et større fald på terrænet ned imod området, hvor der gennemføres tiltag med blokering af grøfter m.v. Terrænfaldet bevirker, at tiltagene ikke påvirker vandstanden i eller vandafledningen fra rigkærene HR6 og HR7 efter projektets realisering. Af samme årsag vurderer bygherre, at rigkærene HR6 og HR7 ikke påvirkes af projektets fosforfrigivelse, idet frigivelsen vil ske fra arealer, der er beliggende i områderne nedstrøms rigkærene. Bygherre vurderer deraf, at der ikke vil ske en næringsstofbelastning af rigkærene HR6 og HR7 i projektets driftsfase. Ved rigkær HR7 vurderer bygherre endvidere, at trampestien ikke vil påvirke de naturområder den forløber langs med, og at rigkærets nuværende naturtilstand vil forblive uforandret.

For HR8 vurderer bygherre, at etablering af naturlig hydrologi i og omkring rigkæret vil understøtte dets udvikling hen imod opretholdelse eller opnåelse af gunstig bevaringsstatus i driftsfasen.

SGAV vurderer at projektet ikke medfører en væsentlig negativ påvirkning af rigkærene i anlægsfasen og at genskabelse af mere naturlig hydrologi med en mindsket næringsstofftilførsel i driftsfasen vil sikre en udvikling af rigkærene hen imod opretholdelse eller opnåelse af gunstig bevaringsstatus.

Ny (udvidet) registrering af habitatnatur

SGAV har fået ny viden omkring forekomst og udbredelse af habitatnaturtyperne kildevæld og rigkær i et område, der er registreret som en mosaik af §3-mose og -eng på kortbilag 6.11. Der er tale om en udvidelse af forekomsten HR7, der er beliggende på

matr.nr. 13a Kvorning By, Kvorning. Dette har givet anledning til, at SGAV har genbesøgt vurderingen af det ønskede anlægstiltag i området.

Der ønskes i projektet etablering af et nyt terrænnært forløb af eksisterende rørlagt vandløb benævnt "vandløb matr.nr.13a". SGAV vurderer ud fra redegørelse i miljøkonsekvensrapporten og bilag 6.11, at det nye forløb ikke er helt sammenfaldende med det rørlagte forløb på strækningen fra ca. st. 200-370 frem til grøft G129.

I det rørlagte forløb ønskes rør og brønd fjernet. Den strækning, der ligger mellem ca. st. 250-350, går igennem en del af den nye registrering af habitatnatur. Vilkår 4 sikrer mod anlægsarbejde i habitatnatur, da det vil være en væsentlig påvirkning, hvis der skal graves i kildevældet, for at kunne fjerne rør og brønd.

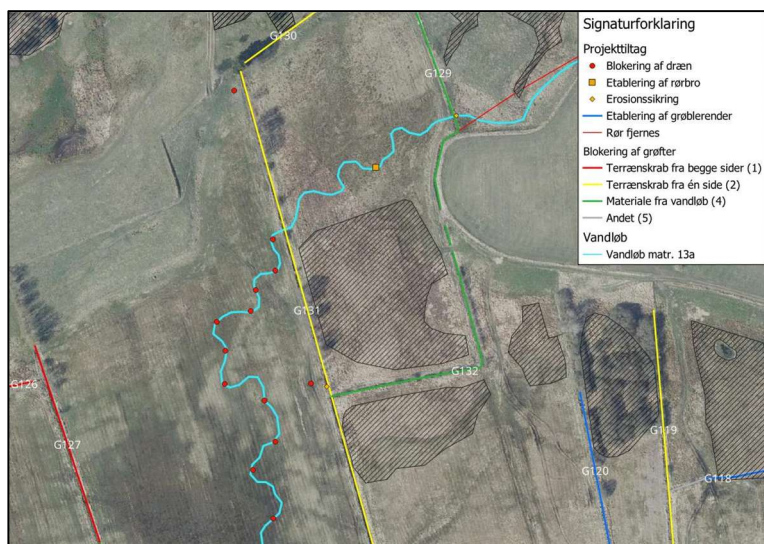
Det nye, terrænnære tracé vil omkring st. 250-350 komme til at ligge i kanten af den nye registrering af habitatnatur, hvorfor SGAV vurderer, at det skal sikres at det nye vandløb ikke medvirker dræning af habitatnaturtypen.

Bygherre har oplyst at tiltaget tilpasses så anlægstiltaget udføres, så der er minimum 4 meter fra vandløb til habitatnatur ved at forrykke tracéet mod sydøst. Grundet de lokale terrænforhold vil dette medføre, at bunden af vandløbet ligger over det nærliggende kildevæld. Tracéet vil derved ikke have en drænende effekt på kildevældet.

Vilkår 4 sikrer at anlægstiltaget ikke kan udføres inden for habitatnaturtypens udbredelse. SGAV vurderer at omlægning af rørlagt vandløb til terrænnært åbent forløb vil medføre reduceret drænende effekt i området, hvilket vil være til gavn for kildevældets naturtilstand.

SGAV har fået ny viden omkring forekomst og udbredelse af habitatnaturtypen rigkær på matr.nr. 18e Kvorning By, Kvorning. Dette har givet anledning til, at SGAV har genbesøgt vurderingen af det ønskede anlægstiltag i området.

Fra ca. st. 450-700 vil det nye terrænnære vandløbstracé af "vandløb matr.nr.13a" forløbe igennem rigkæret. Vilkår 4 sikrer mod anlægsarbejde i habitatnatur, derfor kan udgravning af nyt terrænnært vandløbstracé for "vandløb matr.nr.13a" ikke gennemføres, hvor der er et forløb, der går igennem habitatnaturtypen rigkær på matr.nr. 18e Kvorning By, Kvorning, hvilket er fra ca. station 450 til ca. station 700. Bygherre har tilpasset tracéet så det forløber på matr.nr. 12a, Kvorning By, Kvorning vist på Figur 6-5. Bygherre har tilpasset anlægstiltaget så traceet etableres i en afstand af 10 meter fra forekomst af habitatnatur. Herved sikres det at der ikke vil være en drænende virkning af rigkæret fra det nye terrænnære vandløbstracé. Derudover ændres anlægstiltaget med etablering af rørbro, og der udføres flere punktblokeringer af dræn. De flyttede og tilføjede anlæg fremgår af Figur 6-5 herunder.

Figur 6-5. Omlægning af vandløb matr. 13a er tilpasset nye registreringer af rigkær, så tracéet forløber på matr.nr. 12a, Kvorning By, Kvorning vest for rigkæret og uden for forekomsternes udbredelse.

I forbindelse med anden offentlighedsfase har bygherre ønsket en tilpasning af tracéet sådan at vandløbstracéet forbliver i sit nuværende regulerede forløb imellem de to registrerede forekomster af rigkær på matr.nr. 18e Kvorning By, Kvorning, vist i Figur 6-6. Bygherre begrundet at ændringen er nødvendig for at overholde den indgåede lodsejeraftale samt undgå påvirkning af habitatnaturtyperne. SGAV vurderer at projekttilpasningen ikke medfører væsentlig skadelig påvirkning af miljøet, da de nuværende forhold opretholdes for strækningen.

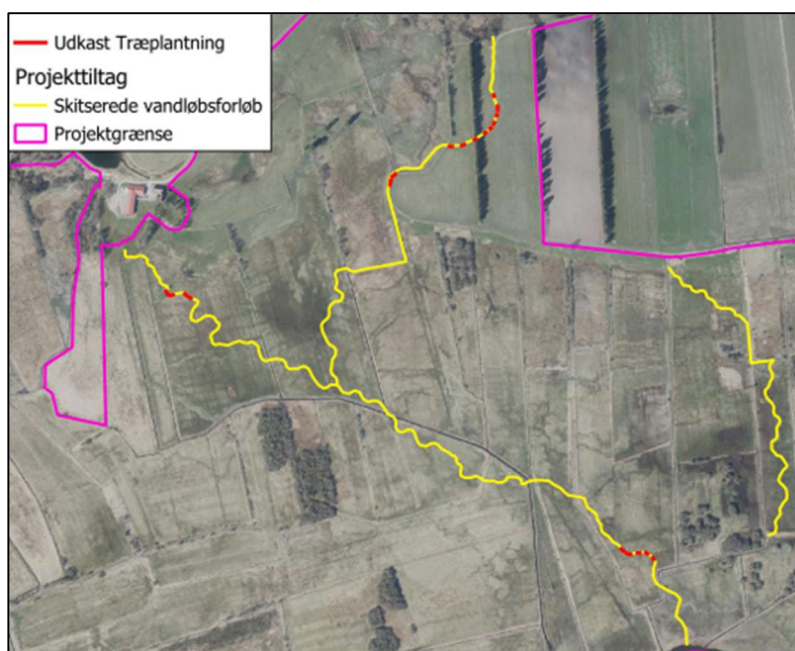

Figur 6-6. Tilpasset forløb af "Vandløb matr. nr. 13a", hvor eksisterende forløb er bevaret mellem nye registreringer af rigkær. Fra hvidbog bilag 3.

Vilkår 4 sikrer, at anlægstiltaget ikke kan udføres inden for habitatnaturtypens udbredelse. SGAV vurderer, at der med tilpasning af anlægstiltaget, dvs. ændret forløb af det nye vandløbstracé, ikke vil være en påvirkning af forekomsten af rigkær i området, idet der sikres mod drænede effekt med afstandsforhold til forekomsten.

I forbindelse med anden offentlighedsfase har bygherre revurderet risiko for tilgroning og iltsvind i små åbne vandløb, herunder den nye omlagte strækning af Vandløb

fra matr.nr.3a. Bygherre vurderer at ved plantning af træer på konkret udvalgte strækninger af den omlagte strækning vil bidrage positivt til at undgå tilgroning og afledt effekt med iltfattigt vandmiljø og at der vil være behov for vedligeholdelse af vandløbet i en årrække indtil træerne er fuldt virksomme. De konkrete strækninger er vist på Figur 6-7 herunder.

Figur 6-7. Kvorning Møllebæk (venstre) og Vandløb matr. 13a (højre). Fra hvidbog bilag 3.

Det fremgår af beskrivelse af projektilpasningen i afsnit 4 nr. 5.1 at ved placering af træerne overholdelse en afstand på mindst 30 meter fra habitatnatur og §3-naturområder med god til høj naturtilstand, hvilket er fastsat med vilkår 15. SGAV vurderer at afstandskravet sikrer at afvandingsforholdende fra rigkæret vil uændrede i driftsfasen og at projektet ikke påvirker rigkæret i hverken anlægs- eller driftsfasen.

Rigkær HR9

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at, grøfterne omkring rigkæret opretholdes uændret. Der blokeres et dræn nord for HR9 jf. bilag 6.12, uden at påvirker rigkæret i hverken anlægs- eller driftsfasen. SGAV har fået ny viden om at HR9 på matr.nr. 16n, Kvorning By, Kvorning er genkortlagt. Forekomstens afgrænsning er uændret og SGAV vurderer at etablering af overkørsler sydvest for rigkæret kan udføres uden at påvirke rigkæret. Da grøfterne omkring rigkæret opretholdes og afledningen fra grøfterne kan ske til det nye forløb af Flarup Bæk øst vurderer SGAV at afvandingsforholdene fra rigkæret vil være uændrede i driftsfasen og at projektet ikke påvirker rigkæret i hverken anlægs- eller driftsfasen.

Rigkær HR10

Anlægsfase: Placering af HR10 er vist på bilag 3.a og projekttiltag på bilag 6.12 til miljøkonsekvensrapporten. Rigkæret HR10 består af et nordligt og sydligt område, som er geografisk adskilt (ca. 105 m imellem områderne). Øst for den nordlige del af rigkæret sløjfes en grøft (G88), mellem matr.nr. 2aa og 4b Kvorning By, Kvorning, ved terrænskrab fra én side. SGAV bemærker at HR10 er genkortlagt med en større udbredelse mod syd af den nordlige forekomst end der fremgår af bilag 3.a og derfor vurderer SGAV, at G88 kun må blokeres ved terrænskrab fra øst. Idet der ikke må ske terrænskrab i habitatnatur jf. vilkår 4.

Grøfterne (G86 og G85) på matr.nr. 4b, Kvorning By, Kvorning ved den sydlige del af rigkæret sløjfes langs med rigkærets vestlige- og sydlige afgrænsning ved terrænskrab fra én side. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der ikke foretages fysiske tiltag inden for rigkæret HR10 i anlægsfasen.

Driftsfase: For den nordlige del af rigkæret, vurderes det af bygherre, at blokering af grøft G88 medfører en mindre dræning af rigkærets rand mod grøften. Den primære afvanding af rigkæret sker dog mod vest til eksisterende grøft, hvormed den hydrologiske påvirkning af området er meget begrænset. Samlet vurderer bygherre, at der er ingen eller meget begrænset hydrologisk påvirkning af den nordlige del af rigkæret i driftsfasen og at tiltagene ikke har nogen indvirkning på mulighederne for at opnå gunstig bevaringsstatus.

For den sydlige del af rigkæret, forventer bygherre at blokering af grøfter medfører en mindsket dræning af rigkærets rand mod grøfterne. Den primære afvanding af rigkæret sker mod øst til eksisterende grøft, hvorfor den hydrologiske påvirkning af området er meget begrænset. Samlet vurderer bygherre, at der er ingen eller begrænset hydrologisk påvirkning af rigkæret i driftsfasen. Bygherre vurderer, at tiltagene ikke har nogen indvirkning på mulighederne for at opnå gunstig bevaringsstatus for den sydlige del af rigkæret. Bygherre vurderer, at en nedsat dræning af randarealer af rigkæret, i driftsfasen i meget begrænset omfang, vil kunne medvirke til at understøtte en udvikling hen imod gunstig bevaringsstatus.

SGAV vurderer at projektet ikke påvirker rigkæret i anlægsfasen, da der arbejdes uden for rigkærets udbredelse (afværgeforanstaltning nr. 8 i afsnit 4). SGAV vurderer derudover at genskabelse af mere naturlig hydrologi med en mindsket næringsstofflørsel i driftsfasen vil sikre en udvikling af rigkæret hen imod opretholdelse eller opnåelse af gunstig bevaringsstatus.

Rigkær HR11

Nordvest for rigkæret blokeres eksisterende grøft, mens grøften opretholdes mod vest, langs med rigkæret, vist på bilag 6.12. Grøfterne syd og øst for rigkæret opretholdes uændret. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at der ikke foretages fysiske tiltag inden for rigkæret i anlægsfasen og dermed ingen påvirkning af rigkæret. Bygherre vurderer, at etablering af naturlig hydrologi i området vil medvirke til at området kan opnå eller opretholde gunstig bevaringsstatus i driftsfasen.

SGAV bemærker at HR11 på matr.nr. 4k Kvorning By, Kvorning er genkortlagt med en større udbredelse. SGAV vurderer at anlægstiltaget med blokering af grøft vest for rigkæret mellem matr.4l og 4k Kvorning by Kvorning kan udføres uden at påvirke forekomsten, idet SGAV vurderer ud fra sammenhold af kortmateriale, at der er tilstrækkelig afstand til afgrænsningen af forekomsterne til, at disse ikke berøres ifm. anlægsarbejdet.

Rigkær HR12

Anlægsfase: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der genskabes en mere naturlig hydrologi i den vestlige del af rigkæret, som følge af blokering af grøften G83 og G82 på bilag 6.12 til miljøkonsekvensrapporten. Bygherre vurderer, at opretholdelse af den østlige og sydlige grøft sikrer mod en hydrologisk påvirkning af det østlige og sydlige randareal af rigkæret. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der ikke foretages fysiske tiltag inden for rigkæret i anlægsfasen og dermed ingen påvirkning af rigkæret. SGAV har fået ny viden om at HR12 er genkortlagt. Den nordligste del af området er registeret med ny naturtype, hængesæk (7140) og ligger i tilknytning til den sydlige del som er registeret med rigkær (7230). SGAV vurderer at terrænskrab

til opfyld af grøft G83 og G82 skal ske fra vest, da terrænskrab fra øst ikke er muligt jf. vilkår 4 der fastsætter at terrænskrab i habitatnatur ikke må foretages.

Driftsfase: Bygherre forventer en nedsat dræning af det vestlige randareal af rigkæret i driftsfasen, hvilket vil medvirke til at området kan opnå eller opretholde gunstig bevaringsstatus.

SGAV er enig i vurderingen og stiller ikke vilkår dertil.

6.2.1.2.1.1 Vurdering af habitatnaturtypen rigkær (7230)

SGAV vurderer, på baggrund af miljøkonsekvensrapporten herunder ovenstående afsnit samt afsnit 6.1.2.1.1 om overfladevand, at projektet med de indbyggede afværgeforanstaltninger samt vilkår, hverken i anlægs- eller driftsfasen vil medføre en væsentlig negativ påvirkning af rigkærene som følge af projektets udførelse eller ved udledning af miljøfarlige forurenende stoffer eller næringsstoffer, som kan forringe den aktuelle tilstand eller hindre opnåelsen af gunstig bevaringsstatus for habitatnaturtypen rigkær (7230), der er på udpegningsgrundlaget for N30.

Nye lokaliserede rigkær

Af miljøkonsekvensrapporten fremgår en gennemgang af projekttiltag i nærheden af de 10 nyregistrerede rigkær (R1, R3, R4, R5, R6, R7, R8, R9, R10 og R11), som er lokaliseret i forbindelse med bygherres besigtigelse af projektområdet. Beliggenheden af de nyregistrerede rigkær fremgår Figur 6-2 ovenfor og af miljøkonsekvensrapportens figur 17. Områderne R3, R4, R5, R6, R7, R8 fremstår som rigkær med en høj naturtilstand.

Af projekttiltag 7 i afsnit 2.2.6 fremgår, at afløbsgrøfterne fra rigkærene kun fyldes delvist op, for at hæve vandstanden i området samtidigt med, at der kan opretholdes en vandbevægelse igennem rigkæret. I afløbsgrøfterne nedsættes stem (jernspuns) i forskellige højder og grøfterne lukkes med jordopfyld op til en højde, hvor de fortsat fremstår lavere end stemmehøjden imellem to stem. Af miljøkonsekvensrapportens tabel 4 fremgår etableringskoterne på stem i vandløbsprofiler (afværgeforanstaltning nr. 10 i afsnit 4). Dermed hæves vandløbsbunden op i terrænet.

Til jordopfyld af grøfterne anvendes metoden med terrænskrab for at give mulighed for, at habitatnaturtypen rigkær kan udvides i arealstørrelse. Ved terrænskrabet fjernes det øverste næringsrige jordlag, hvilket giver et mere næringsfattigt miljø til gavn for karakteristiske arter tilknyttet mose og rigkær. Terrænskrabet udføres uden at beskadige rigkæret, men sådan at rigkæret kan udbrede sig på arealet hvor topjorden fjernes (afværgeforanstaltning nr. 8 i afsnit 4).

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at for at afløbsgrøfterne med stemmene (også kaldet grøblerender i rapporten) ikke fremstår unaturlige, fyldes de op til terræn således, at det er overfaldskanterne i stemmene, der styrer afvandingsniveauet og ikke bundkoten i grøfterne. Det medfører, at der ikke er behov for vedligeholdelse af grøfterne i driftsfasen.

Rigkær R1

Anlægsfasen: Placering af R1 og tiltag derved er vist på figur 18 i miljøkonsekvensrapporten og projekttiltag på bilag 6.10. Af miljøkonsekvensrapporten fremgår at afløbsgrøfterne fra rigkæret fyldes op til ca. 30 cm under terræn, hvorved grøft G136, G260 og G111 kan sikre opretholdelse af terrænnært grundvand i rigkæret samtidig med, at der sikres en vandbevægelse igennem området med et svagt vandspejlsfald. Endvidere "spejles" forholdene i rigkæret ud i det tilstødende terræn ved at foretage terrænskrab til et niveau svarende til de eksisterende forhold i rigkæret. Ved R1 på matr.nr. 70 Mollerup By, Ørum foretages skrabet vest for rigkæret på et areal på ca.

0,5 ha. Slutteligt etableres stem i kanten af arealet. Da der ikke foretages anlægsarbejde inden for rigkær R1, vurderer bygherre, at rigkæret ikke påvirkes i anlægsfasen.

Driftsfasen: Bygherre vurderer, at blokeringen af afløbsgrøfterne sikrer, at vandstanden hæves i rigkæret, og terrænskrabene sikrer, at der opretholdes en mulig vandbevægelse igennem rigkæret samt mulighed for at rigkæret på sigt kan udvides. Bygherre vurderer endvidere, at en hævnning af vandstanden vil forbedre naturtilstanden i rigkæret og sikre en udvikling hen imod opretholdelse eller opnåelse af gunstig bevarelsesstatus i driftsfasen. SGAV forstår, at etablering af stem ikke medfører anlægsarbejder i rigkæret og ligeledes, at terrænskrab til lukning af grøfterne G133 og G136 foregår udenfor habitatnaturtypen. På baggrund af dette er SGAV enig i bygherres vurdering.

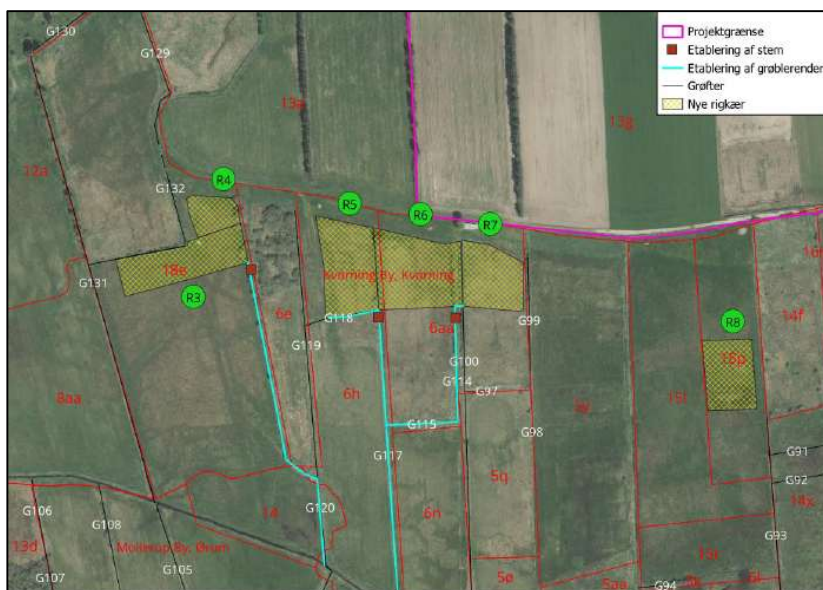
SGAV har fået ny viden omkring forekomst og udbredelse af habitatnaturtyperne rigkær (7230) og tidvis våd eng (6410) indenfor det område, der er kortlagt som rigkær R1, på matr.nr. 70, Mollerup By, Ørum

Der er tale om en mosaik af tidvis våd eng med rigkær (85% tidvis våd eng). Den nye registrering er for størstedelen sammenfaldende med afgrænsningen af R1-kortlægningen, dog med større udbredelse mod nord op til grøft G134. SGAV har derfor foretaget ny vurdering af blokering af grøft G134, hvor der ønskes terrænskrab fra begge sider. SGAV vurderer, at terrænskrab i forekomsten af tidvis våd eng (mosaik med rigkær) vil være en væsentlig påvirkning. Derfor skal opfyld af grøft G134 i strækningen, der forløber langs habitatnaturtypen, foregå fra nord, hvilket fremgår af vilkår 4 der fastsætter at der ikke må ske terrænskrab i habitatnatur.

Rigkær R3, R4

Anlægsfasen: Placering af rigkær R3, R4 på matr.nr. 18e Kvorning By, Kvorning er vist på Figur 6-8 herunder og figur 19 i miljøkonsekvensrapporten. Projekttiltag fremgår af bilag 6.11.

Der opretholdes afløb fra rigkærene R3 og R4 ved anlæggelse af stem i grøft G120. Grøblerenden medfører en kontinuerlig vandbevægelse igennem rigkærene og nedstrøms samtidig med, at de opretholder et terrænnært grundvandsniveau i rigkærene. Arbejdet i grøften G120 berører ikke rigkærene.

Figur 6-8. Projekttiltag omkring nyregistrerede rigkær. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 19.

Derudover blokeres G132 som går igennem R4 ved terrænskrab fra grøftens nordlige side. Da skrabet alene foretages på den nordlige side af grøften, vil det ikke berøre R3 i anlægsfasen. Riggær R4 påvirkes i mindre grad, idet grøften går igennem arealet, og det er derfor nødvendigt at foretage kortvarigt arbejdskørsel på arealet. Bygherre vurderer samlet at påvirkningen af R4 er af en begrænset og kortvarig karakter.

Driftsfasen: Ud fra besigtigelsen foretaget i forbindelse med projektet er det af bygherre vurderet, at rigkærene generelt er noget påvirket af dræning samt, at områderne er svagt næringsstofpåvirket. En hævning af vandstanden i rigkærene vurderer bygherre vil medvirke til at rigkærene kan opnå gunstig bevaringsstatus i driftsfasen. Endvidere vurderer bygherre, at terrænskrabet ved rigkæret vil medvirke til, at området rigkærsvegetationen vil kunne forøges i driftsfasen.

SGAV vurderer, at brug af maskiner med lavt marktryk eventuelt i kombination med køreplader (hvilket afhænger af forholdene på lokaliteten) er en væsentlig forudsætning for at sikre at rigkæret R4 ikke påvirkes væsentligt i forbindelse med blokering af grøft G132 i anlægsfasen, hvilket SGAV fastsætter ved vilkår nr. 5.

Vilkår nr. 5

Anlægsarbejde og kørsel i forbindelse med blokering af grøfter (inkluderer både etablering af grøblerender, terrænskrab og opfyld med materiale fra vandhuller) ved hhv. rigkær R4, R5, R6, R7 og R11 skal ske med brug af maskiner med lavt marktryk eventuelt (afhænger af den konkrete lokalitet) kombineret med brug af køreplader, køremåtter eller tilsvarende for at sikre mod trykpåvirkninger af plantedækket.

Endvidere vurderer SGAV, at i driftsfasen vil en hævet vandstand i området medvirke til at forbedre naturtilstanden i rigkæret og kan medvirke til en positiv udvikling hen imod opnåelse af gunstig bevaringsstatus.

SGAV har fået ny viden omkring forekomst og udbredelse af habitatnaturtypen rigkær (7230) indenfor og i umiddelbar tilknytning til det område, der er kortlagt som rigkærene R3 og R4.

SGAV har derfor foretaget ny vurdering af blokering af grøfterne G129, G130, G131 og G132. Terrænskrab i den sydlige halvdel af grøft G132's udstrækning vil medføre fjernelse af habitatnaturtypen rigkær, hvilket vil være en væsentlig negativ påvirkning og anlægstiltaget kan derfor ikke gennemføres.

I henhold til vilkår 4 må der ikke ske terrænskrab og kørsel i habitatnaturtyper.

SGAV vurderer, derfor at terrænskrab kun kan foregå udenfor de nyregistrerede rigkær, og lukning af grøfterne G129-G132 skal foregå som følger:

- Tilkørsel af materiale til lukning af grøft G129 via markvej vest for grøften
- Terrænskrab til lukning af grøft G130 skal foregå fra syd
- Terrænskrab til lukning af grøft G131 skal foregå fra vest
- Tilkørsel af materiale til lukning af grøft G132 skal foregå fra øst i den nordlige halvdel af grøftens udstrækning. For den sydlige halvdel af grøft G132 kan opfyldning ske ved tilkørsel med materiale, under hensyntagen til vilkår 4.

SGAV bemærker, at nord for grøft G130 er en ny registrering af en mosaik af habitatnaturtyperne rigkær (7230) og kildevæld (7220). SGAV vurderer at det med ovenstående præcisering af, at grøft G130 kan blokeres ved terrænskrab fra syd, sikres at der ikke sker indgreb i selve forekomsten af habitatnatur og der dermed ikke sker en væsentlig påvirkning af denne.

Rigkær R5, R6, R7

Anlægsfasen: Placering af rigkærene vist på Figur 6-8 herover og figur 19 i miljøkonsekvensrapporten. Projekttiltag fremgår af bilag 6.12.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at afløbsgrøfterne G118, G117 og G114 fra rigkærene etableres som grøblerender, hvor der foretages terrænskrab uden for områder med rigkær til opfyldning af grøfterne. Bygherre vurderer, at grøblerenderne medfører, at der opretholdes en kontinuerlig vandbevægelse igennem rigkærene og nedstrøms samtidig med, at de opretholder et terrænnært grundvandsniveau i rigkærene.

Rigkærene påvirkes i mindre grad, idet grøfterne løber gennem rigkærene, og det er derfor nødvendigt at foretage kortvarigt arbejds kørsel på arealerne med rigkærsvegetation, mens etableringen af grøblerender foregår. Påvirkningen vurderes af bygherre at være af en mindre og midlertidig karakter.

SGAV har fået kendskab til, at udstrækningen af rigkær R6 er større end det, der er registreret og beskrevet i miljøkonsekvensrapporten. Rigkærets udbredelse er større mod syd. Den ovenstående vurdering af påvirkning ifm. etablering af grøblerender, vurderer SGAV fortsat er gældende, også ift. den udvidede registrering af rigkæret.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at rigkærene ligger svagt højere i terrænet end den omgivende eng og at vandstandshævningen derfor ikke vil medføre, at rigkæret oversvømmes ved en generel hævnning af vandstanden i området. Samlet vurderer bygherre, at der med projektet genskabes en mere naturlig hydrologi i området til gavn for rigkæret og at en hævnning af vandstanden vil forbedre naturtilstanden i rigkæret, som kan medvirke til en udvikling hen imod opretholdelse eller opnåelse af gunstig bevaringsstatus i driftsfasen.

SGAV vurderer at kørsel i forbindelse med blokering af grøfterne G118, G117 og G114 igennem rigkær R5, R6 og R7 skal ske med brug af maskiner med lavt marktryk eventuelt kombineret med brug af køreplader for at sikre mod trykpåvirkninger af plantedækket, hvilket fastsættes med vilkår 5 i afsnit 5. SGAV er enig med bygherres vurdering for driftsfasen.

Rigkær R8

Anlægsfasen: Rigkær R8 er beliggende på matr.nr. 15p Kvorning By, Kvorning, og placeringen fremgår af på Figur 6-8 herover. Projekttiltag i nærheden af R8 fremgår af bilag 6.12. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at rigkærets afløbsgrøft, G93 blokeres i forbindelse med projektet. Afløbsgrøften G93 erstattes af Flarup Bæk vest der omlægges på strækningen til et slynget forløb, der placeres ca. 10 m øst for rigkæret. Da der ikke sker anlægsarbejder i rigkæret, vil der ikke vil være nogen påvirkning af rigkæret i anlægsfasen.

SGAV bemærker i forbindelse med den nye viden SGAV har fået omkring naturregistreringer i projektområdet, at R8 er blevet kortlagt og forekomsten registreret som rigkær (7230).

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at rigkæret ligger svagt højere i terrænet end de omgivende arealer og bygherre vurderer derfor at vandstandshævningen i projektområdet ikke vil medføre at rigkæret risikere at blive oversvømmet. Den genskabte mere naturlig hydrologi i området vurderer bygherre vil forbedre naturtilstanden i rigkæret og sikre en udvikling hen imod gunstig bevaringsstatus i driftsfasen.

SGAV er enig i vurderingen og stiller ikke vilkår hertil.

Rigkær R9, R10

Anlægsfasen: Placering af rigkærene (på matr.nr. 16h og 7p, Kvorning By, Kvorning) og tiltag derved er vist på figur 20 i miljøkonsekvensrapporten. Projekttiltag fremgår af bilag 6.13. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der er et svagt fald i terrænet fra skræntfoden, der ligger umiddelbart nord for rigkærene og ned imod syd. I afløbsgrøfterne (G64, G65 og G71, G72) fra rigkærene etableres stem, hvormed vandspejlet i grøblerenderne løftes op i terrænet og så der fortsat kan ske en kontinuerlig vandbevægelse igennem rigkærene og videre nedstrøms. Opfyldning af G64 sker ved terrænskrab vest for grøften (fremgår af bilag 4.1 til miljøkonsekvensrapporten). Da der ikke foretages anlægsarbejder i R9 og R10 vurderer bygherre at rigkærene ikke påvirkes i anlægsfasen.

SGAV har fået ny viden om at et område på matr.nr. 7p Kvorning By, Kvorning, som ligger inden for afgrænsningen af R10, er registeret som tidvis våd eng (6410). Af bilag 6.13 fremgår, at grøft G76, som ligger nord for forekomsten, ønskes sløjfet ved jordopfyld fra terrænskrab fra begge sider af grøften. SGAV vurderer at terrænskrab i habitatnaturtypen vil medføre en væsentlig påvirkning da det vil fjerne en del af forekomsten. SGAV vurderer, at terrænskrab til opfyldning af grøft G76 kun kan ske fra nord, jf. vilkår 4 som sikrer at der ikke må foretages terrænskrab i habitatnatur.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at med etablering af stem i afløbsgrøften hhv. G64 syd for rigkæret R9 mellem matr.nr. 14n og 16v Kvorning By, Kvorning og i afløbsgrøft G72 syd for rigkær R10 hæves vandstanden i grøfterne, men ikke mere end der kan opretholdes en kontinuerlig vandbevægelse igennem rigkærene. Bygherre vurderer, at hævning af vandstanden vil forbedre naturtilstanden i rigkærene og sikre en udvikling af rigkærene hen imod gunstig bevaringsstatus i driftsfasen.

SGAV vurderer at grøblerenderne vil medføre reduceret afvanding af rigkær og tidvis våd eng (6410), hvilket vil medvirke til at forbedre tilstanden af habitatnaturtyperne.

Rigkær R11

Anlægsfasen: Placering af rigkær R11 er vist på figur 80 i miljøkonsekvensrapporten og projekttiltag på bilag 6.01. Rigkæret er beliggende ved skræntfoden til ådalen, men inden for projektområdet på matr.nr. 2u og 2o Hulbæk By, Ørum. Det fremgår af bilag 6.01, at grøft G20 der løber gennem rigkæret, blokeres med materiale fra udgravning af vandhul. Grøft G24, der løber vest for rigkæret blokeres ved terrænskrab fra øst, og det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der ikke skræbes i rigkærsområdet.

SGAV har fået ny viden omkring forekomst og udbredelse af habitatnaturtypen. Der er tale om ny registrering af rigkær (7230) på matr.nr.2o Hulbæk By, Ørum og tidvis våd eng (6410) på matr.nr. 2u Hulbæk By, Ørum. Udbredelsen af habitatnaturtyperne er større end det kortlagte R11 areal, som fremgår af miljøkonsekvensrapporten. Dette har medført at SGAV har udført en fornyet vurdering af de ønskede anlægstiltag i området.

For grøften G20, samt den del af grøft G19, der forløber indenfor registreringen, vurderer SGAV, at der kan være en væsentlig påvirkning forbundet med anlægsarbejdet, der skal udføres for at blokere grøft G20. Grøft G20 gennemskærer hele habitatnaturtypen og selv med anvendelse af afværgeforanstaltninger som brug af maskiner med lavt marktryk i kombination med køreplader, vurderer SGAV, at anlægstiltaget vil have en negativ påvirkning på habitatnaturen og ikke kan gennemføres uden risiko for at beskadige habitatnaturen. Vilkår 4 fastsætter endvidere at anlægsarbejde i habitatnaturtyper ikke må foretages, hvormed anlægstiltaget med opfyldning af grøft G20, som er beliggende mellem matr.nr.2o og 2u Hulbæk By, Ørum ikke kan gennemføres.

SGAV vurderer at der ikke må ske kørsel i habitatnaturtyper da dette vil påvirke habitatnaturen væsentligt. Vilkår 4 sikrer at der ikke må ske kørsel i habitatnatur. SGAV vurderer, for grøften G18 matr.nr. 2u Hulbæk By, Ørum, der forløber langs den sydlige afgrænsning af tidvis våd eng (6410), vil opfyld af materiale i grøften (der kommer fra etablering af vandhul VH7) kun være muligt fra syd for at undgå at der sker kørsel i habitatnatur.

Det fremgår af bilag 6.01 at blokering af grøft G24 foregår ved terrænskrab nord for rigkæret og øst for både rigkær og tidvis våd eng, uden for de nye registreringer af habitatnatur. SGAV er enig i bygherres vurdering af, at grøft G24, der løber øst for den tidvise våde eng, kun kan blokeres ved at foretage terrænskrab fra øst – og fra syd, for den del af grøften, der ligger mellem grøfterne G18 og G21.

SGAV vurderer endvidere at vilkår 4 sikrer, at der ikke foretages terrænskrab i habitatnaturtyperne.

På matr.nr. 2u Hulbæk By, Ørum oplyser bygherre at det nye vandløbstracé ved genslyngning af Morild Bæk, fra ca. st. 450 og til ca. st. 600 etableres 17 m fra den nye registrering af tidvis våd eng. SGAV vurderer derved at der ikke vil være drænpåvirkning eller anden påvirkning af forekomsten i anlægsfasen.

Driftsfasen: Bygherre vurderer at blokeringen af grøfterne sikrer, at vandstanden hæves, og at der er en kontinuerlig vandbevægelse igennem rigkæret og at terrænskrabene udenfor rigkæret tillader, at rigkærets udbredelse på sigt kan udvides. Samlet vurderer bygherre at en hævnning af vandstanden vil forbedre naturtilstanden i rigkæret og sikre en udvikling hen imod gunstig bevaringsstatus i driftsfasen.

SGAV vurderer at tiltagene vil medføre en reduceret afvanding af rigkær (7230) og tidvis våd eng (6410) hvilket vil medvirke til at forbedre tilstanden af habitatnaturtyperne i driftsfasen.

Yderligere nye lokaliserede rigkær

Matr.nr.6am og 6t, Øby By, Viskum (bilag 6.04)

SGAV har fået ny viden om forekomst og udbredelse af habitatnaturtypen rigkær (7230) på matr.nr.6am og 6t, Øby By, Viskum. Dette har betydning for gennemførelse af en række anlægstiltag, der fremgår af bilag 6.04.

Vilkår 4 fastsætter at terrænskrab ikke må foretages i habitatnatur. SGAV vurderer at det fortsat er muligt at lukke grøfterne G258, G53, G256, G254 og G255 ved terrænskrab uden for de registrere rigkær, men præciserer jævnfør vilkår 4 at terrænskrabene kun kan foretages fra én side:

- Terrænskrab til lukning af grøft G258 skal foregå fra øst
- Terrænskrab til lukning af grøft G253 skal foregå fra nord
- Terrænskrab til lukning af grøft G256 skal foregå fra nord
- Terrænskrab til lukning af grøft G254 kan kun foregå i den sydlige halvdel af grøftens forløb og skrabet skal foregå fra vest
- Terrænskrab til lukning af grøft G255 skal foregå fra sydøst

SGAV vurderer at blokering af grøfterne omkring rigkærene vil medvirke til en mere naturlig hydrologi i området og mindre afvanding af rigkærene, hvilket vurderes at have en gavnlig effekt på habitatnaturtypen i driftsfasen.

Matr.nr. 6af Øby By, Viskum (bilag 6.04)

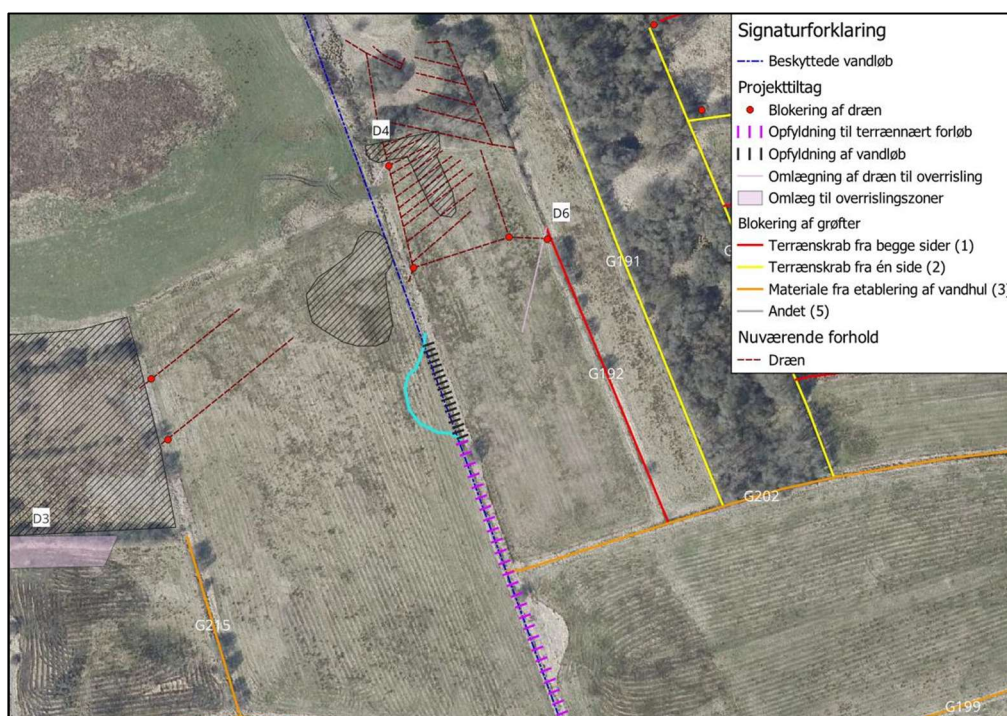
SGAV bemærker at der også er nye registreringer af habitatnaturtypen rigkær (7230) på matr.nr. 6af Øby By, Viskum og SGAV vurderer at der ikke foretages anlægstiltag som kan påvirke rigkærene væsentligt i hverken anlægs- eller driftsfasen, idet nærliggende grøftelukninger som beskrevet ovenfor ikke må foregå indenfor habitatnaturtypens udbredelse, jf. vilkår 4.

Matr.nr. 4a Mollerup By, Ørum (bilag 6.05)

SGAV har fået ny viden om forekomst og udbredelse af habitatnaturtypen rigkær (7230) på matr.nr. 4a Mollerup By, Ørum, der fremgår af kortbilag 6.05. Dette har betydning for vurderingen af flere anlægstiltag – punktblokering af dræn, omlæg til overrisling (D4) og bundhævning og forlægning af unavgivet vandløb.

Punktblokering af dræn (længst mod nord) og omlæg til overrisling (D4) ligger begge indenfor en ny registrering af rigkær. SGAV vurderer at gravearbejdet i forbindelse med disse anlægstiltag vil medføre at en del af habitatnaturtypen fjernes og derfor kan anlægsarbejdet ikke gennemføres inden for den nye registrering af rigkær. SGAV vurderer, at der vil være en væsentlig påvirkning af lokaliteten, hvis anlægstiltaget overrisling (D4) gennemføres. Blokeringer af dræn og omlæg til overrisling (D4) må ikke foregå i habitatnatur jf. vilkår 4 og 6. Bygherre oplyser at punktblokering og omlægning til overrisling (D4) flyttes syd for forekomstens udbredelse, se Figur 6-9 herunder.

De øvrige tre planlagte punktblokeringer, der ud fra SGAVs vurdering af placering på bilag 6.05, ligger syd for registreringen af det nye rigkær, kan gennemføres - med opmærksomhed på rigkærets afgrænsning og vilkår 4, som sikrer at habitatnaturen ikke må beskadiges ved blokeringerne.

Figur 6-9. Figuren angiver projekt tilpasning af anlægstiltag med punktblokering og omlægning til overrisling (D4), så anlægstiltag foregår uden for afgrænsning af rigkær i området. Omlægning af vandløbstracé flyttes syd for forekomstens udbredelse.

Anlægstiltaget med bundhævning og forlægning af Unavngivet vandløb (et § 3-vandløb) ligger indenfor en anden ny registrering af rigkær (7230). Da vilkår 4 sikrer mod anlægsarbejde i habitatnaturtyper, kan udgravning af nyt profil for "unavngivet vandløb" på matr.nr. 4a Mollerup By, Ørum ikke gennemføres inden for forekomstens afgrænsning. Bygherre oplyser at anlægstiltaget omlægning af unavngivet vandløb flyttes 10 m syd for forekomstens udbredelse, som angivet på Figur 6-9. Bygherre vurderer at afstanden, og det meget terrænnære forløb bevirker, at tiltaget ikke vil have en drænende effekt på habitatnaturen.

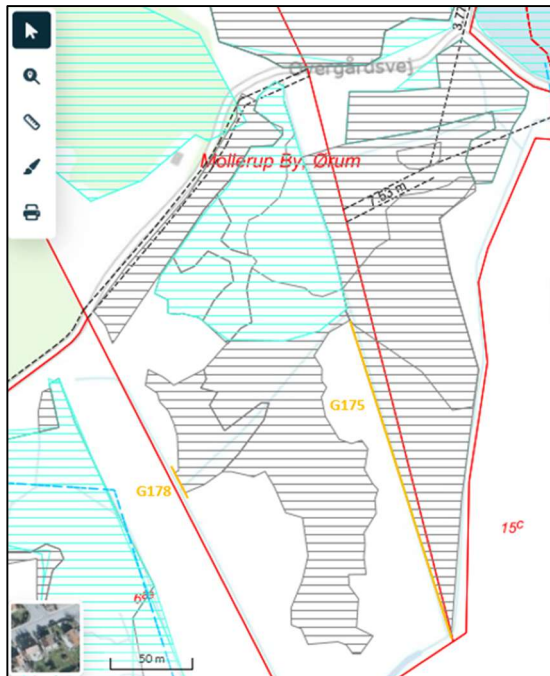
SGAV vurderer på det foreliggende grundlag at omlægning af vandløbstracéet ikke medfører påvirkning af rigkæret i hverken anlægs- eller driftsfasen. Det begrundes af SGAV med at anlægstiltagene sker uden for rigkærets afgrænsning og i en afstand som ikke medfører drænpåvirkning eller overrisling med næringsrigt overfladevand til rigkæret.

Matr.nr. 8ab og 7æ Mollerup By, Ørum (bilag 6.09)

SGAV har fået ny viden om forekomst og udbredelse af habitatnaturtypen rigkær (7230) på i matr.nr. 8ab Mollerup By, Ørum og en forekomst på matr.nr. 7æ Mollerup By, Ørum i et område, der fremgår af kortbilag 6.09. Dette har betydning for vurderingen af anlægstiltag vedr. lukning af grøft G175, hvor der ønskes grøftelukning ved terrænskrab fra øst.

SGAV vurderer, at terrænskrab i det nyregistrerede rigkær vil være en væsentlig påvirkning, hvorfor anlægstiltaget ikke kan foretages i sin fulde udstrækning.

SGAV vurderer, at der vil være mulighed for terrænskrab fra vest på den sydlige 2/3 af grøftens udstrækning, vist på Figur 6-10 herunder, med hensyntagen til det nyregistrerede rigkær på matr.nr. 8ab Mollerup By, Ørum, således at terrænskrab og dertil knyttet kørsel foregår udenfor denne forekomst som sikres jf. vilkår 4.

Figur 6-10. Grå og grønne skraverede felter angiver kortlagte habitatnaturtyper. Matrikler er vist med rødt. Gul linje markerer delstrækning af G175, hvor terrænskrab skal ske fra vest til opfyldning af grøften. Ligeledes er med gul streg angivet strækning af G178, hvor terrænskrab til opfyld af grøften skal ske fra vest. Kilde Arealinfo.dk sep. 2025.

Matr.nr. 8ab Mollerup By, Ørum (bilag 6.09)

SGAV vurderer endvidere, at terrænskrab i den nye forekomst af rigkær på matr.nr. 8ab Mollerup By, Ørum til opfyldning af grøft G178 vil medføre en væsentlig påvirkning af rigkæret, hvorfor anlægstiltaget med terrænskrab på en delstrækning kun kan foregå fra vest. SGAV præciserer at terrænskrab til opfyldning af grøft G178 på en delstrækning vist på Figur 6-10 herover kun må foregå fra vest således at terrænskrab og dertil knyttet kørsel foregår uden for habitatnatur som sikres med vilkår 4.

Matr.nr. 1f Mollerup By, Ørum (6.09)

SGAV har fået ny viden om forekomst og udbredelse af habitatnaturtypen rigkær (7230) på matr.nr. 1f Mollerup By, Ørum i et område, der fremgår af kortbilag 6.09.

Dette har betydning for vurderingen af anlægstiltag opfyldning af vandløb i forbindelse med omlægning af §3-vandløbet, Kvorning Møllebæk.

SGAV vurderer, at opfyldning af den del af vandløbsstrækningen, der ligger i øst-vestgående retning mellem grøfterne G103 og G122 ikke kan foregå ved terrænskrab fra syd, idet dette vil medføre en væsentlig påvirkning af rigkæret. Anlægstiltaget med terrænskrab til opfyldning af det oprindelige tracé af Kvorning Møllebæk må for delstrækningen mellem grøfterne G103 og G122 derfor kun foregå fra nord således at terrænskrab og dertil knyttet kørsel foregår uden for habitatnatur, som sikres med vilkår 4.

Matr.nr. 8aa Mollerup By, Ørum (bilag 6.10)

SGAV har fået ny viden om forekomst og udbredelse af habitatnaturtypen rigkær (7230) på matr.nr. 8aa Mollerup By, Ørum et område, der fremgår af kortbilag 6.10.

Dette har betydning for vurderingen af anlægstiltag vedr. lukning af grøft G107, hvor der ønskes grøftelukning ved terrænskrab fra øst.

SGAV vurderer, at terrænskrab fra øst i det nyregistrerede rigkær vil medføre en væsentlig påvirkning af rigkæret, da noget af habitatnaturtypen derved vil blive fjernet. Vilkår 4 fastsætter at terrænskrab ikke må foretages i habitatnatur, hvilket betyder at grøftelukning af G107 ved terrænskrab fra øst ikke kan foregå.

SGAV vurderer ligeledes, at terrænskrabet til lukning af grøft G107 heller ikke kan foregå fra vest, dvs. indenfor registreringen af §3-mose M34, idet der er tale om en mose med naturtilstand III, hvor terrænskrabet vil medføre at mosevegetationen fjernes ved grøften. SGAV vurderer, at der som beskrevet i tabel 6.10, godt kan foregå kørsel i mose M34, hvilket gør det muligt at blokere grøft G107 med materiale fra etablering af vandhul.

Matr.nr. 2b Mollerup By, Ørum (bilag 6.10)

SGAV har fået ny viden om forekomst og udbredelse af habitatnaturtypen rigkær (7230) på matr.nr. 2b Mollerup By, Ørum i et område på bilag 6.10, der er registreret som mose M29 (jf. bilag 3.2). Forekomsten ligger mellem to grøfter mod nord og syd, der ønskes blokeret ved hhv. terrænskrab fra begge sider (grøft G137) og ved opfyldning med materiale fra etablering af vandhul (grøft G147).

Da anlægstiltagene gennemføres udenfor det nye registrerede rigkærs udbredelse vurderer SGAV, at anlægstiltagene kan gennemføres uden at påvirke habitatnaturen.

Matr.nr. 2ah Mollerup By, Ørum (bilag 6.10)

SGAV har fået ny viden om forekomst og udbredelse af habitatnaturtypen rigkær (7230) på matr.nr. 2ah Mollerup By, Ørum i et område på kortbilag 6.10, der er registreret som eng E44 (jf. bilag 3.2).

Forekomsten ligger mellem to grøfter mod nord og syd, der ønskes blokeret ved hhv. opfyldning med materiale fra etablering af vandhul (grøft G150) og ved terrænskrab fra begge sider (grøft G148).

SGAV vurderer, at terrænskrab til opfyldning af G148 kun kan foregå fra syd, da terrænskrab fra nord vil være inden for det nyregistrerede rigkær, hvilket vil medføre en væsentlig påvirkning af rigkæret, da noget af habitatnaturtypen derved vil blive fjernet. Vilkår 4 fastsætter at terrænskrab ikke må foretages i habitatnatur, hvilket betyder at grøftelukning af G148 ved terrænskrab fra nord ikke kan foregå.

Opfyldning af G150 skal ske fra nord jf. vilkår 4 der fastsætter at kørsel ikke må ske i habitatnatur.

Matr.nr. 2b Mollerup By, Ørum (bilag 6.10)

SGAV har fået ny viden om forekomst og udbredelse af habitatnaturtypen rigkær (7230) på matr.nr. 2b Mollerup By, Ørum, som ligger umiddelbart vest for rigkær HR8 i et område på bilag 6.10, der er registreret som eng E35 (jf. bilag 3.2).

Forekomsten ligger mellem tre grøfter mod nord, syd og vest, der ønskes blokeret ved hhv. terrænskrab fra begge sider (grøft G166) og opfyldning med materiale fra etablering af vandhul (grøft G144 og G145).

SGAV vurderer, at terrænskrab til opfyldning af G166 kun kan foregå fra nord, da terrænskrab fra syd vil være inden for det nyregistrerede rigkær, hvilket vil medføre en væsentlig påvirkning af rigkæret, da noget af habitatnaturtypen derved vil blive fjernet.

Vilkår 4 der fastsætter at terrænskrab ikke må foretages i habitatnatur, hvilket betyder at grøftelukning af G166 ved terrænskrab fra syd ikke kan foregå og SGAV præciserer at terrænskrab til blokering af grønne G166 skal foregå fra nord. For grøfterne G144 og G145 forudsætter SGAV, at tilkørsel af materiale til blokering af grøfterne foregår ved kørsel fra hhv. vest og syd jf. vilkår 4, som sikrer at der ikke sker kørsel i habitatnatur.

Matr.nr. 6e Kvorning By, Kvorning (bilag 6.12)

SGAV har fået kendskab til ny registrering af habitatnaturtypen rigkær (7230), der er beliggende på matr.nr. 6e Kvorning By, Kvorning mellem R4 og R5. Forekomsten ligger imellem grøfterne G120 og G119 på bilag 6.12. For grønne G120 ønskes etablering af grøblerende og for grønne G119 ønskes terrænskrab fra én side.

SGAV vurderer, at etablering af grøblerende i grønne G120 vil medføre kortvarig arbejdskørsel, der påvirker forekomsten af habitatnaturtypen rigkær midlertidigt ifm. kørslen. SGAV vurderer, at kørslen ikke vil medføre en væsentlig påvirkning af forekomsten, idet vilkår 5 sikrer, at kørsel foregår på en sådan måde, at der er mindst mulige tryk-skader på vegetationen, hvilket er en forudsætning for at anlægsarbejdet kan udføres.

SGAV vurderer, at terrænskrab i habitatnaturtypen vil være en væsentlig negativ påvirkning, idet der vil blive fjernet rigkærsvegetation. Terrænskrab til blokering af grønne G119 på matr.nr. 6e Kvorning By, Kvorning skal foregå fra øst, under hensyntagen til udstrækningen af rigkær R5, således, at der ikke foregår terrænskrab indenfor habitatnatur jf. vilkår 4.

Matr.nr. 5y Kvorning By, Kvorning (bilag 6.12)

SGAV har fået kendskab til to nye registreringer af habitatnaturtypen rigkær (7230), der er beliggende på matr.nr. 5y Kvorning By, Kvorning.

Af bilag 6.12 fremgår, at grønne G99 forløber langs den østlige afgrænsning af rigkær R7 og samtidig langs den vestlige afgrænsning af det ene af de nye rigkær. For at sikre mod kørsel i det nyregistrerede rigkær skal opfyld af grønne G99 ske fra øst, så rigkæret ikke påvirkes af anlægstiltaget. Blokering af grønne G99 på matr.nr. 5y Kvorning By,

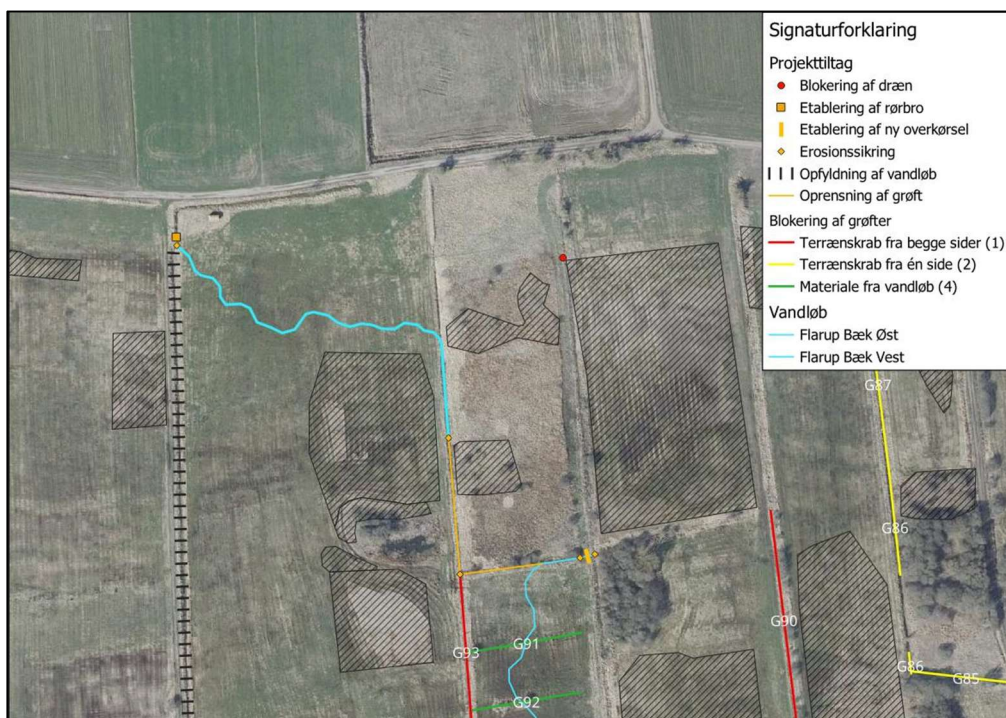
Kvorning skal ske ved opfyld fra øst og kan kun foregå fra den del af grøftens forløb, der ligger syd for den nyregistrerede forekomst af habitatnatur jf. vilkår 4.

Vandløbet Flarup Bæk vest ønskes genslynget. En del af det forløb, der skal fyldes op som led i genslyngingen, forløber langs den østlige afgrænsning af det andet nyregistrerede rigkær. SGAV vurderer at kørsel ifm. opfyldning af det oprindelige vandløbs-tracé for den nordlige strækning, der ligger i tilknytning til den nye registrering af rigkær (ca. fjerdedel af bækken), skal ske fra øst, af hensyn til det nyregistrerede rigkær, således at rigkæret ikke berøres under anlægsarbejdet.

Kørsel i forbindelse med opfyldning af det oprindelige vandløbs-tracé for den nordlige strækning af Flarup Bæk vest, der ligger i tilknytning til den nye registrering af rigkær på matr.nr. 5y Kvorning By, Kvorning (ca. fjerdedel af bækken), skal ske fra øst, så forekomsten af rigkær ikke berøres under anlægsarbejdet jf. vilkår 4.

Matr.nr. 15p Kvorning By, Kvorning (bilag 6.12)

Det nye genslyngede profil af Flarup Bæk vest løber fra nord på matr.nr. 15l Kvorning By, Kvorning mod øst, hvor det ca. ved st. 100 til ca. st. 200 overlapper med en nyregistreret forekomst af rigkær (7230) på matr.nr. 15p Kvorning By, Kvorning. SGAV vurderer, at udgravning af vandløbs-tracé i gennem rigkæret vil være en væsentlig negativ påvirkning, idet der vil blive fjernet rigkærsvegetation. Etablering af nyt vandløbs-tracé for Flarup Bæk vest kan jf. vilkår 4 ikke etableres inden for habitatnatur. Bygherre oplyser at omlægningen af vandløbs-traceet for Flarup Bæk vest flyttes 10 meter nord om habitatnaturen, så det sikres at habitatnaturtypen ikke påvirkes af anlægstiltaget, vist i Figur 6-11. Bygherre vurderer at anlægstiltaget ikke vil have en drænende effekt på habitatnaturen på grund af afstanden til forekomsten og det terrænnære vandløbs-tracé.

Figur 6-11. Omlægningen af vandløbs-traceet for Flarup Bæk vest flyttes 10 meter nord om habitatnaturen, så det sikres at habitatnaturtypen ikke påvirkes af anlægstiltaget. Projekttilpasning af anlægstiltaget er foretaget på baggrund af ny viden om habitatnaturtyper i området.

Vilkår 4 sikrer mod anlægsarbejde og kørsel i habitatnatur. SGAV vurderer at udførelsen af anlægstiltaget med omlægning af vandløbstraceet i en afstand af minimum 10 m fra rigkærets udbredelse kan foretages uden at påvirke rigkæret i anlægsfasen. Det begrundes SGAV med at anlægstiltaget sker uden for rigkærets afgrænsning og i en afstand som ikke medfører drænpåvirkning. Det nye terrænnære vandløbstracé og øvrige tiltag med sløjfning af drænende grøfter vurderer SGAV vil medvirke til forbedring af rigkærets tilstand i driftsfasen.

Matr.nr. 14f Kvorning By, Kvorning (bilag 6.12)

Derudover har SGAV fået kendskab til, at der er en ny registrering af en forekomst af hængesæk (7140) på matr.nr. 14f Kvorning By, Kvorning, som ligger ved det nye vandløbstracé for Flarup Bæk vest ved ca. st. 200. Der er planlagt oprensning af en eksisterende grøft, som udgør traceet fra st. 200 - st. 300, der løber vest og syd for habitatnaturtypen. SGAV vurderer at oprensningen ikke vil medføre en væsentlig påvirkning af habitatnaturtypen idet, der ikke sker en ny dræning af området, men vandføringen i området bliver opretholdt på samme niveau som hidtil.

På samme matr.nr. 14f Kvorning By, Kvorning er der registeret ny forekomst af rigkær (7230) som ligger nord for den registrerede hængesæk. Blokering af dræn nord-øst for rigkæret vurderes af SGAV at kunne udføres uden at påvirke rigkæret, fordi der vurderes at være tilstrækkelig afstand fra anlægstiltaget til, at rigkæret ikke berøres.

Matr.nr. 16s, Kvorning By, Kvorning (bilag 6.12)

SGAV har kendskab til ny registrering af rigkær (7230) på den nordlige del af matr.nr. 16s, Kvorning By, Kvorning, hvor der er planlagt opfyldning af Flarup Bæk øst til terrænnært forløb. Da vandløbstraceet ligger langs med rigkærets vestlige afgræsning, skal kørsel og opfyldning ske fra vest, for at sikre at habitatnaturtypen ikke beskadiges jf. vilkår 4.

Matr.nr.2aa Kvorning by, Kvorning (bilag 6.12)

SGAV har kendskab til ny registrering af rigkær (7230) på matr.nr.2aa Kvorning by, Kvorning, hvor der er planlagt opfyldning af grøft G86 og G85 ved terrænskrab fra en side. Den nye registrering længst mod syd på matriklen betyder at dette ikke vil være muligt for strækningen af grøft G86, hvor der er registeret habitatnatur på begge sider af grøften i henhold til vilkår 4, som fastsætter at der ikke må ske terrænskrab i habitatnaturtyper. Længst mod nord på matriklen er registeret en udvidelse af HR10, hvilket betyder at grøften G88 kun kan blokeres ved terrænskrab fra øst.

G87 kan blokeres ved terrænskrab fra øst for den nordlige del, hvor der er en ny registrering af rigkær (7230) på vestsiden af G87 og fra begge sider på den resterende del.

G86 kan blokeres ved terrænskrab fra vest på den nordlige del, ingen terrænskrab på den midterste del som ligger med habitatnatur på begge sider af G86 og ved terrænskrab fra øst på den sidste del.

SGAV vurderer, at terrænskrab indenfor habitatnaturtypen rigkær vil være en væsentlig påvirkning, idet der herved fjernes en del af forekomsten, og at der med vilkår 4 sikres, at der ikke sker terrænskrab indenfor habitatnaturtypen.

Matr.nr.4i Kvorning By, Kvorning (bilag 6.15)

SGAV har kendskab til to nye registreringer af rigkær (7230) på matr.nr.4i Kvorning By, Kvorning, hvor den sydligste del er en udvidelse af HR11, som ligger på matr.nr. 4k Kvorning By, Kvorning. SGAV vurderer at anlægstiltaget med blokering af grøft vest for rigkærene mellem matr.4l og 4k Kvorning by Kvorning kan udføres uden at påvirke forekomsterne, idet SGAV vurderer ud fra sammenhold af kortmateriale, at

der er tilstrækkelig afstand til afgrænsningen af forekomsterne til, at disse ikke berøres ifm. anlægsarbejdet.

Matr.nr. 14 p, o og m Kvorning By, Kvorning (bilag 6.12)

SGAV har kendskab til ny registrering af forekomst af hængesæk (7140) på matr.nr. 14 p, o og m Kvorning By, Kvorning og rigkær (7230) på matr.nr. 14 o Kvorning By, Kvorning. SGAV vurderer, at i forbindelse med opfyldning af Flarup Bæk øst til terrænnært niveau skal kørsel og opfyldning ske fra østlig side af vandløbsprofilen, på areal uden for habitatnaturtypen jf. vilkår 4.

Ved etablering af overkørsel/rørbro opstrøms ca. st. 800 på nyt vandløbsstracé af Flarup Bæk samt opfyldning af Flarup Bæk vest sløjfede profil vurderer SGAV at tiltagene kan udføres uden at påvirke rigkæret på matr.nr. 14 o Kvorning By, Kvorning og øvrig beskyttet habitatnatur, da kørsel til anlægsområdet er mulig fra ikke beskyttede arealer og derfor skal foretages ved denne metode. Vilkår 4 sikrer dette da vilkåret fastsætter at kørsel i habitatnatur ikke må foregå.

Matr.nr. 14t Kvorning By, Kvorning (bilag 6.12)

SGAV har kendskab til ny registrering af forekomst af rigkær (7230) på matr.nr. 14t Kvorning By, Kvorning, som ligger umiddelbart nord for HS10 og vest for R9. Der foretages en oprensning af grøft der ligger nord for den nye forekomst. SGAV vurderer at oprensningen kan udføres, da det vil være muligt at køre på areal nord for grøften og uden for rigkærets afgræsning. SGAV vurderer at blokering af drænsystemer og etablering af grøblerender i afvandingegrøfter vil medføre en vandstandshævning i området, hvilket kan medvirke til at forbedre den aktuelle tilstand af habitatnaturtypen i driftsfasen.

6.2.1.2.1.2 Vurdering af nye lokaliserede rigkær

SGAV vurderer, på baggrund af miljøkonsekvensrapporten herunder ovenstående afsnit samt afsnit 6.1.2.1.1 om overfladevand, at projektet med de indbyggede afværgeforanstaltninger og vilkår hverken i anlægs- eller driftsfasen vil påvirke rigkærene væsentligt som følge af projektets udførelse eller ved udledning af miljøfarlige forurenende stoffer eller næringsstoffer, som kan forringe den aktuelle tilstand. SGAV vurderer at genskabelse af mere naturlig hydrologi i projektområdet vil medvirke til at forbedre naturtilstanden i rigkærene og en udvikling hen imod opretholdelse eller opnåelse af gunstig bevaringsstatus i driftsfasen.

6.2.1.2.2 Bræmmer med høje urter langs vandløb (6430)

Af de 31 habitatnaturområder i projektområdet, er 2 områder kortlagt som bræmmer med høje urter langs vandløb uden tilgængelig bevaringsstatus (NA) og uden tilstandsvurderingssystem. Habitatnaturtypen (6430) kaldes også nitrofile bræmmer eller urtebræmme. Urtebræmme er en naturtype, der primært består af høje nitrofile urter der til en vis grad tåler næringsstofberigelse. Der er dog også en række andre mindre urter, som også er karakteristiske for naturtypen. Det er en relativt variabel naturtype som spænder fra rene bestande af høje næringskrævende stauder til en mere artsrig og naturlig næringsrig fugtigbundsflora.

Udpegningen af habitatnaturtypen bræmmer med høje urter langs vandløb (6430) findes langs Søbæk og Svingel Bæk, og er i statens kortlægning registeret som et samlet polygon/område. Derfor behandles habitatnaturtypen under én betegnelse, HB1 i miljøkonsekvensrapporten, men med en underopdeling i de to påvirkede vandløb. Den geografiske sammenhæng af udpegningen er også så nær, så det funktionelt giver bedst mening at betragte dem under ét.

Urtebræmme HB1 (Søbæk)

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at under anlægsfasen foretages der ikke kørsel eller anlægstiltag inden for området med urtebræmme langs Søbæk (ved HB1 på bilag 3a). Projektet indebærer tiltag umiddelbart uden for naturtypen eller i nærhed heraf, herunder opfyldning og blokering af grøfter, samt terrænregulering nord for Søbæk. De grøfter, som i dag har udløb i Søbæk på strækningen, hvor der er urtebræmme, opfyldes og blokeres ved at placere gravemaskinen uden for urtebræmmen og række ind og opfylde grøfterne derfra (afværgeforanstaltning nr. 11 i afsnit 4). Derved vurderer bygherre at habitatnaturtypen urtebræmmer langs Søbæk ikke påvirkes væsentligt i anlægsfasen.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der ikke er risiko for at jordmaterialer skyller ud fra terrænhævningen og indbygges i urtebræmmen, idet terrænopbygningen anlægges som et fladt anlæg, hvilket begrænser eventuel erosion ved nedbørshændelser og ved større afstrømningshændelser i Søbæk, hvor der sker oversvømmelser af terrænet. Ved blokering af grøftetilløb til Søbæk, som sker udenfor urtebræmmevegetationen, reduceres en gentagende årlig fysisk forstyrrelse i urtebræmmen, da grøfterne derved ikke længere skal vedligeholdes. Derved medvirker projektet til at genoprette en sammenhængende urtebræmme langs Søbæk.

Urtebræmme HB1 (Svingel Bæk)

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at en del af projektet indebærer genslyngning af vandløb (Svingel bæk), hvor naturtypen urtebræmme (HB1 bilag 3a) er registeret. Ved anlægsarbejdet omlægges Svingel Bæk, og dermed fjernes grundlaget for habitatnaturtypen i dets nuværende udbredelse og placering. Der fjernes ca. 0,3 ha i forbindelse omlægningen af en vandløbsstrækning på ca. 875 m. Dette svarer til ca. 10 % af forekomsten inden for projektområdet og 0,1 % af forekomsten inden for Natura 2000-området.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at langs Svingel Bæk er der en høj andel af kraftigt nitrofile arter som stor nælde, lådden dueurt m.m. og at erfaringsmæssigt vil nitrofile fugtige plantesamfund kunne reableres eller genskabes særdeles hurtigt og oftest inden for et år. Bygherre vurderer, at i det konkrete tilfælde vil urtebræmmen, som fjernes med projektet reetableres igen indenfor 1 år grundet de karakteristika, som urtebræmmen har.

Det fremgår endvidere af miljøkonsekvensrapporten, at vandløbet Svingel Bæk i forbindelse med genslyngningen vil blive ca. 20 % længere og i driftsfasen vil der således kunne udvikles ca. 0,1 ha nye urtebræmmer, så der samlet set vil være 0,4 ha. Samlet set vurderes det i miljøkonsekvensrapporten, at der ved at genslynge Svingel Bæk etableres et mere naturligt vandløb som et karakteristisk landskabelement i en stor ådal, hvor vandløbet efterfølgende, sammen med en nyudvikling af urtebræmmen, bidrager til at opnå gunstig bevaringsstatus på et biogeografisk niveau for habitatnaturtypen.

Vurdering af bræmmer med høje urter langs vandløb (6430)

SGAV vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at der ikke vil være en væsentlig negativ påvirkning i anlægsfasen på naturtypen bræmmer med høje urter langs vandløb (6430). Dette uanset, at der for området langs Svingel Bæk sker en midlertidig påvirkning af habitatnaturtypen, idet grundlaget for habitatnaturtypen i dets nuværende udbredelse og placering fjernes. Der er tale om en midlertidig påvirkning, som bygherre konkret vurderer vil være under et år grundet de karakteristika som urtebræmmen har i det konkrete område og idet der med

genslyngningen skabes grundlag for, at urtebræmme kan reetablere sig i det nye forløb af vandløbet samt at ny urtebræmme kan udvikle sig (indenfor det beskrevne år). Projekttilpasningen med træplantning langs med strækninger af det genslyngede forløb af Svingel Bæk vurderer bygherre bidrager til at opnå gunstig bevaringsstatus for habitatnaturtypen. Det begrundes af bygherre med at genslyngningen og projektet som helhed vil ikke blot forlænge vandløbet, men også give grobund for mere naturlige og bredere urtebræmmer, der forventes at have en udbredelse på ca. 2 meter til hver side fremfor den nuværende ca. 1 meter. Bygherre estimerer, at med genslyngningen vil vandløbet fraregnet zoner med tilplantning med trægrupper blive ca. 15 % længere og zonen til naturligt forekommende urtebræmmer 100 % bredere. I driftsfasen vil der således kunne udvikles ca. 0,3 ha nye vandløbsbræmmer, så der samlet set vil være 0,4 ha.

For området langs Søbæk, vurderer SGAV at der ikke vil være en væsentlig negativ påvirkning af urtebræmme i anlægsfasen, hvilket begrundes med at der ved inddragelse af afværgeforanstaltning og vilkår sikres mod en væsentlig påvirkning ved kørsel, terrænregulering eller sedimentpåvirkning.

Blokering af grøfteudløb i urtebræmmen langs med Søbæk, vurderer SGAV kan medvirke til at danne en sammenhængende vegetation af habitatnaturtypen på strækningen og dermed medvirke til at forbedre naturtilstanden af urtebræmme og en udvikling hen imod opretholdelse eller opnåelse af gunstig bevaringsstatus i driftsfasen.

SGAV vurderer, at i driftsfasen vil projektet medvirke til, på sigt, at opnå gunstig bevaringsstatus for den udpegede habitatnaturtype (6430) i N30, samt at forbedre tilstanden for naturtypen inden for projektområdet. Da formålet med projektet er at genskabe naturlige hydrologiske forhold og at urtebræmmen vurderes være genetableret inden for 1 år langs Svingel Bæk, samt at projekttiltaget vil fremme en udvikling af naturtypen og medvirke til en større udbredelse vurderer SGAV, at projektet ikke vil have en væsentlig effekt på naturtypen, og ikke hindre opnåelse af eller opretholdelse af gunstig bevaringsstatus for naturtypen eller skade Natura 2000-områdets integritet.

6.2.1.2.3 Vandløb med vandplanter (3260)

Af de 31 habitatnaturområder nævnt ovenfor, er to områder kortlagt som vandløb med vandplanter uden tilgængelig bevaringsstatus (NA) og uden tilstandsvurderingsystem. Det fremgår dog af miljøkonsekvensrapporten, at 95 % af naturtypen i Danmark, ifølge indhentet ekspertvurdering, er i ugunstig bevaringsstatus. Det fremgår af Natura 2000-plan (2022-2027), at en af de overordnede målsætninger er at vandløb med vandplanter (3260) sikres gode fysiske forhold. Det fremgår desuden, at genopretning af vandløb med vandplanter (3260) kan prioriteres højere end artsfattige forekomster af rigkær (7230), kildevæld (7220) og mesotrof hængesæk (7140).

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der ikke foretages indgreb i habitatnaturtypen, som findes i Søbæk og Nørreå, vist som hhv. HV1 og HV2 på bilag 3a til miljøkonsekvensrapporten. Der vil derfor ikke forekomme en fysisk påvirkning af naturtypen i anlægsfasen.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der som følge af omlægning af flere vandløb inden for projektområdet, til et nyt slynget forløb, kan opstå øget sandvandring fra de nye vandløbsprofiler nedstrøms imod Søbæk. Bygherre vurderer at en forøgelse af sandtransport er minimal fra de nye forlagte vandløb. Samtidig består bunden i Søbæk i forvejen af sandmaterialer og bygherre vurderer at sand-

vandringen kun vil foregå inden for de første år efter anlægsfasen. Herefter vil den af-tage og bygherre vurderer at den ikke vil påvirke naturtypen væsentlig negativt i driftsfasen.

Bygherre vurderer endvidere, at der sker en øget fosforudledning til denne habitatna-turtype i Søbæk, men at dette ikke har en negativ indvirkning på vandkvaliteten og dermed ikke for plantesammensætningen. Det skyldes, at systemet allerede er så på-virket af næringsstoffer, at det er robust over for en merudledning af fosfor. Der er samtidig et fald i udledningen af kvælstof til vandløbet. Bygherre vurderer at kvælstof ikke er begrænsende faktor for planteudvikling i vandløb, hvorfor denne N-reduktion ikke har indvirkning på naturtypen.

Vurdering af vandløb med vandplanter (3260)

Der fremgår i miljøkonsekvensrapporten en vurdering af påvirkningen på Søbæk og Nørreå som målsatte vandløb jf. afsnit 6.1.2.1.1.2 og 5.10.3. I denne vurdering er der inddraget flere afværgeforanstaltninger, herunder etablering af sandfang i de genslyngede vandløb, og at blokering af grøfter der leder til Søbæk og Nørreå sker ved udløb i vandløbene, så udskylning af jordmateriale minimeres samt sikre mod okkerforurening til Nørreå ved at flytte profiler væk fra okkerholdige lag for at sikre at vandløbene ikke påvirkes væsentligt.

Ligeledes fremgår det af SGAVs vurdering i afsnit 6.1.21.1.2, at ved gennemførelse af afværgeforanstaltningerne (nr. 2, 3 og 4) samt vilkår 1 og 2 sikres, at der ikke vil forekomme en væsentlig påvirkning på Nørreå og Søbæk fra sedimenttransport eller okkerudledning i hverken anlægs- eller driftsfasen. På baggrund af dette og bygherres miljøkonsekvensrapport, vurderer SGAV, at der ikke vil forekomme en væsentlig ne-gativ påvirkning af naturtypen vandløb med vandplanter (3260) i hverken anlægs- eller driftsfasen, og at projektet vil understøtte en udvikling hen imod opretholdelse eller opnåelse af gunstig bevaringsstatus for naturtypen i driftsfasen og ikke skade Natura 2000-områdets integritet.

6.2.1.2.4 Kildevæld (7220)

Af de 31 habitatnaturområder nævnt ovenfor, er 5 kortlagt som kildevæld i ugunstig bevaringsstatus med tilstandsklasserne ringe (IV) og moderat (III), mens ét er kort-lagt som kildevæld med gunstig bevaringsstatus i tilstandsklassen god (II).

Ét rigkær (rigkær HR3 og kildevæld HK1) er kortlagt som en mosaik mellem rigkær og kildevæld. Vurderingen for dette område fremgår af afsnittet 6.2.1.2.1 om rigkær.

Kildevæld er karakteriseret ved kalkholdigt vand fra eller i tilknytning til kilder og væld. Udbredelsen af kildevæld er typisk begrænset til mindre områder omkring kil-den eller vældets udspring. Naturtypen er afhængig af en bevarelse af vandsystemet, som kilden er en del af samt en bevarelse af dets omgivelser.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at kildevældene er ikke hydrologisk påvir-ket af projektet, da de alle er placeret terrænmæssigt højt, langs ådalens naturlige af-grænsning, og hvor der er et større fald på terrænet ned imod lavbundsområdet. Ter-rænfaldet ned imod lavbundsområdet, hvor der gennemføres tiltag med blokering af grøfter m.v. betyder, at tiltagene ikke påvirker vandstanden i eller vandafledningen fra kildevældene efter projektets realisering. Af samme årsag påvirkes kildevældene ikke af projektets fosforfrigivelse, idet frigivelsen vil ske fra arealer, der er beliggende i lavbundsområderne nedstrøms kildevældet. Der vil således ikke ske en næringsstof-belastning af kildevældene i projektets driftsfasen.

Kildevæld HK1

Anlægsfasen: Placeringen af HK1 fremgår af bilag 3.1 og projekttiltagene af bilag 6.03 til miljøkonsekvensrapporten. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der udføres anlægstiltag med blokering af grøfter syd for kildevældsområdet, men ikke i habitatnaturtypen, som derfor ikke påvirkes i anlægsfasen. Nord for kildevældsområdet anlægges en 300 m² parkeringsplads (P1/O1) på matr.nr. 3s Hulbæk By, Ørum langs projektområdets nordlige grænse ved Hulbækvej. Parkeringspladsen anlægges i en afstand på 50 meter til nærmeste naturområde og etableres ikke skrånende, hvilket giver minimal risiko for, at grus og sandmateriale fra grus befæstningen skyller af i regnvejre og føres nedstrøms til eksisterende naturområder (afværgeforanstaltning nr. 12 i afsnit 4).

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der sker ingen hydrologisk påvirkning af habitatnaturtypen i driftsfasen, da afløb fra kildevældet forbliver uændret. Parkeringspladsen anlægges uden for de vældområder, hvorfra der ledes vand til habitatnatur beliggende syd for pladsen, og bygherre vurderer, at samlet set, vil parkeringspladsen ikke påvirke tilstedeværelsen og afvandingstilstanden i habitatnaturen i driftsfasen.

SGAV vurderer at ved inddragelse af afværgeforanstaltningen, sikres mod væsentlig negativ påvirkning af kildevældet HK1 af projekttiltagene i både anlægs- og driftsfasen og stiller ikke vilkår dertil.

Kildevæld HK2

Anlægsfasen: Placering af HK2 fremgår af bilag 3.a og projekttiltag af bilag 6.06 til miljøkonsekvensrapporten. Det fremgår af rapporten, at kildevældet er placeret umiddelbart uden for projektafgrænsningen. Inden for projektområdet omlægges dræn (D4) og grøfter til overrisling på terræn. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at tiltaget med omlægning af drænsystem (D4) udføres 5 m fra registreret habitatnatur, som ikke må beskadiges ved anlægsarbejderne.

SGAV fastsætter med vilkår 6 at der ikke må ske udledning af næringsrigt drænvand på beskyttede naturområder.

Vilkår nr. 6

Overrisling fra omlagte drænsystemer på terræn må ikke ske på habitatnaturtyper eller beskyttede §3-naturområder.

Undtaget er følgende naturbeskyttede §3-engområder jævnfør konkrete vurderinger i afsnit 6.4.1.1.:

E32 på matr.nr. 6v, Mollerup By, Ørum,

D6 overrisling på E23 på matr.nr. 4a, Mollerup By, Ørum.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der sker ingen hydrologisk påvirkning af habitatnaturtypen i driftsfasen, da afløbet fra kildevældet forbliver uændret.

SGAV vurderer at ved inddragelse af afværgeforanstaltninger og vilkår, der sikrer mod kørsel i habitatnaturtyper og overrisling med drænvand, er det sikret at kildevæld HK2 ikke påvirkes væsentlig negativt af projekttiltagene i hverken anlægs- eller driftsfasen.

Kildevæld HK3

Anlægsfasen: Placering af HK3 fremgår af figur 81 og bilag 3.a og projekttiltag af bilag 6.06 til miljøkonsekvensrapporten. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at

en mindre del af grøften, som udgør den sydlige afgrænsning af kildevældet, blokeres med jordopfyld. Arbejdet foretages med gravemaskine placeret syd for grøften, hvormed der ikke sker en fysisk påvirkning af kildevældet. Der etableres et nyt afløb fra den resterende del af grøften, som leder vandet i et nyt terrænnært forløb, som udgør et nyt forløb af Svingel Bæk. Bygherre vurderer at kildevældet derfor ikke påvirkes væsentligt i anlægsfasen.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der anlægges en midlertidig oplagsplads O2 på matr.nr. 5aa, Møllerup By, Ørum ved Kvorning Møllevej. Oplagspladsen anlægges på et ikke naturbeskyttet areal og anlægges ikke skrånende i et omfang, hvor der kan være risiko for, at grus og sandmateriale fra befæstningen skyller af i regnvejr og føres nedstrøms til eksisterende naturområder (afværgeforanstaltning nr. 12 i afsnit 4). Anlæggelsen af oplagspladsen foregår udelukkende med kørsel på vej-anlæg og ikke naturbeskyttede arealer uden påvirkning af naturområder.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der etableres et nyt terrænnært forløb af Svingel bæk, hvormed dræning af kildevældet reduceres. Bygherre vurderer, at reduktion af dræning af den sydlige rand af kildevældet, samlet set vil gavne naturtypen, da det af seneste NOVANA registrering fremgår, at kildevældet er påvirket af en afvanding med svag effekt. Bygherre vurderer endvidere, at det samtidigt vil medvirke til, at naturtypen har mulighed for at udvide mod syd og at tiltagene vil sikre en fortsat gunstig bevaringsstatus for naturtypen.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at parkeringspladsen O2, ikke påvirker afvandingstilstanden i nærliggende habitatnaturområder, idet oplagspladsen anlægges uden for de vældområder, hvorfra der ledes vand mod syd til habitatnaturtyperne rigkær og kildevæld.

SGAV vurderer at ved inddragelse af afværgeforanstaltning nr. 12 i afsnit 4, sikres mod en væsentlig negativ påvirkning af kildevældet HK3 af projekttiltagene i både anlægs- og driftsfasen og stiller ikke vilkår dertil.

SGAV har fået ny viden omkring forekomst og udbredelse af habitatnaturtypen kildevæld i et område, der fremgår af kortbilag 6.06 (matr.nr. 6æ Møllerup By, Ørum). Habitatnaturtypen har en større udbredelse mod øst ift. den vurderede forekomst HK3 og forbinder dermed i praksis HK3 med HK4.

SGAV har derfor genbesøgt vurderingen for anlægstiltag ved HK3 for at sikre, at den nuværende vurdering fortsat er gældende.

Den øst-vestgående del af grøften udgør den sydlige afgrænsning af HK3 og har et kort, videre forløb mod øst, der ligger umiddelbart syd for den nye kortlægning af kildevæld, inden den fortsætter mod syd.

Det er beskrevet, at arbejdet med jordopfyld af grøften foretages med gravemaskine placeret syd for grøften, hvormed der ikke sker en fysisk påvirkning af kildevældet (HK3). SGAV lægger til grund, at samme anlægsmetode benyttes i grøftens resterende forløb mod øst, således at der heller ikke sker en fysisk påvirkning af det nyregistrerede kildevæld, hvilket sikres med vilkår 4. Dermed vurderer SGAV, at kildevældet derfor ikke påvirkes væsentligt i anlægsfasen.

Det fremgår af naturdatabasen, at der ikke er fundet grøfter eller dræn, som afvander lokaliteten. Samtidig er det registreret, at der er udbredt/veludviklet monoton og artsfattig vegetation uden væsentlig variation. SGAV vurderer, at reduktion af dræning af den sydlige rand af kildevældet HK3 vil have en neutral-gavnlig effekt på det nyregistrerede kildevæld og dermed ikke vil være en væsentlig negativ påvirkning af lokaliteten.

Kildevæld HK4

Anlægsfasen: Placering af HK4 fremgår af figur 82 og bilag 3.a og projekttiltag af bilag 6.06 til miljøkonsekvensrapporten. Kildevældet består af et vestligt (matr.nr. 6æ Mollerup By, Ørum) og østligt område (matr.nr. 8ab Mollerup By, Ørum) med ca. 75 m imellem områderne. I det vestlige område blokeres grøfter imod sydøst og der etableres en ny afløbsgrøft fra kildevældet mod syd i et terrænnært forløb, som udgør tilløb til Svingel bækken.

SGAV bemærker at den øverste del af det forlagte trace for vandløbet tilløb til Svingel bæk fra st. 0 til st. 200 ligger inden for registeret forekomst af kildevæld. Da vilkår 4 fastsætter at der ikke kan foretages anlægstiltag og kørsel inden for habitatnaturtyper, kan denne del af omlægningen samt opfyldning af grøft nr. 180 (G180) og det tidligere vandløbstracé ikke foretages. SGAV vurderer, at anlægstiltaget med udgravning af vandløbstracé i gennem kildevældet vil være en væsentlig negativ påvirkning, idet der vil blive fjernet kildevældsvegetation.

I det østlige område foretages der blokering af grøft sydøst og vest for området, men ingen tiltag inden for kildevældets afgrænsning. Kørsel og projekttiltag sker uden for kildevældsområderne, deraf vurderer bygherre at habitatnaturen ikke påvirkes under anlægsfasen.

Driftsfasen: Bygherre vurderer, at der i det vestlige område kan forekomme en mindre randpåvirkning af den sydlige del af det registrerede kildevæld, da vandafledningen fra kildevældet sker gennem et nyt terrænnært grøfteforløb. Bygherre vurderer, at dræning af kildevældet reduceres når afledning af vand sker gennem terrænnært grøfteforløb og at tiltagene vurderes at medvirke til at kildevældet på sigt kan opnå gunstig bevaringsstatus. I det østlige område sker der ingen hydrologisk påvirkning af habitatnaturtypen i driftsfasen.

SGAV er enig i bygherres vurdering og vurderer at projektet vil medvirke til at kildevældet på sigt kan udvikle sig hen imod opretholdelse eller opnåelse af gunstig bevaringsstatus og stiller ikke vilkår dertil.

Kildevæld HK5

Anlægsfasen: Placering af HK5 fremgår af figur 83 i miljøkonsekvensrapporten samt bilag 3.a og projekttiltag af bilag 6.14.

Under tiltag 3 i afsnit 2.2.2 beskrives projekttiltag syd for kildevældet, hvor ca. 30 m af eksisterende drænsystem opgraves, hvilket omfatter at 5 m dræn med Ø150 mm der opgraves og blokeres i østlig retning inden for kildevældsområdet.

Derudover skal der ved grænsen til kildevældsområdet fjernes 4 brønde (bilag 6.14). For at kunne udgrave brønden, der ligger i kildevældsområdet, er der behov for at køre med anlægsmaskiner få meter ind i kildevældsområdet. Det sker på køreplader fra arealet syd for. Samtidig med, at brøndene fjernes, blokeres drænsystemet. Da graveområdet er beliggende 2-3 m inde i kildevældet, vurderer bygherre at gravemaskinen kan placeres uden for vældområdet således, at påvirkningen begrænses lokalt til at omfatte fjernelse af brønd og dræn.

Når brøndene og drænrørene er fjernet, reetableres terrænet omkring dem, hvorved den opgravede jord indbygges i samme rækkefølge, som den er gravet op, og hvor eksisterende tørv ligger på som afslutning, så området efterfølgende fremstår naturligt. Afværgeforanstaltningerne ift. kildevældet fremgår samlet i nr. 13 i afsnit 4.

For at sikre vandbevægelsen væk fra kildevældet etableres to kilderender mod syd i terrænnære forløb uden for vældområdet. Bygherre vurderer, at der vil være en kortvarig negativ påvirkning af kildevældet i anlægsfasen, der hvor drænet opgraves og blokeres.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at bygherre vurderer at der indenfor den efterfølgende vækstsæson gendannes en vegetation svarende til den forud for, at indgrebet fandt sted. Det begrundes med at jorden som blev opgravet i forbindelse med at dræn og brønde blev fjernet bliver genindbygget i sammen rækkefølge, som den er gravet op, og eksisterende tørv ligger på som afslutning. Deraf vurderer bygherre at påvirkningen af kildevældet er midlertidig i forbindelse med det kortvarige gravearbejde i naturtypen hvilket i sammenhæng med at naturtypen inden for en vækstsæson har genetableret sig, vurderes ikke at være en væsentlig påvirkning af naturtypen.

SGAV vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at der ved inddragelse af afværgeforanstaltningerne nr. 13 i afsnit 4, alene vil ske en kortvarig og reversibel påvirkning af kildevældet i forbindelse med det kortvarige gravearbejde i habitatnaturtypen og at det er konkret vurderet af bygherre, at habitatnaturtypen vil være intakt/reetableret i efterfølgende vækstsæson. SGAV fastsætter med vilkår at det der skal sikres fotodokumentation både før og efter anlægsarbejdet er gennemført, som kan dokumentere at anlægsarbejdet er udført som beskrevet.

Vilkår 7:

Bygherre skal fotodokumentere at etablering af kildebæk (projekttiltag 3) bliver udført som beskrevet i miljøkonsekvensrapporten og ved brug af afværgeforanstaltning nr. 13 i afsnit 4. Fotodokumentationen skal foretages så den dokumenterer kildevældets tilstand før og efter anlægstiltaget er gennemført. Dokumentation for denne kontrol skal fremsendes af bygherre til SGAV efter anlægsarbejdet er afsluttet. Dokumentation skal bygherre opbevare i 5 år så den kan fremvises på tilsynsmyndighedens forlangende.

Vurdering af kildevæld (7220)

Der vil ved sløjfning af brønd og dræneling inden for kildevældsområdet ske en midlertidig, kortvarig påvirkning i anlægsfasen. Da den opgravede jord genindbygges i samme rækkefølge som den graves op, set i sammenhæng med, at bygherre konkret har vurderet, at der indenfor den efterfølgende vækstsæson vil etablere sig en vegetation svarende til den forud for, at indgrebet fandt sted, er SGAV enig i, at der ikke sker en væsentlig negativ påvirkning af kildevælds naturtypen i området.

SGAV vurderer, at projekttiltaget på sigt vil understøtte en udvikling af kildevældet hen imod opretholdelse eller opnåelse af gunstig bevaringsstatus i driftsfasen og medvirke til en større udbredelse af naturtypen og ikke skade Natura 2000-områdets integritet.

6.2.1.2.5 Næringsrig sø (3150)

Af de 31 habitatnaturområder nævnt ovenfor, er 11 kortlagt som næringsrig sø, hvoraf 8 er i gunstig bevaringsstatus med tilstandsklassen god (II), mens de resterende 3 er listet som værende ukendt bevaringsstatus i ukendt tilstandsklasse (NA).

Habitatnaturtypen næringsrig sø (3150) er næringsrige søer og vandhuller, typisk med flydeplanter eller store vandaks. Vandet kan være rent og klart, men er i mange søer blevet mere eller mindre grumset og uigennemsigtigt grundet tilførsel af næringsstoffer.

Anlægsfasen: Placering af søerne i projektområdet fremgår af bilag 3.1 til miljøkonsekvensrapporten. Projekttiltagene fremgår af hhv. bilag 6.01 (HS1), 6.06 (HS6), 6.10 (HS7 og HS8), 6.15 (HS9), 6.13 (HS11).

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der ikke vil ske fysiske tiltag inden for søernes udbredelse eller ændringer i til- eller afløb, og derfor vurderer bygherre, at

der ikke forekommer væsentlig påvirkning i anlægsfasen af habitatområderne HS1, HS5, HS6, HS7, HS8, HS9, HS10 og HS11.

Søen HS2 ligger uden for projektafgrænsningen på matr.nr.1 Hulbæk By, Ørum. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at drænsystem D2 omlægges, hvorved afløbet fra søen føres til overrisling på terræn (bilag 6.03), men da anlægstiltaget sker 100 m syd for søens udbredelse, sker der ikke fysiske tiltag inden for habitatlokaliteten.

Søen HS3 er beliggende på matr.nr. 4a Mollerup By, Ørum og projekttiltag fremgår af bilag 6.03. Vest for søen etableres et nyt vandhul, VH19, som søen derved får afløb til.

Der udføres ikke anlægstiltag ved HS4, som er beliggende på matr.nr. 4i Mollerup By, Ørum. Projekttiltag ved HS4 fremgår af bilag 6.03.

Projekttiltag ved HS10 på matr.nr. 14t Kvorning By, Kvorning fremgår af bilag 6.12. Syd for søen etableres stem i afløbsgrøft.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der for alle 11 næringsrige søer (HS1-HS11), ikke vurderes at ske en negativ påvirkning af søerne i driftsfasen.

Bygherre vurderer at HS3 ikke påvirkes væsentligt, da søen får afløb til et nyetableret vandhul i stedet for til eksisterende grøft, hvor vandspejlet i eksisterende sø vurderes at forblive uændret i forhold til nuværende.

For søerne HS5 og HS7-HS11 vurderer bygherre at der ikke vil ske en afvandingsmæssig påvirkning, ved at der blokeres grøfter omkring søerne, da der ikke er registreret tilløb eller afløb fra søerne.

For søerne HS1, HS2, HS4 og HS6 vurderer bygherre at tiltagene ikke vil påvirke vandstanden eller vandafledningen fra disse søer, hvilket begrundes med at søerne er placeret terrænmæssigt højt, ved skræntfoden, langs ådalens naturlige afgrænsning.

Bygherre vurderer endvidere, at søerne ikke påvirkes af projektets fosforfrigivelse, idet frigivelsen vil ske fra arealer, der er beliggende i lavbundsområderne nedstrøms søerne, hvorfor der ikke sker en næringsstofbelastning af søerne.

Vurdering af næringsrig sø (3150)

SGAV vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at der ikke vil ske væsentlig negative påvirkninger af naturtypen næringsrig sø (3150) i forbindelse med projektets anlægs- eller driftsfase og stiller ikke vilkår dertil. SGAV vurderer, at projektet ikke hindrer opretholdelse eller opnåelse af gunstig bevaringsstatus for næringsrig sø (3150) i N30 eller skader Natura 2000-områdets integritet.

6.2.1.2.6 Hængesæk (7140), Surt overdrev (6230), Tidvis våd eng (6410), Tør hede (4030) og skovnaturtyper

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der indenfor og i tilknytning til projektområdet er kortlagt habitatnaturtyperne, hængesæk (7140), surt overdrev (6230), tidvis våd eng (6410), og tør hede (4030) i en afstand på indtil 600 m uden for projektområdet. Af bilag 3b fremgår kortlagt habitatnatur i projektområdets umiddelbare nærhed. Det fremgår tidligere i rapporten, at der ikke vil være afvandingsmæssige påvirkninger uden for projektområdet. Projektet indeholder anlæg af trampes-tier, p-plads og midlertidige oplagspladser i eller i tilknytning til projektområdet.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der i forbindelse med anlægs- og driftsfasen ikke foretages tiltag, som kan påvirke habitatnaturtyperne hængesæk, tør hede surt overdrev, tidvis våd eng og skovnaturtyper væsentligt.

Det begrundes af bygherre med at der med projektet foretages tiltag, der alene har en afvandingmæssig påvirkning af det terrænnære grundvand inden for projektområdet, da tiltagene omfatter blokering af dræn og grøfter i projektområdet. Projektet medfører ingen ændringer i afvandingsforhold uden for projektområdet, og medfører derfor ikke ændrede hydrologiske forhold i og omkring hængesæk og tidvis våd eng. Der foretages heller ingen tiltag omkring surt overdrev, som kan ændre på næringsstoffilførslen til surt overdrev eller andre af de øvrige habitatnaturtyper.

Vurdering af hængesæk (7140), Surt overdrev (6230), Tidvis våd eng (6410), Tør hede (4030) og skovnaturtyper

SGAV vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at der ikke vil ske væsentlige negative påvirkninger af naturtyperne hængesæk (7140), surt overdrev (6230), tidvis våd eng (6410), og tør hede (4030) i forbindelse med projektets anlægs- eller driftsfasen og stiller ikke vilkår dertil.

SGAV vurderer, at projektet ikke hindrer opretholdelse eller opnåelse af gunstig bevaringsstatus for naturtyperne hængesæk (7140), surt overdrev (6230), tidvis våd eng (6410), og tør hede (4030) i N30 eller skader Natura 2000-områdets integritet.

6.2.1.2.7 Vurdering af habitatnaturtyper i H30

Alle habitatnaturtyper er sårbare for beskadigelse eller ødelæggelse og har derfor en høj sårbarhed. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at bygherre vurderer at projektet samlet set ikke vil påvirke habitatnaturtyper negativt i væsentlig grad. En sammenfattende vurdering af projektets påvirkning af habitatnaturtyper fremgår af miljøkonsekvensrapportens tabel 26 (anlægsfasen) og tabel 27 (driftsfasen).

SGAV vurderer at ved inddragelse af afværgeforanstaltninger og vilkår jf. afsnit 4 og 5 vil projektet ikke vil medføre væsentlig negative påvirkninger af habitatnaturtyper på udpegningsgrundlaget for N30, hvormed projektet ikke hindrer opfyldelse af målsætningerne og ikke skader Natura 2000-områdets integritet.

6.2.1.3 Arter på udpegningsgrundlaget for H30

Af miljøkonsekvensrapporten fremgår vurderinger for projektets påvirkninger i anlægs- og driftsfasen på udpegningsarterne i H30: Gul stenbræk (1528), Blank seglmos (6216), Kildevældsvindelsnegl (1013), Odder (1355), Stor kærguldsmed (1042), Grøn kølleguldsmed (1037), Stor vandsalamander (1166), Bæklampret (1096), Flodlampret (1099), Stavsild (1103), Spættet sæl (1365) og Damflagermus (1318).

Metode og datagrundlag:

Arternes forekomst og status i og omkring projektområdet er gennemgået i miljøkonsekvensrapporten.

Der er anvendt oplysninger fra basisanalysen for Natura 2000-planen for at sikre at projektet i anlægsfasen ikke påvirker eksisterende bestande. Derudover er der yderligere eftersøgt forekomst af gul stenbræk, blank seglmos og kildevældsvindelsnegl arter af HabitatVision A/S i 2022 i tilknytning til eksisterende levesteder samt på et muligt levested, hvor der skal foretages projekttiltag. Derudover er der foretaget en undersøgelse af Akvatikon for forekomst af guldsmede, lampretter og padde på udpegningsgrundlaget for habitatområde H30. Stor kærguldsmeds exuvier (afskudte larvehuder) og voksne individer blev eftersøgt af Akvatikon i 2022 langs Søbæk,

Kvorning Møllebæk og Nørreå. Grøn kølleguldsmed blev ligeledes eftersøgt vandløb og de vandhuller der er vist i figur 87 i miljøkonsekvensrapporten.

6.2.1.3.1 Gul stenbræk (1528) og blank seglmos (6216)

Af miljøkonsekvensrapporten fremgår en gennemgang af arternes forekomst og at der i tilknytning til og umiddelbart uden for projektområdet er kendte forekomster af gul stenbræk og blank seglmos. De to plantearter, er yderligere eftersøgt i tilknytning til eksisterende levesteder samt på et potentielt levested, hvor der foretages projekttiltag. Gul Stenbræk og blank seglmos blev ikke konstateret på disse lokaliteter, og der er ikke konstateret blank seglmos eller gul stenbræk på de undersøgte lokaliteter.

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at registrerede levesteder for hhv. gul stenbræk og blank seglmos, er beliggende uden for projektområdet. Der vil ikke blive kørt med anlægsmaskiner eller gennemført anlægstekniske tiltag i eller omkring de levesteder, som er identificeret for hhv. gul stenbræk og blank seglmos uden for projektområdet. Der vil heller ikke blive gennemført anlægstekniske tiltag inden for projektområdet, der kan påvirke de registrerede levesteder med gul stenbræk og blank seglmos uden for projektområdet. Bygherre vurderer, at projektet i anlægsfasen ikke påvirker de eksisterende levesteder, og den økologiske funktionalitet for gul stenbræk og blank seglmos vil derfor forblive uændret.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at områder hvor arterne findes fortsat overflademæssigt kan afvande naturligt i nedstrøms retning helt upåvirket af, at der gennemføres tiltag inde i projektområdet. Det skyldes, at terrænet i områderne primært er beliggende mindst 1 m over de modellerede fremtidige vandspejle i projektområdet. Herved kan overfladevandet og det terrænnære grundvand afvande upåvirket af de planlagte projekttiltag. De tiltag, der gennemføres i projektet, har alene en afvandingsmæssig påvirkning af det terrænnære grundvand inden for projektområdet, da tiltagene alene omfatter blokering af dræn og grøfter. Eksisterende udstrømning af grundvand til vældområderne fra de omkringliggende skræntfodder og ådals skrænten stammer fra dybere grundvandslag i oplandet, hvilket projektet ikke påvirker hydraulisk. Kildevældsområderne på de arealer, hvor de pågældende arter er registreret, opretholdes således fuldstændig intakt. Bygherre vurderer derfor, at projektet i driftsfasen ikke vil påvirke disse områder, og dermed har projektet ikke en væsentlig indvirkning på gul stenbræk og blank seglmos bevaringsstatus.

SGAV er enig med bygherres vurdering, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at der ikke vil være væsentlige negative påvirkninger på gul stenbræk (1528) og blank seglmos (6216) som følge af projektets anlægs- eller driftsfase. SGAV stiller ikke vilkår for forholdet.

6.2.1.3.2 Kildevældsvindelsnegl (1013)

Af miljøkonsekvensrapporten fremgår en gennemgang af artens forekomst inden for projektområdet. Der er ikke i Natura 2000-planen (2022-2027) for området N30 udpeget områder som levesteder for arten inden for projektområdet. Der er ikke tidligere registreret fund af arten i projektområdet. Det nærmeste tidligere registreret fund af vindelsneglen er beliggende ca. 3 km nordøst for projektområdet syd for Hammershøj. Der er foretaget eftersøgning af kildevældsvindelsnegl på områder, som potentielt kan udgøre levesteder for arten. Arten er ikke konstateret i forbindelse med undersøgelserne, men der er fundet potentielle levesteder for vindelsnegle flere steder.

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der ikke er fund af kildevældsvindelsnegl inden for de undersøgte områder. Flere af de undersøgte områder vurderes dog som egnede habitater for arten, herunder kildevældsområder. På baggrund heraf er der taget udgangspunkt i en afværgeforanstaltning, hvor det er besluttet, at de tre undersøgte områder, der helt eller delvist kan fungere som levested for arten, opretholdes eller forbedres som levested for arten i forbindelse med en realisering af projektet.

Det fremgår af afsnit 6.2.1.2.4 at, der foretages anlægsarbejder langs den sydlige randzone af kildevældsområdet HK5 på matr.nr. 12a, Mollerup By, Ørum. Der sker en frigravning af brøndene i kanten af kildevældet med ledsagende blokering af dræn på den sydlige del af vældområdet under anlægsarbejdet. Det vurderes af bygherre at være et mindre indgreb, hvor vegetationen vurderes at være fuld integreret igen med den omkringliggende vegetation allerede i første vækstsæson efter afslutningen af anlægsarbejdet. Tiltaget vurderes derfor af bygherre ikke at være væsentligt for kildevældet eller for levestedet for kildevældsvindelsnegl. Bygherre vurderer, at kildevældets naturtilstand forbedres ved tiltagene, og at den arealmæssige udbredelse vil forøges. Herved vil levestedet blive forbedret og udvidet med tiltaget.

Det fremgår yderligere, at da arten ikke er registreret inden for projektområdet, og tiltagene i anlægsfasen ikke vil kunne påvirke kendte yngle-, og rastelokaliteter uden for projektområdet, vurderer bygherre at projektet ikke kan påvirke artens bevaringsstatus i habitatområdet i anlægsfasen.

Driftsfasen: Der fremgår af miljøkonsekvensrapporten vurderinger af de potentielle levesteder for kildevældsvindelsnegl, som potentielt kan blive påvirket af projektet. Afvandingstilstanden inden for de identificerede levesteder vurderer bygherre, at forblive enten uændret eller forbedret som følge af projektet, hvilket vil danne grundlag for udvidelse af områderne, hvor kildevældsvindelsnegl kan findes. Samlet set vurderer bygherre, at projektet vil have en positiv effekt på artens levesteder i området i driftsfasen og dermed bidrage til at sikre en gunstig bevaringsstatus for arten inden for habitatområdet. De mindre negative påvirkninger af levestederne i anlægsfasen er kortvarige og reversible, og ovennævnte forbedringer i driftsfasen for artens levesteder vurderer bygherre opvejer langt den kortvarige anlægstekniske negative påvirkning.

SGAV er enig i bygherres vurdering, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at der ikke vil være væsentlige negative påvirkninger på kildevældsvindelsnegl og dens bevaringsstatus i habitatområdet, som følge af projektets anlægs- eller driftsfase. SGAV stiller derfor ikke vilkår til dette.

6.2.1.3.3 Odder (1355)

Af miljøkonsekvensrapporten fremgår en gennemgang af artens forekomst inden for projektområdet. Der er ikke gjort fund af odder eller tegn på odder i forbindelse med undersøgelserne i dette projekt, men der er tidligere registreret fund af odder i flere vandløb i eller i nærhed af projektområdet, og det vurderes i rapporten at projektområdet har en karakter, så det rummer potentielle levesteder for odder. Det konkluderes i rapporten, at odder sandsynligvis findes inden for og i tilknytning til projektområdet.

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at odder typisk er følsom overfor menneskelige forstyrrelser, men hvis der forekommer rigeligt med skjul, er den mere tolerant. Odder kan blive påvirket af støj fra gravemaskiner m.v. i anlægsfasen. Støjgenerne fra anlægsarbejdet forventes dog af bygherre ikke at være anderle-

des end de nuværende støjgener ved drift af arealerne. Anlægsarbejdet foregår i dagtimerne (afværgeforanstaltning nr. 14 i afsnit 4), hvor odder ikke er aktiv, projektområdet er meget stort, og det aktive anlægsarbejde vil alene være koncentreret om få anlægslokaliteter ad gangen. Det betyder, at odderen har gode muligheder for at finde rolige og uforstyrrede områder væk fra anlægsaktiviteterne, hvor den kan raste og fouragere.

Fortrænges der individer af odder i anlægsfasen, som følge af støjgener eller andre anlægsaktiviteter, vurderer bygherre at de hurtigt og sandsynligvis inden for få dage vil vende tilbage til projektområdet og de nye vådområder på grund af odderens store mobilitet.

Der gennemføres ikke anlægsarbejder i Søbæk og Nørreå, som vurderes af bygherre at være odderens primære leve-, yngle- og fourageringsområder og bygherre vurderer at de primære levesteder vil være opretholdt uforstyrret under anlægsarbejderne. Ved besigtigelsen i 2022 blev der langs disse vandløb og langs med eller igennem projektområdet, ikke fundet odderhuler, som bør friholdes for anlægsarbejder og anden forstyrrelse. Bygherre vurderer derfor, at der ikke er behov for særligt hensyn til odderhuler i forbindelse med anlægsarbejderne. Anlægsarbejderne tættest ved Søbæk og Nørreå omfatter etablering af nye vandløbsforløb af tilløbene, blokering af grøfter og etablering af vandhuller, hvor der kan forekomme forstyrrelser i form af støj og anden aktivitet fra anlægsmaskiner. Som nævnt ovenfor er denne forstyrrelse kortvarig, og bygherre vurderer, at odderen hurtigt vender tilbage til området.

Samlet set vurderer bygherre, at der kan forekomme mindre forstyrrelser for odderen i anlægsfasen. Forstyrrelserne vurderes dog at være ganske kortvarige og lokale og af underordnet betydning for bestanden og for artens generelle yngle- og fourageringsmuligheder i området. Bygherre vurderer at projektet ikke i væsentlig grad påvirker habitatartens bevaringsstatus i området i anlægsfasen.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at tiltagene med genslyngning, grus- og stenudlægning vurderes at forbedre fourageringsmulighederne i vandløbene i projektområdet for odder i driftsfasen, idet bestanden af havørred i vandløbene sandsynligvis vil forøges. I hele projektområdet anlægges der mindre vandhuller, hvori bygherre vurderer at der efter en periode på 3-5 år sandsynligvis kan etableres lokale fiskebestande af fisk som skalle, aborre og ål, der ligeledes kan understøtte fødegrundlaget for odder i området.

Hele projektområdet på ca. 500 ha vurderes af bygherre at udvikle sig til store sammenhængende naturområder med forventet begrænset menneskelig forstyrrelse til gavn for odderen. Desuden vurderer bygherre, at de store nye sammenhængende vådområder med vandløb, vandhuller og mere eller mindre temporære oversvømmelsesområder vil understøtte et stort og robust fødegrundlag i form af store bestande af fisk, padder, krebsdyr m.v. Det vurderes derfor samlet set af bygherre, at projektet har en væsentlig positiv påvirkning af artens bevaringsstatus i området i driftsfasen.

SGAV vurderer, at da anlægsarbejdet udføres på få lokaliteter af gangen og oddere derfor har mulighed for at søge alternative fouragerings- og rasteområder, både indenfor og udenfor projektområdet, og da anlægsarbejdet udelukkende foregår i dagtimerne, hvor oddere som regel ikke er aktive, kan en væsentlig påvirkning af odder udelukkes i anlægsfasen. Projektet vil i driftsfasen have en positiv påvirkning på odder og dens bevaringsstatus, da området vil udvikle sig til store sammenhængende naturområder, med forbedrede muligheder for levesteder og fødesøgning. SGAV stiller derfor ikke vilkår til forholdet.

6.2.1.3.4 Stor kærguldsmed (1042)

Af miljøkonsekvensrapporten fremgår en gennemgang af arten og dens forekomst inden for projektområdet. Der blev ikke fundet spor efter stor kærguldsmed ved den seneste udførte eftersøgning i 2022, og der er ligeledes ikke fund af stor kærguldsmed i nyere tid. Arten er registreret i 1998, men er ikke fundet siden. Ud fra disse oplysninger, de manglende observationer i forbindelse med denne afsøgning, samt at de foretrukne levesteder for stor kærguldsmed typisk er næringsfattige og/eller brunvandede vandhuller med masser af tørvemos, vurderer bygherre, at arten ikke forekommer inden for projektområdet.

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der grundet de manglende fund af stor kærguldsmed i området og at stor kærguldsmed ikke er registreret i tilknytning til området, vurderer bygherre, at der ikke skal varetages hensyn til arten under anlægsarbejdet. Projektet vurderes derfor ikke at påvirke artens bevaringsstatus i habitatområdet i anlægsfasen.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der efter projektets etablering dannes en mosaik af store sammenhængende våde- og tørre enge i kombination med dannelse af mere eller mindre permanente vanddækkede arealer og vandhuller. I de vandhuller, som etableres i randen af arealer, der oversvømmes med vandløbsvand ved store afstrømninger, kan der over tid udvikles et mere næringsfattigt miljø. Herved skabes der fundamentet for, at områderne vil kunne anvendes som leve-, yngle- og fourageringssted for stor kærguldsmed.

Det vurderes derfor af bygherre, at der vil være et potentiale for, at arten vil kunne indvandre til projektområdet over en længere tidsperiode. Dog gør bygherre opmærksomt om, at der er stor afstand til registrerede bestande af stor kærguldsmed, som i NOVANA overvågningen kun er fundet på Sjælland og arten er ikke behandlet i basisanalysen for habitatområde H30. Da arten er forekommende langt væk fra projektområdet, vurderer bygherre, at en indvandring af arten til området ikke er nært forestående eller realistisk efter en projekrealisering.

Samlet set vurderer bygherre, at stor kærguldsmed ikke påvirkes af projektet i driftsfasen, idet den ikke er forekommende i området eller er registreret i tæt tilknytning dertil.

SGAV er enig i bygherres vurderinger, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at der ikke vil være væsentlige negative påvirkninger af projektet på stor kærguldsmed eller dens bevaringsstatus som følge af anlægs- eller driftsfasen og SGAV stiller derfor ikke vilkår dertil.

6.2.1.3.5 Grøn kølleguldsmed (1037)

Af miljøkonsekvensrapporten fremgår en gennemgang af arten og dens forekomst inden for projektområdet. Der blev ikke fundet spor efter grøn kølleguldsmed ved den seneste udførte eftersøgning i 2022. Der er registreret fund i 2021 på arter.dk af grøn kølleguldsmed tæt ved Nørreå, hvor vandløbet krydser Nybro, som ligger ca. 2,8 km sydvest for projektområdet.

Grøn kølleguldsmed er tilknyttet rene, iltrige og kølige store vandløb og vurderes derfor primært at kunne være mest tilknyttet Nørreå. Arten vurderes af bygherre potentielt at kunne forekomme eller indvandre til Nørreå langs den sydlige afgrænsning af projektområdet. Arten foretrækker dog egnede yngle- og opvækstmuligheder i form af lange vandløbsstrækninger med rent og hurtigt strømmende vand, og sand og grus på bunden af vandløbene. Denne type vandløbsmorfologi forekommer ikke i de større vandløb i projektområdet som Nørreå og Søbæk, som i stedet fremstår dybe, langsomflydende og med dyndbund. Bygherre vurderer derfor, at vandløbene ved projektområdet ikke er velegnet som levested for grøn kølleguldsmed.

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at projektet i anlægsfasen ikke vil forstyrre voksne individer, som har et flyvestadie under deres fouragering i perioden fra slutningen af juni til udgangen af august. Det skyldes, at anlægsperioden er placeret uden for perioden for artens flyvestadie (afværgeforanstaltning nr. 14 i afsnit 4). Samlet set vurderer bygherre, at projektet ikke kan påvirke grøn kølleguldsmed i forhold til artens bevaringsstatus i habitatområdet i anlægsfasen.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at projektet ikke forbedrer områdets funktionalitet som ynglelokalitet for grøn kølleguldsmed, da vandløbene i og omkring projektområdet ikke er velegnede som levesteder for grøn kølleguldsmed. Dog vurderer bygherre at projektet vil skabe store sammenhængende vådområder, der vil kunne fungere som optimale fouragerings- og fødesøgningsområder for voksne individer, som har et flyvestadie i perioden fra slutningen af juni til udgangen af august. Da arten dog har en stærkt begrænset forekomst i området, vurderer bygherre samlet set, at projektet i driftsfasen ikke påvirker arten eller områdets økologiske funktionalitet og dermed bevaringsstatus for arten negativt.

SGAV er enig i bygherres vurderinger, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at der ikke vil være væsentlige negative påvirkninger af grøn kølleguldsmed eller dens bevaringsstatus som følge af anlægs- eller driftsfasen. SGAV stiller derfor ikke vilkår dertil.

6.2.1.3.6 Stor vandsalamander (1166)

Af miljøkonsekvensrapporten fremgår en gennemgang af artens forekomst inden for projektområdet. Der er fundet larver af stor vandsalamander i ét vandhul (ved lokation 11 vist på Figur 6-12), matr.nr. 13a Kvorning By, Kvorning, i forbindelse med undersøgelserne i dette projekt, og der er tidligere fundet stor vandsalamander i vandhuller i nærheden af projektområdet. Flere vandhuller inden for projektområdet har en karakter, så de er potentielle levesteder for arten, men i forbindelse med undersøgelsen, er det vurderet at de undersøgte vandhuller (på nær vandhul nr. 11 hvor arten er fundet), er uegnede som levesteder for arten, da de i stor grad er tilgroede og beskyttede, ligesom der med forekomst af okker i flere vandhuller er uegnede yngleforhold for bl.a. padder, og at fødegrundlaget kan være negativt påvirket. Det konkluderes af bygherre at stor vandsalamander findes inden for og i tilknytning til projektområdet, men at udbredelsen er begrænset til ét vandhul nr. 11, matr.nr. 13a Kvorning By, Kvorning.

Figur 6-12. Projektområdets vandhuller (blå cirkel), der indgik i screening for stor vandsalamander med lokalitetsnumre fra undersøgelsen. Fra miljøkonsekvensrapportens figur 90.

Metode og datagrundlag:

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at udbredelse af stor vandsalamander, inden for projektområdet eller i tilknytning hertil, er vurderet ud fra en screening af luftfotos, hvor en række lokaliteter indenfor projektområdet med åben vandflade og/eller fugtige jordbundsforhold blev udvalgt, som potentielle levesteder. Denne screening blev kombineret med viden fra registrerede forekomster fra statens arts- overvågningen 2021, hvor registrerede levesteder, er angivet i Natura 2000-områdets basisanalyse fra perioden 2022-2027 samt søgning af information fra arter.dk og miljøportalen. Resultatet blev 12 potentielle vandhuller der fremgår af miljøkonsekvensrapportens figur 90. De potentielle vandhuller blev besigtiget i 2023 ved en supplerende eftersøgning, i juni, juli og august foretaget af Akvatikon, efter den senest reviderede udgave af den tekniske anvisning til overvågning af padder. Der blev kun fundet larver af stor vandsalamander i vandhullet i den nordlige del af projektområdet, som fremstod lysåbent, med helt klart vand og meget god vandkvalitet. Stor vandsalamander blev ikke observeret andre steder inden for projektområdet i 2023, og rådgiver vurderede i forbindelse med undersøgelsen, at de andre vandhuller, der blev undersøgt, er uegnede som levesteder for arten, da de i stor grad er tilgroede og beskyggede. Hertil kan tilføjes, at der med forekomst af okker i flere vandhuller er uegnede yngleforskel for bl.a. padder, ligesom fødegrundlaget kan være negativt påvirket.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der er fastlagt en afværgeforanstaltning hvormed der som udgangspunkt ikke gennemføres anlægstekniske tiltag på naturbeskyttede arealer inden for en bufferzone på 100 m fra de vandhuller, hvor der enten er registreret forekomst af stor vandsalamander, eller som i Natura 2000 basisanalysen 2021-2027 er registreret som et levested for arten. Bufferzonen er fastsat ud fra vandhullets bredzone (afværgeforanstaltning nr. 15 i afsnit 4). Da stor vandsalamander primært fouragerer eller raster inden for en 100 m afstand fra sit ynglevandhul, vurderer bygherre, at zonen vil beskytte fouragerende eller rastende individer imod anlægsarbejder. Derudover har bygherre fastsat en anlægsperiode for de projekttiltag der gennemføres inden for bufferzonerne, hvor stor vandsalamander er i vinterhi. Bygherre vurderer derfor, at anlægsperioden og bufferzonerne er tilstrækkeligt til at sikre, at individdrab af stor vandsalamander undgås.

Der er tale om ni vandhuller i projektområdet nummereret ”bufferzone 1-9”, vist i Figur 6-13 herunder, hvoraf der forekommer anlægstiltag inden for bufferzonen ved

fem vandhuller (bufferzonerne 1, 4, 6, 8 og 9), mens der for fire vandhuller (bufferzonerne 2, 3, 5 og 7) ikke sker anlægstiltag inden for denne 100 m bufferzone. Varetagelsen af hensynet til stor vandsalamander er nærmere beskrevet i det følgende. SGAV vurderer at afværgeforanstaltningen er en vigtig forudsætning for at sikre mod påvirkning af stor vandsalamander og fastsætter vilkår 8 ift. til anlægsarbejde inden for bufferzonerne.

Vilkår nr. 8

Der må ikke gennemføres anlægstekniske tiltag inden for en bufferzone på 100 m fra de vandhuller, hvor der enten er registreret forekomst af stor vandsalamander, eller som i Natura 2000 basisanalysen 2021-2027 er registreret som et levested for arten. Bufferzonen skal fastsættes ud fra vandhullets bredzone.

Undtaget er anlægstiltag inden for bufferzonerne 1, 4, 6, 8 og 9 der skal udføres som beskrevet i miljøkonsekvensrapporten og gennemføres i perioden fra 31. oktober til 1. marts hvor stor vandsalamander er i vinterhi. For disse bufferzoner er påvirkningen konkret vurderet i afsnit 6.2.1.3.6 i forhold til både yngle- og rasteområder, samt individbeskyttelsen.

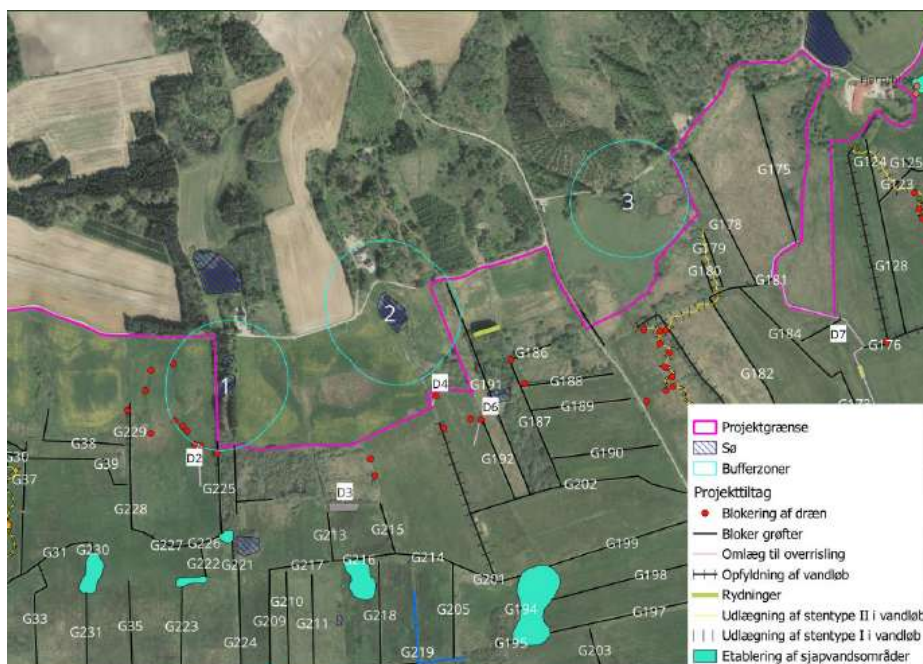

Figur 6-13. Bufferzoner (lyseblå streg) på 100 m omkring vandhuller, hvor stor vandsalamander kan have levesteder, projektgrænse (lyserød streg), hvide tal henviser til numre på bufferzoner. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 93.

Bufferzone 1, 2 og 3

Anlægsfase: Ud fra anlægsforanstaltningen om brug af bufferzoner (nr. 15 i afsnit 4) er det besluttet ikke at gennemføre tiltag indenfor 100 m bufferzone nr. 2 og 3 (vist i Figur 6-14 herunder).

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at ved bufferzone 1 hæves drænledningen, der i dag fungerer som afløb for søen (HS2), til terræn og med udløb lige uden for bufferzonen ved overrisling (D2), hvilket er markeret med lyserød på Figur 6-14 herunder. Der punktblokeres derudover dræn i udkanten af bufferzonen på ikke naturbeskyttet areal.

Figur 6-14. Bufferzone (lyseblå streg) på 100 m omkring vandhuller. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 94.

Anlægsarbejdet foregår i periferien af bufferzonen og byherre vurderer, at tiltaget ikke vil have nogen effekt på områdets funktion som yngle- og rasteområde for stor vandsalamander. Det begrundes af byherre med at anlægstiltaget udføres på brakarealer, der ikke vurderes egnede rasteområde for arten, samt at kørsel sker i overensstemmelse med anlægsforanstaltninger beskrevet i afsnit 4. Byherre vurderer, det mest egnede rasteområde indenfor bufferzonen er træbevoksningen omkring mosen, og ikke de åbne brakarealer.

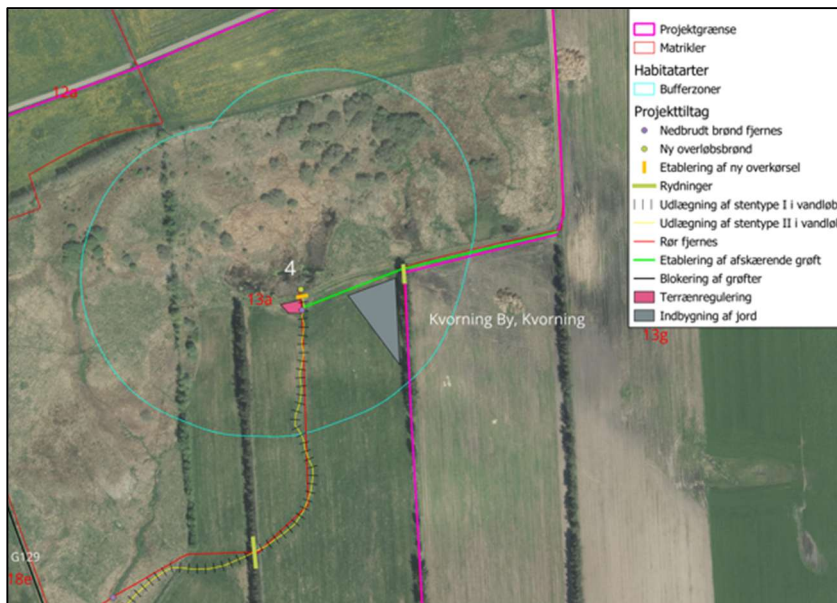
Ved bufferzonerne 2 og 3 sker der ingen tiltag inden for bufferzonerne, hvorved byherre vurderer, at der ikke vil forekomme påvirkninger på stor vandsalamanders yngle-, raste- og fourageringsmuligheder i anlægsfasen.

Driftsfase: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at ved bufferzone 1 vil vandhullets funktion som levested for arten være upåvirket af ændringen af afløbsforhold. Endvidere fremgår at skovbrynsområderne omkring vandhullet opretholdes uændret, således at områdets funktion som rasteområde for arten ikke påvirkes. Byherre vurderer derfor, at projektet ikke har indvirkning på arten i driftsfasen. For vandhullerne i bufferzone 2 og 3 vurderer byherre ligeledes, at der ikke er påvirkninger på stor vandsalamanders yngle-, raste- og fourageringsmuligheder i driftsfasen.

SGAV vurderer, at der ikke vil være en væsentlig påvirkning af stor vandsalamander ved vandhullerne i bufferzonerne 1-3 i anlægsfasen, da anlægsarbejdet foregår hhv. udenfor bufferzone 2 og 3, og i udkanten af bufferzone 1 på ikke brakareal, der ikke vurderes som egnet rastested for arten. Ved inddragelse af differentieret anlægsperiode er det derudover sikret at anlægsarbejdet foregår uden for artens aktive periode.

Bufferzone 4

Anlægsfase: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at, der kun gennemføres tiltag i den sydlige del af bufferzone 4 vist i Figur 6-15 herunder.

Figur 6-15. Bufferzone (lyseblå streg) på 100 m målt fra vandhullets bredzone. Fra bilag 6.11 til miljøkonsekvensrapporten.

Ved bufferzone 4 er afløbet fra vandhullet i dag delvist blokeret, så vandhullet afvander i en erosions rende henover grusvejen beliggende umiddelbart syd for vandhullet. Med projektet omlægges afløbet fra vandhullet for at sikre opretholdelse af et vandspejl på længere sigt. Der etableres en afløbsbrønd, hvilket bygherre vurderer medfører en marginal forstyrrelse i periferien af vandhullet i anlægsfasen. Isætning af afløbsbrønd vurderes af bygherre at have en begrænset varighed på op til en dag. Tiltaget skal sikre, at vandhullet opretholdes og derfor fortsat kan fungere som ynglelokaltet for arten.

Derudover gennemføres der restaurering af vandløb (projekttiltag 1 og 2), etablering af afskærende grøft og terrænregulering i den sydlige del af bufferzone nr. 4. Tiltagene gennemføres alene på ikke naturbeskyttet areal, og bygherre vurderer at tiltagene ikke vil have nogen negativ effekt på stor vandsalamanders yngle- og rasteområder.

Tiltagene i bufferzone 4 vurderer bygherre ikke har nogen effekt på områdets funktion som yngle- og rasteområde for stor vandsalamander, da tiltagene udføres på ikke naturbeskyttede arealer, der ikke vurderes om egnet rasteområde for arten, og med brug af afværgeforanstaltninger for kørsel på naturarealer (nr. 9 i afsnit 4). Bygherre vurderer, at det mest egnede rasteområde indenfor bufferzonen er den omkringliggende mose og krat.

SGAV vurderer at der med anvendte afværgeforanstaltninger for kørsel ikke er tilstrækkelig sikret mod risiko for individdrab i forbindelse med anlægsarbejdet og fastsætter med vilkår 9, at der opsættes paddehegn før anlægsarbejdet.

Vilkår 9

Bygherre skal opsætte paddehegn ved bufferzone 4 i perioden fra 1. maj til 1. juli, hvilket sikrer at stor vandsalamander er på ynglelokaliteten når hegnet sættes op. Paddehegnet fjernes når padderne er færdige med at vandre hvilket er tidligst 31. oktober.

Paddehegnet skal placeres som vist på Figur 5-1. Det skal opsættes langs med grusvejen/markvejen, så stor vandsalamander holdes på arealet nord for området der gennemføres anlægstiltag på. Mod øst skal paddehegnet etableres helt ud til afgrænsnin-

gen af bufferzonen og være U-formet i enden så vandrende stor vandsalamander ledes tilbage til moseområdet. Hegnet skal løbe helt hen til det vestlige læhegn, som bevares og dermed kan fungere som rasteområde.

Øvrige krav til udformning af paddehegnet:

- Paddehegnet skal være helt tætsluttet til jorden, for at sikre at stor vandsalamander (og andre padder) ikke kan kravle under.
- Paddehegnet skal være mindst 50 cm højt med ombukkede overkanter, så at padderne ikke kan kravle over.
- Vegetationen må maksimalt være 20 cm høj i en afstand af 0,5 m fra hegnet, så padder ikke kan komme over hegnet via vegetationen.
- Hele paddehegnet, samt vegetationen, skal tilses mindst hver 14. dag i padderens aktive periode (fra 1. marts til 31. oktober), for at sikre overholdelse af vilkåret.

Driftsfase: Bygherre vurderer, at projekttiltagene vil sikre, at vandhullet kan oprettholdes i fremtiden og dermed fungere som vigtigt leve- og ynglested for arten. Endvidere vurderer bygherre, at projektets positive effekt på bestanden af stor vandsalamander, ved at sikre opretholdelsen af vandhullet igennem etablering af et nyt afløb, langt overstiger den lille og kortvarige negative effekt i et mindre område af den sydlige del af vandhullet påvirkes af anlægsarbejdet.

Bygherre vurderer at med ekstensivering af arealer samt ophør med brug af pesticider og gødning i projektområdet som følge af vådområdedeklarationen fjernes en væsentlig kilde til næringsstofforurening af vandhullet til gavn for arten og vurderes derfor, at forbedre områdets funktion som levested for arten.

SGAV er enig i bygherres vurdering af, at der ved inddragelse af afværgeforanstaltninger ift. differentieret anlægsperiode, kørsel og bufferzoner ikke vil være en væsentlig negativ påvirkning af yngle- og rasteområder for stor vandsalamander i hverken anlægs- eller driftsfasen eller artens bevaringsstatus i habitatområdet. SGAV vurderer desuden, at individbeskyttelsen varetages ved vilkår 8, at der kun udføres anlægstiltag i perioden hvor arten ikke er aktiv, samt på arealer, der er vurderet som ikke egnede rasteområder for arten.

Bufferzone 5, 6 og 7

Anlægsfase: Der foretages ikke anlægstiltag inden for bufferzonerne 5 og 7.

I en grøft ved den nordlige kant af bufferzone 6 udskiftes en rørbro der er styrtet sammen. Den udskiftes med rørbro af tilsvarende dimension og gravearbejdet vil pågå fra nordvest, så færdsel inden for bufferzonen begrænses mest muligt. Vandhullet og tilhørende bufferzone er beliggende stort set uden for projektgrænsen vist i Figur 6-16 herunder.

Figur 6-16. Bufferzone (lyseblå streg) 5 til 7 på 100 m målt fra vandhullet bredzone. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 97.

Bygherre vurderer, at udskiftning af rørbroen i bufferzone 6 ikke vil have nogen effekt på områdets funktion som yngle- og rasteområde for stor vandsalamander, da tiltaget udføres på brakareal og kørsel sker i overensstemmelse med anlægsforanstaltning nr. 9 i afsnit 4. Endvidere vurderer bygherre at to grøfter beliggende nord og vest for vandhullet i bufferzone 6, fungerer som en afskærende barriere for stor vandsalamander. Det mest egnede rasteområde indenfor bufferzone 6 vurderer bygherre er det nærliggende levende hegn syd for søen.

Driftsfase: For bufferzonerne 5 og 7 sker der ingen tiltag inden for bufferzonerne, hvorfor bygherre vurderer, at der ikke vil forekomme påvirkninger på stor vandsalamanders yngle-, raste- og fourageringsmuligheder i driftsfasen.

Vandhullet ved bufferzone 5 er beliggende inden for projektafgrænsningen og det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at vandhullet er beliggende på en lokalitet, hvor terrænet skrånede. Det betyder, at de nuværende vandspejlsniveauer i vandhullet kan opretholdes uforstyrret på trods af, at vandstanden i området både syd og vest for vandhullet hæves til et terrænnært niveau ved blokering af grøfter m.v. Bygherre vurderer at vandhullet derved opretholdes uforstyrret i projektets driftsfase.

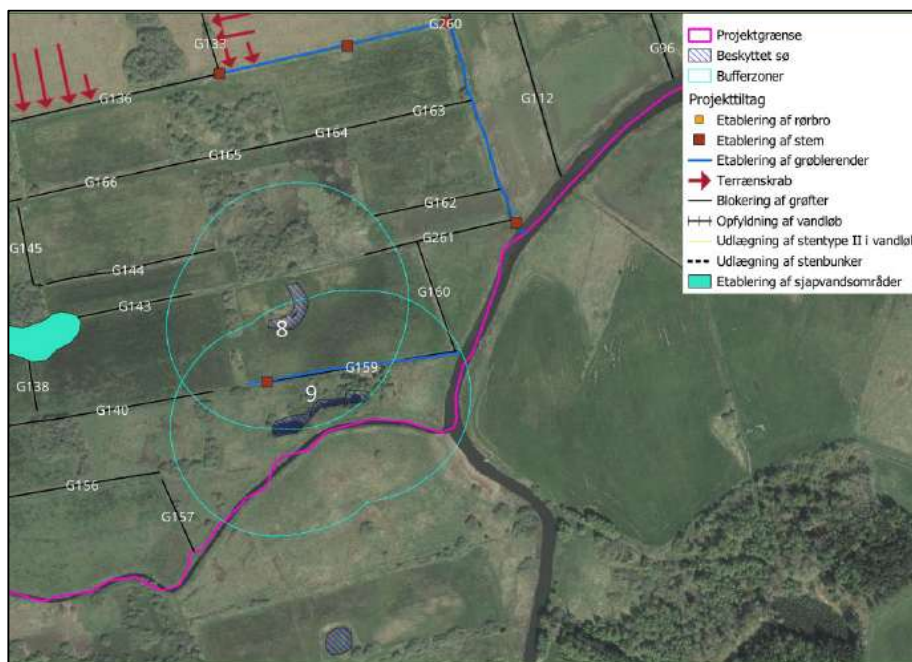
Ved bufferzone 6 ligger vandhullet udenfor projektområdet og de eksisterende forhold omkring vandhullet opretholdes uændret, hvoraf bygherre vurderer, at områdets funktion som yngle-, raste- og fourageringsområde for arten ikke påvirkes af projektet.

SGAV er enig med bygherres vurdering ift. bufferzone 5 og 7 hvor der ikke sker anlægstiltag inden for bufferzonerne. SGAV vurderer endvidere, at der ved inddragelse af afværgeforanstaltninger (afsnit 4) sikres mod væsentlig påvirkning af projektet på stor vandsalamander i anlægs- og driftsfasen ved bufferzone 6.

Bufferzone 8 og 9

Anlægsfase: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at der inden for bufferzonerne 8 og 9 til søerne (HS7 og HS8 på bilag 3a) etableres stem i grøft G159. Anlægsarbej-

det vil foregå fra vest og begrænses til nord for grøft G159. Endvidere blokeres grøfterne øst og vest for søerne ved terrænskrab, vist i Figur 6-17 herunder (se evt. bilag 6.10 til miljøkonsekvensrapporten).

Figur 6-17. Bufferzone (lyseblå streg) 8 og 9 på 100 m målt fra vandhullets bredzone. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 98.

Bygherre vurderer at tiltagene i bufferzonerne ikke har nogen effekt på områdets funktion som yngle- og rasteområde for stor vandsalamander. Det begrundes af bygherre med at kørsel i forbindelse med anlægstiltaget er begrænset, idet der køres ind fra vest i bufferzonen til nord for grøft G159 (anlægsforanstaltningerne i afsnit 4). Bygherre vurderer, at lukningen af grøfterne i området ikke vil påvirke arten, idet grøfternes udformning med stor dybde, vandbevægelse, tilgrosning m.v. ikke kan betegnes som potentiel egnet levestedsted for stor vandsalamander. Bygherre vurderer, at de mest egnede rasteområder indenfor bufferzonerne 8 og 9 er moseområderne nord for vandhullet i bufferzone nr. 8 og nordøst for vandhullet i bufferzone nr. 9, hvilket begrundes med, at stor vandsalamander foretrækker rasteområder i skovområder og levende hegn, under stammer med råddent træ, sten, dødt ved og hulrum i jorden fremfor lysåbne brakarealer eller dybe grøfter.

SGAV bemærker at hele området, hvor vandhullerne og deres bufferzoner 8 og 9 er beliggende og omgivende arealer er kortlagt som §3-beskyttede eng- og moseområder (naturtilstand II-V). Ved brug af maskiner med lavt marktryk og eventuelt køreplader samt differentieret anlægsperiode, så etablering af stem i afløbsgrøfter inden for bufferzonerne sker mens stor vandsalamander er i vinterhi, vurderer SGAV, at der sikres mod væsentlige negative påvirkninger af udpegningsarten og dens bevaringsstatus i habitatområdet i anlægsfasen.

Driftsfase: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at vandhullerne med bufferzone 8 og 9 i driftsfasen har uændrede afvandingsforhold og det nuværende vandspejlsniveau opretholdes derfor i driftsfasen. Det begrundes af bygherre med, at vandhullerne er beliggende i tæt tilknytning til Nørreå, som de har en afvandingsgradient imod, hvilket er opretholdt, da der ikke foretages tiltag i Nørreå. Bygherre vurderer, at

vandhullernes funktion som levested for stor vandsalamander, derved opretholdes uforstyrret i driftsfasen.

Vurdering af stor vandsalamander

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at projektet omfatter etablering af et større antal lavvandede vandhuller uden til- eller afløb i projektområdet. Bygherre vurderer, at nogle af de nye vandhuller i driftsfasen kan udvikle sig til velegnede nye levesteder for stor vandsalamander, især de nye vandhuller, der placeres langs projektets nordlige grænse og uden for områder, der oversvømmes af vandløbsvand fra hhv. Søbæk og Nørreå. Det begrundes af bygherre med at de nye vandhuller ved den nordlige projektgrænse tilføres rent vand fra de opstrøms beliggende vældområder og rent vand vurderes i miljøkonsekvensrapporten at være en forudsætning for tilstedeværelsen af stor vandsalamander i nyetablerede lavvandede vandhuller. Bygherre vurderer, at de nyetablerede lavvandede vandhuller, vil forbedre livsbetingelserne for arten i det store sammenhængende naturområde. Ligeledes vurderer bygherre, at der vil være flere våde arealer med temporært eller permanent vandspejl, som vil øge antallet af potentielle yngelokaliteter for stor vandsalamander, da sådanne temporære vandhuller ofte er uden fisk og fremstår lysåbne med lavt vand, der hurtigt opvarmes af solen i foråret.

Endvidere vurderer bygherre, at lukningen af grøfterne i området ikke vil påvirke arten, idet grøfternes udformning med stor dybde, vandbevægelse, tilgroning m.v. ikke kan betegnes som potentiel egnet levested for stor vandsalamander. Samlet vurderes af bygherre, at projektet har en væsentlig positiv påvirkning af artens bevaringsstatus i området i driftsfasen og at tiltagene ikke påvirker områdets økologiske funktionalitet for arten.

SGAV vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at der ikke vil være væsentlige negative påvirkninger, som følge af anlægsfasen, da afværgeforanstaltninger og vilkår i afsnit 4 og 5 sikrer mod påvirkning af anlægsarbejder i anlægsperioden ved brug af bufferzoner, paddehegn og differentieret anlægsperiode. SGAV vurderer ligeledes at projektet har en positiv påvirkning af artens bevaringsstatus i området i driftsfasen og at tiltagene ikke påvirker områdets økologiske funktionalitet for arten.

6.2.1.3.7 Bæklampret (1096) og flodlampret (1099)

Af miljøkonsekvensrapporten afsnit 11.3.2.1 fremgår en gennemgang af artens forekomst inden for projektområdet. Der er ikke kendte forekomster af hverken bæklampret eller flodlampret inden for projektområdet. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at projektet i driftsfasen vurderes at have en positiv påvirkning på områdets økologiske funktionalitet for bæklampret og flodlampret, idet deres gyde- og opvækstområder i vandløbene forbedres.

Metode og datagrundlag

I perioden juni-august 2022 er der foretaget en eftersøgning med sigteketsjer efter lampretlarver i de grøfter og vandløb, hvor lampretterne potentielt kunne forekomme (vist som markerede vandløb på figur 92 i miljøkonsekvensrapporten). Ved undersøgelsen blev der ikke konstateret spor af lampretlarver i forbindelse med afsøgningen i de angivne vandløbsstrækninger. En feltundersøgelse af forekomst af bæklampret foretaget ét år inden for projektområdet vil ifølge miljøkonsekvensrapporten kunne afdekke forekomst af mange årgange af larver, idet larvestadiet kan vare helt op til 8 år. Ved en feltundersøgelse foretaget ét år er der derfor ikke tale om et øjebliksbillede af bestanden, men et generelt et billede af om der er larver, der kan forventes at opvokse i vandløbene inden for projektgrænsen. På trods af at bæklampret ikke er fundet ved ovennævnte undersøgelse, antages det ud fra et forsigtighedsprincip, at der

findes larver af bæklampret i Morild Bæk og Kvorning Møllebæk i sand- og dyndbunden inden for projektområdet. Da der ikke blev konstateret tilstedeværelse af lampretlarver ved undersøgelsen i 2022, vurderes det dog, at individtætheden af arten inden for projektområdet er begrænset.

Bæklampret

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at vandløbene Morild Bæk og Kvorning Møllebæk forlægges til nye forløb på delstrækninger. Åbning af de nye strækninger vil ske ”oppefra”, således at vandløbsfaunaen sikres mulighed for at følge med over i de nye vandløb uden at blive fanget i afløbsløse lommer (afværgeforanstaltning nr. 4 i afsnit 4). Da der ved besigtigelsen i 2022 ikke blev registreret individer af bæklampretter i vandløbene i området vurderer bygherre, at en påvirkning på en evt. forekomst af arten i anlægsfasen er begrænset og ikke væsentlig. Det understøttes af, at bæklampret anses for at være hyppig forekommende i vandløb i Nørreå systemet generelt set. De få individer, der eventuelt kan gå tabt under anlægsarbejdet med forlægning af vandløbene, er ikke afgørende for opretholdelse af en bestand i området. Bygherre vurderer derfor samlet set, at projektet i anlægsfasen ikke har en væsentlig påvirkning af artens bevaringsstatus i området.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at projektet omfatter genslyngning af Morild Bæk og Kvorning Møllebæk, hvorved gyde- og opvækstmulighederne for bæklampret forbedres igennem udlægning af gydegrus. Det fremgår endvidere at i driftsfasen kan bestandene blive styrket som følge af restaureringsindsatserne i hhv. Kvorning Møllebæk og Morild Bæk, idet det vurderes, at der vil ske en nedstrøms spredning af individer fra de nye gydepladser i de nævnte vandløb. Der sker genslyngning af andre mindre vandløb inden for projektområdet, hvor de fremherskende fysiske forhold i disse vandløb for nuværende og i driftsfasen ikke understøtter tilstedeværelsen af bæklampret, idet de ikke kan understøtte hele artens livscyklus. Samlet set vurderer bygherre, at projektet vil bidrage til at sikre en gunstig bevaringsstatus for bæklampret inden for projektområdet og ligeledes bidrage til at understøtte en positiv udvikling for arten i vandområder både op- og nedstrøms herfor.

SGAV er enig i bygherres vurderinger for bæklampret, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at projektet er med til at sikre forholdene, så der er gunstig bevaringsstatus for arten, og projektet vil bidrage til at opretholde den økologiske funktionalitet af området.

Flodlampret

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at flodlampret potentielt kan nå gydepladser i de mindre vandløb med udløb til Nørreå og Søbæk. Imidlertid er der alene i nyere tid registreret flodlampret på gydevandring i Gudenåsystemet i hhv. Hadsten Lilleå og Linå. Flodlampretten er i dag sjældent i Gudenåen og Randers Fjord. Sammenholdt med at der ikke blev registreret larver af flodlampret i vandområderne inden for projektområdet i 2022, vurderer bygherre det usandsynligt, at der forekommer flodlampret i de vandløb i projektområdet, hvor der gennemføres restaureringstiltag. Bygherre vurderer samlet set, at projektet i anlægsfasen ikke har en væsentlig påvirkning af artens bevaringsstatus i området.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at projektet i driftsfasen, hvor der er genskabt stor fysisk variation med lavvandede grusområder og dybe partier i bl.a. Morild Bæk og Kvorning Møllebæk, skaber optimale betingelser for, at flodlampret over tid vil kunne kolonisere vandområderne med opbygning af en lokal bestand i Gudenåsystemet. For nuværende og med den lille bestand af flodlampret i Gudenåsystemet vurderer bygherre dog at projektet vil have underordnet betydning

for arten og i bedste fald en lille potentiel forbedring af artens bevaringsstatus i området i driftsfasen.

SGAV er enig i bygherres vurderinger for flodlampret, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at projektet er med til at sikre forholdene, så der er gunstig bevaringsstatus for arterne, og projektet vil bidrage til at opretholde den økologiske funktionalitet af området.

6.2.1.3.8 Stavsild (1103)

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at stavsilden er registreret i bl.a. Randers Fjord samt i Vadehavet, Ringkøbing Fjord, Nissum Fjord og Limfjorden. Der er ikke med sikkerhed påvist gydende stavsild i Danmark, men der findes eksempler på voksne individer, som er trukket op i vandløbene. Hverken voksne eller juvenile stavsild er nogensinde observeret i forbindelse med myndighedernes overvågning af miljøtilstanden i danske vandløb. Det gælder også i vandløb, der indgår i eller løber til de Natura 2000-områder, hvori stavsild indgår i udpegningsgrundlaget. Da stavsilden ikke er kendt fra Nørreå eller Søbæk, vurderer bygherre det ikke sandsynligt, at stavsilden kan forekomme i potentielle vandløb inden for projektområdet.

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at hvis arten ud fra et forsigtighedsprincip vurderes at kunne træffes ved udmundingen af Gudenåen, vil projektet ikke kunne påvirke den i anlægsfasen, da det ikke vurderes sandsynligt, at stavsilden kan forekomme oppe i relevante mindre vandløb inden for projektområdet, hvor der skal ske anlægsarbejder. Bygherre vurderer samlet set, at projektet ikke har en væsentlig påvirkning af artens bevaringsstatus i området i anlægsfasen.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at, bygherre vurderer at den eneste påvirkning fra projektet, der rækker nedstrøms for projektområdet, er en forøgelse i fosforbelastningen som følge af en øget fosforfrigivelse, og en reduceret kvælstof- og okkerbelastning i driftsfasen. Projektets ændring i belastningen vurderes af bygherre, at være af underordnet betydning for stavsild i Randers Fjord.

Det kan endvidere udelukkes, at projektet påvirker en eventuel tilstedeværelse af stavsild i de øvrige Natura 2000-område der afvander til Limfjorden som Lovns Bredning og Hjarbæk Fjord, idet vandområderne er fysisk adskilte, og projektet ikke afvander til Limfjorden. Bygherre vurderer, at projektet ikke har en påvirkning af artens bevaringsstatus i området i driftsfasen.

SGAV vurderer at idet det af Natura 2000-planen fremgår, at de stavsild, der ses herhjemme (stort set kun i havet), anses som strejffere, da stavsild gyder i de store mellemeuropæiske vandløb. Af samme grund har de danske vandløbs tilstand ingen direkte betydning for artens forekomst herhjemme. Overordnet set er SGAV enig i bygherres vurderinger for stavsild, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at projektet ikke vil påvirke artens mulighed for at opnå gunstig bevaringsstatus, og at projektet ikke vil påvirke den økologiske funktionalitet af området for arten.

6.2.1.3.9 Spættet sæl (1365)

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at Nørreå, på grund af vandløbets størrelse og afstand til havet (30 km), potentielt kan være fourageringsområde for spættet sæl, men at der ikke kendskab til sælers fouragering i Nørreå. Det vurderes ikke, at øvrige vandløb inden for projektområdet er af en størrelse, som kan udgøre et muligt fourageringshabitat for spættet sæl, idet de typisk fouragerer i større vandløb, hvor de kan svømme og som kan understøtte en fiskebestand.

Der vil alene være tale om sæler, der stammer fra habitatområde nr. 14 i Randers Fjord som ville kunne trække op i Nørreå, da der er direkte hydrologisk forbindelse og ikke fra Limfjorden via Lovns Bredning og Hjarbæk Fjord som er del af habitatområde nr. 30, idet vandområderne er fysisk adskilte, og projektet afvander ikke dertil. Det kan derfor udelukkes, at projektet påvirker sælbestanden fra vandområderne i Limfjorden.

Anlægs- og driftsfasen

I projektets anlægsfase vil der være en kortvarig forstyrrelse af området grundet tilstedeværelse af anlægsmaskiner. Da sæler er følsomme overfor menneskelig aktivitet, vurderer bygherre, at sælerne ikke vil fouragere i vandløbene i området i anlægsperioden. Da strækningen af Nørreå, der er beliggende langs projektområdet, kun udgør ca. 2,2 km, vurderes det, at forstyrrelsen af artens fouragering er stærkt begrænset, idet arten fortsat har mulighed for at fouragere i langt hovedparten af den øvrige uforstyrrede del af Nørreå og Gudenå.

I driftsfasen vurderer bygherre, at projektets gavnlige effekt på fiskebestanden, og dermed i sidste ende den positive effekt på sælens forbedrede fourageringsmuligheder, vil være stærkt begrænset. Det vurderes derfor samlet set i rapporten, at projektet ikke vil påvirke spættet sæl eller dens bevaringsstatus væsentligt i hverken anlægs- og driftsfasen.

SGAV er enig i bygherres vurdering for spættet sæl, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at en påvirkning på spættet sæl fra en bestand der hører til i habitatområde H30 kan afvises.

6.2.1.3.10 Damflagermus (1318)

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at damflagermus forekommer i størstedelen af Jylland, men er mest almindelig i det midt- og østjyske og omkring Limfjorden. Damflagermus jager typisk lavt over store søer, større vandløb, fjorde og sunde. Damflagermus kan dog også benytte sig af rørskove og fugtige enge. I yngletiden raster damflagermus ofte i bygninger, men den kan også benyttes sig af hulheder i træer. I Mønsted og Daugbjerg Kalkgruber overvintrer en stor del af den jyske bestand af damflagermus, og de er af international betydning. Påvirkningerne af arten i relation til bilag IV beskrives nærmere i afsnit 6.3.1.7.

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at projektet ikke omfatter rydninger af læhegn, som kunne fungere som vigtige ledelinjer for damflagermus i deres transportflugt fra deres rastesteder til og fra Nørreå, som med sikkerhed fungerer som et fourageringsområde og ledelinje til andre vigtige fourageringsområder for damflagermus. Rydningerne vil være stærkt begrænsede til kun at foregå ved gennemskæringerne af vandløbstracéer og ændrer ikke på selve ledelinjen i landskabet. Alt anlægsarbejde foregår kun i dagtimerne, hvor damflagermusen er inaktiv, og bygherre vurderer derfor, at damflagermus ikke påvirkes i anlægsfasen fra støj og vibrationer.

Driftsfasen: Etableringen af projektet vurderes af bygherre ikke at påvirke den økologiske funktionalitet for området bestående af damflagermus. Det begrundes af bygherre med at projektet vurderes at kunne medvirke til, at området udvikler flere egnede fourageringsområder for damflagermus og at rydningerne som foretages med projektet ikke medfører en negativ påvirkning af damflagermus, da det vurderes at ledelinjerne i landskabet er opretholdt.

SGAV er enig i bygherres vurdering for damflagermus, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at projektet ikke medfører en væsentlig påvirkning på damflagermus eller dens bevaringsstatus og økologiske funktionalitet i habitatområdet.

6.2.1.3.11 Vurdering af udpegningsarter i H30

Alle habitatarter er sårbare for beskadigelse eller ødelæggelse af deres yngle- og rastoområder og har derfor en høj sårbarhed. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at projektet samlet set ikke vil påvirke de udpegende arter negativt i væsentlig grad. En sammenfattende vurdering af projektets påvirkning af habitatarter fremgår af tabel 30 i miljøkonsekvensrapporten.

SGAV vurderer ligeledes, at ved inddragelse af afværgeforanstaltninger i afsnit 4 medfører projektet ingen væsentlig påvirkning på de udpegede arters forekomst i Natura 2000-område nr. 30 eller forhindre, at de opnår en gunstig bevaringsstatus i Natura 2000-området.

6.2.1.4 Vurdering af Natura 2000-område nr. 30

Bygherre vurderer i miljøkonsekvensrapporten, at der ikke er kendskab til andre planer eller projekter, der vil kunne medføre kumulative påvirkninger på Natura 2000-området. På baggrund af ovenstående vurderer SGAV, at hverken anlægsfasen eller driftsfasen i sig selv eller i kumulation med andre planer og projekter, vil påvirke målsætningerne for Natura område nr. 30 og dermed heller ikke skade områdets integritet.

6.2.2 Natura 2000 område nr. 14

Natura 2000-område N14 (Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord) indeholder habitatområde H14 (Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord), og fuglebeskyttelsesområderne F2 (Ålborg Bugt, nordlige del) og F15 (Randers og Mariager Fjord). Udpegningsgrundlaget for H14 udgøres af 37 habitatnaturtyper og 8 habitatarter, og udpegningsgrundlaget for F15 består af 22 fuglearter, som fremgår af bygherres miljøkonsekvensrapport. Udpegningsgrundlaget for F2 består af 18 fuglearter, men disse beskrives ikke nærmere i miljøkonsekvensrapporten, da bygherre vurderer at projektet ikke påvirker området, der ligger ca. 60 km fra projektområdet.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at det på det foreliggende grundlag vurderes, at det alene er udpegningsgrundlaget for Randers Fjord området, der er relevant af vurdere projektet ud fra og ikke de øvrige habitatområder i Ålborg Bugt og Mariager Fjord. Det begrundes med at der er direkte hydrologisk sammenhæng mellem projektområdet og habitatområdet Randers Fjord via Nørreå, som afvander fra projektområdet nedstrøms til Gudenå og videre ud i Randers Fjord.

SGAV er enig i denne afgrænsning.

6.2.2.1 Potentielle påvirkninger fra projektet

Af miljøkonsekvensrapporten fremgår for hver art og naturtype på udpegningsgrundlaget de identificerede potentielle påvirkninger fra projektet på Natura 2000-området N14.

Potentielle påvirkninger vurderes bl.a. at kunne finde sted som følge af:

- Næringsstofbelastning. En potentielt forøget fosforbelastning og modsat en reduktion i kvælstofbelastningen.
- Støj og forstyrrelser. Forstyrrelser og støj fra anlægsaktiviteter og færdsel på fouragerende, ynglende eller rastende fugle, som opholder sig inden for projektområdet under anlægsfasen.
- Ændret hydrologi og fysiske ændringer. Fysiske ændringer i projektområdet, som potentielt påvirker arter der vandrer op fra N14 mod N30.

6.2.2.2 Habitatnaturtyper på udpegningsgrundlaget for H14

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at den kortlagte habitatnatur i Natura 2000-område N14 er beliggende over 40 km fra projektområdet og langt hovedparten af habitatnaturtyperne er terrestrisk natur, der af bygherre vurderes ikke at kunne blive påvirket af projektet. Bygherre vurderer, at det alene er de marine kystområder, som kan blive påvirket af nærværende projekt.

Anlægsfasen: Af miljøkonsekvensrapporten fremgår, at der ikke vil være en påvirkning af habitatnaturtyperne på udpegningsgrundlaget i anlægsfasen, da der ikke foretages tiltag i eller i nærheden af området, hvor habitatnaturtyperne er registreret og at effekten af de anlægstekniske tiltag i projektområdet, der gennemføres, ikke påvirker 40 km nedstrøms og dermed ikke påvirker habitatområde H14 i Randers Fjord. Bygherre vurderer derfor, at projektet ikke påvirker habitatområdet i anlægsfasen.

SGAV er enig i bygherres vurdering og har i afsnit 6.1.2.1.2 vurderet at projektet ikke vil medføre væsentlige påvirkninger af vandløb, søer og kystvande nedstrøms projektområdet i anlægsfasen ved inddragelse af afværgeforanstaltninger jf. afsnit 4.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at, der alene kan identificeres en påvirkning fra projektet i driftsfasen ved, at der fra projektområdet sker en forøgelse af fosforbelastningen og en reduktion i kvælstofbelastningen af Randers Fjord. Bygherre vurderer, at den forøgede fosforudledning til Randers Fjord er forsvindende lille i forhold til den belastning, der allerede foregår via hele oplandet til fjorden, der bl.a. omfatter hele Gudenåsystemets opland. Projektområdets udgør kun ca. 1,5 ‰ oplandet til Randers Fjord og merbelastningen af fosfor fra projektområdet vurderes derfor som negligerbar. Udvaskning af kvælstof fra projektområdet, reduceres som følge af realisering af projektet. Som ved fosforudvaskningen vurderes det, at reduktionen i kvælstofbelastningen er forsvindende lille i forhold til den samlede kvælstofbelastning til Randers Fjord fra oplandet. Endelig vurderer bygherre, at der ikke er andre påvirkninger fra projektet, der rækker ud til habitatområdet i Randers Fjord. På baggrund heraf vurderer bygherre, at projektet ikke har indvirkning på bevaringsstatussen for de habitatnaturtyper, der udgør udpegningsgrundlaget i Randers Fjord.

SGAV er enig i bygherres vurdering for hovedparten af habitatnaturen i H14, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at en væsentlig negativ påvirkning på alle habitatnaturtyper på nær strandeng (1330), enårig strandengsvegetation (1310) og surt overdrev (6230) i H14 kan afvises.

Habitatnaturtyperne strandeng (1330), enårig strandengsvegetation (1310) og surt overdrev (6230), kan blive oversvømmet med vandet fra Randers fjord, hvortil der sker en øget tilførsel af fosfor. For disse naturtyper er fosfor generelt ikke det begrænsende næringsstof, der vil derfor ikke ske tilstandsændringer eller kunne forekomme en væsentlig negativ påvirkning på disse naturtyper, gennem den relativt lille forøgede fosfortilførsel.

6.2.2.2.1 Vurdering af habitatnaturtyper i H14

Alle habitatnaturtyper er sårbare for beskadigelse eller ødelæggelse og har derfor en høj sårbarhed. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at projektet samlet set ikke vurderes at påvirke habitatnaturtyper fra H14 negativt i væsentlig grad.

Bygherre vurderer at der ikke vil være en påvirkning af habitatnaturtyperne på udpegningsgrundlaget for habitatområdet Randers Fjord, i anlægsfasen, da der ikke foretages tiltag i eller i nærheden af området, hvor habitatnaturtyperne er registreret.

Projektets ændringer i næringsstoffilførslen til habitatområdet i Randers Fjord vurderer bygherre er forsvindende lille og vurderes derfor ikke at påvirke bevaringsstatus for habitatnaturtyperne.

SGAV vurderer samlet, at projektet ikke vil påvirke habitatnaturtyper på udpegningsgrundlaget for N14, og dermed ikke hindre, at der kan opnås gunstig bevaringsstatus for naturtyperne hvorved målsætningerne for området og dettes integritet ikke påvirkes.

6.2.2.3 Arter på udpegningsgrundlaget for H14

Af miljøkonsekvensrapportens afsnit 11.4 fremgår en oversigt over alle de udpegningsarter, som findes på områdets udpegningsgrundlag. Der fremgår vurderinger for projektets påvirkninger i anlægs- og driftsfase for følgende arter: Odder (1355), bæklampret (1096), flodlampret (1099), havlampret (1095), stavsild (1103), spættet sæl (1365), mygblomst (1903), og marsvin (1351).

Anlægsfasen: Bygherre vurderer, at effekten af de anlægstekniske tiltag i projektområdet, der gennemføres, ikke påvirker 40 km nedstrøms og dermed ikke påvirker habitatområdet i Randers Fjord, og vurderer derfor, at projektet ikke påvirker udpegningsgrundlaget for arter på udpegningsgrundlaget i habitatområdet i anlægsfasen. SGAV er enig i bygherres vurdering og der fremgår derfor kun en vurdering af driftsfasen i det følgende om udpegningsarter.

6.2.2.3.1 Bæklampret (1096)

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at bæklampret ikke er en art, der vandrer i saltvand som led i deres livscyklus. Bygherre vurderer derfor, at der i den marine del af habitatområde H14 omkring Randers Fjord, som er den del der potentielt påvirkes, ikke findes bæklampret. Det vurderes derfor af bygherre, at projektet ikke ændrer på artens bevaringsstatus i habitatområdet, idet de naturgivne forhold i området ikke er egnet for bæklampret. SGAV er enig i bygherres vurdering for bæklampret, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at en påvirkning på bæklampret kan afvises.

6.2.2.3.2 Flod- og havlampret (1099), (1095)

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at vandløbene Søbæk og Nørreå teoretisk set kan anvendes som opvækstområde for både hav- og flodlampret og som transportvej under arternes migration til deres gydepladser, og at både Søbæk og Nørreå, vil være velegnede som opvækstområder for larver.

Da de to nævnte vandløb inden en projektrealisering i forvejen har egnede gyde- og opvækstpladser i projektområdet eller på de umiddelbart opstrøms beliggende strækninger uden, at flodlampret tidligere er registreret der, vurderer bygherre, at projektets positive effekt på tilstedeværelsen af flodlampret er begrænset. Det vurderes samlet set af bygherre, at projektet har en positiv effekt på flodlampret ved, at tiltagene i vandløbene kan understøtte lamprettens livscyklus under gydning, men at det ikke vil have afgørende betydning for artens bevaringsstatus i habitatområdet.

Reproduktiv adfærd for havlampret er typisk tilknyttet større vandløb med store vandføringer. Bygherre vurderer derfor, at de planlagte projekttiltag med udlægning af gydegrus ikke vil have betydning for havlamprettens gyde- og opvækstmuligheder i Gudenåsystemet. Havlampret vurderes at være ekstrem sjælden i Gudenåsystemet med kun 1 registreret fangst i nyere tid. Bygherre vurderer derfor, at projekttiltagene,

har underordnet betydning i driftsfasen for havlampret og dermed for artens bevaringsstatus.

Bygherre vurderer, at den forventede reduktion i okkerudvaskningen til hhv. Morild Bæk og Kvorning Møllebæk fra projektområdet, vil forbedre vandkvaliteten til gavn for tilstedeværelsen af flodlampret i vandløbene under gydning og larveopvækst, idet jern (og okkerudfældning) er giftig for arterne.

SGAV er enig i bygherres vurdering for flod- og havlampret, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at en negativ påvirkning på flod- og havlampret kan afvises, og at der forventes en mindre positiv effekt fra projektet, hvis arterne, mod forventning, skulle findes i projektområdet.

6.2.2.3.3 Stavsild (1103)

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at påvirkningerne og vurderingerne er de samme som for H30. Dvs. de eneste påvirkninger på stavsild vil være en forøgelse i fosforbelastningen, samt en reduceret kvælstof- og okkerbelastning.

Projektets ændring i belastningerne vurderes af bygherre, at være af underordnet betydning for stavsild i den nedre del af Gudenåen og Randers Fjord. Det vurderes derfor samlet set af bygherre, at projektet ikke har en påvirkning af artens bevaringsstatus i området i driftsfasen.

SGAV er enig i bygherres vurdering for stavsild, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at en påvirkning på stavsild kan afvises.

6.2.2.3.4 Spættet sæl (1365)

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at påvirkningerne og vurderingerne er de samme som for H30. I driftsfasen vurderer bygherre, at projektets gavnlige effekt på fiskebestanden og dermed i sidste ende den positive effekt på spættet sæls forbedrede fourageringsmuligheder vil være stærkt begrænset. Det vurderes derfor samlet set af bygherre, at projektet ikke vil påvirke spættet sæls bevaringsstatus væsentligt i driftsfasen.

SGAV er enig i bygherres vurdering for spættet sæl, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at en påvirkning på spættet sæl kan afvises.

6.2.2.3.5 Odder (1355)

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at tiltagene med genslyngning, grus og stenudlægning vurderes at forbedre fourageringsmulighederne i vandløbene i projektområdet for odder i driftsfasen, idet bestanden af havørred i vandløbene sandsynligvis vil forøges. I hele projektområdet anlægges der mindre vandhuller, hvor der efter en periode på 3-5 år sandsynligvis kan etableres lokale fiskebestande af fisk som skalle, aborre og ål, der ligeledes kan understøtte fødegrundlaget for odder i området.

Det fremgår, at bygherre vurderer, at projektområdet med etablering af store sammenhængende vådområder, vil kunne skabe grundlaget for en positiv udvikling i odderbestanden i Nørreåsystemet i projektets driftsfasen. Da odder erfaringsmæssigt på grund af dens høje mobilitet koloniserer andre og nye områder, kan projektområdet ved Kvorning understøtte en odderbestand i habitatområde H14 omkring Randers Fjord via nedstrøms migration fra Gudenå og Nørreå.

SGAV er enig i bygherres vurderinger, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at der ikke vil være væsentlige negative påvirkninger som følge af anlægsfasen, mens der i driftsfasen vil ske en forbedring af forholdene for odder.

6.2.2.3.6 Mygblomst (1903)

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at mygblomst typisk findes på fugtige enge og moser med højt kalkindhold, og at den forbedrede vandkvalitet i Nørreå ikke vil have en effekt på de terrestriske lysåbne naturtyper i H14.

SGAV er enig i bygherres vurdering for mygblomst, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder at moser og enge i H14 ikke vil blive negativt påvirket af en reduceret næringsbelastning i Nørreå og Søbæk, at en påvirkning på mygblomst også kan afvises.

6.2.2.3.7 Marsvin (1351)

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at marsvin findes i Randers Fjord. Projektet vurderes ikke at kunne påvirke havpattedyr som marsvin.

SGAV er enig i bygherres vurdering for marsvin, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at en negativ påvirkning på marsvin og dens bevaringsstatus i H14 kan afvises.

6.2.2.3.8 Vurdering af udpegningsarter i H14

Alle habitatarter er sårbare for beskadigelse eller ødelæggelse af deres yngle- og rastemråder og har derfor en høj sårbarhed. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at projektet samlet set vurderes ikke at påvirke habitatarter i H14 negativt i væsentlig grad. Bygherres vurdering fremgår af Tabel 6.3 herunder.

Tabel 6.3. Samlet vurdering af projektets påvirkning af habitatarter i H14. Fra miljøkonsekvensrapportens tabel 32.

Habitatarter H14	Anlægsfasen – bygherres vurdering	Driftsfasen – bygherres vurdering
Bæklampret (1096)	Ingen påvirkning af bæklampret i dette habitatområde	Ingen påvirkning i habitatområdet
Flodlampret (1099)	Det vurderes usandsynligt, at der forekommer flodlampret i de vandløb i projektområdet, hvor der gennemføres restaureringstiltag.	Det vurderes usandsynligt, at der forekommer flodlampret i de vandløb, hvor der gennemføres restaureringstiltag.
Odder (1355)	Ingen forstyrrelser af odder i anlægsfasen i dette habitatområde	Ingen påvirkning af odder i driftsfasen i dette habitatområde
Stavsild (1103)	Arten vurderes ikke at forekomme i Nørreå.	Det vurderes usandsynligt, at stavsilden kan forekomme i relevante vandløb inden for projektområdet.
Spættet sæl (1365)	Forekomst af arten i Nørreå vurderes marginal.	Forekomst af arten i Nørreå vurderes marginal.
Mygblomst (1903)	Ingen påvirkning	Ingen påvirkning
Marsvin (1351)	Ingen påvirkning	Ingen påvirkning

SGAV vurderer, at projektet ikke vil have en væsentlig negativ påvirkning af arter på udpegningsgrundlaget for N14, og dermed ikke hindre, at der kan opnås gunstig bevaringsstatus for arterne hvorved målsætningerne for området og dettes integritet ikke påvirkes.

6.2.2.4 Udpegningsarter for F15

Udpegningsgrundlaget for F15 består af 22 fuglearter, som fremgår af bygherres miljøkonsekvensrapport i afsnit 11.4.3. Bygherre vurderer at projektet, overordnet set, ikke påvirker fuglearterne på udpegningsgrundlaget for F15 negativt.

Hovedparten af fuglene på udpegningsgrundlaget er arter, der primært i fuglebeskyttelsesområdet er tilknyttet marine områder med tilknyttede naturområder. Flere af arterne er trækfugle, der anvender de marine områder om vinteren som primært rast- og fourageringslokaliteter. Det omfatter edderfugl, sangsvane, sortand, bjergand, fløjlsand. De forskellige arter af terner er også trækfugle, som anvender de marine områder som yngle- og fourageringsområder. Arter som lysbuget knortegås er ligeledes tilknyttet strandenge eller arealer tæt ved kysten. De arter, der også er forekommende på indlandslokaliteter, er havørn, kongeørn, rødrygget tornskade, rørhøg, natravn, sangsvane og pibesvane.

I anlægsfasen forekommer der mindre midlertidige påvirkninger af flere arter, som er på udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområdet, men påvirkningen vurderes af bygherre alene at være midlertidig, lokal og reversibel. Desuden er anlægsfasen lagt uden for fuglenes ynglesæson og der er derfor kun en ganske ubetydelig forstyrrelse af eventuelt fødesøgende fugle, hvilket specielt gør sig gældende for trane og rørhøg.

Generelt set vurderes det af bygherre, at for fugle på udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområdet samt for øvrige fugle på bilag 1 i fuglebeskyttelsesdirektivet vil projektet i driftsfasen være positivt eller som minimum neutral i arternes yngle- eller fourageringsstadie. De nye trampestier som afmærkes i projektområdet er placeret med stor afstand mellem stierne i et samtidigt stort område og det vurderes i miljøkonsekvensrapporten, at øget færdsel ikke kommer i konflikt med ynglende og trækende fugle.

6.2.2.4.1 Kongeørn

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at kongeørn ifølge basisanalysen 2021-2027 ikke er forekommende som ynglefugl i F15 for nuværende.

Anlægs- og driftsfasen

Kongeørn forefindes ikke i området, og påvirkes derfor ikke af projektet i hverken anlægs- eller driftsfasen.

SGAV er enig i bygherres vurdering for kongeørn, og vurderer at en påvirkning på arten kan afvises.

6.2.2.4.2 Rødrygget tornskade

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at rødrygget tornskade yngler i en række mere eller mindre lysåbne naturtyper og at ynglebestanden blev opgjort til 4 par i alt i F15 ifølge basisanalysen 2021-2027. Der er således tale om en begrænset bestand af individer i fuglebeskyttelsesområdet, der er tilknyttet hedeområder.

Anlægsfasen: Bestanden af rødrygget tornskade er meget begrænset. Da den aktuelle ynglebestand i fuglebeskyttelsesområdet med ynglelokaliteter, der er beliggende 40 km fra projektområdet, vurderes det af bygherre, at projektet ikke påvirker arten i anlægsfasen.

SGAV er enig i bygherres vurdering.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at det vurderes usandsynligt, at projektet i driftsfasen vil påvirke den aktuelle ynglebestand negativt, da artens kendte ynglelokaliteter er beliggende ca. 40 km fra projektområdet.

Andre steder i landet er rødrygget tornskade registreret som yngleart i mose- og vådområder. Eksempelvis yngler den i vådområdet i Tinglev Mose i Aabenraa Kommune

ved Natura 2000-område nr. 95. Ved realisering af projektet skabes der store sammenhængende våde og tørre naturtyper, der kan over en længere periode skabe grundlaget for, at området igennem en projektrealisering kan skabe rammerne for fremtidige gode ynglemuligheder for arten i projektområdet til gunst for artens bevaringsstatus i Danmark.

SGAV er enig i bygherres vurdering for rødrygget tornskade, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, at en påvirkning på arten kan afvises.

6.2.2.4.3 Natravn

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at det eneste levested for natravn ifølge basisanalyse 2021-2027 i fuglebeskyttelsesområdet er i Hevring hede, der er beliggende vest for Randers og ca. 40 km fra projektområdet.

Anlægs- og driftsfasen

Det fremgår at den aktuelle bestand af natravn er meget begrænset i området og dens levested er beliggende ca. 40 km fra projektområdet. Bygherre vurderer, at projektet ikke vil påvirke arten i hverken anlægs- eller driftsfasen.

SGAV er enig i bygherres vurdering for natravn, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, at en påvirkning på natravn kan afvises.

6.2.2.4.4 Rørhøg

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at rørhøg er hyppigt registreret i området ved Kvorning i form af fødesøgende fugle. Den er ligeledes registreret som ynglefugl i den vestlige del af området ved Kvorning (tæt på Ø Bakker).

Anlægsfase: Rørhøg anvender området til både fouragerings- og yngleområde. Det planlagte anlægsarbejde vil lokalt kunne forstyrre ynglende og fødesøgende fugle i projektområdet. Anlægsfasen er derfor lagt udenfor rørhøgens ynglesæson (afværgeforanstaltning nr. 14 i afsnit 4) og der kan derfor kun være en ganske ubetydelig forstyrrelse af eventuelt fødesøgende fugle. Da denne forstyrrelse kun er midlertidig og reversibel samtidigt med, at rørhøg har hele Nørreådal som levested, vurderer bygherre at påvirkninger under anlægsfasen vil være ubetydelig ift. artens samlede udbredelse.

SGAV vurderer at det er en vigtig forudsætning for ikke at påvirke ynglende fugle med projektet, herunder rørhøgen og tranen som begge er ynglefugle i projektområdet, at fastsætte anlægsperioden så den ligger uden for fuglenes yngleperiode. Tranerne ankommer til deres ynglelokaliteter først i marts (efter milde vintre) og æggene lægges i løbet af april. I sensommeren og efteråret slutter de ynglende fugle (og flyvefærdige unger) sig til større flokke inden de trækker sydpå senere på efteråret. SGAV fastsætter vilkår 10 der sikrer at der ikke sker anlægsarbejde i fuglenes ynglesæson.

Vilkår nr. 10

Af hensyn til tranen og rørhøgen, som er ynglefugle i projektområdet skal anlægsperioden ligge udenfor fuglenes yngleperiode som er fra 1. marts til 15. august⁷.

Driftsfase: Bygherre vurderer at efter en realisering vil projektområdet have flere våde områder og dermed en større forekomst af rørskov og høj vegetation, hvilket vil kunne forbedre levedemulighederne samt fødeudbuddet i form af små pattedyr og småfugle for rørhøg og vurderer derfor, at projektet har en positiv effekt på tilstedeværelsen af rørhøg i området i driftsfasen.

---

⁷ <https://dofbasen.dk/IBA/artsvejledninger.php?lokid=54>

SGAV er enig i bygherres vurderinger, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at der ikke vil være væsentlige negative påvirkninger som følge af anlægsfasen, mens der i driftsfasen vil ske en forbedring af forholdene for rørhøg.

6.2.2.4.5 Sangsvane og pibesvane

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at sangsvanen og pibesvanen er almindelig forekommende trækfugle om vinteren. Sangsvanen er registreret inden for projektområdet ved Kvorning, mens pibesvanen er registreret uden for projektområdet. Jordene inden for projektområdet udgøres ikke af arealer, som svanerne typisk ynder at fouragere på. Forekomst af sangsvaner og pibesvaner inden for projektområdet udgøres primært af strejfende fugle.

Anlægs- og driftsfasen

Sangsvane og pibesvane benytter ikke arealerne inden for projektområdet som fouragerings- og rasteområde. Bygherre vurderer derfor at anlægsarbejdet ikke vil påvirke de aktuelle bestande af trækfugle og vurderer at det heller ikke vil ændre sig fremover. Det vurderes derfor, at projektet vil have en neutral effekt på hhv. sangsvane og pibesvane i driftsfasen.

SGAV er enig i bygherres vurdering for sangsvane og pibesvane, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående at arterne ikke vil blive påvirket af projektet i hverken anlægs- eller driftsfasen.

6.2.2.4.6 Vurdering af udpegningsarter i F15

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at overordnet set er det vurderet, at projektet ikke påvirker fuglearterne på udpegningsgrundlaget negativt.

I anlægsfasen forekommer mindre midlertidige påvirkninger af flere arter, som er på udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområdet, men påvirkningen vurderer bygherre alene at være midlertidig, lokal og reversibel. Anlægsfasen er fastlagt udenfor fuglenes ynglesæson og bygherre vurderer, at der derfor kun er en ganske ubetydelig forstyrrelse af eventuelt fødesøgende fugle, hvilket specielt gør sig gældende for rørhøg. Bygherre vurderer at projektet i driftsfasen, generelt set for fugle på udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområdet, vil være positivt eller som minimum neutral i arternes yngle- eller fourageringsstadie.

Tabel 6.4. Samlet vurdering af projektets påvirkning af fugle på udpegningsgrundlaget for F15. Fra miljøkonsekvensrapporten tabel 33.

Udpegningsart	Anlægsfase – bygherres vurdering	Driftsfasen – bygherres vurdering
Fugle på udpegningsgrundlag knyttet til det marine	Ingen forstyrrelser på de marine områder og områder knyttet hertil.	Projektet reducerer kvælstofudvaskningen, men øger fosfortilførslen til Randers Fjord. Ændringen af næringsstofbalancen vurderes ikke at påvirke fuglelivet tilknyttet de marine områder.
Kongeørn	Findes ikke i området.	Findes ikke i området.
Rødrygget tornskade	Findes ikke i området.	Området kan på sigt potentielt fungere som habitat for rødrygget tornskade.
Natravn	Findes ikke i området.	Findes ikke i området.
Rørhøg	Anlægsarbejde kan medføre midlertidige forstyrrelser af ynglende og fødesøgende fugle. Anlægsfasen er derfor lagt udenfor dens ynglesæson og der kan derfor kun	Fødeudbuddet i området forventes øget.

	være en ganske ubetydelig forstyrrelse af eventuelt fødesøgende fugle	
Sangsvane og pi-besvane	Området udgør ikke et fourageringsområde.	Området udgør ikke et fourageringsområde.

SGAV vurderer, at projektet ikke vil have en væsentlig negativ påvirkning af arter på udpegningsgrundlaget for F15, og dermed ikke hindre, at der kan opnås gunstig bevaringsstatus for arterne, hvorved målsætningerne for området og dettes integritet ikke påvirkes.

6.2.2.5 Vurdering af Natura 2000-område nr. 14

Bygherre vurderer i miljøkonsekvensrapporten, at der ikke er kendskab til andre planer eller projekter, der vil kunne medføre kumulative påvirkninger på Natura 2000-området. På baggrund af ovenstående vurderer SGAV, at hverken anlægsfasen eller driftsfasen i sig selv eller i kumulation med andre planer og projekter, vil påvirke målsætningerne for Natura område nr. 14 og dermed heller ikke skade områdets integritet.

6.2.3 Natura 2000-område nr. 33

Natura 2000-området nr. 30 omfatter habitatområde nr. 33 (Tjele Langsø og Vinge Møllebæk) og fuglebeskyttelsesområde nr. 16 (Tjele Langsø). Området er specielt udpeget for at beskytte Tjele Langsø og de store mosaikagtige forekomster af rigkær og kildevæld langs Vinge Møllebæk, der bl.a. er levested for blank seglmos. Fuglebeskyttelsesområdet er udpeget for tajgasædgås, der i vinterhalvåret periodisk overnatter på Tjele Langsø. Endvidere er der ellesumpe og skovbevoksede tørvemoser med stedvis høj naturværdi omkring Tjele Langsø og Vinge Møllebæk, og på skråningerne ned mod Vinge Møllebæk findes forekomster med surt overdrev af høj naturmæssig værdi.

SGAV vurderer at projektet ikke vil påvirke H33, der ligger ca. 6,7 km nord for projektområdet. Projektområdet afvander til Randers Fjord og projektets anlægsaktiviteter ikke omfatter emissioner eller støjpåvirkninger, i et omfang der vurderes at kunne påvirke arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget i området.

6.2.3.1 Udpegningsarter for fuglebeskyttelsesområde F16

Fuglebeskyttede område er F16 (Tjele Langsø), er nærmeste fuglebeskyttelsesområde i forhold til projektområdet. Fuglebeskyttelsesområdet ligger ca. 6,7 km nord for projektområdet. Den eneste art på udpegningsgrundlaget for området er tajgasædgås.

6.2.3.1.1 Tajgasædgås

Af miljøkonsekvensrapporten er artens forekomst og status i området beskrevet. Det fremgår at i Danmark forekommer arten kun som trækfugl. I milde vintre bliver mange af gæssene dog i Danmark. I Nordøstjylland ved Lille Vildmose, der er deres kerneområde, opholder de sig typisk i perioden november til ultimo februar.

Den lille og forholdsvis isolerede gruppe af tajgasædgæs, som overvintrer ved Lille Vildmose bruger, i perioder med særligt koldt og vinterligt vejr, området i Kvorning i Nørreådal, som fourageringsområde og i fremskreden grad også som rasteområde. I 2018 blev der igangsat en praksis med biomassehøst på udvalgte enge, for bl.a. at reducere mængden af næringsstoffer i området. Biomassehøsten finder typisk sted i perioden august til september måned og efterlader en lav vegetation med mange fri-ske grønne skud, som udgør et godt fødegrundlag for tajgasædgæs i perioder med særlig koldt vejr, hvilket er årsagen til at området tiltrækker tajgasædgæs. Bestanden er mest koncentreret i den sydlige, og øst- til nordøstlige del af projektområdet.

Anlægsfase: Tajgasædgås er en trækfugl og ankommer først til projektområdet i november, hvor anlægsarbejdet allerede er i gang. Da arten ikke yngler i projektområdet, påvirkes potentielt kun deres fouragerings- og rasteområder. Artens fødesøgningsarealer vurderes at være vidt udbredt i projektområdet, og anlægsaktiviteterne er kun af midlertidig karakter. Tiltagene udføres ikke synkront i hele projektområdet, men er begrænset til enkelte område og bygherre vurderer derfor, at anlægsaktiviteterne ikke påvirker arten væsentligt. Anlægsarbejdet vil kun foregå i dagtimerne og vil derfor ikke påvirke gæs der bruger projektområdet som rasteområde. Påvirkning af eventuelt fødesøgende og rastende fugle vurderes af bygherre som en ubetydelig påvirkning af arten i anlægsfasen.

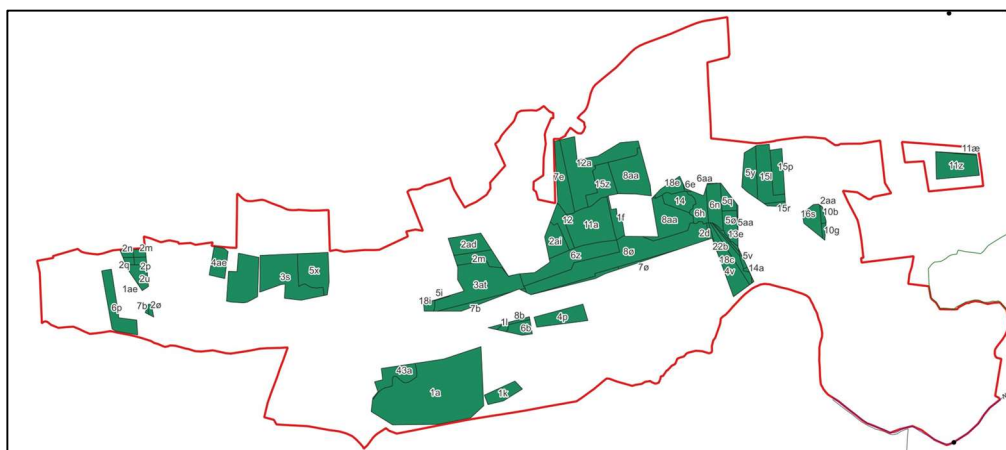
Driftsfase: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten jf. afsnit 4.7 at det planlægges, at arealerne i projektet fremadrettet enten afgræsses eller biomassehøstes, og det er derved sikret, at de arealer, der allerede i dag er interessante for tajgasædgæs i projektområdet, fortsat vil være attraktive for tajgasædgæs.

På grund af dræning og opdyrkning af enge og moser i Danmark, har tajgasædgæsene ændret deres fødevaner. Arten har tidligere søgt sin føde ved søer, moser, enge, fjorde og lavvandede kyster, men får også nu en stor del af deres føde fra dyrkede arealer. De naturforbedrende tiltag i projektet samt ekstensivering af landbrugsarealer vurderer bygherre vil medvirke til udvikling af artens fortrukne naturlige habitat, såsom eng og mose. Dette vil på sigt forbedrer fourageringsmulighederne for arten. Bygherre vurderer derfor, at bevaringen af de nuværende attraktive arealer i kombination med genskabelsen af artens naturlige habitater, vil øge områdets fourageringsværdi og attraktivitet for arten.

SGAV vurderer at det er forudsætning at fødegrundlaget for tajgasædgæs er opretholdt for ikke at påvirke arten. SGAV fastsætter vilkår om at der skal opretholdes lav vegetation på nuværende fourageringsområder af hensyn til tajgasædgæs i driftsfasen.

Vilkår 11

Der skal opretholdes kort græsvegetation på de arealer der i omfang svarer til de arealer der anvendes af tajgasædgæs til fouragering ved projektets start. Det fremgår af kort med matrikler vist på Figur 6-18, hvilke arealer inden for projektområdet dette omfatter. Kort græsvegetation kan opretholdes ved enten slæt, afgræsning eller ved anden metode med tilsvarende eller bedre effekt.

Figur 6-18. Figuren angiver med grøn farve og matr.nr. arealer med dags aktive tajgasædgæs registeret i perioden fra nov. 2023 til og med feb. 2024. Projektgrænsen er markeret med rød linje. Fra figur 100 i miljøkonsekvensrapporten.

Vilkår 12

Senest 2 år efter der er givet tilladelse til projektet, skal Naturstyrelsen have udarbejdet en pleje- og driftsplan for det samlede projektområde med formålet at bevare fødegrundlaget for tajgasædgås og fremme af naturindholdet (græsning, slæt eller anden metode med tilsvarende eller bedre effekt). Plejeplanen skal være i overensstemmelse med gældende Natura 2000-handleplan for projektområdet og skal fremsendes til godkendelse af SGAV inden opstart af anlægsaktiviteter. Planen skal indeholde en beskrivelse af de metoder, som vil blive anvendt til pleje af ovenstående arealer jf. vilkår 11 for bedst muligt at tilgodese tajgasædgås og dens foretrukne fouragerings- og rasteområder.

Vurdering af udpegningsarter i F16

SGAV vurderer, at projektet ikke vil have en væsentlig negativ påvirkning på tajgasædgås, da der med vilkårene er sikret at både rasteområder og fourageringsområder er bevaret med realisering af projektet og dermed ikke hindre, at der kan opnås gunstig bevaringsstatus for arten, hvorved målsætningerne for området og dettes integritet ikke påvirkes.

6.2.3.2 Vurdering af Natura 2000-område nr. 33

Bygherre vurderer i miljøkonsekvensrapporten, at der ikke er kendskab til andre planer eller projekter, der vil kunne medføre kumulative påvirkninger på Natura 2000-området. På baggrund af ovenstående vurderer SGAV, at hverken anlægsfasen eller driftsfasen i sig selv eller i kumulation med andre planer og projekter, vil påvirke målsætningerne for Natura område nr. 33 og dermed heller ikke skade områdets integritet.

6.2.4 Øvrige fuglearter på bilag 1 til fuglebeskyttelsesdirektivet

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at der foretaget en vurdering af, hvilke af de 170 arter på bilag 1 til fuglebeskyttelsesdirektivet, der er relevante for projektområdet ved Kvorning. De relevante fuglearter fra bilag 1 er oplyst herunder.

- Rørdrum
- Hvid stork
- Trane
- Mosehornugle
- Rød glente
- Havørn
- Hvepsevåge
- Plettet rørvagtel
- Engsnarre
- Isfugl
- Blåhals

Nedenfor er der en gennemgang af fuglearterne:

Rørdrum

Anlægs- og driftsfase: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at rørdrum ikke yngler i projektområdet, og dermed påvirkes dens yngleområde ikke af anlægsaktiviteterne. Dens fødesøgning vurderes heller ikke at påvirkes af anlægsaktiviteterne, da der ikke forekommer uforstyrrede tagrørsskove inden for projektområdet, hvor rørdrum fouragerer. Bygherre vurderer at i driftsfasen vil projektområdet have flere våde områder, hvor der er bedre muligheder for udbredelse af en større tagrørszone.

Tagrørszonen kan understøtte en større paddebestand og dermed skabe et større fødeudbud for rørdrum. Bygherre vurderer derfor, at projektet har en positiv effekt på tilstedeværelsen af rørdrum i området i driftsfasen.

SGAV er enig i bygherres vurderinger, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at der ikke vil være væsentlige negative påvirkninger som følge af anlægsfasen, mens der i driftsfasen vil ske en forbedring af forholdene for rørdrum. SGAV stiller derfor ikke vilkår.

Hvid stork,

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at hvid stork ikke yngler i projektområdet eller i nærheden, og der er for få frøer i området til, at arten ville kunne yngle. Selvom storken æder andet end frøer fx store græshopper, så kan den ikke klare sig uden rigelige mængder af frøer om foråret, da græshopperne først er store sidst på sommeren. Da arten kun forekommer sporadisk i projektområdet, vurderer bygherre at hvid stork ikke påvirkes af anlægsaktiviteterne.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at projektområdet i driftsfasen vil have flere våde områder og dermed et bedre potentiale for en stor bestand af padder, små pattedyr og småfugle, hvilket vil kunne øge fødeudbuddet for hvid stork. Bygherre vurderer derfor, at projektet har en positiv effekt på tilstedeværelsen af hvid stork i projektområdet i driftsfasen.

SGAV er enig i bygherres vurdering, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at der ikke vil være væsentlige påvirkninger som følge af anlægsfasen, mens der i driftsfasen vil ske en forbedring af forholdene for hvid stork. SGAV stiller derfor ikke vilkår.

Trane

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at det planlagte anlægsarbejde vil lokalt kunne forstyrre ynglende og fødesøgende traner i projektområdet. Anlægsfasen er derfor lagt udenfor artens ynglesæson, hvoraf bygherre vurderer at forstyrrelsen vil være ubetydelig (afværgeforanstaltning nr. 14 i afsnit 4). Bygherre vurderer at anlægsaktiviteterne også vil være ubetydelige for eventuelle fødesøgende traner. Da denne forstyrrelse kun er midlertidig og reversibel samtidigt med, at traner har hele Nørreådal som levested. Påvirkningerne under anlægsfasen vurderes af bygherre at være uden betydning for artens samlede udbredelse.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at projektområdet i driftsfasen vil have flere våde områder og dermed et bedre potentiale for en stor bestand af padder, små pattedyr og småfugle, hvilket vil kunne øge fødeudbuddet for trane. Bygherre vurderer derfor, at projektet har en positiv effekt på tilstedeværelsen af trane i projektområdet i driftsfasen.

SGAV vurderer at anlægsperioden skal begrænses jf. vilkår 10 af hensyn til fuglenes yngleperiode (1. marts til 15. august) så der tidligst må være anlægsarbejde fra 15. august på grund af at tranen og rørhøgen er ynglefugle i projektområdet.

SGAV vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at vilkår 10 sikrer at der ikke vil være væsentlige påvirkninger som følge af anlægsfasen, og i driftsfasen vil projektet medføre en forbedring af forholdene for trane.

Mosehornugle, rød glente og havørn

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at hverken mosehornugle, rød glente eller havørn yngler i projektområdet. Bygherre vurderer derfor at arternes yngleområder ikke påvirkes af anlægsaktiviteterne. Endvidere vurderes at arternes fødesøgning heller ikke påvirkes af anlægsaktiviteterne, da havørn primært søger føde på større vandflader og da anlægsaktiviteterne er af midlertidig karakter og ikke vil foregå i hele projektområdet på en gang.

Driftsfasen: Efter en realisering vil projektområdet have flere våde områder og dermed et bedre potentiale for en stor bestand af padder, små pattedyr og småfugle, hvilket vil kunne øge fødeudbuddet for mosehornugle, rød glente og havørn. Det vurderes derfor, at projektet har en positiv effekt på tilstedeværelsen af arterne i området i driftsfasen.

SGAV er enig i bygherres vurderinger, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at der ikke vil være væsentlige påvirkninger som følge af anlægsfasen, mens der i driftsfasen vil ske en forbedring af forholdene for mosehornugle, rød glente og havørn.

Hvepsevåge

Anlægsfase: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at hvepsevågen ikke yngler i projektområdet og derfor påvirkes dens yngleområder heller ikke af anlægsaktiviteterne. Dens fødesøgning vurderes heller ikke at blive påvirket, da anlægsaktiviteterne er af midlertidig karakter og ikke vil foregå i hele projektområdet på en gang.

Driftsfase: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten projekttiltagene medfører at der i driftsfasen er flere våde områder, og naturværdierne vil generelt blive større. Fødegrundlaget for hvepsevåge påvirkes sandsynligvis ikke af en realisering, da antallet af hvepsebo ikke afhænger af en projektgennemførelse. Bygherre vurderer derfor, at projektet har en neutral effekt på tilstedeværelsen af hvepsevåge i området i driftsfasen.

SGAV er enig i bygherres vurdering og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at der ikke vil være væsentlige påvirkninger af hvepsevåge i hverken anlægs- eller driftsfasen.

Plettet rørvagtel og engsnarre

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at plettet rørvagtel og engsnarre forekommer kun sporadisk i projektområdet og påvirkes ikke af anlægsaktiviteterne.

Driftsfasen: Efter projekttiltagene er gennemført vil projektområdet have flere våde områder og dermed en større forekomst af rørskove og høj vegetation, hvilket vil kunne forbedre levedemulighederne for plettet rørvagtel og engsnarre. Bygherre vurderer derfor, at projektet har en positiv effekt på tilstedeværelsen af plettet rørvagtel og engsnarre i området i driftsfasen.

SGAV er enig i bygherres vurderinger, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at der ikke vil være væsentlige påvirkninger som følge af anlægsfasen, mens der i driftsfasen vil ske en forbedring af forholdene for plettet rørvagtel og engsnarre.

Isfugl

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at anlægsarbejdet lokalt vil kunne forstyrre ynglende og fødesøgende isfugle i projektområdet. Da denne forstyrrelse kun er midlertidig og reversibel samtidigt med, at isfugl har hele Nørreådalens som levested, vurderer bygherre, at påvirkninger under anlægsfasen ikke er væsentlige ift. artens samlede udbredelse. Projektet omfatter ikke anlægsarbejder, hvor der findes høje skrænter langs vandløb, og bygherre udelukker deraf at isfugles redehuler påvirkes i anlægsfasen.

Driftsfasen: Projektet omfatter at flere mindre vandløb genslynges, og det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at der i ydersiden af svingprofiler kan skabes erosionsprofiler, der vil være velegnet for isfugl som ynglelokaliteter til redehuler. Endvidere vil genslyngningen af vandløbene skabe betingelser for en større fiskebestand herunder for en større bestand af ørred, hvorved fødeudbuddet for isfugl forbedres i projektområdet.

Samlet set vurderer bygherre at områdets funktion som leve-, yngle- og fourageringssted for isfugl forbedres i driftsfasen.

SGAV er enig i bygherres vurdering og vurderer på baggrund af inddragelse af differentieret anlægsperiode uden for fuglenes yngleperiode (jf. afsnit 4 og vilkår afsnit 5) og miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at der ikke vil være væsentlige påvirkninger som følge af anlægsfasen, mens der i driftsfasen vil ske en forbedring af forholdene for isfugl.

Blåhals

Anlægsfase: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at blåhals ikke yngler i projektområdet og derfor påvirkes dens yngleområder ikke af anlægsaktiviteterne. Ligeledes vurderer bygherre at artens fødesøgning heller ikke påvirkes, da anlægsaktiviteterne er af midlertidig karakter og ikke vil foregå i hele undersøgelsesområdet på en gang.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at i driftsfasen vil projektområdet indeholde flere våde områder samt generelt mere natur og dermed en øget produktion af insekter, der udgør føde for arten. Der er dermed potentiale for et øget fødegrundlag for blåhals og bygherre vurderer at projektet har en positiv effekt på tilstedeværelsen af blåhals i projektområdet i driftsfasen.

SGAV er enig i bygherres vurdering for blåhals, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at der ikke vil være væsentlige påvirkninger som følge af anlægsfasen, mens der i driftsfasen vil ske en forbedring af forholdene for blåhals.

6.2.4.1 Vurdering af øvrige fugle

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at bygherre overordnet vurderer, at projektet ikke påvirker øvrige fuglearter på bilag 1 til fuglebeskyttelsesdirektivet negativt.

I anlægsfasen forekommer mindre midlertidige påvirkninger af flere arter, som er på udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområder, men påvirkningen vurderes af bygherre alene at være midlertidig, lokal og reversibel. Desuden er anlægsfasen lagt udenfor fuglenes ynglesæson jf. afværgeforanstaltning i afsnit 4 og vilkår 10 og der er derfor kun en ubetydelig forstyrrelse af eventuelt fødesøgende fugle, hvilket specielt gør sig gældende for trane og rørhøg.

Generelt set vurderes det af bygherre, at for øvrige fugle på bilag 1 til fuglebeskyttelsesdirektivet vil projektet i driftsfasen være positivt eller neutral i arternes yngle- eller fourageringsstadiet. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at bygherre vurderer at øget færdsel ikke kommer i konflikt med ynglende og trækkende fugle, hvilket begrundes med at projektområdet er stort og der er længere afstand mellem stierne.

Tabel 6.5. Samlet vurdering af projektets påvirkning af fugle på bilag 1 i fuglebeskyttelsesdirektivet. Fra miljøkonsekvensrapporten tabel 33.

Øvrige fugle på bilag 1 i fuglebeskyttelsesdirektivet	Anlægsfasen- bygherres vurdering	Driftsfasen – bygherres vurdering
Rørdrum	Findes ikke i området.	Området udgør et mere egnet habitat med et større fødeudbud.
Hvid stork	Påvirkning af eventuelt fødesøgende fugle vurderes som en ubetydelig påvirkning af arten.	Fødeuddet i området forventes øget.
Hvepsevåge	Påvirkning af eventuelt fødesøgende fugle vurderes som en ubetydelig påvirkning af arten.	Fødeudbud påvirkes ikke.
Rød glente	Påvirkning af eventuelt fødesøgende fugle vurderes som en ubetydelig påvirkning af arten.	Fødeuddet i området forventes øget.
Havørn	Området udgør ikke et typisk fourageringsområde for havørnen.	Fødeuddet i området forventes øget.
Plettet rørvagtel	Påvirkning af eventuelt fødesøgende fugle vurderes som en ubetydelig påvirkning af arten.	Området udgør et bedre fourageringsområde for arten.
Engsnarre	Påvirkning af eventuelt fødesøgende fugle vurderes som en ubetydelig påvirkning af arten.	Området udgør et bedre fourageringsområde for arten.
Trane	Anlægsarbejde kan medføre midlertidige forstyrrelser af ynglende og fødesøgende fugle. Anlægsfasen er derfor lagt udenfor dens ynglesæson og der kan derfor kun være en ganske ubetydelig forstyrrelse af eventuelt fødesøgende fugle	Området udgør et mere egnet habitat med et større fødeudbud.
Mosehornugle	Påvirkning af eventuelt fødesøgende fugle vurderes som en ubetydelig påvirkning af arten.	Fødeuddet i området forventes øget.
Isfugl	Ubetydelig påvirkning af arten.	Fødeuddet i området forventes øget.
Blåhals	Påvirkning af eventuelt fødesøgende fugle vurderes som en ubetydelig påvirkning af arten.	Fødeuddet i området forventes øget.

SGAV vurderer samlet, at projektet ikke vil påvirke relevante arter på fuglebeskyttelsesdirektivets bilag 1, og dermed ikke medføre at reder og æg forsætligt ødelægges, beskadiges eller fjernes og at fuglearterne ikke forsætligt forstyrres med skadelig virkning for arten eller bestanden.

6.3 Beskyttede arter

EU's naturbeskyttelsesdirektiver pålægger EU's medlemslande at beskytte og bevare en række arter og naturtyper, som er sjældne, truede eller karakteristiske for EU-land-

dene. Naturbeskyttelsesdirektiverne består blandt andet af fuglebeskyttelsesdirektivet og habitatdirektivet, som er implementeret i Dansk lovgivning i flere forskellige love. Bilag IV-arter er de arter, der fremgår af EU's habitatdirektivs bilag IV. Det er forbudt forsætligt at indfange, dræbe eller forstyrre bilag IV-arter. Reglerne om beskyttelse af bilag IV-arter indebærer, at levevilkårene for dyrene ikke må forringes og at der sikres mod aktiviteter, der kan skade dyrenes yngle- eller rasteområder.

6.3.1 Bilag IV-arter

I miljøkonsekvensrapporten er der gennemført vurderinger for de strengt beskyttede arter omfattet af habitatdirektivets bilag IV. Det fremgår af bygherres miljøkonsekvensrapport, at der ud fra eksisterende viden er gennemført en gennemgang af hvilke arter omfattet af habitatdirektivets bilag IV, der vil kunne forekomme i det område, hvor projektet realiseres. SGAV er enig i gennemgangen og kan på den baggrund konstatere, at følgende bilag IV-arter kan være forekommende i området på land:

- Stor vandsalamander
- Grøn kølleguldsmed
- Stor kærguldsmed
- Odder
- Markfirben
- Spidssnudet frø
- Damflagermus, brunflagermus, brun langøre, dværgflagermus, frynseflagermus, pipistrelflagermus, skimmelflagermus, sydflagermus, troldflagermus og vandflagermus.

I det følgende gennemgås projektets påvirkninger på arternes yngle- og rasteområder, samt risikoen for forsætligt drab ved realisering af projektet.

Metode og datagrundlag

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at der er anvendt oplysninger fra: Opdatering af: Håndbog om dyrearter på habitatdirektivets Bilag IV. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi fra 2023. Data omkring udbredelsen og tilstedeværelsen af bilag IV-arter, der kan forekomme indenfor eller i tilknytning til projektområdet, er indhentet fra Danmarks Miljøportal, hvor artsregistreringer, NOVANA-besigtigelser og nyere besigtigelser fra perioden 2017-2021 er indhentet. Desuden er artsregistreringer fra arter.dk benyttet.

Der er foretaget en besigtigelse den 23. august 2023 af de læhegn og bevoksninger, som under projekttiltag 12 er beskrevet til at skulle ryddes hvor de gennemskæres af nye vandløbstraceer eller berøres af grøftelukninger. Besigtigelsen blev gennemført for at undersøge om læhegnene, er af en karakter, som gør, at de vil kunne benyttes af flagermus som rasteplads eller ledelinje. Det vurderes af bygherre, at der foreligger tilstrækkelig viden om bilag IV arter inden for projektområdet til at kunne foretage en vurdering af projektets konsekvenser for bilag IV arter. I de situationer, hvor en artsforekomst i området ikke er fuld afdækket eller helt kortlagt, er der i stedet foretaget et udvidet forsigtighedsprincip, hvor det er fastslået, at arten er forekommende i området. Det er foretaget for alle de aktuelle arter.

I projektområdet etableres nye trampstier for at sammenkoble området til de eksisterende stier. Da stierne ikke befæstes, men alene afmærkes som trampestier, vil der ikke være en påvirkning af bilag IV-arter i området under afmærkning af trampestierne. Da projektområdet er stort og med længere afstand mellem stierne, vurderer bygherre, at øget færdsel ikke kommer i konflikt med fx ynglende og trækkende fugle eller beskyttede bilag IV-arter.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der ifølge tilgængelige data potentielt findes følgende bilag IV-padderter inden for projektområdet: Stor vandsalamander, og spidssnudet frø. Projektet kan potentielt påvirke padder i anlægsfasen, hvor padder blandt andet kan blive kørt over, eller på anden måde skades af gravearbejde mv., når de vandrer. Herudover kan yngle- og rasteområder fra anlægsarbejdet potentielt blive ødelagt ved direkte fysisk forstyrrelse.

6.3.1.1 Stor vandsalamander

Der fremgår en gennemgang af artens tilstedeværelse inden for projektområdet af bygherres miljøkonsekvensrapport, og i afsnit 6.2.1.3.6 om stor vandsalamander som udpegningsart i habitatområde H30.

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten og i afsnit 6.2.1.3.6, at der udlægges en bufferzone omkring alle potentielle yngleområder for stor vandsalamander på 100 m, målt fra vandløbets bredzone. Afværgeforanstaltningen (nr. 15 i afsnit 4) er indført da stor vandsalamander primært fouragerer eller raster inden for 100 meter af ynglevandhullerne, hvormed bygherre vurderer, at zonen vil beskytte fouragerende eller rastende individer imod anlægsarbejder, der udføres på arealer uden for bufferzonen. Derudover er anlægsfasen lagt i en periode, hvor stor vandsalamander er i vinterhi, hvilket er fra oktober til marts måned (jf. afværgeforanstaltning nr. 14 i afsnit 4). Bygherre vurderer at, på baggrund af bufferzoner og en begrænset anlægsperiode, mens stor vandsalamander er i vinterhi, at projektet ikke påvirker artens yngle- eller rastelokaliteter i anlægsfasen eller tilsidesætter individbeskyttelsen.

SGAV er enig i bygherres vurdering ift. anlægsarbejder uden for bufferzonerne, men det fremgår af miljøkonsekvensrapporten og afsnit 6.2.1.3.6, at der udføres anlægstiltag inden for bufferzonerne 1, 4, 6, 8 og 9 med behov for konkrete vurderinger ift. om både yngle- og rasteområder, samt individbeskyttelsen er dækket.

Ved bufferzone 1 og 4 vurderer bygherre at det mest egnede rasteområde for stor vandsalamander er indenfor bufferzonen i træbevoksningen omkring mosen, og ikke i de lysåbne brakarealer, hvor anlægstiltagene foregår. Ved inddragelse af afværgeforanstaltningerne (nr. 9, 14 og 15) i afsnit 4 ved anlægsarbejdet, vurderer SGAV, at det sikres, at projektet ikke medfører en påvirkning af stor vandsalamanders yngle-, raste- og fourageringsmuligheder i anlægsfasen og at individbeskyttelsen varetages ved, at der kun udføres anlægstiltag i perioden hvor arten ikke er aktiv og på arealer, der er mindre attraktive som rasteområde for arten.

Ved bufferzone 6 foregår anlægsarbejdet i periferien af den nordlige del af bufferzonen. Anlægstiltaget omfatter udskiftning af sammenfaldet rørbrø i et vandløb. To grøfter beliggende nord og vest for vandhullet i bufferzone 6, vurderes af bygherre at fungere som en afskærende barriere for stor vandsalamanders vandring mellem anlægsområdet og vandhullet. Bygherre vurderer endvidere, at et nærliggende levende hegn syd for vandhullet er det mest egnede rasteområde for stor vandsalamander. SGAV vurderer, at der ved inddragelse af anlægsforanstaltningerne (nr. 9, 14 og 15) i afsnit 4 sikres, at der ikke er en påvirkning af stor vandsalamanders yngle-, raste- og fourageringsmuligheder i anlægsfasen og at individbeskyttelsen varetages ved, at der kun udføres anlægstiltag i perioden, hvor arten ikke er aktiv, samt at anlægsområdet er afskåret vandhullet af eksisterende grøft i den nordlige del af bufferzonen og at det bedst egnede rasteområde vurderes at være i nærliggende læhegn syd for vandhullet.

Ved bufferzone 8 og 9 foregår anlægsarbejdet med lukning af grøfter og nedsætning af stem under inddragelse af afværgeforanstaltninger (nr. 9, 14 og 15) i afsnit 4. SGAV

vurderer, at der derved sikres mod negative påvirkninger af stor vandsalamanders yngle- raste og fourageringsområder i anlægsfasen og at individbeskyttelsen varetages ved at der kun udføres anlægstiltag i perioden hvor arten ikke er aktiv, i grøfter der er vurderet af bygherre som ikke egnede rasteområder for arten.

SGAV fastsætter med vilkår 8 i afsnit 5 at der kan udføres anlægstiltag inden for bufferzonerne 1, 4, 6, 8 og 9 som beskrevet i miljøkonsekvensrapporten og konkret vurderet ift. om både yngle- og rasteområder, samt individbeskyttelsen er dækket.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at projektet vil sikre en fortsat og fremtidig opretholdelse af en af de vigtigste levestedslokaliteter for stor vandsalamander i området ved vandhul nr.11 ved bufferzone 4 (på matr.nr. 13a Kvorning by, Kvorning). Vandhullet er beliggende i den nordlige del af projektområdet på en lokalitet, hvor terrænet skråner. Det betyder, at de nuværende vandspejlsniveauer i vandhullet kan opretholdes uforstyrret på trods af, at vandstanden i området både syd og vest for vandhullet hæves til et terrænnært niveau ved blokering af grøfter m.v. Vandhullet opretholdes således uforstyrret i projektets driftsfasen. Etablering af et nyt afløb fra vandhullet, sikrer et opretholdt vandspejl i driftsfasen, hvilket vurderes af bygherre, langt overstiger den begrænsede og kortvarige negative effekt på arten i anlægsfasen, hvor et mindre område af vandhullet påvirkes af gravearbejdet. Opretholdelse af vandhullet i driftsfasen vurderes af bygherre at have en positiv effekt på bestanden af stor vandsalamander i projektområdet.

Vandstandene og afløbsforholdene i de 5 vandhuller (ved bufferzone 1, 2, 3, 6 og 7), der er lokaliseret i tæt tilknytning, men dog udenfor projektområdet, opretholdes uændret og uden forstyrrelser. Deres eventuelle funktion som ynglested for arten opretholdes derved upåvirket af projektet i driftsfasen. De øvrige 4 vandhuller (bufferzone 4, 5, 8 og 9) inden for projektområdet opretholdes også uændret i driftsfasen uden forstyrrelser.

På baggrund i ovennævnte vurderer bygherre samlet, at projektet ikke påvirker eksisterende yngle- eller rasteområder for arten i driftsfasen negativt. Endvidere gennemføres der ikke tiltag i projektet der vil forårsage en tilsidesættelse af individbeskyttelsen i driftsfasen. Projektet vil modsat understøtte arten herunder individer i driftsfasen ved, at livsbetingelserne for arten i det store sammenhængende naturområde forbedres.

SGAV vurderer, at bygherre har afdækket det nødvendige datagrundlag for forekomst af individer af stor vandsalamander samt yngle- og rasteområder for arten ved anvendelse eksisterende data samt feltundersøgelser.

På baggrund af miljøkonsekvensrapporten og ovenstående vurderer SGAV, at projektet ikke vil beskadige eller ødelægge stor vandsalamanders yngle- raste og fourageringsområder når afværgeforanstaltninger og vilkår i afsnit 4 og 5 inddrages i forbindelse med anlægsarbejdet. Projektet vurderes i driftsfasen at understøtte udvikling af artens naturlige udbredelsesområde inden for projektområdet.

6.3.1.2 Spidssnudet frø

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at, der inden for projektområdet er registreret brune frøer (butsnudet, spidssnudet og springfrø), hvorfor bygherre vurderer ud fra et forsigtighedsprincip, at projektområdet kan indeholde yngle- eller rasteområder for spidssnudet frø. Springfrø er ikke kendt fra Jylland.

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at de projekttiltag, som kan have indvirkning på artens fouragerings- og rasteområder inden for projektområdet i

anlægsfasen, er jordbearbejdning og lukning af grøfter og vandløb. Der vil samlet set udføres anlægsaktiviteter med egentlig jordbearbejdning på ca. 1,5-2 % af projektets samlede areal. Det resterende areal vil henstå uforstyrret. Anlægsarbejdet foregår i lokalt afgrænsede områder på forskellige steder i det 500 ha store projektområde over en begrænset tidsperiode på maksimalt 2 måneder.

Anlægsarbejdet er begrænset til dagtimerne (jf. afværgeforanstaltning nr. 14 i afsnit 4), hvor spidssnudet frø er mindst aktiv. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at projektet er planlagt så der ikke sker fysisk påvirkning af de eksisterende kortlagte vandhuller inden for projektområdet under anlægsarbejdet. Bygherre vurderer derfor at eksisterende vandhuller med spidssnudet frø ikke vil blive negativt påvirket i forbindelse med anlægsfasen.

I perioden fra august til oktober gennemføres anlægsarbejderne med forlægning af vandløbene til nye slyngede forløb samt med etableringen af de afskærende grøfter, hvilket er inden for spidssnudet frøs aktive periode (marts – oktober). Disse tiltag er placeret væk fra spidssnudet frøs ynglelokaliteter. Bygherre vurderer endvidere, at de vandløb, der blokeres, ikke er velegnede yngleområder for arten på grund af vandbevægelse, større dybder og stejle skråningsanlæg. Anlægsarbejderne med anlægsmaskiner foretages i tæt tilknytning til de vandløb, der forlægges, eller ved de afskærende grøfter. Disse anlægstiltag gennemføres derfor ikke omkring vandhuller, hvor spidssnudet frø kan forekomme. Bygherre vurderer derfor, at tiltagene ikke medfører ødelæggelse af artens yngle- eller rasteområder. Samtidig vurderes det, at på grund af tiltagenes placeringen væk fra vandhullerne, så sikres at forsætligt drab af individer undgås.

Anlægsaktiviteten med etablering af vandhuller gennemføres fra oktober til slut februar uden for yngleperioden for spidssnudet frø samt uden for artens aktive periode (marts - oktober) (afværgeforanstaltning nr. 16 i afsnit 4). Af miljøkonsekvensrapporten fremgår at i denne periode vurderes arten ikke at være tilknyttet de grøfter, som blokeres, idet de ikke er velegnede yngleområder for arten på grund af vandbevægelse, større dybder og stejle skråningsanlæg imod omkringliggende terræn. En eventuel påvirkning af artens yngle- og rasteområde i anlægsfasen ved disse projekttiltag vurderes derfor ubetydelig.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at etablering af nye vandhuller sker i lavt beliggende områder, der oftest fremstår våde om vinteren. Det vurderes i miljøkonsekvensrapporten, at spidssnudet frø, i den nævnte anlægsperiode, ikke er tilknyttet disse områder, da de vurderes at være uegnede som overvintringsområder for spidssnudet frø, der typisk vil være meget inaktive eller i dvale inden for denne periode. Det vurderes endvidere, at i anlægsperioden fra oktober til marts overvintrer spidssnudet frø på højere liggende arealer nedgravet i jorden, ved stammer, mellem sten-samlinger, i vandhuller eller på bakkeskråninger. Spidssnudet frø raster derfor primært i områder, der ikke indgår med anlægstiltag med jordarbejder.

De øvrige anlægsaktiviteter med jordarbejder som opfyldning af grøfter, omlægning og blokering af dræn gennemføres i perioden fra oktober til slut februar uden for yngleperioden for spidssnudet frø samt uden for artens typiske aktive periode (marts - oktober) (jf. afværgeforanstaltning nr. 16 i afsnit 4). Der anvendes afværgeforanstaltning nr. 9 i afsnit 4 med krav om, at kørsel med anlægsmaskiner kun må ske langs de grøfter og vandområder, hvor der foretages anlægsarbejder. Maskinerne må alene køre i ét tracé langs med grøfterne, så deres kontakt med jordoverfladen er minimeret mest muligt. Det vurderes af bygherre, at det tracé, der skal køres på langs med

grøfter og sjaqvandsvandhuller, alene vil udgøre 2-4 m² pr løbende meter, svarende til bredden af båndene på maskinerne.

Bygherre vurderer samlet, at der ikke vil være negativ effekt på tilstedeværelsen af spidssnudet frø i anlægsfasen, da der er taget de nødvendige afværgeforanstaltninger under graveaktiviteten i grøfter, vandløb og sjaqvandshuller og for kørsel på terræn i eksisterende naturområder. Da spidssnudet frø vurderes at overvintre i den valgte anlægsperiode med anlægsaktiviteter, vurderes det samlet set, at artens yngle- og rasteområder ikke beskadiges eller ødelægges i anlægsfasen. Desuden vurderer bygherre, at den differentierede anlægsperiode sammen med tilrettelæggelsen af anlægsaktiviteten sikrer individer imod forsætligt drab.

SGAV vurderer at eftersom det vurderes i miljøkonsekvensrapporten, at spidssnudet frø ikke forekommer inden for de områder, hvor der laves anlægstiltag, imens disse udføres, så vil individbeskyttelsen være overholdt. Ligeledes vurderer SGAV, at egnede yngle- og rasteområder for spidssnudet frø ikke påvirkes af projektet i anlægsfasen, da der ikke foretages anlægsarbejde inden for områderne.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at projektet bidrager til at skabe gode leve- og fourageringsteder i de mere fugtige eng- og moseområder samtidig med, at der skabes en lang række nye ynglelokaliteter i form af sjaqvandsvandhuller i området således, at alle livsstadier for arten kan understøttes inden for projektområdet. Bygherre vurderer derfor samlet set, at projektet ikke kan forstyrre eller skade yngle- og rasteområder for spidssnudet frø i driftsfasen.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at etablering af nye lavvandede søer med meget flade skråningsanlæg sikrer, at der er god adgang for frøer til og fra vandhullerne fra det omkringliggende terræn. Samtidig vil det flade anlæg bidrage til høje vandtemperaturer i frøens yngleperiode i foråret til gavn for artens ynglesucces. Endelig vil anlægget skabe gode vækstbetingelser for vand- og kantplanter i randområderne af vandhullerne, hvilket vil skabe gode betingelser for beskyttelse og skjul imod prædation fra fugle.

De lave vanddybder og temporære vandflader vurderer bygherre vil begrænse udvikling af fiskebestande i vandhullerne, hvilket vil bidrage positivt til artens ynglesucces i vandhullerne, idet prædation på haletudser og små frøer fra fisk reduceres. Vandhullerne anlægges også uden af- eller tilløb således, at der ikke kontinuerligt tilføres næringsstofholdigt vand til dem til skade for vandkvaliteten i vandhullerne. Dog bemærker bygherre at de nye vandhuller, der er beliggende inden for de arealer, hvor det er sandsynligt at Søbæk og Nørreå oversvømmer ved store afstrømninger, vil i sådanne situationer kunne tilføres vandløbsvand indeholdende næringsstoffer. Etablering af naturlige fugtighedsforhold omkring ynglelokaliteterne i de nye vandhuller vil bl.a. skabe leve-, skjule- og fourageringsteder for små nyforvandlede frøer, der går på land hen over sommeren.

Ekstensivering og ophør med brug af gødning og pesticider i projektområdet vurderer bygherre vil være til gavn for områdets vandhuller og funktion som yngle- og rastelokalitet for spidssnudet frø. Endvidere vurderes, at arten sandsynligvis anvender mere tørre områder langs projektets nordlige grænse ved de eksisterende ådalskrænter som overvintringssteder. Afvandings- og fugtighedsforholdene ved disse områder vil ikke blive påvirket af de planlagte projekttiltag. Bygherre vurderer samlet, at projektet vil forbedre yngle-, raste- og fourageringsområder for arten i driftsfasen.

SGAV er enig i bygherres vurderinger for spidssnudet frø, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at projektet ikke vil beskadige eller ødelægge artens yngleområder eller påvirke den økologiske funktionalitet for rasteområder for arten, som følge af projektet. Endvidere vurderer SGAV at projektet

ikke vil medføre risiko for forsætligt drab af individer eller medføre forsætlig forstyrrelse med skadelig virkning for arten eller bestanden.

6.3.1.3 Stor kærguldsmed

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at stor kærguldsmed ikke er registreret i området i forbindelse med feltundersøgelser for nærværende projekt eller fundet inden for området siden 1998.

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at stor kærguldsmed ikke er registreret i området, og at der ikke lokaliseret yngle- og rasteområder for arten. Samlet set vurderer bygherre derfor, at stor kærguldsmed ikke påvirkes af projektet i anlægsfasen, idet den ikke er forekommende i området eller, at der er registreret yngle- eller rasteområder, der skal varetages et hensyn til under anlægsarbejdet. Projektet har derfor ingen påvirkning af artens individbeskyttelse som bilag IV-art eller i forhold til dens yngle- eller rastelokaliteter.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at det samlet set vurderes, at stor kærguldsmed ikke påvirkes af projektet i driftsfasen, idet den ikke er forekommende i området og at der ikke er registreret yngle- eller rasteområder, hvor der skal varetages et hensyn i driftsfasen. Projektet har derfor ingen påvirkning af artens individbeskyttelse som bilag IV art eller i forhold til dens yngle- eller rastelokaliteter.

SGAV er enig i bygherres vurderinger for stor kærguldsmed, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at projektet ikke vil påvirke artens yngle- eller rasteområder, at projektet ikke vil medføre risiko for forsætligt drab af individer og ikke vil medføre forsætlig forstyrrelse med skadelig virkning for arten eller bestanden.

6.3.1.4 Grøn kølleguldsmed

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der er registreret fund af grøn kølleguldsmed i Gudenåen og tæt ved Nørreå, hvor vandløbet krydser Nybro, som ligger ca. 2,8 km sydvest for projektområdet. Der blev ikke fundet spor af grøn kølleguldsmed ved eftersøgningen i nærværende projekt.

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at grøn kølleguldsmed potentielt kunne forekomme eller indvandre til Nørreå langs den sydlige afgrænsning af projektområdet. Arten foretrækker egnede yngle- og opvækstmuligheder i form af lange vandløbsstrækninger med rent og hurtigt strømmende vand, og sand og grus på bunden af vandløbene, hvilket ikke forekommer i de større vandløb i projektområdet som Nørreå og Søbæk, som fremstår dybe, langsomflydende og med dyndbund. Bygherre vurderer derfor, at vandløbene i og i tilknytning til projektområdet ikke er velegnede som yngle- og rasteområder for grøn kølleguldsmed. Det vurderes endvidere, at vandløbene i og i tilknytning til projektområdet ikke er velegnet som yngle- og rasteområde for grøn kølleguldsmed, og der er derfor ikke risiko for individdrab af yngel. Det vurderes videre, at projektet i anlægsfasen ikke vil afstedkomme individdrab på voksne individer, som har et flyvestadie under deres fouragering i perioden fra slutningen af juni til udgangen af august, hvor der ikke vil gennemføres anlægsarbejder. Samlet set vurderer bygherre, at projektet i anlægsfasen ikke påvirker artens yngle- eller rastelokaliteter eller tilsidesætter individbeskyttelsen.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at, vandløbene i og omkring projektområdet ikke er velegnede som levesteder for grøn kølleguldsmed, og bygherre vurderer derfor, at projektiltagene ikke forbedrer områdets funktion som yng-

lelokalitet for arten i driftsfasen. Det vurderes, at projektet skaber store sammenhængende vådområder, der vil kunne fungere som optimale raste-, fouragerings- og fødesøgningsområder for arten for voksne individer, som har et flyvestadie i perioden fra slutningen af juni til udgangen af august. Da arten har en stærkt begrænset forekomst i området, vurderes det samlet set, at projektet i driftsfasen ikke påvirker yngle- eller rasteområder for arten eller tilsidesætter individbeskyttelsen negativt.

SGAV er enig i bygherres vurderinger for grøn kølleguldsmed, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at projektet ikke vil påvirke artens yngle- eller rasteområder, at projektet ikke vil medføre risiko for forsættigt drab af individer og ikke vil medføre forsættelig forstyrrelse med skadelig virkning for arten eller bestanden.

6.3.1.5 Odder

Af miljøkonsekvensrapportens afsnit 11 fremgår en gennemgang af artens forekomst inden for projektområdet. Der er ikke gjort fund af odder eller tegn på odder i forbindelse med undersøgelserne i dette projekt, men der er tidligere fundet odder i flere vandløb i eller i nærhed af projektet, og områderne har en karakter, så de er potentielle levesteder for odder. Det konkluderes at odder sandsynligvis findes inden for og i tilknytning til projektområdet, men primært i Søbæk og Nørreå.

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der ikke gennemføres anlægsarbejder i Søbæk og Nørreå, og at odderens primære leve-, yngle- og fourageringsområder langs disse to vandløb vil være uforstyrret under anlægsarbejderne. Der er ikke fundet odderhuler langs disse vandløb, hvorfor der ikke skal varetages et særligt hensyn til odderhuler i forbindelse med anlægsarbejderne. Da arten er sky, vurderer bygherre, at eventuelt tilstedeværende oddere vil flygte fra anlægsmaskinerne, men da anlægsmaskinerne samtidig ikke bevæger sig hurtigt rundt i området, vurderes det at der ikke er risiko for trafikdrab af individer fra anlægsmaskiner. Samlet set vurderer bygherre, at projektet ikke påvirker artens yngle- og rasteområder eller tilsidesætter individbeskyttelsen i anlægsfasen.

SGAV vurderer at hvis der er oddere indenfor projektområdet under anlægsarbejdet, vurderes det, at de kan finde alternative fouragerings- og rasteområder, da projektområdet er meget stort, og det aktive anlægsarbejde alene vil være koncentreret om få anlægslokaliteter ad gangen. SGAV stiller derfor ikke vilkår hertil.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at tiltagene med genslyngning, grus og stenudlægning vurderes at forbedre fourageringsmulighederne i vandløbene i projektområdet for odder i driftsfasen, idet bestanden af havørred i vandløbene sandsynligvis vil forøges. I hele projektområdet anlægges der mindre vandhuller, hvor der efter en periode på 3-5 år sandsynligvis kan etableres lokale fiskebestande af fisk som skalle, aborre og ål, der ligeledes kan understøtte fødegrundlaget for odder i området.

Det fremgår, at hele projektområdet på ca. 500 ha vurderes at udvikle sig til store sammenhængende naturområder med forventet begrænset menneskelig forstyrrelse til gavn for odderen. Desuden vurderes det, at de store nye sammenhængende vådområder med vandløb, vandhuller og mere eller mindre temporære oversvømmelsesområder vil understøtte et stort og robust fødegrundlag i form af store bestande af fisk, padder, krebsdyr m.v.

Bygherre vurderer, at der ikke som følge af en projektrealisering vil ske en tilsidesættelse af bilag IV-beskyttelsen for odder, idet området vil skabe optimale betingelser

for arten, hvorfor projektet ikke påvirker artens yngle- og rasteområder eller tilside-sætter individbeskyttelsen i driftsfasen negativt.

SGAV vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at projektet ikke vil medføre en væsentlig påvirkning af artens yngle- eller rasteområder og at projektet ikke vil medføre risiko for forsætligt drab af individer eller medføre forsætlig forstyrrelse med skadelig virkning for arten eller bestanden.

6.3.1.6 Markfirben

Af miljøkonsekvensrapporten fremgår en gennemgang af artens forekomst inden for projektområdet. Det fremgår, at projektområdet ved Kvorning ikke vurderes at omfatte de habitater, som markfirben foretrækker, hvilket understøttes af, at markfirben ikke er registreret fund i og omkring projektområdet. Ud fra et forsigtighedsprincip kan det dog ikke udelukkes at der kan findes markfirben i projektets randzone, langs projektets nordlige grænse ved ådalens skrænter, hvor der er solesponerede ledelinjer i landskabet med sparsomt vegetationsdække som fx levende hegn, stendiger og skovbryn, hvor arten ikke møder for mange forhindringer. Disse områder kan udgøre levesteder for markfirben.

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der ikke gennemføres anlægstekniske tiltag i projektområdets randzone langs den nordlige afgrænsning ved de tørre og solbeskinnede ådalsskrænter, hvor der kan være leve-, fouragerings- og ynglesteder for markfirben. Der gennemføres alene tiltag på de lavbeliggende og mere fugtige områder syd for ådalens skrænter og syd for habitatnaturområder, der er beliggende imellem skrænterne og lavbundsarealerne, der udgør de primære projektområder ved anlægstekniske tiltag. Bygherre vurderer derfor, at tilstedeværelsen af markfirben på dens levelokaliteter er uforstyrret af projektet.

Under anlægsarbejdet foretages alene kørsel fra projektets nordlige grænse via eksisterende befæstede veje. Markfirben kan fouragere langs vejanlæg omkring dens levesteder, hvor der vil være kørsel til og fra projektområdet. Bygherre vurderer denne forstyrrelse er af underordnet betydning, idet tilkørselsvejene er reduceret til 3 indgange fra nord og der vil ske et lille antal til- og frakørsler på vejene i korte begrænsede perioder. Kørselsaktiviteten har derfor en begrænset udbredelse i forhold til artens forventede leveområder i tilknytning til ådalens skrænter. Bygherre vurderer, at individer på vejanlægget vil udvise flugtadfærd og forsvinde fra vejkassen ved transport af anlægsmaskiner.

Samlet set vurderer bygherre, at projektet ikke vil påvirke artens yngle-, fouragerings- og rastelokaliteter i projektområdet i anlægsfasen. Bygherre vurderer samtidig, at placeringen af anlægsaktiviteterne uden for artens yngle-, fouragerings- og rastelokaliteter sikrer imod drab af individer.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at, projektet ikke vurderes at forstyrre eller skade yngle- og rasteområder for markfirben i driftsfasen. Det begrundes med, at der ikke gennemføres projekttiltag, der afstedkommer fysiske ændringer i form af ændrede afvandingstilstande eller andet i de potentielle yngle- og rasteområder, der er lokaliseret i de ådalsskrænter, der er beliggende nord for og uden for projektområdet. Bygherre vurderer derfor, at tilstedeværelsen af markfirben i dens leve, raste- og yngelokaliteter er upåvirkede af projektet i driftsfasen.

SGAV er enig i bygherres vurderinger for markfirben, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at projektet ikke vil medføre en væsentlig påvirkning af artens yngle- eller rasteområder og at projektet ikke vil medføre risiko for forsætligt drab af individer eller medføre forsætlig forstyrrelse med skadelig virkning for arten eller bestanden.

6.3.1.7 Arter af flagermus

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at følgende arter af flagermus forekommer inden for projektområdet: brunflagermus, brun langøre, dværgflagermus, frynsflagermus, pipistrellflagermus, skimmelflagermus, sydflagermus, troldflagermus, og vandflagermus og damflagermus.

Samtidig indgår nogle flagermusarter ikke i rapporten, herunder nordflagermus, leislers flagermus, stor museøre, bechsteins flagermus, skægflagermus, bredøret flagermus, og brandts flagermus. Dette skyldes enten at deres registreringer er for få, eller at deres geografiske udbredelse ikke er tæt på projektområdet.

Metode og datagrundlag

Data omkring udbredelsen og tilstedeværelsen af bilag IV-arter, der kan forekomme indenfor eller i tilknytning til projektområdet, er indhentet fra Danmarks Miljøportal, hvor artsregistreringer, NOVANA-besigtigelser og nyere besigtigelser fra perioden 2017-2021 er indhentet. Desuden er artsregistreringer fra arter.dk benyttet.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at der er foretaget en besigtigelse den 23. august 2023 af de læhegn og bevoksninger, som skal gennemskæres af nye vandløbstraceer eller berøres af grøftelukninger. Besigtigelsen blev gennemført for at undersøge om læhegnene, er af en karakter, som gør, at de vil kunne benyttes af flagermus som rastepads eller ledelinje. Ud fra besigtigelsen, vurderes det at læhegnene i området bliver benyttet som ledelinjer for flagermus. Beskaffenheden og artssammensætningen af hegnene vurderes ikke at være af en kvalitet, hvor det er sandsynligt, at de fungerer som yngle- eller rasteområde for flagermus. Det fremgår endvidere at det ikke kan afvises at hegnene benyttes som midlertidige dagsrast i forbindelse med udflyvningen i forårsmånederne og senere i efteråret.

Det fremgår, at der i projektområdet ikke er lavet en decideret artsregistrering af flagermus. Derfor tages der udgangspunkt i et forsigtighedsprincip, hvor det antages, at de arter, som forekommer ved de umiddelbart nærliggende NOVANA-stationer, også er til stede i projektområdet.

Anlægsfasen: Der fremgår af miljøkonsekvensrapporten en beskrivelse og vurdering for de enkelte relevante flagermusarter. Det fremgår, at det eneste tiltag i projektets anlægsfase der potentielt kan påvirke flagermus er rydninger af læhegn og bevoksninger, herunder den direkte forstyrrelse af flagermus fra anlægsmaskiner. Disse rydninger vil være begrænsede og kun foregå ved gennemskæringer af vandløbstracéer, hvor nye vandløb eller grøfter skal etableres som en del af projektet. Bygherre vurderer at påvirkningerne er minimale og vurderes ikke at påvirke flagermus. Det begrundes af bygherre med dels flagermusenes adfærd, men også at bevoksninger og læhegn i projektområdet kun vurderes at være egnede som ledelinjer og ikke potentielle yngle- eller rastesteder.

Brunflagermus er en flagermusart, som flyver højt og hurtigt både under fouragering og i transportflugt. Brunflagermus benytter sig derfor ikke af ledelinjer, som det ses hos andre arter af flagermus. Derfor vil brunflagermus derfor ikke blive påvirket af de rydninger, der alene foretages de få steder, hvor der etableres vandløbstracéer.

Skimmelflagermus har en adfærd som er meget lig den for brunflagermus og skimmelflagermus vil derfor heller ikke blive påvirket under anlægsfasen.

Brun langøre er en yderst adræt flagermus, som ikke har for vane at fouragere på større åbne områder, men den findes ofte i bl.a. haver. Brun langøre er dog også observeret højt oppe ved vindmøllers naceller i det, som kan betegnes som åbne områder. Bygherre vurderer dog ikke, at brun langøre vil blive påvirket af rydningerne i

anlægs- og driftsfasen. Det samme vurderer bygherre gør sig gældende for frynseflagemus, da denne art holder sig til i endnu højere grad at fouragere i krat, skovbryn og anden tæt bevoksning fremfor læhegn.

Sydflagermus, dværgflagermus, pipistrelflagermus og trolldflagermus er alle arter, som fouragerer langs læhegn, og som benytter hegnene som ledelinjer. Den begrænsede rydning vurderer bygherre dog ikke ændrer på selve ledelinjen i landskabet, og på den baggrund vurderes der ikke at være en væsentlig påvirkning i anlægsfasen.

Vand- og damflagermus benytter sig i høj grad af ledelinjer i landskabet og må betegnes at være de mest sårbare over for rydninger af læhegn. Nørreå er oplagt som fourageringsområde for fx vand- og damflagermus, og læhegn som leder i retning af eller er i direkte forbindelse til vandsystemet vil udgøre vigtige ledelinjer for de to arter. Da der i projektet kun sker en begrænset rydning af læhegn, som ikke ændrer på selve ledelinjen i landskabet vurderer bygherre, at der ikke sker en negativ påvirkning af hverken vand- eller damflagermus i anlægsfasen.

Bygherre vurderer at de øvrige projekttiltag, der gennemføres ikke er af betydning for flagermus i anlægsfasen. Det er ikke tiltag, der har indvirkning på arternes tilstedeværelse i området, hvor de anvender området som yngle-, raste- eller fourageringslokalitet. Den direkte forstyrrelse af flagermus fra støj fra anlægsmaskiner vurderer bygherre ligeledes at være af underordnet betydning. Anlægsarbejderne vil alene foregå i dagtimerne, hvor flagermusene ikke fouragerer, men i stedet raster. Anlægsperioden vil være placeret uden for flagermusenes yngleperiode om sommeren, da rydningerne er planlagt til foretages i oktober-marts (afværgeforanstaltning nr. 17 i afsnit 4). Endelig vil anlægsarbejderne foregå meget lokalt i forbindelse med en specifik anlægsaktivitet, hvorved de resterende områder fremstår uforstyrret i hovedparten af anlægsperioden.

Bygherre vurderer samlet, at projektet ikke kan forstyrre eller skade yngle- og rasteområder for flagermus i anlægsfasen. Det begrundes med, at rydningerne er stærkt begrænset til kun at foregå ved gennemskæringerne af de nye vandløbstracéer og grøfter samtidig med, at anlægsforstyrrelsen er lokalt forankret til få anlægsaktiviteter. Endelig vurderes det, at alle anlægsaktiviteter gennemføres således, at der ikke sker forsætligt drab af individer under anlægsarbejdet.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at projektområdet i driftsfasen vil blive et vigtigt fourageringsområde, som vil blive benyttet af samtlige tilstedeværende arter af flagermus og at der vil ske en gradvis udvikling af nye habitater og dermed også over en årrække ske en dynamisk udvikling i fourageringspotentialer og fourageringsområder for flagermus. Læhegnenes funktionalitet som ledelinjer oprettholdes i området hvilket sikrer, at flagermusene har mulighed for at tilpasse sig til de nye fourageringsområder, der opstår i området med dannelse af et større sammenhængende vådområde.

Bygherre vurderer samlet, at projektet ikke vil påvirke eller skade yngle- og rasteområder for arter af flagermus i driftsfasen. Projektet vil heller ikke tilsidesætte individbeskyttelsen af arterne af flagermus i driftsfasen, idet der ikke gennemføres tiltag, der generelt set har negativ betydning for arterne efter en projektrealisering. Bygherre vurderer, at de nye habitater med nye fourageringsområder for specifik damflagermus som habitatart vil forbedre artens bevaringsstatus i området.

SGAV er enig i bygherres vurderinger for flagermus, og vurderer på baggrund af miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at projektet ikke vil medføre en væsentlig påvirkning af artens yngle- eller rasteområder og at projektet ikke vil medføre

risiko for forsætligt drab af individer eller medføre forsætlig forstyrrelse med skadelig virkning for arten eller bestanden.

6.3.1.8 Vurdering af bilag IV-arter

Alle bilag IV-arter er sårbare for beskadigelse eller ødelæggelse af deres yngle- og rasteområder og har derfor en høj sårbarhed. Af tabel 34 i miljøkonsekvensrapporten fremgår en samlet oversigt over projektets påvirkning på bilag IV arterne. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at projektet samlet set ikke vil påvirke bilag IV-arterne i projektområdet negativt. Bygherre vurderer at projektet vil være positivt for visse flagermusarter og spidssnudet frø, idet forholdene for disse arter i enten yngle- eller fourageringsstadiet fremmes. Bygherre vurderer endvidere, at der inddragelse af afværgeforanstaltningerne i afsnit 4 herunder en differentieret anlægsperiode og tilrettelæggelse af anlægsarbejdet lokalt omkring tiltagene, ikke er behov for at gennemføre afværgetiltag i forbindelse med en realisering af projektet for at sikre bilag IV-arternes yngle-, raste- og fourageringslokaliteter imod påvirkning. På tilsvarende vis vurderes det af bygherre heller ikke nødvendigt at gennemføre tiltag for at undgå individdrab. Der bliver ikke som følge af projektet fjernet eller ødelagt leve- eller lesteder for bilag IV-arter, ligesom der ikke vil ske forsætligt individ drab.

SGAV vurderer at vilkårene om bufferzoner omkring vandhuller og opsætning af padehegn er nødvendige afværgetiltag for at sikre, at projektet ikke medfører en påvirkning af bilag IV arternes yngle- og rasteområder. SGAV vurderer at de beskrevne afværgeforanstaltninger sammen med vilkårene vil sikre, at der ikke forekommer forsætlige individdrab.

6.4 Beskyttet Natur

Naturbeskyttelsesloven indeholder regler, der beskytter en række naturtyper mod ændringer af deres tilstand. Heder, moser, strandenge, ferske enge og overdrev med et samlet areal over 2.500 m², alle vandløb som er udpeget som beskyttede, samt søer over 100 m² er omfattet af beskyttelse mod tilstandsændringer jf. § 3 i naturbeskyttelsesloven.

6.4.1 Naturbeskyttelseslovens § 3

Omkring halvdelen af det samlede projektareal er registret som § 3-beskyttede naturtyper eng, hede, mose, overdrev og sø, ligesom flere af vandløbene i projektområdet er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Grænsende op til projektområdet er der også beskyttede §3-områder. I dette afsnit fremgår vurderinger af potentielle påvirkninger af projektet på den beskyttede natur i anlægs- og driftsfasen. Der er taget udgangspunkt i nummereringen af beskyttet natur i miljøkonsekvensrapporten og tilhørende bilag 3.1 og 3.2.

Metode og datagrundlag

Af miljøkonsekvensrapportens afsnit 13.2 fremgår anvendte metoder og datagrundlag for vurderinger af naturområdernes aktuelle tilstand.

Den aktuelle naturtilstand af de § 3-beskyttede arealer i projektområdet er opgjort igennem løbende naturovervågning og dataindsamling. Datagrundlaget er besigtigelsesnotater fra naturdata fra miljøportal.dk fra perioden 2013-2021 samt besigtigelsesnotater fra statens kortlægning af Natura 2000-områderne. I tilfælde af manglende eller utilstrækkelige data er naturområderne besigtiget og naturtilstanden vurderet ved brug af den tekniske anvisning version 1.05 til besigtigelse af naturarealer, som også inkluderer en dokumentationscirkel.

Naturtyperne er overordnet inddelt efter besigtigelsesrapporterne med særskilt løbenummer (lb.) og angivet naturtype samt habitatnaturtype, hvor det ved besigtigelsen

er vurderet at habitatnatur er forekommende, eller hvor arealerne er under udvikling hen imod en habitatnaturtype: fersk eng, mose/kær (herunder habitatnaturtyperne rigkær (7230) og kilder og væld (7220), overdrev og sø. De naturbeskyttede arealer fremgår af bilag 3.1 og 3.2 til miljøkonsekvensrapporten.

Den samlede naturtilstand for et område registreres efter 5 kategorier fra I til V, som hhv. karakteriseres fra høj til dårlig tilstand og som beskrives både ud fra værdien af artssammensætningen og strukturerne i området (bl.a. udtrykt ved den aktuelle effekt af den eksisterende pleje).

- I. høj naturtilstand. Naturtilstanden er tæt på det i dag optimale
- II. god naturtilstand
- III. moderat naturtilstand
- IV. ringe naturtilstand
- V. dårlig naturtilstand.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at da indførelse af en bestemt fremadrettet pleje af arealerne ikke er en del af dette projekt, og da strukturindekset overvejende afspejler den eksisterende drift af arealerne, er den samlede beregnede naturtilstand ikke altid beskrivende for det aktuelle naturindhold. Hvor det er relevant, er artsindekset derfor benyttet som supplement til beskrivelsen af naturtilstanden. For søerne er der ikke foretaget en beregning af naturtilstanden, og der er således alene foretaget en faglig vurdering af naturtilstanden.

Ifølge miljøkonsekvensrapporten gennemføres der ikke anlægsarbejder, som berører § 3-naturarealer med en god-høj naturtilstand (niveau II eller I) eller § 3-arealer, der skønnes med et minimum af pleje at kunne opnå god-høj naturtilstand (afværgeforanstaltning nr. 18 i afsnit 4).

Potentielle påvirkninger af naturbeskyttede §3-områder:

Potentielle påvirkninger vurderes bl.a. at kunne finde sted som følge af:

- Ændringerne i de hydrologiske forhold inden for projektområdet, hvilket vil medføre at arealerne bliver vådere.
- Fysiske tiltag direkte i beskyttede naturtyper som vil medføre ændringer i tilstanden og i visse tilfælde selve naturtyperne i projektområdet.
- Afmærkning af trampestier igennem projektområdet.
- Kørsel på terræn i naturområder

Projektafgrænsningen angiver den hydrologiske påvirkningsgrænse af projektet i driftsfasen. Der vil derfor ikke ske en hydrologisk påvirkning af beskyttet natur uden for projektgrænsen.

Fysiske indgreb i engområder

Vandhuller: Der etableres 17 vandhuller enten helt eller delvist beliggende i eksisterende §3-naturområder. Oversigt over de naturområder, hvor der etableres vandhuller/sjapvandsområder på, fremgår af miljøkonsekvensrapportens tabel 36.

Etablering af vandhullerne er i anlægsfasen tilrettelagt således, at der er mindst mulig afstand fra det sted, hvor vandhullet etableres med afgravning af jordmaterialer og til indbygningsstedet i grøfterne. Der vil således kun være forstyrrelser i form af kørsel samt udgravnings- og indbygningsarbejder lokalt omkring anlægsstedet (afværgeforanstaltning nr. 9 i afsnit 4). Herved vurderer bygherre at plantedækket opretholdes i et rimeligt omfang i naturområderne omkring de temporære søer og afskrab under anlægsarbejderne.

SGAV vurderer at afværgetiltaget er en vigtig forudsætning for ikke at tilstandsændre i §3-områderne og fastsætter tiltaget med vilkår 13.

Vilkår 13

Der må ikke udføres terrænskrab inden for § 3-arealer med god-høj naturtilstand (II-I).

Der må ikke etableres større terrænskrab og vandhuller inden for § 3-arealer med moderat naturtilstand (III). Undtaget er engområderne E51, E52, E65, E66, E70, E74 og E76. For disse engområder er påvirkningen konkret vurderet i afsnit 6.4.1.1.

De enkelte tiltag i relation til beskyttede naturområder fremgår af afsnittene herunder. For nogle områder har bygherre valgt at betragte de beskyttede naturområder som én sammenhængende mosaik af eng og mose, ud fra en betragtning af naturtilstanden i områderne. Det gælder moseområde M4, M15, M48 og M59.

6.4.1.1 Eng

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at der inden for projektområdet er registreret 75 beskyttede engområder.

Engområder med ringe- dårlig naturtilstand (IV-V) puljes

En overvejende del af de beskyttede områder består af større sammenhængende og relativt artsfattige engarealer med en ringe til dårlig naturtilstand. Disse engområder er domineret af mosebunke med en i øvrigt artsfattig vegetation. Da disse arealer er relativt homogene i artssammensætningen og har en ringe til dårlig naturtilstand, er der foretaget en samlet vurdering for disse arealer.

Engområder med en naturtilstand IV har en sammenligning plantesammensætning og strukturer og det samme gælder for engområder med en naturtilstand V. Når der er tale om områder, der er meget ens, hvad angår plantesammensætning og strukturer, så vurderer bygherre at effekten af påvirkningerne vil være ens på de enkelte områder. Effekten på engområder med en naturtilstand på IV og V vurderes derfor af bygherre at kunne puljes og er beskrevet under et.

SGAV vurderer, at denne tilgang, hvor sammenlignelige arealer mht. naturtilstand (IV og V) og naturindhold/strukturer puljes, godt kan benyttes til vurdering af påvirkninger af disse engarealer.

Af Tabel 6.6 herunder er en oversigt over engområder som puljes eftersom de vurderes af bygherre at blive påvirket ensartet i anlægsfasen. Selvom der som udgangspunkt er tale om enge med ringe til dårlig naturtilstand, så omfatter denne tabel også enge med naturtilstand moderat (III), der puljes jævnfør bygherres vurdering af, at der udelukkende udføres tiltag, der er nødvendige for at hæve vandstanden og genskabe naturlige hydrologi i områderne. Bygherre beskriver, at der ikke vil blive etableret større skrab og vandhuller i enge med naturtilstand III (se evt. afværgetiltag nr. 19). Af miljøkonsekvensrapporten fremgår imidlertid at der etableres vandhuller/sjapvandsområder i enkelte engområder, selvom de er i moderat (III) naturtilstand. I afsnittet herunder er konkret beskrevet, hvilke enge der er tale om.

Tabel 6.6. Oversigt over beskyttede engområder, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3, og som kan puljes eftersom de vurderes at blive påvirket af projekttiltag i anlægsfasen ensartet. Fra miljøkonsekvensrapporten tabel 38 og 39.

Naturområde nr.	Naturtype og tilstand	Anlægsfase – bygherres vurdering	Driftsfase – bygherres vurdering
E6, E36, E55, E64, E73	Eng III	I forbindelse med projektet vil der være anlægsarbejde i form af arbejds kørsel og skrab langs grøfter i periferien af naturarealet, hvilket vil medføre en mindre negativ påvirkning.	Blokering af grøfter og generel hævnning af vandstanden vil medføre forbedrede hydrologiske forhold, der på længere sigt vurderes at ville medvirke til at forbedre naturtilstanden i disse områder.
E65, E70, E75	Eng III	I forbindelse med anlægsarbejderne vil der blive etableret vandhuller eller skrab langs grøfter, hvilket vil medføre en negativ påvirkning i anlægsfasen	Blokering af grøfter og generel hævnning af vandstanden vil medføre forbedrede hydrologiske forhold, der på længere sigt vurderes at ville medvirke til at forbedre naturtilstanden i disse områder.
E53, E76	Eng III	I forbindelse med anlægsarbejderne vil der blive kørt på mindre dele af disse engområder. Områderne består overvejende af ret tørre engområde med dominans af mosebunke som er robuste overfor kørsel i anlægsfasen.	Blokering af grøfter og generel hævnning af vandstanden vil medføre forbedrede hydrologiske forhold, der på længere sigt vurderes at ville medvirke til at forbedre naturtilstanden i disse områder.
E21, E24, E47	Eng IV	I forbindelse med anlægsarbejderne vil der blive etableret vandhuller eller skrab langs grøfter, hvilket vil medføre en negativ påvirkning i anlægsfasen. E21 etablering af dige	Blokering af grøfter og generel hævnning af vandstanden vil medføre forbedrede hydrologiske forhold, der på længere sigt vurderes at ville medvirke til at forbedre naturtilstanden i disse områder
E5 (nyt tracé matr.nr.13a), E16, E25, E33, E34, E37, E44, E45, E57, E58, E61, E62, E63	Eng IV	I forbindelse med anlægsarbejderne vil der blive kørt på mindre dele af disse engområder. Områderne består overvejende af ret tørre engområde med dominans af mosebunke som er robuste overfor kørsel i anlægsfasen. E62 og E63 etablering af trampesti langs med projektgrænsen	Blokering af grøfter og generel hævnning af vandstanden vil medføre forbedrede hydrologiske forhold, der på længere sigt vurderes at ville medvirke til at forbedre naturtilstanden i disse områder Bygherre vurderer at forstyrrelsen fra gående på trampestien har underordnet betydning for den beskyttede engs naturtilstand, idet den fysiske påvirkning på terrænet og plantedækket er minimal, og det i øvrigt er en vegetation, der er generelt forekommende i området, der er registreret som eng. Aktiviteten forårsager

		E25 etablering af VH7 og nyt tracé for Morild Bæk	derfor ikke en tilstandsændring af engområdet.
E29 (VH8), E35, E41	Eng V	I forbindelse med anlægsarbejderne vil der blive etableret vandhuller eller skrab langs grøfter, hvilket vil medføre en negativ påvirkning i anlægsfasen.	Blokering af grøfter og generel hævnning af vandstanden vil medføre forbedrede hydrologiske forhold, der på længere sigt vurderes at ville medvirke til at forbedre naturtilstanden i disse områder
E30, E39, E43	Eng V	I forbindelse med anlægsarbejderne vil der blive kørt på mindre dele af disse engområder. Områderne består overvejende af ret tørre engområde med dominans af mosebunke som er robuste overfor kørsel i anlægsfasen.	Blokering af grøfter og generel hævnning af vandstanden vil medføre forbedrede hydrologiske forhold, der på længere sigt vurderes at ville medvirke til at forbedre naturtilstanden i disse områder
E54 (dige og VH12), E77 (VH9)	Eng ukendt	I forbindelse med anlægsarbejderne vil der blive kørt på mindre dele af disse engområder. Områderne består overvejende af ret tørre engområde med dominans af mosebunke som er robuste overfor kørsel i anlægsfasen.	Blokering af grøfter og generel hævnning af vandstanden vil medføre forbedrede hydrologiske forhold, der på længere sigt vurderes at ville medvirke til at forbedre naturtilstanden i disse områder

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at naturtilstanden i projektområdet varierer fra god (II) til ringe (IV). De hyppigst forekommende naturområder er eng samt naturtypen mose og kær. Engområder udgør den største andel af naturområderne med en tilstand, der typisk varierer imellem III (moderat) og IV (ringe).

Bygherre vurderer at i forhold til den nuværende drift med afpudsning, høslæt og biomassehøst, der pågår på engarealerne med en naturtilstand på IV og V, så vurderes kørsel med maskiner med bæltter, der har et væsentligt mindre marktryk, og evt. suppleret med køreplade, hvis det vurderes nødvendigt at have en underordnet betydning på naturområdernes naturtilstand. Det vurderes i miljøkonsekvensrapporten, at naturarealer med en moderat (III) eller ringe naturtilstand (IV), har en høj grad af modstandsdygtighed overfor kortvarige forstyrrelser i anlægsperioden og er forholdsvis robuste overfor mindre indgreb. Dette begrundes af bygherre med, at disse områder hovedsageligt er relativt artsfattig med dominans af mosebunke. En forstyrrelse og mindre brud på plantedækket i forbindelse med anlægstiltag vurderes i miljøkonsekvensrapporten kun ganske kortvarigt at medføre en tilstandsændring i disse områder.

SGAV vurderer, at for de ovenfor beskrevne enge i tilstande III, IV og V vil de angivne afværgeforanstaltninger i afsnit 4 vedr. anvendelse af maskiner med lavt marktryk, evt. suppleret med køreplader, køremåtter eller lign., sammen med den beskrevne

periode for anlægsarbejder og varighed medføre mindst mulig negativ påvirkning af disse §3-arealer.

Det begrundes SGAV med bygherres beskrivelser af anlægs- og driftsfaserne hvoraf det fremgår, at der foretages både midlertidige (i anlægsfase) og permanente (i drifts-fase) tilstandsændringer af §3-arealer indenfor projektområdet. De permanente tilstandsændringer vurderes bygherre vil være positive for naturtypen. SGAV vurderer, at der kan være tale om positiv udvikling til en bedre tilstand for eksisterende, ret tørre engområder, der vil blive vådere enge.

Der kan være enge, der grundet de ændrede hydrologiske forhold i området, vil udvikle sig til moser. Dette kan ikke nødvendigvis forudsiges på forhånd og er bl.a. afhængigt af naturens dynamikker.

For engområder med naturtilstand II til III vurderes bygherre at kørsel med maskiner vil have en effekt på deres naturtilstand i forhold til den nuværende drift med afgræsning. Alle områder med en naturtilstand på II eller III er derfor vurderet, hvis der foretages anlægstekniske tiltag inden for eller i tilknytning til dem.

SGAV fastsætter vilkår 14 for anlægsarbejde og kørsel i §3-naturbeskyttede områder.

Vilkår 14

Der må ikke gennemføres anlægsarbejder, som berører § 3-naturarealer med en god-høj naturtilstand (II- I).

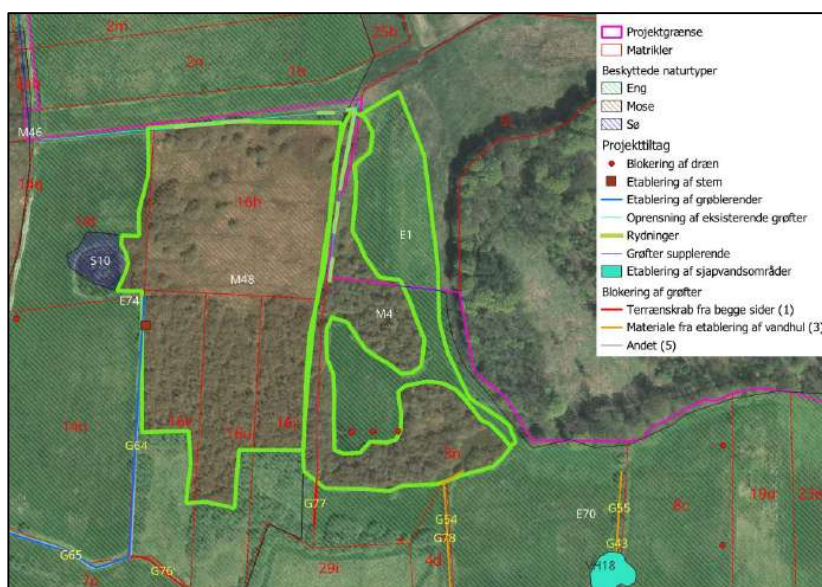
Anlægsarbejder og kørsel i naturområder skal ske under hensyntagen til de enkelte naturområder. Kørsel i områder med moderat naturtilstand (III) eller en ringe-dårlig naturtilstand (IV-V) skal begrænset til arealer, hvor der sker fysiske tiltag og sikre, at der ikke sker større strukturskader på arealerne med brug af maskiner med lavt marktryk evt. kombineret med brug af køreplader, køremåtter eller lignende afhængigt af lokaliteten.

Ved kørsel mellem de områder hvor der foretages anlægsarbejderne skal det ske langs de eksisterende render med balker, da det af miljøkonsekvensrapporten fremgår, at balkerne er mere tørre end de tilstødende naturarealer og uden den karakteristiske flora for naturtypen.

Nedenfor beskrives de engområder som ikke fremgår af Tabel 6.6.

Eng E1 og mose M4, M48

Anlægsfase: Projekttiltag i området fremgår af Figur 6-19 herunder og bilag 6.13 til miljøkonsekvensrapporten. Området består af et eng- og moseområde med stærkt mosepræg med naturtilstand III. Af anlægstiltag i området foretages der punktbløkering af drænen samt blokering af grøft mod syd, som dræner moserne. Der vil ske kørsel og mindre anlægsarbejder i mosen i anlægsfasen, som bygherre vurderer vil medføre mindre skader på mosevegetationen.

Figur 6-19. Projekttiltag i og omkring eng E1 og moserne M4 og M48. Engen og mosernes udstrækning i § 3-registreringen er markeret med grøn kant. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 102.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at mosevegetationen vurderes at være retableret inden for 2-5 år. Ved tiltagene vil der blive genskabt en mere naturlig hydrologi i området, som bygherre vurderer vil medvirke til at forbedre naturtilstanden i moserne og engen.

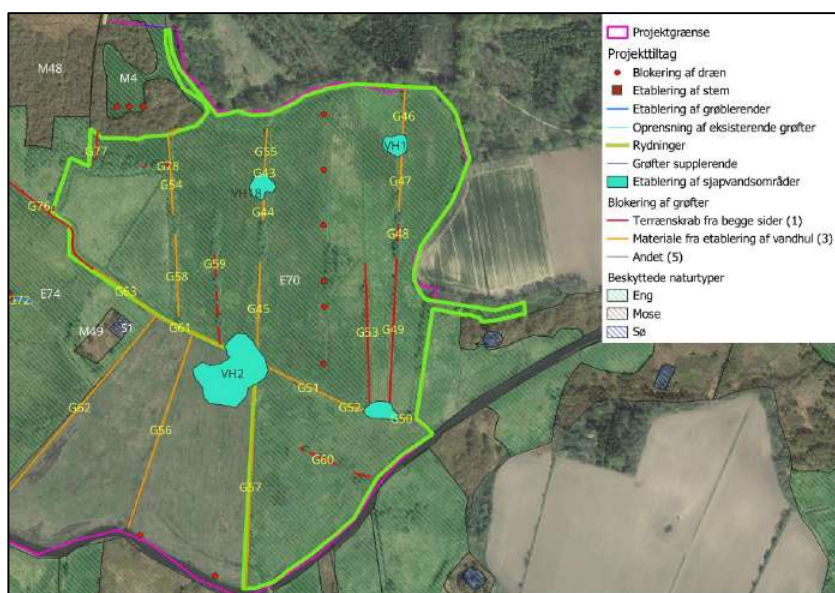
SGAV vurderer, at ved inddragelse af afværgeforanstaltninger jf. afsnit 4, vil der sikres en mindst mulig negativ påvirkning af mosevegetationen i anlægsfasen. I driftsfasen vil en mere naturlig hydrologi og reduceret næringsstofpåvirkning være positiv for moseområdet.

Eng E70

Anlægsfase: Projekttiltag i området fremgår af Figur 6-20 herunder og bilag 6.13 til miljøkonsekvensrapporten. Engområdet består af eng E70 med naturtilstand III. I engområdet skal der blokeres dræn og grøfter, hvilket bygherre vurderer kan medføre arbejdskørsel på arealet, som kan medføre en mindre negativ påvirkning. Derudover etableres flere sjapvandsarealer på engen, som anlægges med terrænskrab vist i Tabel 6.7 herunder og Figur 6-20. Bygherre vurderer at pga. terrænskrab og arbejdskørsel i mindre omfang på engen så vil engen blive påvirket i anlægsfasen.

Tabel 6.7. Oversigt over de vandhuller/sjapvandsområder, der etableres i eller i tilknytning til engområde nr. 70. Tiltaget er dispensationskrævende efter naturbeskyttelseslovens §3. Fra miljøkonsekvensrapporten tabel 3 og 37.

Naturområde nr.	Naturtype	Vandhul (nr.)	Størrelse indenfor naturområdet (m ²)	Gennemsnitlig gravedybde (m)	Bemærkning
E70	Eng	V1	860	0,5	* Hele vandhullet udgør 6.640 m ² .
		V2	1.740*	0,75	
		V17	990	0,5	
		V18	925	0,5	

Figur 6-20. Projekttiltag i og omkring eng E70. Engens udstrækning i § 3-registreringen er markeret med grøn kant. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 111.

Driftsfase: Bygherre vurderer, at på sigt vil tiltagene med blokering af grøfter bidrage med en mere naturlig hydrologi i området, som vil fremme engvegetation. Sjapvandsarealerne vil bidrage med en naturlig dynamik mellem de våde og tørrere partier. Bygherre vurderer derfor, at tiltagene vil have en positiv påvirkning af engen i driftsfasen.

SGAV vurderer, at inddragelse af afværgeforanstaltninger jf. afsnit 4, vil medføre, at engvegetationen påvirkes mindst muligt i anlægsfasen. Udgravning af de lavvandede vandhuller vil forventelig kræve dispensation fra Viborg Kommune i henhold til naturbeskyttelsesloven.

SGAV vurderer, at der i anlægsfasen vil være en midlertidig negativ påvirkning på engområdet i de områder, hvor der sker kørsel og udgravninger med fjernelse af topjorden. Tiltagene vurderes at medføre en permanent tilstandsændring med mere naturlig hydrologi i området, hvilket vurderes at være naturforbedrende for engområdet i sin helhed, da det vil være til gavn for både plante- og dyrelivet i området. Der er tale om en eng i moderat tilstand. Vandhullerne etableres, så de fremstår naturlige i terrænet og til dels anlægges de for at øge antallet af yngle- og rasteområder for især bilag IV-arterne stor vandsalamander og spidssnudet frø. Indgrebene vurderes endvidere at understøtte en gunstig bevaringsstatus for en del af udpegningsarterne i Natura 2000-området. SGAV stiller ikke vilkår til forholdet.

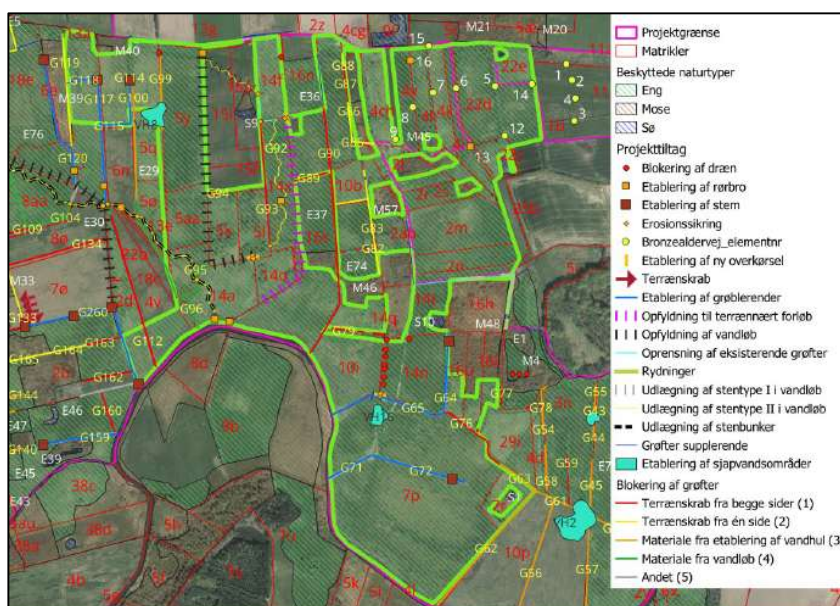
Eng E74

Anlægsfase: Projekttiltag i området fremgår af Figur 6-21 herunder og bilag 6.12 og 6.13 til miljøkonsekvensrapporten. Området består af et stort engområde med naturtilstand III. Der blokeres grøfter og dræn i hele området. Afledning af vand fra den nordlige del af engområdet opretholdes ved afledning til Flarup Bæk øst, som omlægges til nyt tracé. I den sydlige del af engområdet afledes vand i nye grøblerender fra øst mod vest til Riiseng Bæk og Nørreå. Der etableres sjapvandsområder ved terrænskrab i området, vist i Tabel 6.8 herunder.

Tabel 6.8. Oversigt over de vandhuller/sjapvandsområder, der etableres i eller i tilknytning til engområde nr. 74. Tiltaget er dispensationskrævende efter naturbeskyttelseslovens §3. Fra miljøkonsekvensrapporten tabel 37 og 3.

Naturområde nr.	Naturtype	Vandhul (nr.)	Størrelse indenfor naturområdet (m ²)	Gennemsnitlig grave dybde (m)	Bemærkning
E29, E74	Eng	V8	2.630	0,5	
E74	Eng	V16	1.596	0,5	

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at en fuldkommen opfyldning af Flarup Bæk øst (V3) og grøft G90 er fravalgt i projektet, da en fuldstændig opfyldning vil medføre, at der i længere perioder vil være oversvømmelser af dele af engen, hvilket ville medføre en næringsstofberigelse af engen. I anlægsfasen vurderer bygherre, at der vil være en mindre påvirkning på engområdet i forbindelse med kørsel og mindre anlægsarbejder inden for engområdet.

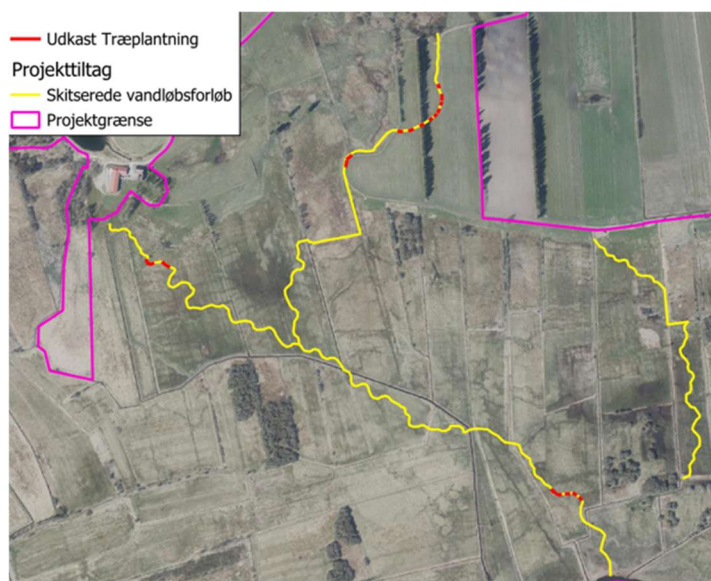
Figur 6-21. Projekttiltag i og omkring eng E74. Engens udstrækning i § 3-registreringen er markeret med grøn kant. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 113.

Driftsfase: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at etablering af mere naturlig hydrologi i engen vil medvirke til at forbedre naturtilstanden i engområdet, som er præget af en mindre dræning og udtørring. Tiltagene vurderer bygherre vil medføre en forbedret hydrologi ved at hæve grundvandsstanden uden, at området herved oversvømmes. Bygherre vurderer, at den engvegetation, der midlertidigt påvirkes under anlægsfasen, vil være retableret relativt hurtigt inden for 2-5 år.

SGAV vurderer at inddragelse af afværgeforanstaltninger jf. afsnit 4 ift. kørsel og gravearbejde sikrer mod tilstandsændringer i anlægsfasen og at en relativ hurtig retablering af engen kan begrundes i at der er tale om den ensartede, artsfattige vegetation, der er domineret af mosebunke og robust overfor kørsel/biomassehøst. SGAV vurderer ligeledes at genskabelse af mere naturlig hydrologi i området vil medvirke til at forbedre engens naturtilstand i driftsfasen.

I forbindelse med anden offentlighedsfase er projektet tilpasset med træplantning langs med omlagte vandløbsstrækninger herunder Kvorning Møllebæk, som blandt andet genslynges henover engområdet E74. Bygherre etablerer klynger af træer på

udvalgte øst- og sydvendte strækninger af det nye vandløbsstracé for at sikre mod tilgroning af vandløbet i driftsfasen. Projekttilpasningen er beskrevet i afsnit 4 nr. 5.1. De konkrete udvalgte strækninger der plantes træer langs med er vist på Figur 6-22 herunder. Der plantes træer inden for E74 på matr.nr. 5v, Kvorning by, Kvorning, hvilket er nær Kvorning Møllebæks udløb i Nørreå.

Figur 6-22. Kort med placering af træplantning i brinkzonen på udvalgte vandløbsstrækninger. Kvorning Møllebæk (længst mod vest), Vandløb matr. 13a (fra nord) og Flarup Bæk vest (længst mod øst). Inden Kvorning Møllebæks udløb mod syd i Nørreå, er en udvalgt strækning langs vandløbet hvor der plantes træer i brinkzonen. Dette er inden for engområde E74 på matr.nr.5v, Kvorning By, Kvorning. Fra hvidbog, bilag 3.

Anlægsarbejdet vil foregå i umiddelbar forlængelse af vandløbsarbejdet med genslyngning af strækningen. Træerne plantes i klynger og kun i brinkzonen, derved arbejdes der inden for samme arbejdsområde som vandløbsarbejdet, hvilket vil være langs den nye vandløbskant og brinken. Inden for naturbeskyttede engområder herunder E74, plantes ikke rødæl, idet dens rødæl indeholder kvælstoffikserende knoldbakterier, som kan medføre en tilstandsændring af engområdet i kraft af næringsstofftilførsel. Der vil derfor primært plantes ask inden for engområdet, men også træarterne stilkeg og almindelig røn der ligesom ask er lystræer⁸, hvorfor bygherre vurderer at skyggepåvirkningen inden for de § 3-beskyttede enge vil blive mindre end den bliver langs de vandløbsstrækninger, hvor rødæl er hovedtræart. Bygherre har været i dialog med Viborg Kommune, som har tilkendegivet, at kommunen er positivt indstillet over for træplantning langs vandløbet, så længe det ikke har en væsentlig påvirkning på lysåbne naturtyper med god til høj naturtilstand. Bygherre har efterkommet kommunes anvisninger ved valg af træarter, plantemetode og friholdelse af §3-områder i god til høj naturtilstand.

SGAV vurderer, at ved manuelt udført plantning af træer, udført i umiddelbar forlængelse med det øvrige vandløbsarbejde og inden for samme anlægsperiode samt ved inddragelse af afværgeforanstaltningerne i afsnit 4 sikres, at de midlertidige tilstandsændringer af engområderne ved kørsel og udgravning i anlægsfasen begrænses mest muligt.

⁸ Lystræarterne tillader relativt meget lys at passere gennem trækronerne, hvorfor der ofte udvikles en underetage af mere skyggetålende arter, [skyggetræer](#) jf. lex.dk.

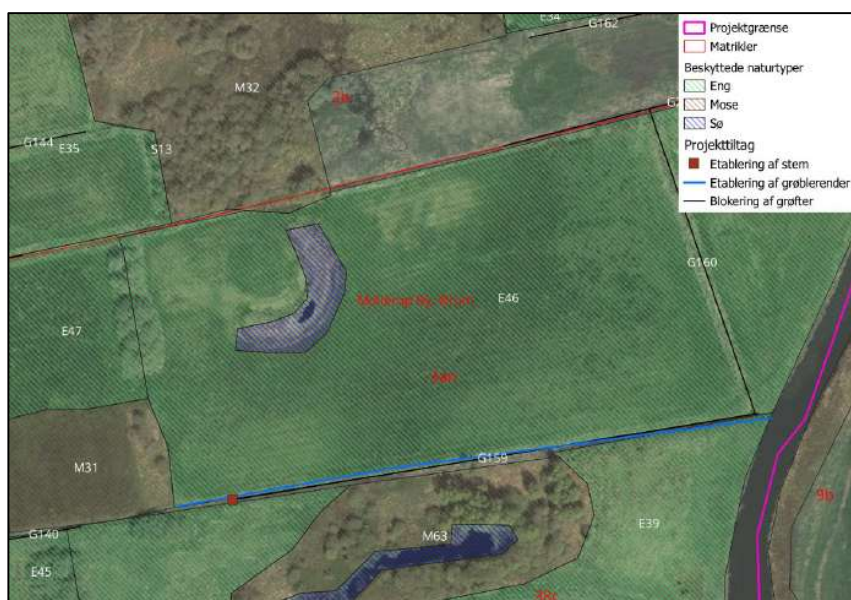
SGAV vurderer at risikoen for frøspredning til §3-beskyttede arealer er minimeret med afstandskravet om at plante minimum 30 m fra § 3-beskyttede naturtyper i god og høj naturtilstand. Derudover fremgår af den vådområdedeklaration (bilag 15) som tinglyses på arealerne efter realiseringen af projektet er gennemført, omfatter betingelser om at projektarealerne skal permanent henligge som lavbundsområde og fastholdes som græs eller naturarealer med naturlig vandstand i overensstemmelse med projektaftalen og at projektarealerne må ikke anvendes til etablering af skov. Betingelserne fastsætter også, at projektarealerne ikke må dyrkes, hvilket dog ikke er til hinder for, at græs og anden naturlig plantevækst på arealerne kan anvendes til græsning, slæt, røorskær, høst af biomasse eller lignende.

SGAV fastsætter med vilkår 15, at ådalen skal bevares åben og med lav beplantning for at sikre det vide udsyn med undtagelse af, at der på udvalgte matrikler inden for projektområdet skal plantes mindre klynger af træer i brinkzonen på øst- eller sydsiden langs med de omlagte nye forløb af vandløb for at sikre, at projektet medfører en forbedring af de fysiske og iltforholdene i de omlagte vandløb. Ved placering af træerne fastsættes i vilkåret, at der plantes i en afstand på mindst 30 m fra habitatnaturtyper og fra § 3-beskyttede naturtyper, med undtagelse af engområderne E50, E51 og E74 som er konkret vurderet i afsnit 6.4.1.5.1 samt de aktuelle strækninger af §3-beskyttede vandløb Morild Bæk, Kvorning Møllebæk, Kilde fra Hulbækvej og Svingel bæk i afsnit 6.2.1.2.2. Inden for E50, E51 og E74 må der ikke plantes kvælstoffikserende træarter herunder rødæl (*Alnus glutinosa*).

SGAV vurderer, at en mindre del af engområdet E74 i driftsfasen på grund af træerne kan medføre en tilstandsændring af et begrænset område af engen, som kan påvirkes af træernes skygge, løvfald og hydrologisk. Dette vurderer SGAV vil kunne accepteres for det konkrete område af E74, hvis nuværende naturtilstand er moderat (III), da påvirkningen på engområdet skønnes ikke at medføre en afgørende forrykning af tilstanden i hele engområdet. Det vurderes derfor, at tilstandsændringen i mindre områder pga. træerne kan accepteres, set i sammenhæng med, at engens tilstand i sin helhed vil blive forbedret med projektet. Viborg Kommune er kompetent myndighed for vurdering af om plantning af træer i brinkzonen inden for engområderne E74 er dispensationskrævende fra naturbeskyttelsesloven.

Eng E46

Anlægsfase: Projekttiltag i området fremgår af Figur 6-23 herunder og bilag 6.12 og 6.10 til miljøkonsekvensrapporten. Området består af et engområde med naturtilstand III. Der blokeres grøfter langs med og igennem engen, så afvandingen alene styres af Nørreå. Af luftfoto kan der erkendes en del kørsel på arealet, og dele af det omkringliggende terræn fremstår svært tilgængeligt. Blokeringen af grøfter foretages derfor fra begge sider af grøften, og der vil således forekomme kørsel inden for engen. Bygherre vurderer, at der samlet set derfor vil være en negativ påvirkning/midlertidig tilstandsændring af engområdet i forbindelse med anlægsfasen.

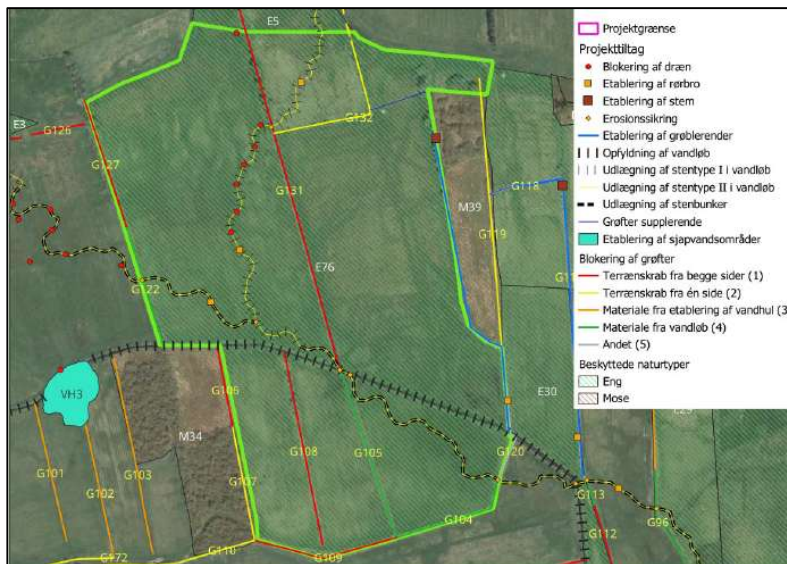
Figur 6-23. Projekttiltag i og omkring eng E46. Engens udstrækning i § 3-registreringen er markeret med grøn kant. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 107.

Driftsfase: Bygherre vurderer, at tiltagene vil sikre en mere naturlig hydrologi på engen og sikre en mere naturlig sammenhæng mellem vandløbet og engen. Bygherre vurderer, at det gavner engområdet, men også dyr og planter, som er knyttet til overgangszonen mellem vandløb og engen. Overgangszonen er især vigtig for en række arter af insekter og for engfugle. Endvidere vurderer bygherre, at engvegetationen vil være retableret inden for 5-10 år og at engens naturtilstand samlet set vurderes at blive forbedret i driftsfasen.

SGAV er enig i bygherres vurderinger ift. at engens naturtilstand samlet set vil blive forbedret i driftsfasen. I anlægsfasen vil der være en påvirkning af engområdet langs med de grøfter, der blokeres ved, at balken bliver afskrabet og brugt til opfyld. Ved at inddrage afværgeforanstaltningerne i afsnit 4 ift. kørsel sikres, at der ikke sker strukturskader på arealerne. Genskabelse af mere naturlig hydrologi i området vurderes at være naturforbedrende for engområdet.

Eng E76

Anlægsfase: Projekttiltag i området fremgår af Figur 6-24 herunder og bilag 6.09 til miljøkonsekvensrapporten. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at engområdet består af en eng med naturtilstand III. Kvorning Møllebæk med tilløb fra matrikel 13a Kvorning by, Kvorning omlægges igennem engen til et naturligt og slyngende forløb, hvilket vil medføre anlægsarbejde på engen langs traceet, som bygherre vurderer vil have en midlertidig effekt på engen langs vandløbet. Der tilkastes grøfter i engområdet og langs engens afgrænsning, hvilket bygherre vurderer ligeledes have en begrænset og kortvarig effekt på engen. Samlet vurderer bygherre, at engen vil blive påvirket negativt i anlægsfasen.

Figur 6-24. Projekttiltag i og omkring eng E76. Engens udstrækning i § 3-registreringen er markeret med grøn kant. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 114.

Driftsfase: Bygherre vurderer, at tiltagene med slyngning af vandløb og blokering af grøfter vil bidrage til at etablere en eng med en naturlig og varierende hydrologi. Engvegetationen, som fjernes, vurderer bygherre hurtigt vil genetablere sig i den første del af driftsfasen (2-5 år) og vurderer samlet, at tiltagene vil påvirke engen positivt i driftsfasen.

SGAV vurderer at ved inddragelse af afværgeforanstaltningerne i afsnit 4 sikres det, at engen påvirkes mindst muligt i anlægsfasen. Dele af engen tilstandsændres permanent ifm. etablering af vandløb. SGAV vurderer, at genskabelse af mere naturlig hydrologi i området vil være naturforbedrende for den øvrige del af engområdet.

Eng E4, E7, E9, E32, E55 og mose M15

Anlægsfase: Projekttiltag i området fremgår af Figur 6-25 herunder og bilag 6.09 og 6.10 til miljøkonsekvensrapporten. Området består af engområder og et moseområde med naturtilstand III, samt et engareal E32 med naturtilstand V.

Der blokeres interne grøfter ved kantskrab, hvilket bygherre vurderer vil påvirke engområdet negativt.

Vandafledning fra nord ved naturområde E2, M5 og E6 ledes i eksisterende grøft mod syd til overrisling på terræn i naturområde E32. Bygherre vurderer, at afvanding af de forskellige enge reduceres herved. Grøften, der føres til overrisling (D1) af E32, anlægges med udløb i en ca. 3 m² stor stenkile (se projekttiltag 10 afsnit 2.2.9). Ved udløbspunktet foretages der ligeledes et terrænskrab på ca. 380 m² til kote 2,9 m, svarende til en afrømning på ca. 10 cm dybde. Afgravede materiale anvendes til opfyldning af nærliggende grøfter.

Endvidere etableres 2 nye rørbroer (projekttiltag 4 afsnit 2.2.3), hvor der i forbindelse med udførelsen er nødvendigt at foretage beskæringer og rydninger af træer/buske langs grøften på samlet ca. 30 m for at sikre plads til maskiner.

Figur 6-25. Projekttiltag i og omkring eng E4, E7, E9, E32, E55 og mose M15. Engenes og mosens udstrækning i § 3-registreringen er markeret med grøn kant. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 104.

Driftsfase: Bygherre vurderer, at tiltagene vil medføre, at der bliver skabt en mere naturlig hydrologi i området, der på længere sigt vil gavne udvikling af engenes naturtilstand. Engområde E32 vil dog få tilført flere næringsstoffer, som følge af overrisling med næringsholdigt vand fra den rende, der tilkastes.

Bygherre vurderer samlet, at engområderne på længere sigt vil få en forbedret naturtilstand. Det begrundes med, at engvegetationen relativt hurtigt vil retablere sig (2-5 år). Undtaget herfra er dele af naturområde E32, hvor der lokalt vil være en moderat negativ påvirkning fra overrisling. Arealet består helt overvejende af et engareal, der er domineret af kulturgræsser kun med en sporadisk forekomst af en egentlig engvegetation, der er fåtallig. Da området på nuværende tidspunkt er kraftigt kulturpåvirket med dominans af kulturgræsser, vurderer bygherre at en overrisling samlet set ikke vil påvirke arealet negativt, men de forbedrede hydrologiske forhold vil bidrage til en positiv udvikling i engen som helhed i driftsfasen.

SGAV vurderer på baggrund af ovenstående samt miljøkonsekvensrapporten, at ved inddragelse af afværgeforanstaltningerne i afsnit 4 vil de midlertidige tilstandsændringer af engarealerne blive begrænset mest muligt i anlægsfasen. Genskabelse af mere naturlig hydrologi i området i driftsfasen vil være naturforbedrende for engområdet som helhed. Et mindre område af engen E32 vil i driftsfasen få tilført flere næringsstoffer grundet overrisling. Det vurderes konkret, at der kan være mulighed for, at den permanente påvirkning som dette medfører, kan accepteres for det specifikke område, set i sammenhæng med, at de resterende eng- og mosearealers tilstand vil blive forbedret.

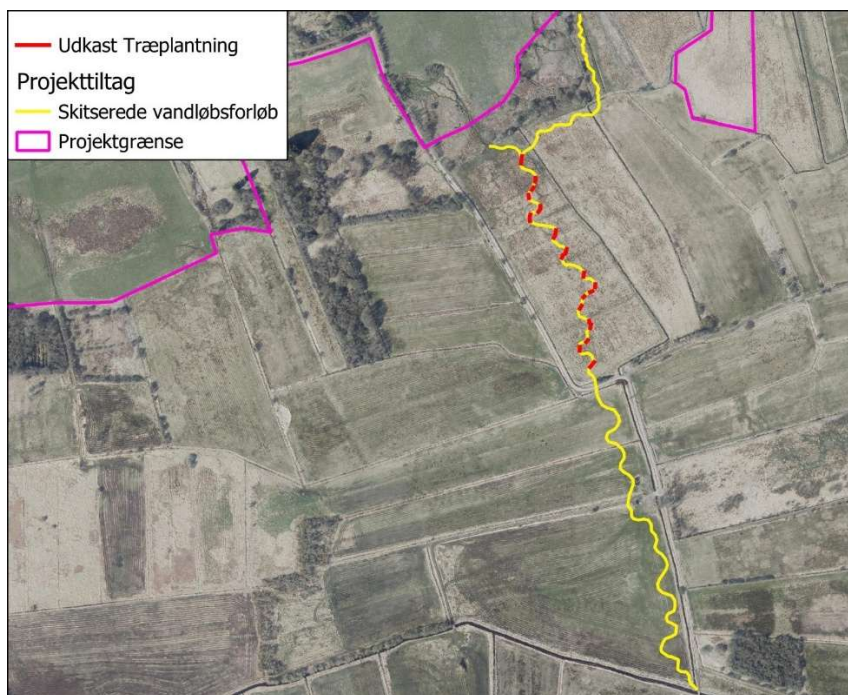
Eng E50, E51 og E52

Anlægsfase: Projekttiltag fremgår af Figur 6-26 herunder og bilag 6.06 til miljøkonsekvensrapporten. Området består af engområderne E51 og E52 med naturtilstand III, som støder op til kortlagt kildevæld (7220) (HK3 og HK4) samt eng E50 med naturtilstand IV.

I anlægsfasen gennemføres genslyngning af Svingel bæk igennem engområdet og blokering af det nuværende forløb af Svingel bæk samt punktblokeringer af drænrør. Derudover blokeres grøft G182 langs afgræsning af eng E52 ved kantskrab fra begge sider.

I anlægsfasen vil der blive foretaget kantskrab i den nordlige del af eng E51 op mod kildevældet og imellem E50 og E52, hvilket bygherre vurderer vil påvirke engområderne negativt.

Figur 6-27. Svingel Bæk med placering af træplantning i brinkzonen på udvalgte strækninger inden for matr.nr. 5ad Mollerup By, Ørum. Fra hvidbog, bilag 3.

Anlægsarbejdet vil foregå i umiddelbar forlængelse af vandløbsarbejdet med genslyngning. Træerne plantes kun i brinkzonen og i klynger. Der arbejdes derfor inden for samme arbejdsområde som vandløbsarbejdet, hvilket vil være langs den nye vandløbskant og brinken. Inden for naturbeskyttede områder herunder E50, E51, dvs. langs med den omlagte strækning af Svingel Bæk, ikke plantes rødæl, idet dens rødder indeholder kvælstoffikserende knoldbakterier, som Viborg Kommune har vurderet kan medføre en tilstandsændring i de beskyttede engområder i kraft af næringsstoffertilførsel. Der vil derfor primært plantes ask på de udvalgte strækninger langs med Svingel Bæk. Bygherre oplyser endvidere, at for at skabe variation indgår også træarterne stilkeg og almindelig røn, der ligesom ask er lystræer, hvorfor bygherre vurderer, at skyggepåvirkningen inden for de § 3-beskyttede enge vil blive mindre end den bliver langs de vandløbsstrækninger, hvor rødæl er hovedtræart. Bygherre har været i dialog med Viborg Kommune, som har tilkendegivet, at de er positivt indstillede over for træplantning langs vandløbet, så længe det ikke har en væsentlig påvirkning på landskabelige interesser eller lysåbne naturtyper med god til høj naturtilstand. Bygherre har efterkommet kommunes anvisninger ved valg af træarter, plantemetode og friholdelse af §3-områder i god til høj naturtilstand.

SGAV vurderer, at ved manuelt udført plantning af træer, udført i umiddelbar forlængelse med det øvrige vandløbsarbejde og inden for samme anlægsperiode samt ved inddragelse af afværgeforanstaltningerne i afsnit 4 sikres, at de midlertidige tilstandsændringer af engområderne ved kørsel og udgravning i anlægsfasen begrænses mest muligt.

SGAV vurderer at vilkår 15 sikrer, at ådalen bevares åben og med lav beplantning af hensyn til det vide udsyn med undtagelse af, at der på de konkrete udvalgte matrikler inden for projektområdet hvor der skal plantes mindre klynger af træer i brinkzonen på øst- eller sydsiden langs med omlagte nye forløb af vandløb og sikrer, at der ikke plantes kvælstoffikserende træarter i E50 og E51 samt at der ved placering af træerne sikres en afstand på minimum 30 m til habitatnatur og §3-beskyttet natur. Derved er

risikoen for påvirkning af øvrige §3-beskyttede arealer minimeret ved realisering af projektet. SGAV vurderer, at en mindre del af engområderne E50 og E51 i driftsfasen på grund af træerne kan medføre en tilstandsændring af et afgrænset område som kan påvirkes af skygge, løvfald og hydrologisk. Dette vurderer SGAV vil kunne accepteres for de konkrete områder af E50 og E51, hvis nuværende naturtilstand er ringe (IV) og moderat (III), da påvirkningen på engområderne skønnes ikke at medføre en afgørende forrykning af tilstanden i hele engområdet. Det vurderes derfor, at påvirkning af engens nuværende tilstand i mindre områder pga. træerne kan accepteres for de konkrete områder, set i sammenhæng med, at engenes tilstand i deres helhed vil blive forbedret med projektet. Viborg Kommune er kompetent myndighed for vurdering af om plantning af træer i brinkzonen inden for engområderne E50 og E51 er dispensationskrævende fra naturbeskyttelsesloven foruden at kræve tilladelse efter vandløbsloven.

Eng E48 og E49

Anlægsfase: Projekttiltag fremgår af Figur 6-28 herunder og bilag 6.07 til miljøkonsekvensrapporten. Området består af engområder med naturtilstand III. Der foretages blokering af grøfter ved kantskrab. Dette er med undtagelse af den østlige grøft, hvor blokeringen foretages med tilkøbt materiale fra nyetableret sø (VH4) syd for området. Bygherre vurderer, at tiltagene vil medføre en påvirkning af engområdet i et begrænset område ved overgangen mellem engarealet og grøfterne (vandløbsbalkerne) som i forvejen har en ringe naturkvalitet.

Figur 6-28. Projekttiltag i og omkring engene E48 og E49. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 108.

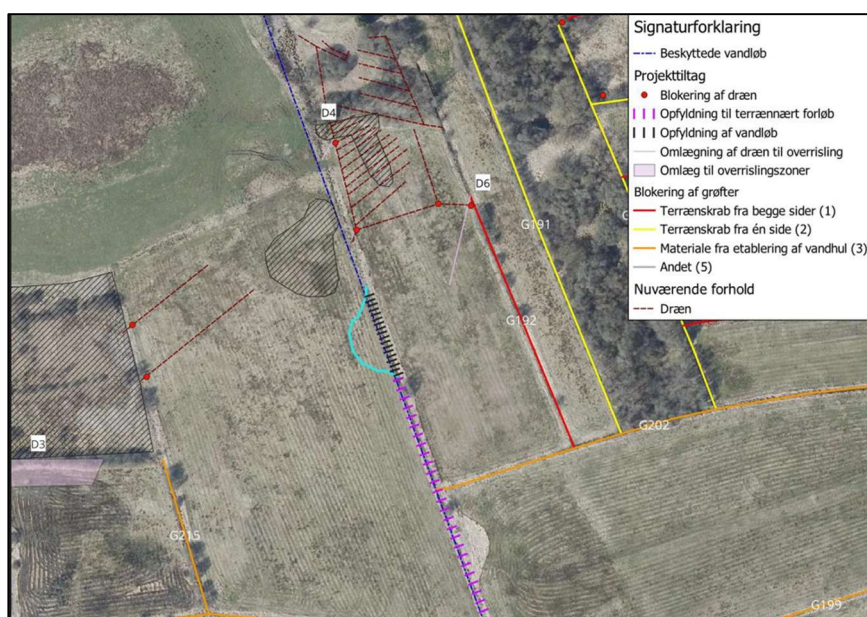
Driftsfasen: Bygherre vurderer, at tiltagene skaber en mere naturlig hydrologi i området, som på længere sigt vil forbedre naturtilstanden i engområdet.

SGAV er enig i bygherres vurderinger og stiller ikke vilkår.

Eng E23 og E71

Anlægsfase: Projekttiltag fremgår af Figur 6-29 herunder og bilag 6.05 til miljøkonsekvensrapporten. Området består af to engområder E23 (III) og E71 (II). Vand fra et nordligt dræn føres til overrisling på terræn ved D6 på E23. Bygherre vurderer, at tiltaget er nødvendigt for at fjerne drænende grøfter i området, som blokeres ved kantskrab. Desuden foretages punktblokeringer af drænen. Bygherre vurderer, at der vil være

en mindre påvirkning af eng E23 i anlægsfasen, da vegetationen vil blive brudt på de steder, hvor der foretages kantskrab og punktblokeringer af dræn.

Figur 6-29. Projekttiltag i og omkring eng E23 og E71. Fra bilag 18 til miljøkonsekvensrapporten.

Driftsfase: Bygherre vurderer, at omlægning af vand til overrisling på terræn ikke vil være gavnligt for eng E23, da engen derved vil få tilført mere næringsrigt drænvand. Den øgede tilførsel af næringsstoffer vil dog primært påvirke den nordlige del af eng E23, hvor overrislingen foretages. For den resterende del af engene vil blokering af dræn og grøfter skabe mere naturlig hydrologi i engen, hvilket vil medvirke til at forbedre naturtilstanden for resten af engen i driftsfasen. Bygherre vurderer, at der vil være en meget begrænset og midlertidig påvirkning, og engvegetationen, vurderes at være genskabt indenfor 2-5 år. Samlet vurderes det af bygherre, at naturtilstanden i engområdet også på lang sigt vil forbedres.

SGAV vurderer, at ved inddragelse af afværgeforanstaltningerne i afsnit 4 sikres, at de midlertidige tilstandsændringer ved kørsel og udgravning i området i anlægsfasen begrænses mest muligt. Projekttiltagene vurderes at bidrage til genskabelse af mere naturlig hydrologi i området i driftsfasen, hvilket vil være naturforbedrende tiltag for engområdet som helhed. SGAV vurderer, at den del af engområdet E23 som i driftsfasen får tilført næringsrigt drænvand vil blive tilstandsændret. Dette vurderer SGAV kan accepteres for det konkrete område. Indgrebet/overrislingsområdet, i sig selv skønnes ikke at medføre en afgørende forrykning af tilstanden i hele engområdet. Det vurderes derfor, at tilstandsændringen kan accepteres for det konkrete område, set i sammenhæng med, at engenes tilstand i deres helhed vil blive forbedret.

Af vilkår 6 fremgår at overrisling af E23 er undtaget afværgeforanstaltningen om at der ikke må ske udledning fra omlagte drænsystemer på beskyttet naturområder.

Eng E65 og E66

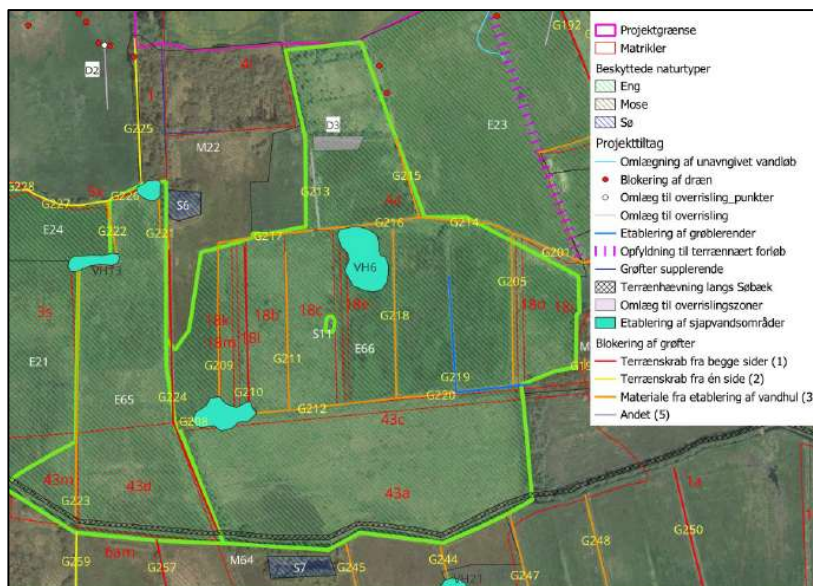
Anlægsfase: Projekttiltag fremgår af Figur 6-30 herunder og bilag 6.05 til miljøkonsekvensrapporten. Området består af to engområder E65 og E66 med naturtilstand III. Grøfter omkring engene blokeres delvist. Den østlige grøft G205, G214, G215 blokeres de steder, som ikke forudsætter en forudgående omfattende rydning af vedopvækst. Blokeringen af den sydligste del af den østlige grøft kan foretages fra den sydlige vej. Der etableres en række sjapvandsarealer på engene ved terrænskrab (VH5, VH13, VH1), vist i Tabel 6.9 herunder.

Tabel 6.9. Oversigt over de vandhuller/sjapvandsområder, der etableres i eller i tilknytning til engområde nr. 65 og 66. Tiltaget er dispensationskrævende efter naturbeskyttelseslovens §3. Fra miljøkonsekvensrapporten tabel 3 og 37.

Naturområde nr.	Naturtype	Vandhul (nr.)	Størrelse indenfor naturområdet (m ²)	Gennemsnitlig gravedybde (m)	Bemærkning
E66	Eng	V5	1.824	0,5	
E66	Eng	V6	3.213	0,6	Bruger grøftens anlæg mod nord til afgrænsning af vandhul, og berører ikke naturområde 33 og 40.
E21, E24, E65	Eng	V13	799	0,5	
E65, M22	Eng og mose	V19	522	0,5	

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at i forbindelse med anlægsarbejdet vil der ikke blive kørt i selve engområdet. Bygherre vurderer, at der vil være en mindre påvirkning af engene i forbindelse med selve opfyldningen af grøfterne.

I engområdet foretages et terrænskrab på ca. 950 m² (angivet på Figur 6-30 syd for D3) for at opretholde vandspejlniveau omkring rigkæret (HR5), der ligger nord for engområdet. Skrabet udføres langs med en eksisterende grøft i en dybde på mellem 0-30 cm og udføres med glidende overgang til eksisterende terræn mod syd. Der forventes afbrømmet ca. 190 m³ jord primært bestående af græstørv. Materiale fra skrabet anvendes til opfyldning af grøft G213 umiddelbart syd for afskrabningsområdet.

Figur 6-30. Projekttiltag i og omkring engene E65 og E66. Engenes udstrækning i § 3-registreringen er markeret med grøn kant. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 110.

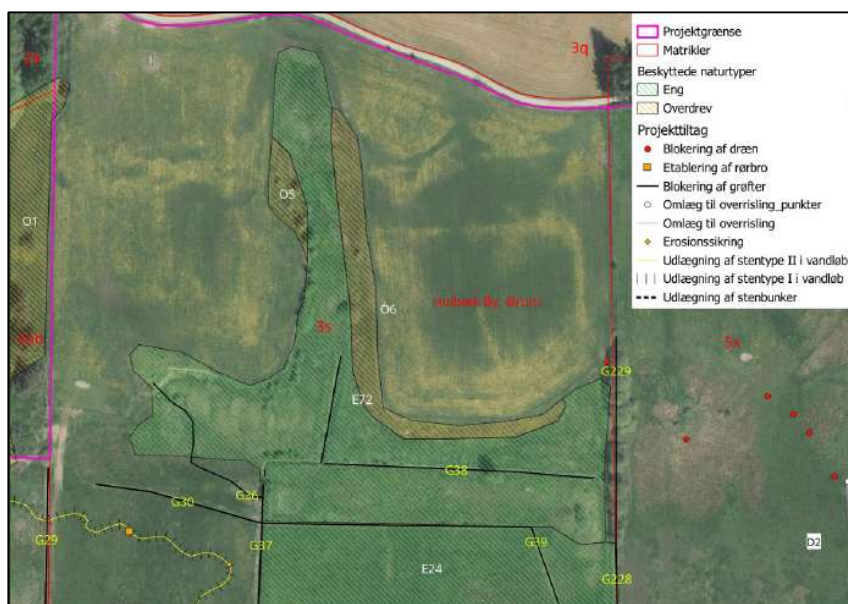
Driftsfase: Bygherre vurderer, at afvanding af mosen (M22), der ligger i tilknytning til eng 65, reduceres ved tiltaget og derigennem skabes en mere naturlig hydrologi i mosen. Mosen fremstår lidt tør, og bygherre vurderer at genskabelse af naturlige hydrologiske forhold vil forbedre naturtilstanden i mosen. En fuldstændig blokering af grøfterne omkring mosen vurderes dog at være at foretrække, men er fravalgt for at

begrænse store anlægsarbejder i området i forbindelse med rydning af vedopvækst langs renderne.

SGAV vurderer, at der ved inddragelse af afværgeforanstaltningerne i afsnit 4 minimerer påvirkninger i anlægsfasen mest mulig. SGAV vurderer, at terrænskrabet i engområdet midlertidigt vil påvirke engen som naturtype i anlægsfasen, men at skrabet i driftsfasen vil understøtte, at rigkær (HR5) kan udvikles i området.

Eng E72

Anlægsfase: Projekttiltagene fremgår af Figur 6-31 herunder og bilag. 6.03 til miljøkonsekvensrapporten. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at området består af et engområde med naturtilstand III med et kildevæld (HK1). Grøfter blokeres ved kantskrab, hvor den eksisterende oprensningsbalk overvejende bruges til blokeringen. Desuden bruges jord fra omlægning af vandløbet Kilde fra Hulbækvej til blokering af grøfterne. I selve kildevældet foretages ikke egentlige anlægsarbejder eller kørsel. Bygherre vurderer, at der vil være en påvirkning af eng E72 på det areal, hvor der sker afskrab af oprensningsbalker, hvor der vil være kørsel og anlægsarbejde.

Figur 6-31. Projekttiltag i og omkring engen E72. Engens udstrækning i § 3-registreringen er markeret med grøn kant. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 112.

Driftsfase: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at tiltagene på længere sigt vil sikre en mere konstant høj grundvandsstand i kildevældet (HK1) samt sikre en overfladeafstrømning fra kildevældet i perioder med overskud af vand. Det vil medvirke til, at kildevældet (HK1) kan opnå gunstig bevaringsstatus i driftsfasen (se evt. afsnit 6.2.1.2.4). Bygherre vurderer endvidere, at tiltagene samtidig vil medvirke til, at mindre dele af den tilstødende eng på lang sigt vil kunne udvikle sig til kildevæld, så der sker en arealmæssig udvidelse af kildevældet.

SGAV vurderer på baggrund af ovenstående samt miljøkonsekvensrapporten, at ved inddragelse af afværgeforanstaltningerne i afsnit 4 minimeres påvirkningen i anlægsfasen mest muligt. SGAV er enig i at genskabelse af mere naturlig hydrologi i området i driftsfasen vil være naturforbedrende for engområdet og kildevældet (HK1). SGAV stiller ikke vilkår dertil.

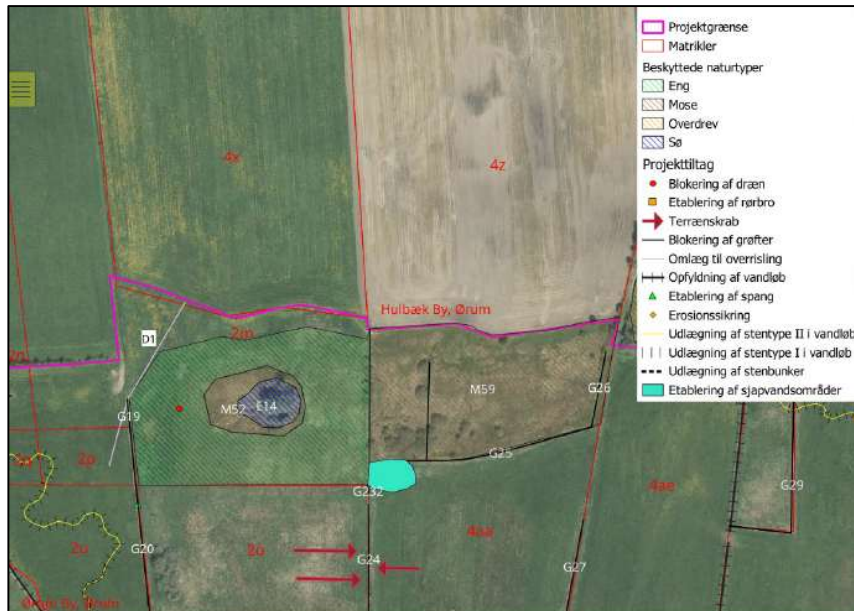
Eng E14 og mose M59

Anlægsfase: Projekttiltagene fremgår af Figur 6-32 herunder og bilag. 6.01 til miljøkonsekvensrapporten. Af miljøkonsekvensrapporten fremgår, at området består dels af eng E14 med naturtilstand III og mose M59, der er kortlagt som rigkær (HR2).

I anlægsfasen blokeres den vestlige grøft G19 langs engen ved terrænskrab udenfor rigkæret (HR2). Der foretages ikke fysiske tiltag indenfor engarealet. Der omlægges dræn (D1), som i dag går igennem natur- og habitatområdet, til et sydvestligt forløb i den nordvestlige kant af naturområdet. Nuværende dræn blokeres i enderne, så der ikke graves i engen, og omlægningen foretages umiddelbart vest for engområdet. Færdsel sker uden for området.

Syd for mosen (M59) blokeres grøft (G25), hvilket foretages fra omdriftsarealet syd for G25, så der ikke er arbejdskørsel på arealet med mose. Derudover etableres sjøvandområde (VH20), syd for mosen ved terrænskrab i gennemsnitlig 0,5 m grave-dybde og areal på 300 m². Bygherre vurderer, at der ikke vil være en påvirkning af moseområdet i selve anlægsfasen, da tiltagene foretages uden for området med mose.

Langs med projektgrænsen og den nordlige afgrænsning af eng og moseområdet afmærkes en trampesti over et ca. 170 m langt forløb i skel mellem matr.nr. 2m, 4x og 4z Hulbæk By, Ørum. Trampestien har sit forløb i zonen mellem de dyrkede arealer, nord for projektområdet, og naturarealerne syd for. Stien er derved placeret relativt højt oppe på ådalens skrænt. Da stien alene afmærkes som en trampesti uden befæstning og på eksisterende plantedække og terræn, vurderer bygherre, at stiens fremtidige tilstedeværelse ikke vil kunne påvirke grundvandstilledningen via trykvand fra skrænterne til naturområdet. Trampestien vil derfor ikke kunne påvirke rigkærets eller mosens fremtidige naturtilstand, da den fysiske påvirkning på terrænet og plantedækket er minimal.

Figur 6-32. Projekttiltag omkring engen E14 og mosen M59. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 105.

Driftsfase: Der genskabes en mere naturlig hydrologi i den vestlige del af rigkæret og i engområdet, som følge af blokering af grøften. Den østlige og sydlige grøft opretholdes, hvormed der ikke sker en hydrologisk påvirkning af det østlige og sydlige randareal af engområdet og rigkæret. I driftsfasen forventes en nedsat dræning af det vestlige randareal af rigkæret, hvilket bygherre vurderer på lang sigt vil medvirke til, at dele af den tilstødende eng på lang sigt vil kunne udvikle sig til rigkær.

SGAV er enig i vurderingen på baggrund af ovenstående samt miljøkonsekvensrapporten.

6.4.1.1.1 Vurdering af beskyttet eng

Bestemmelsen i naturbeskyttelseslovens § 3 er udformet som en forbudsbestemmelse. Kommunen, der er administrativ § 3 myndighed, kan dispensere i særlige tilfælde, jf. lovens § 65, stk. 2. Udgangspunktet er, at de beskyttede naturtyper skal bevares i videst muligt omfang.

En sammenfattende vurdering af projektets påvirkning af naturbeskyttede områder fremgår af miljøkonsekvensrapportens tabel 39 (anlægsfasen) og tabel 40 (driftsfasen). Bygherre vurderer, at projektet samlet set ikke vil påvirke de beskyttede engområder negativt i væsentlig grad. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at konsekvenser for floraen i området er korreleret til en række parametre, herunder oversvømmelsehændelsernes hyppighed, graden af hændelsen (bliver arealet f.eks. vanddækket), varigheden af hændelsen, årstiden for hændelsen og den eksisterende flora på arealet.

Efter realisering af projektet er der genskabt naturlig hydrologi i projektområdet, som er en permanent ændring, der vurderes i miljøkonsekvensrapporten at forbedre naturtilstanden. En permanent hævet vandstand i området kan medføre at en del af engområderne kan udvikle sig til moseområder med en vegetation, der har en større dominans af halvgræsser og urter.

SGAV vurderer, at der i projektet er taget nødvendige afværgeforanstaltninger og stillet vilkår, for at mindske tilstandsændringerne af engområderne mest muligt. Derved vil tilstandsændringerne i anlægsfasen være begrænsede i deres omfang. Kørsel i forbindelse med anlægsarbejder i §3-beskyttede områder, er med vilkår begrænset til arealer, hvor der sker fysiske tiltag og brug af maskiner med lavt marktryk evt. kombineret med brug af køreplader, køremåtter eller lignende afhængigt af lokaliteten hvilket sikre, at der ikke sker større strukturskader på §3-arealerne.

I forbindelse med projektet etableres flere sjapvandsområder og afskrab. Tiltagene vil blive gennemført i naturområder der alle er med en moderat til dårlig naturtilstand (III-V). Arealerne hvor sjapvandområderne etableres har en ensartet plantesammensætning, som er generelt forekommende indenfor for de omhandlende naturarealer. I driftsfasen skabes naturforbedrede forhold i form af mere naturlig hydrologi og ophør af sprøjtning og gødskning medvirker til mindre næringsstofftilførsel til gavn for både plante- og dyrelivet i området. For de enkelte delområder af enge, der bliver overrislet eller hvor der plantes træer skønnes dette ikke at medføre en afgørende forrykning af tilstanden i hele engområdet. SGAV vurderer derfor, at tilstandsændringen kan accepteres for det konkrete område, set i sammenhæng med, at engenes tilstand i deres helhed vil blive forbedret.

6.4.1.2 Mose og kær

Inden for projektområdet er der registeret 69 beskyttede moseområder vist i Tabel 6.10 herunder.

Tabel 6.10. Oversigt over beskyttede moseområder, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3, og som kan puljes eftersom de vurderes at blive påvirket af projekttiltag i anlægsfasen ensartet. Fra miljøkonsekvensrapporten tabel 38 og 39.

Natur nr.	Naturtype og tilstand	Anlægsfasen – bygherres vurdering	Driftsfasen – bygherres vurdering
-----------	-----------------------	-----------------------------------	-----------------------------------

M31, M52, M65	Mose og kær II	Der gennemføres ingen fysiske tiltag i områderne.	Blokering af grøfter og generel hævnning af vandstanden vil medføre forbedrede hydrologiske forhold, der på længere sigt vil forbedre naturtilstanden i området.
M10, M13, M16, M21, M28, M40, M41, M42, M44, M45, M49, M55, M57	Mose og kær III	Der gennemføres ingen fysiske tiltag i områderne.	Blokering af grøfter og generel hævnning af vandstanden vil medføre forbedrede hydrologiske forhold, der på længere sigt vil forbedre naturtilstanden i området.
M5, M7, M15, M26, M27, M29, M30, M33, M34, M35, M43, M46, M47, M50, M60	Mose og kær III	I forbindelse med anlægsarbejderne vil der blive kørt på mindre dele af disse moseområder i forbindelse med opfyldning af grøfter. Områderne vurderes at være robuste overfor let kørsel i anlægsfasen, og påvirkes derfor ikke af anlægstiltagene.	Blokering af grøfter og generel hævnning af vandstanden vil medføre forbedrede hydrologiske forhold, der på længere sigt vil forbedre naturtilstanden i området
M4, M18, M19, M20, M53, M62, M63, M66, M67, M68, M69	Mose og kær IV	I forbindelse med anlægsarbejderne vil der blive kørt på mindre dele af disse moseområder. Områderne består overvejende af ret artsfattige moseområder med dominans af mosebunke og røgræs som er relativt robuste overfor kørsel i anlægsfasen.	Blokering af grøfter og generel hævnning af vandstanden vil medføre forbedrede hydrologiske forhold, der på længere sigt vil forbedre naturtilstanden i området

Nedenfor beskrives moseområder som ikke fremgår af tabellen.

Mose M1

Anlægsfase: Projekttiltag ses af Figur 6-33 herunder og bilag 6.11 til miljøkonsekvensrapporten. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at området er beskrevet som kildevæld i forbindelse med den kommunale besigtigelse af området. Området består af et moseområde med naturtilstand III og kildevæld (7220). Der foretages ingen anlægsarbejder i selve moseområdet med kildevæld, men der foretages en blokering af den grøft, der afvander kildevældet ved terrænskrab fra engområdet (E5 (IV) se ovenstående afsnit).

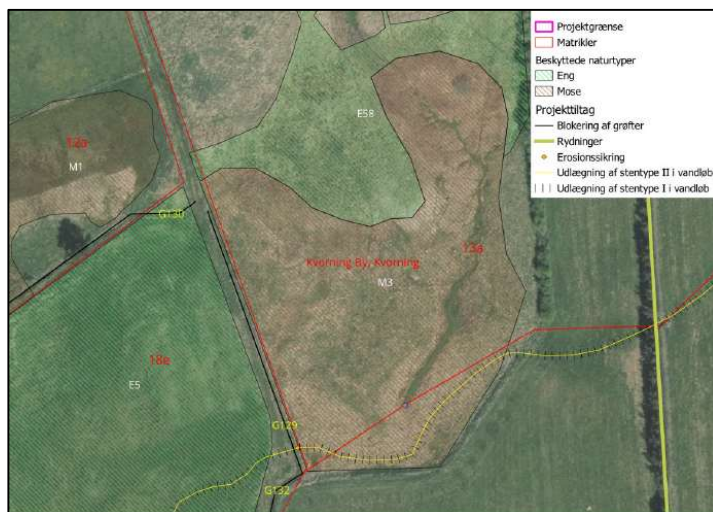
Figur 6-33. Projekttiltag omkring mose M1. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 115.

Mose M3

Anlægsfase: Projekttiltag fremgår af Figur 6-35 herunder og bilag 6.11 til miljøkonsekvensrapporten. Området består af moseområder med naturtilstand III. Et rørlagt forløb, igennem den sydlige del af mosen, blokeres og brønd fjernes. Herefter etableres et nyt forløb af vandløb matr.nr. 13a i et nyt styret terrænnært forløb i den sydligste del af naturområdet. Afvanding af mosen reduceres derved. Bygherre vurderer, at der i anlægsfasen vil der være en mindre påvirkning som følge af, at brønden fjernes og der laves et overfladisk afløb/skrab i terrænet nedstrøms mosen.

På baggrund af ny viden om udvidet registrering af habitatnaturtypen rigkær i området er anlægstiltaget med fjernelse af brønd udgået, se afsnit 6.2.1.2.1.1. Ligeledes er omlægning af vandløbstracé flyttet længere mod sydøst, uden for rigkærets udbredelse, men fortsat inden for moseområdet.

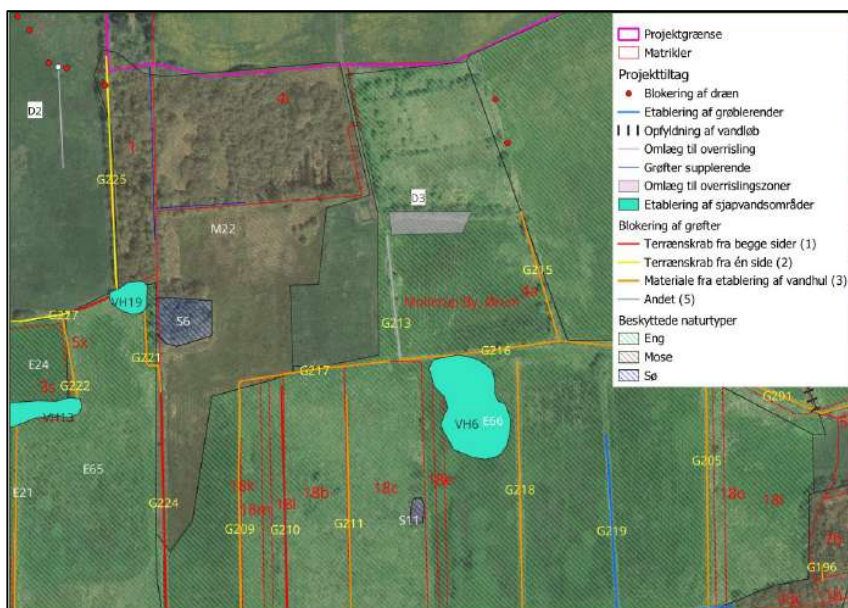
Figur 6-35. Projekttiltag i og omkring mose M3. Brønd der fjernes er markeret med lilla prik. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 117.

Driftsfase: Bygherre vurderer at tiltaget vil forbedre de hydrologiske forhold for kildevældet, da en drænende rørlægning lægges om til terrænnært vandløb, hvorved den negative drænende effekt reduceres. Tiltagene vurderes derfor at kunne bidrage til, at kildevældet kan opnå gunstig bevaringsstatus i driftsfasen.

SGAV vurderer at ved inddragelse af afværgeforanstaltninger i afsnit 4 for kørsel og udgravning i naturområder, sikres mod væsentlig negativ påvirkning af moseområdet. Etablering af et åbent terrænnært vandløb, i stedet for en lukket drænledning, vurderer SGAV vil være et naturforbedrende tiltag, som kun vil medføre en tilstandsændring af et begrænset areal af moseområdet. SGAV vurderer at tiltagene vil skabe mere naturlig hydrologi i naturområdet, hvilket vil være til gavn for mosen og rigkæret i driftsfasen.

Mose M22

Anlægsfase: Projekttiltag fremgår af Figur 6-36 herunder og bilag 6.03 til miljøkonsekvensrapporten. Området består af et relativt artsrigt rigkær HR4 med trykvandspåvirkning. Arealet har dog forekomst af enkelte nitrofile arter og vurderes af bygherre at have en moderat (III) naturkvalitet. Der foretages en delvis blokering og omlægning af en grøft sydvest for området og etablering af lavvandet vandhul (VH19). Derudover blokeres grøfter i den nordvestlige del af mosen. Bygherre vurderer der kan forekomme en let påvirkning af mosen i anlægsfasen.

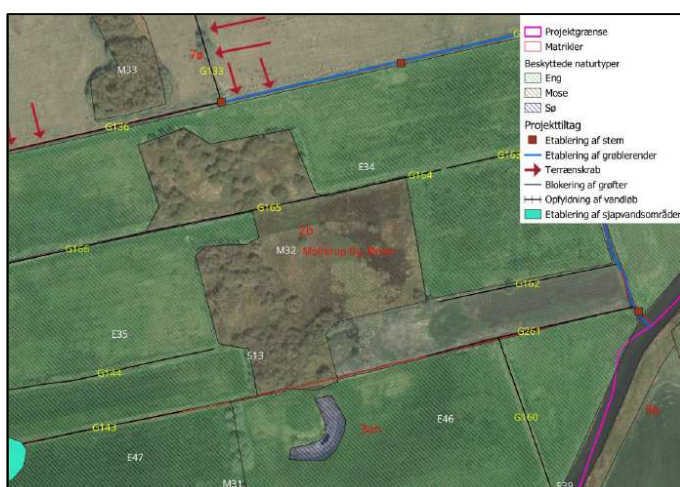
Figur 6-36. Projekttiltag i og omkring mose M22. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 118.

Driftsfase: Bygherre vurderer at den delvise blokering og omlægning af grøften ikke vil medføre ændringer i de hydrologiske forhold i rigkæret, men de generelt forbedrede hydrologiske forhold i området vil medvirke til, at rigkæret kan opnå gunstig bevaringsstatus i driftsfasen.

SGAV vurderer at ved inddragelse af afværgeforanstaltningerne i afsnit 4 sikres, at midlertidige tilstandsændringer og påvirkninger i anlægsfasen fra kørsel og blokering af grøfter minimeres mest muligt, samt at ændringerne i driftsfasen med højere vandstandsforhold i området vil være naturforbedrende for området. SGAV stiller ikke vilkår dertil.

Mose M32

Anlægsfase: Projekttiltagene fremgår af Figur 6-37 herunder og bilag. 6.10 til miljøkonsekvensrapporten. Området består af et moseområde med ukendt tilstand, hvoraf der dog er besigtiget et delareal i den nordlige del med naturtilstand III. Der foretages punktblokering af dræn samt blokering af grøft mod syd, som dræner mosen. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at der vil ske kørsel og mindre anlægsarbejder i mosen i anlægsfasen, der vil medføre mindre skader på mosevegetationen.

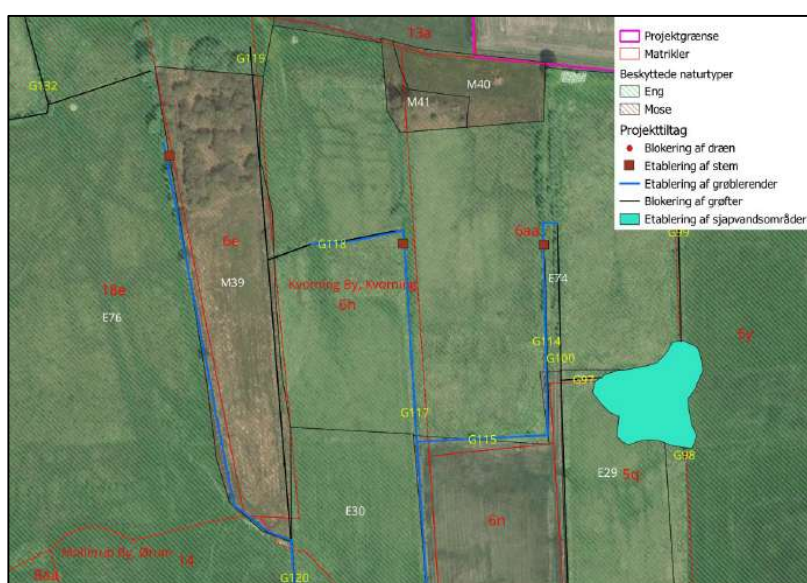

Figur 6-37. Projekttiltag i og omkring mose M32. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 119.

Driftsfase: Området er præget af nogen dræning og udtørring, og bygherre vurderer at en forbedret hydrologi vil gavne mosens naturtilstand i driftsfasen. SGAV vurderer at ved inddragelse af afværgeforanstaltningerne i afsnit 4 sikres at midlertidige tilstandsændringer og påvirkninger i anlægsfasen fra kørsel og blokering af grøfter minimeres mest muligt, samt at ændringerne i driftsfasen med højere vandstandsforhold i området vil være naturforbedrende for området. SGAV stiller ikke vilkår dertil.

Mose M39

Anlægsfase: Projekttiltagene fremgår af Figur 6-38 herunder og bilag 6.12 til miljøkonsekvensrapporten. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at moseområdet har naturtilstand III. Langs den østlige side af mosen blokeres en grøft G119 og der etableres grøblerende med stem i den vestlige side af mosen. Arbejdet vil som udgangspunkt foregår fra de omkringliggende enge og ikke mosen, og bygherre vurderer at mosen derfor ikke påvirkes i anlægsfasen.

Figur 6-38. Projekttiltag i og omkring mose M39. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 120.

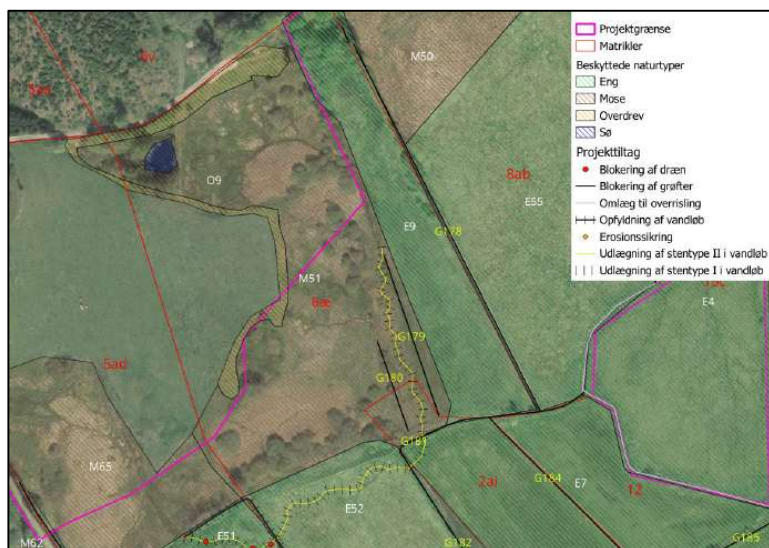
Driftsfase: Blokeringen af grøfter vil bidrage til, at mosen får en mere naturlig hydrologi og det vurderes af bygherre at tiltagene vil have en positiv virkning på mosens udvikling i driftsfasen.

SGAV vurderer at ved inddragelse af afværgeforanstaltningerne i afsnit 4 og vilkår i afsnit 5 sikres at midlertidige tilstandsændringer og påvirkninger i anlægsfasen fra kørsel og blokering af grøfter og etablering af grøblerende minimeres mest muligt, samt at ændringerne i driftsfasen med højere vandstandsforhold i området vil være naturforbedrende for området. Denne vurdering er ligeledes gældende såfremt der er behov for at foretage anlægsarbejder fra mosen og ikke kun fra de omkringliggende enge.

Mose M51

Anlægsfase: Projekttiltagene fremgår af Figur 6-39 herunder og bilag 6.06 og 6.09 til miljøkonsekvensrapporten. Området består af mose og kær med naturtilstand II, bestående af rigkær (7230) og kildevæld (7220) (HK4). Vand fra kildevæld, som i dag ledes igennem to separate dybereliggende grøfter, samles i stedet i et terrænnært forløb (tilløb til Svingel Bæk) mellem de to oprindelige grøfter til udløb i det genslyngede forløb af Svingel bæk. De to separate dybereliggende grøfter blokeres punktvis

(start og slut) med materiale fra det nye forløb af Svingel bæk. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at der ikke sker anlægsarbejder inden for naturområdet, og der er derfor ingen påvirkning i anlægsfasen.

Figur 6-39. Projekttiltag omkring mose M51. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 121.

Driftsfase: Bygherre vurderer at der sker ingen hydrologisk påvirkning af kildevæld og rigkær i driftsfasen, da afløb fra kildevældet forbliver uændret. Endvidere vurderer bygherre at terrænfaldet ned imod lavbundsområdet, hvor der gennemføres tiltag med blokering af grøfter m.v. betyder, at tiltagene ikke påvirker vandstanden i eller vandafledningen fra kildevældet og rigkæret efter projektets realisering. Ligeledes vurderer bygherre at hverken kildevældet eller rigkæret påvirkes af projektets fosforfrigivelse, idet frigivelsen vil ske fra arealer, der er beliggende i lavbundsområderne nedstrøms kildevældet og rigkæret.

SGAV er enig i vurderingen på baggrund af ovenstående og miljøkonsekvensrapporten.

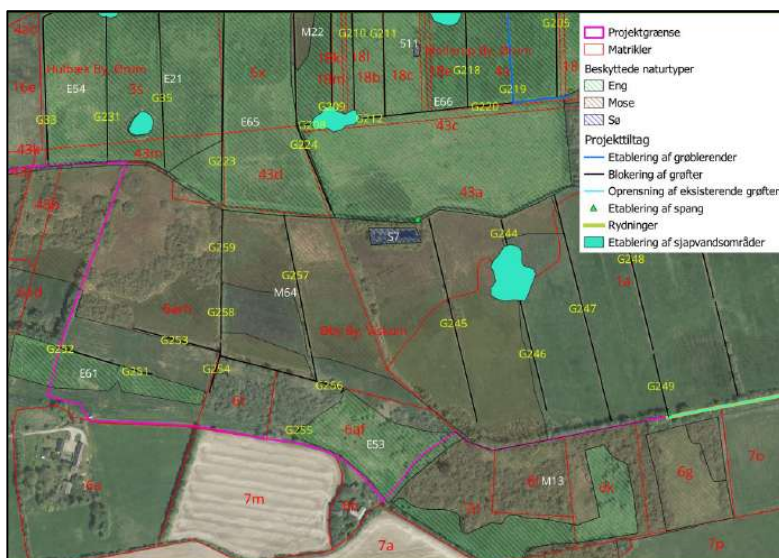
Mose M64

Anlægsfase: Projekttiltagene fremgår af Figur 6-40 herunder og bilag 6.04 til miljøkonsekvensrapporten. Moseområdet består af et større moseparti med naturtilstand III. Der blokeres grøfter (G259, G257, G245, G244, G245 og G247) i syd-nordgående retning igennem mosen samt grøfterne G253 og G256 mod syd. Der etableres derudover et vandhul (VH21) mod øst ved terrænskrab.

Tabel 6.11. Et vandhul eller sjapvandsområde der etableres i det § 3-beskyttede område. Tiltaget er dispensationskrævende efter naturbeskyttelseslovens §3. Fra miljøkonsekvensrapportens tabel 3 og 37.

Naturtype nr.	Naturtype	Vandhul (nr.)	Størrelse indenfor naturområdet (m ²)	Gennemsnitlig gravedybde (m)	Bemærkning
M64	Mose	VH21	2.341	0,75	Hele vandhullet udgør ca. 4.300 m ² .

Da det bliver nødvendigt at have let arbejdskørsel på arealet, vurderer bygherre at der vil være en mindre negativ påvirkning i anlægsfasen.

Figur 6-40. Projekttiltag i og omkring mose M64. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 122.

Driftsfase: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at blokeringen af grøfter og sjapvandsområde vil bidrage til en mere naturlig hydrologi og dynamik og sikre, at mosen kan udvikle sig i en positiv retning fremadrettet. Bygherre vurderer at projekttiltagene derfor vil have en positiv virkning i driftsfasen.

SGAV vurderer på baggrund af ovenstående samt miljøkonsekvensrapporten, at der i anlægsfasen, ved inddragelse af afværgeforanstaltningerne i afsnit 4, ift. kørsel langs med grøfter der blokeres samt brug af maskiner med lavt marktryk og evt. køreplader, køremåtter eller lignende kan sikres at midlertidige tilstandsændringer og påvirkninger af mosen i anlægsfasen fra kørsel og blokering af grøfter samt etablering af sjapvandsområde minimeres mest muligt. Sløjfning af drænsystem i mosen vurderer SGAV vil medvirke til at forbedre mosens hydrologiske tilstand i driftsfasen. Vandhullet etableres delvist inden for moseområdets afgrænsning i den østlige del af moseområdet og vil medføre en tilstandsændring af mose i det område vandhullet etableres på. SGAV vurderer at projekttiltaget vil forbedre naturforholdene for både plante- og dyrelivet i moseområdet.

6.4.1.2.1 Vurdering beskyttet mose

Af miljøkonsekvensrapportens tabel 37 og 38 fremgår en sammenfattende vurdering af projektets påvirkning af de beskyttede naturområder. Det fremgår at bygherre samlet vurderer at projektet ikke vil påvirke de beskyttede moseområder negativt i væsentlig grad. SGAV vurderer at bygherre har inddraget relevante og nødvendige afværgeforanstaltninger i forhold til anlægsarbejdet med kørsel og skrab i tilknytning til de beskyttede moseområder, hvorved det sikres at midlertidige tilstandsændringer og påvirkninger minimeres mest muligt i moseområderne i forbindelse med etablering af projektet. En realisering af projektet vurderer SGAV vil medføre at der genskabes en mere naturlig hydrologi til gavn for moseområderne og at ekstensivering af omgivende arealer, med ophør af brug af sprøjtning og gødskning, også vil bidrage til at moseområderne kan få en højere naturkvalitet med større biodiversitet og varieret plantesammensætning.

6.4.1.3 Overdrev

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at der ikke foreligger viden om den aktuelle naturtilstand af 2 beskyttede overdrevsarealer (O9 og O10) indenfor projektområdet. Påvirkningerne fra tiltagene i projektet, i både anlægsfasen og driftsfasen, kan derfor i princippet være vanskeligt at vurdere i forhold til disse områder. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at overdrev O1, O3, O5, O6, O7 har naturtilstand III.

Anlægs- og driftsfasen:

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at de overdrev der findes indenfor eller umiddelbart på kanten af projektområdet (O5, O6, O9 og O10) består overvejende af svagt sure overdrev med forekomst af arter som katteskæg, sand-star, mark-frytle, liden klokke, håret høgeurt m.m. Projektområdet rummer dog også mindre partier med kalkoverdrev med forekomst af knold-ranunkel, knold rottehale, gul snerre, blåhat m.m. De overdrev med kendt naturtilstand der ligger indenfor projektgrænsen har alle en moderat til ringe naturtilstand (III-IV), hvilket vurderes primært at skyldes næringsstofpåvirkning samt uhensigtsmæssig drift af områderne.

Overdrevsarealerne ligger højt i terrænet og bygherre vurderer, at de således ikke vil blive påvirket af de hydrologiske ændringer indenfor projektområdet og der vil heller ikke være kørsel med maskiner eller foretages fysiske indgreb i overdrevsområderne. Overdrevsarealernes naturtilstand vurderer bygherre derfor ikke vil blive påvirket af projektet.

6.4.1.3.1 Vurdering beskyttet overdrev

Af miljøkonsekvensrapportens tabel 37 og 38 fremgår en sammenfattende vurdering af projektets påvirkning af de beskyttede naturområder. Det fremgår at bygherre samlet vurderer at projektet ikke vil påvirke de beskyttede overdrev, hvilket skyldes at de ligger terrænmæssigt høj og ikke påvirkes af de hydrologiske ændringer i projektet og at der ikke foretages fysiske indgreb inden for arealer med overdrev. Overdrevsarealernes naturtilstand vil derfor ikke blive påvirket af projektet.

SGAV er enig i vurderingen på baggrund af ovenstående og miljøkonsekvensrapporten.

6.4.1.4 Sø

Inden for projektområdet er der 14 søer, der er omfattet af naturbeskyttelsesloven som beskyttet sø vist på bilag 3.1 og 3.2 til miljøkonsekvensrapporten. Søerne varierer i størrelse fra 500 m² til 1800 m² og er navngivet med løbenummer S1-S7 og S9-S15. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at der ikke foreligger viden om den aktuelle naturtilstand for 9 ud af 14 af de beskyttede søer indenfor projektområdet. Påvirkningerne fra tiltagene i projektet, i både anlægsfasen og driftsfasen, kan derfor i princippet være vanskeligt at vurdere i forhold til disse områder.

Fem af søerne (S11, S12, S13, S14 og S15) er alle relativt næringsrige søer med en moderat til ringe naturtilstand (III-IV). Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at, bygherre vurderer ud fra tilgængeligt data, at der er tale om søer med dominans af almindelige høje stauder som bredbladet dunhammer, høj sødgræs, røgræs, stor nælde m.m.

Anlægsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at projektet ikke påvirker søerne i anlægsfasen, hvilket begrundes med at der ikke gennemføres anlægstekniske tiltag eller kørsel med anlægsmaskiner i eller i tilknytning til søerne.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at projektet vil have en positiv indvirkning på naturtilstanden i de eksisterende beskyttede søer i projektområdet i

driftsfasen. Hvilket begrundes med at, den generelle forhøjede vandstand i projektområdet vil medføre et mere stabilt vandspejlsniveau i søerne, der begrænser risikoen for udtørring, hvilket bidrager til en positiv udvikling af naturtilstanden. Bygherre vurderer at der vil opstå et større hydrologisk samspil imellem søerne og terrænet til gavn for udvikling af fugtige bredzonearealer til gavn for padder, insekter og overgangsplantearter imellem vand og tør natur. Derudover vurderer bygherre at med realisering af projektet reduceres næringsstofførslen og påvirkningen fra okker samt pesticider til gavn for naturtilstanden i søerne.

6.4.1.4.1 Vurdering beskyttede søer

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der ikke gennemføres fysiske tiltag i de 14 søer, der er beliggende inden for projektområdet, og der er derfor ingen påvirkning i anlægsfasen. Da projektgrænsen fastsætter den hydrologiske påvirkningsgrænse vil søer beliggende uden for projektområdet heller ikke påvirkes af projektet. Bygherre vurderer, at der i driftsfasen vil være afledte effekter på naturtilstanden i søerne fra projektet i form af et forhøjet vandspejl som følge af, at grøfter og dræn blokeres med hævning af terrænnært grundvand til følge. Det vurderer bygherre vil forbedre naturtilstanden i søerne ved at risikoen for udtørring begrænses og der vil opstå et større hydrologisk samspil imellem vandhullerne og terrænet med udvikling af fugtige bredzonearealer til gavn for padder, insekter og overgangsplantearter imellem vand og tør natur.

SGAV vurderer på baggrund af ovenstående og miljøkonsekvensrapporten, at der ikke vil være påvirkninger af de 14 søer i anlægsfasen. SGAV er delvis enig i bygherres vurdering i forhold til vurdering af påvirkning i driftsfasen. Baggrunden herfor er den manglende viden omkring tilstanden af 9 af søerne, som er ukendt. SGAV ligger til grund at der må anvendes et forsigtighedsprincip og at det ikke kan konkluderes at en forhøjet vandstand med mere stabilt vandspejl vil være en positiv udvikling af naturtilstanden i alle disse søer. Dette vil bero på en konkret vurdering, foretaget ud fra viden om det eksisterende dyre- og planteliv eks. hvis en konkret sø allerede er et egnet yngleområde for en bilag II/IV art, herunder stor vandsalamander. Det vil være op til kommunens konkrete vurdering, hvorvidt de forventede ændringer i driftsfasen vil være dispensationskrævende. Der kan være mulighed for at inddrage etableringen af nye sjapvandsområder i projektområdet i vurderingen af, hvorvidt en evt. negativ tilstandsændring af enkeltstående søer ift. at konkret kunne acceptere tilstandsændringen.

6.4.1.5 Vandløb

Inden for projektgrænsen er der 10 beskyttede §3-vandløb. Vandløbenes placering i projektområdet ses af figur 124 i miljøkonsekvensrapporten og de er nævnt i Tabel 6.12 herunder. Projektet omfatter genslyngning af §3-vandløbene med undtagelse af Nørreå og Søbæk. Ved genslyngningen foretages forlægninger af de eksisterende udrettede forløb af vandløbene, hvor forlægningerne kan afstedkomme forskydninger i længden af de nye vandløbsforløb sammenlignet med de eksisterende. Vandløbene omlægges helt eller delvist igennem projektområdet, hvor der efterfølgende udlægges grus- og sten i de nye profiler.

Tabel 6.12. Oversigt over naturbeskyttede (§3) vandløb i projektområdet.

Vandløb og nr.	Længde inden for projektområdet	anlægstiltag	Anlægsfase – bygherres vurdering	Driftsfase – bygherres vurdering
Morild Bæk V1	540 m	Forlægges til nyt slyngnet forløb over 820 m	naturtilstanden	over få år efter vandløbsarbejdets afslutning, vil tiltagene medføre

Kilde fra Hulbækvej, V2	570 m		neutraliseres	betragteligt forbedrede naturforhold
Flarup øst, V3	850 m	blokeres nedstrøms et eksisterende rigkær og føres i stedet mod vest via eksisterende grøft, som oprenses/udvides. Udskiftning af rørbro		
Flarup vest, V4	740 m	forlægges med et nyt slynget profil over en 710 m lang strækning udskiftning af rørbro		
Kvorning Møllebæk, V5	1620 m	forlægges med et nyt slynget profil over en 1.605 m lang strækning		
Svingel Bæk, V6	1230 m	forlægges med en nyt slynget forløb over en ca. 1.120 m		
Nørreå, V7	2300 m	Ingen tiltag	Der gennemføres ikke tiltag hvorfor projektet ikke påvirker naturtilstanden	Reduktionen i udledningen af kvælstof fra projektområdet igennem overrisling med drænvand fra oplandet og yderligere ekstensivering af projektarealerne kan have en mindre positiv effekt på naturtilstanden i Søbæk og Nørreå. Det vurderes dog, at den positive effekt herfra er begrænset på vandløbenes naturtilstand, idet kvælstof ofte ikke er begrænsende for udvikling af grødearter i vandløb.
Søbæk, V8	3640 m	Terrænreguleringen langs med Søbæk over en ca. 1.600 m strækning, terrænet hæves 0-0,4 m. Terrænreguleringen foretages med sammenbygning af eksisterende balk langs Søbæk. Tiltaget etableres udenfor habitatnatur urtebrammer og udenfor 2 m bræmmen.		
Riiseng Bæk, V9	1050 m	Udskiftning af rørbro og etablering af 3 nye rørbroer		
Ikke navngivet, V10	640 m	omlægges på en 33 m lang strækning til et nyt forløb, herefter hæves vandløbsbunden på en 320 m lang strækning ved terrænskrab og udløb opretholdes til Søbæk. Omlægning af drænsystem D4 til udløb i vandløbet	naturtilstanden neutraliseres	over få år efter vandløbsarbejdets afslutning, vil tiltagene medføre betragteligt forbedrede naturforhold

Anlægsfasen: Projektet omfatter genslyngning af følgende §3-beskyttede vandløb, hhv. Morild Bæk (V1), Kilde fra Hulbækvej (V2), Flarup Bæk øst (V3) og Flarup Bæk vest (V4), Kvorning Møllebæk (V5), Svingel Bæk (V6) og unavngivet vandløb (V10) med efterfølgende grus- og stenudlægning. I anlægsfasen medfører restaureringstiltaget at naturtilstanden på de strækninger der omlægges midlertidigt forriges i forhold til de nuværende forhold, idet det eksisterende profil nedlægges og vandet føres over i det nye slyngede forløb.

Der gennemføres ikke tiltag i Riiseng Bæk (V9), Søbæk (V8), og Nørreå (V7), hvorfor projektet i anlægsfasen ikke påvirker deres samlede naturtilstand.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at ved genslyngningen ændres vandløbenes udrettede forløb, hvilket forbedrer den samlede naturtilstand i vandløbene i løbet af få år efter anlægstiltaget. Der gennemføres ikke tiltag i Søbæk og Nørreå, men reduktionen i udledningen af kvælstof fra projektområdet igennem overris-

ling med drænvand fra oplandet og yderligere ekstensivering af projektarealerne vurderer bygherre kan have en positiv effekt på naturtilstanden i Søbæk og Nørreå. Bygherre vurderer, at den positive effekt herfra er begrænset på vandløbenes naturtilstand, idet kvælstof ofte ikke er begrænsende for udvikling af vandløbsplanter.

Projektet er i forbindelse med anden offentlighedsfase blevet tilpasset med etablering af skyggegivende træer i brinkzonen på udvalgte strækninger af §3-vandløbene Morild Bæk (V1), Kilde fra Hulbækvej (V2), Kvorning Møllebæk (V5) og Svingel Bæk (V6), langs med strækninger som genslynges med projektet.

Det er bygherres vurdering, at træplantningen vil bidrage positivt til at undgå tilgroning af de små, lysåbne vandløb. Træerne plantes kun i brinkzone, i klynger på øst- eller sydlige vandløbsbred og så tæt på vandløbet som muligt. Der tilstræbes en skyggevirksomhed langs vandløbene, så der er varierende lysforhold. Det er endvidere bygherres vurdering, at der er behov for vedligeholdelse af de konkrete vandløb i en årrække efter projektets realisering, indtil træernes skyggevirksomhed er stor nok til at modvirke tilgroning og der er fremkommet definerede forløb af vandløbene. Bygherre vurderer at træplantning og vedligeholdelse imødekommer risici for tilgroning af de omlagte vandløb samt deraf afledt risiko for påvirkning af nedstrøms liggende vandløb med iltfattigt vand.

SGAV vurderer at projektilpasningen udført som beskrevet i afsnit 4, nr. 5.1, kan udføres uden at medføre en væsentlig påvirkning af de §3-beskyttede vandløb Morild Bæk (V1), Kilde fra Hulbækvej (V2), Kvorning Møllebæk (V5) og Svingel Bæk (V6) i anlægsfasen. Det begrundes af SGAV med at træplantningen foretages i brinkzonen, i umiddelbar forlængelse af gennemført genslyngning af strækningerne, hvorved der arbejdes inden for samme område og anlægsperiode som vandløbsarbejdet.

SGAV vurderer at træernes skyggeeffekt på de udvalgte strækninger af vandløbene, vil modvirke grødevækst især ved at plante træerne på øst- og sydsiden af vandløbsstrækningerne, hvilket giver størst mulig skygge i dagtimerne. De varierende lysforhold vurderes at medvirke til at forbedre vandløbenes økologiske kvalitet og vandføringsevne. Det begrundes af SGAV med at varierende lysforhold er med til at stabilisere temperaturforhold i vandet så det forbliver koldt og iltrigt, hvilket er til gavn for smådyr og fisk. Endvidere kan træerne tilføre blade og grene som giver fødegrundlag for mange smådyr og rødderne kan fungere som skjulested for smådyr samt stabilisere brinken. For at sikre mod tilgroning af de nye omlagte strækninger vurderer bygherre at der vil være behov for en vandløbsvedligeholdelse i en årrække indtil træerne giver den forventede skyggepåvirkning. SGAV har været i dialog med Viborg Kommune vedrørende vurdering af behov for vandløbsvedligeholdelse, da kommunen har lokal kendskab til projektområdet og er kompetent vandløbsmyndighed. Af afsnit 6.1.2.1.1.1. om de målsatte vandløb Kvorning Møllebæk og Morild Bæk, som også er §3 beskyttede vandløb, fremgår at SGAV vurderer, at der efter omlægning af vandløbsstrækningerne vil være behov for supplerende vandløbsvedligeholdelse i en overgangsperiode, for at sikre at der ikke sker en tilgroning af vandløbsstrækningerne i perioden frem mod at træerne bidrager med den ønskede skyggeeffekt. Vilkår 15 fastsætter krav om plantning af træer på udvalgte vandløbsstrækninger og supplerende vandløbsvedligeholdelse. SGAV vurderer træplantning og supplerende vandløbsvedligeholdelse understøtter en naturforbedrende udvikling af de omlagte beskyttede vandløbs naturtilstand.

6.4.1.5.1 Vurdering beskyttede vandløb

Bygherre vurderer at forlægninger eller bundhævninger af eksisterende beskyttede vandløb, samlet set forbedrer naturtilstanden i vandløbene.

SGAV vurderer at restaurering af delstrækninger af de beskyttede vandløb, enten ved genslyngning af profiler eller ved at hæve vandløbsbunden så vandløbet løftes op i terrænet, vil have en naturforbedrende effekt på vandløbet efterfølgende, hvor tiltagene vil bidrage til mere varieret struktur og strømningsforhold i vandløbet til gavn for plante- og dyrelivet som er tilknyttet vandmiljøet. Alle anlægstiltagene med forlægninger eller bundhævninger af eksisterende beskyttede vandløb, samt etablering eller udskiftning af broer over beskyttede vandløb kræver dispensation fra naturbeskyttelsesloven og tilladelse efter vandløbsloven fra kommunen.

6.4.1.6 Vurdering af beskyttet natur

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at bygherre gennemfører afværgetiltag for at sikre mindst mulig negativ påvirkning af naturområder i og omkring projektområdet i anlægsfasen. Som en integreret del af anlægsarbejdet er der foretaget afværgeforanstaltninger i projektet jf. afsnit 4 og vilkår i afsnit 5, der skal sikre mindst mulig påvirkning af eksisterende naturarealer. Afværgeforanstaltningerne skal sikre, at der hverken i anlægs- eller i driftsfasen sker en negativ påvirkning af de beskyttede naturarealer, der har afgørende betydning for naturtilstanden.

Samlet set forventer bygherre, at projektet vil forbedre den samlede naturtilstand i projektområdet ved at hæve det terrænnære grundvand, så der genskabes naturlig hydrologi i naturområderne inden for projektgrænsen, som under de nuværende forhold er præget af en betydelig negativ påvirkning fra den kunstige afvandingstilstand. Bygherre vurderer at etableringen af mindre vandhuller og genslyngning af vandløbene i projektområdet vil være med til at skabe en betydelig og varieret mosaik af fysiske forhold, der danner grundlag for nye forskelligartede levesteder for dyr og planter i projektområdet, som vil gavne biodiversitet bredt. Disse fysiske tiltag vil forbedre det samlede naturgrundlag betragteligt inden for projektområdet til gavn for de eksisterende naturarealerne og danne grundlag udvikling af nye naturområder.

SGAV vurderer at med inddragelse af afværgeforanstaltningerne og vilkår i afsnit 4 og 5 sikres at de midlertidige tilstandsændringer og påvirkninger af de berørte områder minimeres mest muligt og der derved ikke sker væsentlige påvirkninger af de beskyttede naturområder i anlægsfasen. Projektet vurderes at medvirke til at forbedre naturområdernes tilstand og skabe større sammenhæng mellem naturområderne i driftsfasen. Det skyldes især ekstensivering med ophør af brug af sprøjtning og gødskning på omdriftsarealer. For de to engområder der overrisles med drænvand vurderer SGAV at dette ikke at medføre en afgørende forrykning af tilstanden i hele engområdet. SGAV vurderer derfor, at tilstandsændringen kan accepteres for de to konkrete områder, set i sammenhæng med, at engenes tilstand i øvrigt vil blive forbedret i driftsfasen på grund af genskabelse af naturlig hydrologi og ekstensivering. Endvidere plantes der træer i brinkzonen langs med vandløb, som omlægges gennem 3 beskyttede engområder. SGAV vurderer ligeledes at træerne ikke medfører en afgørende forrykning af tilstanden i hele engområdet og at påvirkningen kan accepteres for de tre konkrete områder, set i sammenhæng med, at engenes tilstand i øvrigt vil blive forbedret i driftsfasen på grund af genskabelse af naturlig hydrologi og ekstensivering. I forbindelse med projektet etableres flere sjapvandsområder og afskrab. Tiltagene vil blive gennemført i naturområder der alle er med en moderat til dårlig naturtilstand (III-V). Arealerne hvor sjapvandsområderne etableres har en ensartet plantesammensætning, som er generelt forekommende indenfor for de omhandlede

naturarealer. SGAV vurderer derfor at tilstandsændringerne kan accepteres på de pågældende arealer idet formålet med etablering af sjapvandområderne og afskrab er at forbedre naturtilstanden i de konkrete arealer som tiltagene udføres i.

6.5 Friluftsliv og rekreativ værdi

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at der i nærheden af projektområdet ikke er mange offentlige stier og kun ganske få ruter at vandre og cykle på. Den nuværende benyttelse af projektområdet omfatter jagtinteresser og vandrestier via de eksisterende grusveje, Hulbækvej, Kvorning Møllevvej og langs den nordlige kant af projektområdet. Derudover benyttes Nørreå til kanosejlads og i mindre omfang til lystfiskeri.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at projektet vil få en positiv indvirkning på friluftslivet og de rekreative muligheder i området. Samlet set vurderes det i miljøkonsekvensrapporten, at projektet skaber grundlag for flere friluftsliv og rekreative muligheder i området til forbedring af den menneskelige sundhed og mulighed for bedre oplevelse af naturen.

Metode og datagrundlag

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at der igennem interviews med lodsejere og dialog med lokal stigruppe er opnået en betydelig viden om den rekreative udnyttelse af området. Der er ikke mangel på viden som grundlag for vurderingen af projektets påvirkning af friluftsliv og rekreativ værdi.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at, friluftslivet i området ikke påvirkes i væsentlig grad under anlægsfasen, da der fortsat vil være adgang til området via eksisterende stier og veje. Tilstedeværelsen af anlægsmaskiner kan give forstyrrelser af den rekreative oplevelse, herunder jagt. Forstyrrelsen vurderes af bygherre at være lokalbegrænset og kortvarig. Kanosejlads kan foregå uforstyrret på trods af anlægsarbejderne.

Af miljøkonsekvensrapporten fremgår, at ekstensivering af landbrugsarealer og mere terrænnært grundvand vil medføre flere naturlige remisser og skabe et bedre grundlag for fugle og øvrigt vildt i området til gavn for jagtinteresser mens det eksisterende lystfiskeri i Nørreå ikke påvirkes af projektet.

De nye stier etableres i minimum 50 meters afstand til eksisterende beboelser (afværgeforanstaltning nr. 21 i afsnit 4). Ved etablering af de planlagte stier vil blive skabt et større og sammenhængende stinet i området. Det sammenhængende stinet vurderes af bygherre at øge den rekreative værdi betydeligt i hele området.

På baggrund af de bløde terrænforhold, er det svært at anvende stierne i projektområdet med heste, men projektet giver mulighed for ridning på mindre strækninger i kanten af området, hvor ridestier afmærkes så de følger eksisterende grus- og markveje.

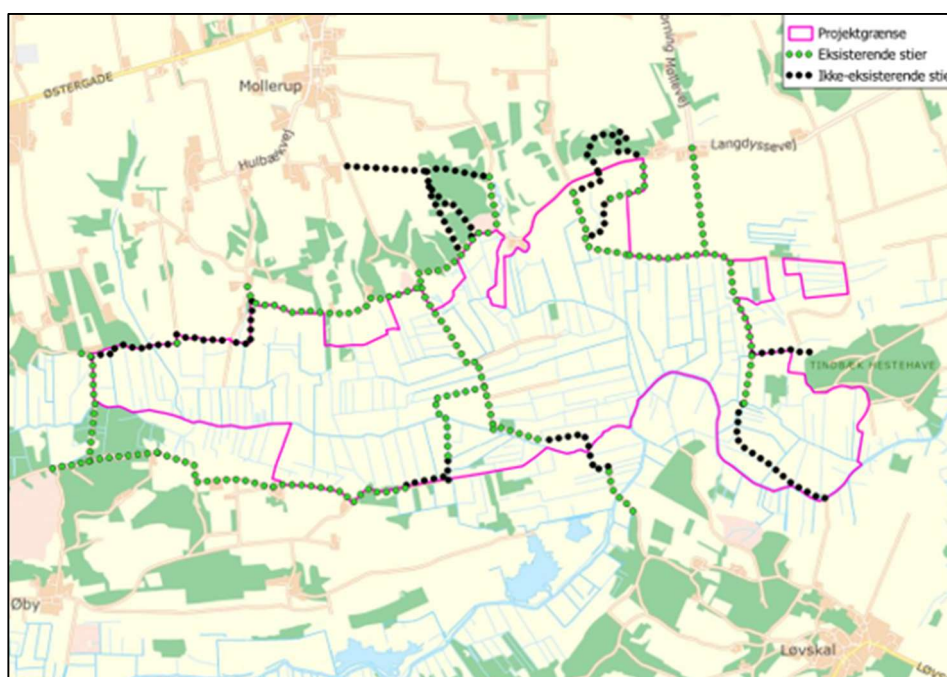
Bygherre vurderer at projektet skaber grundlag for flere friluftsliv- og rekreative muligheder for borgerne i området, og at projektet vil få en positiv indvirkning på disse. Bygherre vurderer at det ikke vil være relevant at igangsætte afværge eller overvågning ift. friluftsliv og rekreative værdier og vurderer samlet at projektet skaber grundlag til forbedring af den menneskelige sundhed og mulighed for bedre oplevelse af naturen.

Projektet omfatter etablering af to permanente p-pladser (O1 og O4) samt afmærkning af trampestier inden for projektområdet til gavn for besøgende i området. Trampestierne markeres alene som spor i landskabet på det eksisterende terræn og plantedække uden nogen form for anlægstekniske tiltag. Endvidere etableres rørbroer og spange der er med til at sikre, at der fortsat er mulighed for færdsel i området for mennesker og græssende dyr.

Kumulation med øvrige stiprojekter i tilknytning til projektområdet

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der i tilknytning til projektet er planer om at Viborg Kommune etablerer stier og parkeringspladser med afsæt i en lokal landskabsstrategi, som yderligere understøtter det stiforløb og de adgangsmuligheder, som etableres i forbindelse med dette projekt inden for projektgrænsen.

Ved gennemførelse af øvrige naturgenopretningsprojekter omkring Nørreådal, skabes større sammenhængende naturområder med store naturværdier, hvilket øger oplevelsesmulighederne ved eksisterende stisystem samt øger potentialet for skabelse af større sammenhængende stisystemer, hvilket betegnes af byherre som en positiv kumulativ effekt.

Figur 6-41. Der etableres kun trampestier inden for projektområdet med Klima-lavbundsprojektet Kvorning, mens Viborg Kommune står for etableringen af stier og p-pladser uden for projektgrænsen. Fra figur 34 i miljøkonsekvensrapporten.

Det indebærer blandt andet at Viborg Kommune etablerer stiadgang over Nørreå, hvorved der kan etableres sammenhængende sti til Løvskaal. I den centrale del af projektområdet har Viborg Kommune mulighed for at etablere en parkeringsplads nord for projektområdet ved Langdyssevej med adgang til udsigtspunkt og tiltænkt formidling af den særlige natur, der er i dette område. Fra parkeringspladsen er der stiadgang ad eksisterende grus og markveje mod syd, og der bliver skabt adgang mod Tindbæk Hestehave.

Længere mod vest, nord for projektområdet har Viborg Kommune desuden etableret en sti langs nyt skel efter jordfordelingen på matr.nr. 8ad og 6y Møllerup By, Ørum og igennem matr.nr. 8ab Møllerup By, Ørum, som vil have adgang for ridende og parkering på græsområde. Herfra skabes der adgang mod vest til Ø-bakker.

De konkrete stier, som medtages i klima-lavbundsprojektet Kvorning, er den delstrækning af stisløjfen ved Langdyssevej, som er beliggende inden for projektgrænsen. På nordsiden vil der, som led i projektet, blive afmærket en trampesti, som fører op til en flot udsigt ud over området, og hvor der etableres en parkeringsplads (O1). Stisløjfen syd for vejen vil også kunne benyttes af ridende.

Ved gennemførelse af øvrige projekter omkring Nørreå, skabes større sammenhængende naturområder med store naturværdier, hvilket øger oplevelsesmulighederne ved eksisterende stisystem samt øger potentialet for skabelse af større sammenhængende stisystemer, hvilket betegnes som en positiv kumulativ effekt.

6.5.1 Vurdering af friluftsliv og rekreative interesser

Samlet set vurderer bygherre at der i anlægsfasen vil være mindre påvirkning af friluftslivet og rekreative interesser, men at påvirkningen vil være af underordnet betydning. I driftsfasen vurderer bygherre at projektet vil påvirke friluftslivet og de rekreative værdier positivt, uden negativ indvirkning på naturbeskyttelsesværdierne inden for projektområdet.

SGAV vurderer på baggrund af oplysningerne i miljøkonsekvensrapporten, herunder ovenstående, at projektet ikke påvirker friluftslivet eller den rekreative værdi væsentligt i anlægsfasen og at projektet vil medføre en positiv påvirkning på friluftslivet og de rekreative værdier i området i projektets driftsfasen. Det begrundes af SGAV med at der med projektet skabes et ca. 505 ha stort sammenhængende område, der efter projektrealiseringen vil udvikles til naturarealer og eventuelt drevet ekstensivt i form af græsning eller ved høslæt. Projektet vurderes at understøtte oplevelsesmuligheder for gående og ridende, via stisystemer primært i kanten af projektområdet, men også ved trampestier kun for gående gennem området. Projektet vil med gennemførelse af de planlagte afværgeforanstaltninger ikke medføre en væsentlig påvirkning af lystfiskeriet i Nørreå. Restaureringer af vandløb i området vurderes at medvirke til forbedring af vandløbsforholdene for fisk. I forhold til jagtinteresser vurderes at tilgrænsende arealer vil kunne opleve en stigning i vildtet som følge af den øgede andel af naturområder. Det vurderes på den baggrund, at projektet ikke vil medføre en væsentlig negativ påvirkning i forhold til jagt.

SGAV vurderer samlet set, at projektet vil udgøre en positiv påvirkning i forhold til de rekreative forhold, da der åbnes op for en mere varieret og med tiden landskabeligt mere attraktiv benyttelse af området som potentielt kan tilgodese flere forskellige brugere.

6.6 Råstoffer

Projektet grænser i den østlige del af projektområdet op til udpegede råstofområder, hvor Randers Tegl indvinder ler i umiddelbar nærhed til projektet vist i Figur 6-42 herunder. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at projektet er afgrænset og projekteret, så der ikke vil ske påvirkning af disse indvindinger og råstofudpegninger.

Figur 6-42. Kort der viser Regionens udpegede råstofområder, ved den østlige del af projektområdet. Fra MiljøGis.

Metode og datagrundlag

Datagrundlaget for vurderingen består af målinger af grøftbunde mv. fra forundersøgelsen, som er suppleret under detailprojektet. Derudover er vurderingen foretaget ud fra de projekterede tiltag og modelberegne afvandingsmæssige konsekvenser. Der er alene fokuseret på en vurdering af udvalgte nærliggende områder, hvor der er givet tilladelser til råstofindvinding af ler til Randers Tegl (Tindbæk I og II). Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten at der ikke mangler viden i forhold til den beskrevne konsekvensvurdering.

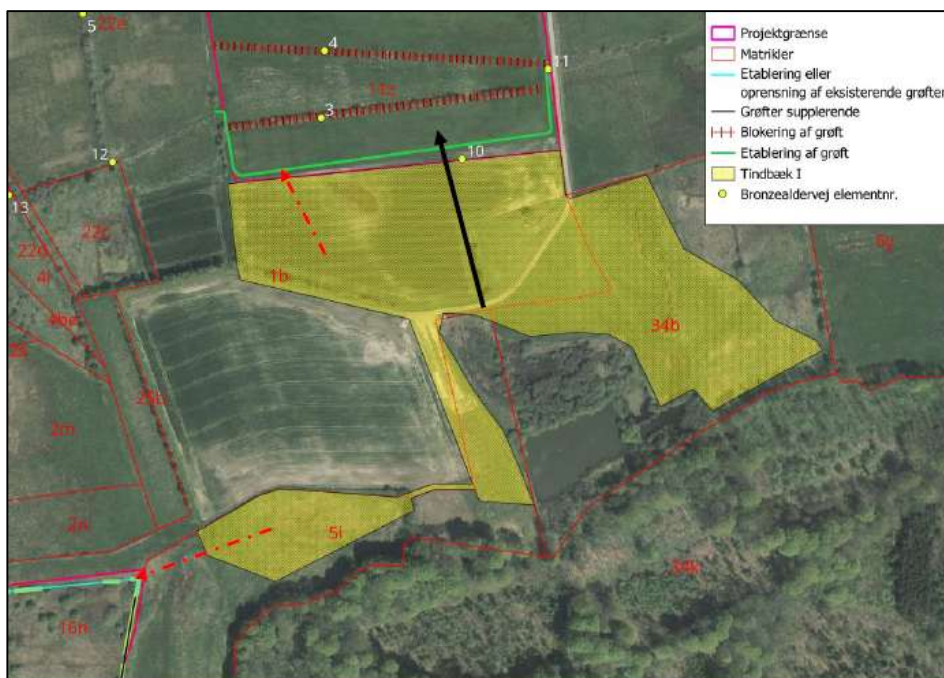
Projektområdet overlapper med råstofgraveområde Hammershøj NV på matriklerne 13g, 16n, 2aa og 4ci, Kvorning By, Kvorning samt råstofgraveområde Hammershøj Midt-Vest på den sydlige del af matrikel nr. 11z, Kvorning By, Kvorning. Der er ikke meddelt råstof tilladelser i de mindre overlappende områder.

Tindbæk I

Anlægsfasen: Råstofindvindingsområdet Tindbæk I afvandes både mod nord og mod vest ind i projektområdet, vist i Figur 6-43 herunder.

Matr.nr. 5i Tindbæk By, Skjern:

For den sydlige del af råstofindvindingsområdet, beliggende på matr.nr. 5i, Tindbæk By, Skjern, afvandes arealet til eksisterende grøft, som løber langs med projektgrænsen ved matr.nr. 16h og 14t, Kvorning By, Kvorning, se Figur 6-43 herunder og bilag 6.15. Grøften oprenses og etableres over en samlet strækning på 400 m med en bundbredde på ca. 0,5 m og et anlæg på 1:1,5. Derved sikrer bygherre at grøften er fuldt funktionelt, når projektet realiseres og vurderer at afvandingen af indvindingsområdet beliggende på matr.nr. 5i, Tindbæk By, Skjern vil være upåvirket af projektet (afværgeforanstaltning nr. 22 i afsnit 4).

Figur 6-43. Etablering af ny grøft (grøn linje) ved Tindbæk I. Afvandingsretning fra råstofindvindingsområde Tindbæk I er angivet med rød stiplede linje med pil. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 48. (den sorte pil angiver en længdeprofil der fremgår i figur 47 i miljøkonsekvensrapporten).

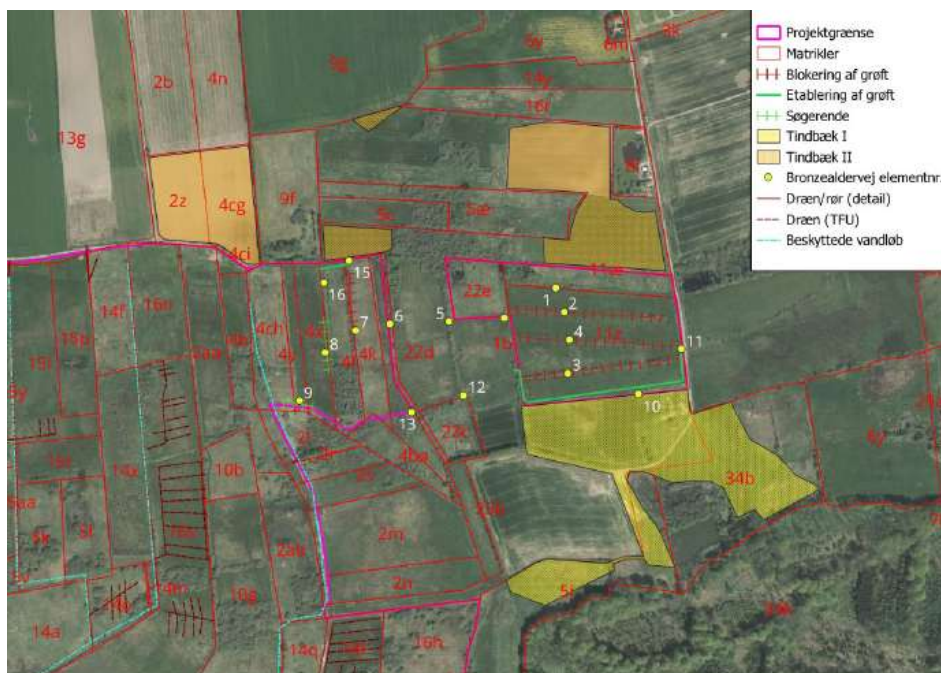
Matr.nr. 1b, Kvorning By, Kvorning og 34b, Tindbæk By, Skjern:

For den del af indvindingsområdet beliggende på matr.nr. 1b Kvorning By, Kvorning og 34b, Tindbæk By, Skjern, som afvander mod nord langs projektgrænsen, etableres en afskærende grøft på matr.nr. 11z Kvorning By, Kvorning, vist som grøn linje på Figur 6-43 og bilag 6.15. Derved sikrer bygherre at afvandingen fra arealerne uden for projektområdet ikke påvirkes af projektet (afværgeforanstaltning nr. 22 i afsnit 4).

Tindbæk II

Matr.nr. 2z og 4cg, Kvorning By, Kvorning vestlige del

Anlægsfasen: Den vestlige del af indvindingsområde, Tindbæk II, er beliggende nord for projektområdet på matr.nr. 2z, og 4cg, Kvorning By, Kvorning vist på Figur 6-44 herunder og bilag 6.12. Alle eksisterende afløb fra indvindingsområdet nord for projektområdet sikres fri afstrømning ind i projektområdet og videre frem til Nørreå. Dette omfatter blandt andet Flarup Bæk vest og Flarup Bæk øst, samt opmålte dræntilløb fra matr.nr. 13g, Kvorning By, Kvorning. Projektet omfatter sløjfning af grøft G86-G88 mellem matr.nr. 2aa og 4b Kvorning by, Kvorning, men der opretholdes frit afløb fra dræntilløbet og dermed uændrede afvandingsforhold i råstofindvindingsområdet matr.nr. 2z og 4cg, Kvorning By, Kvorning.

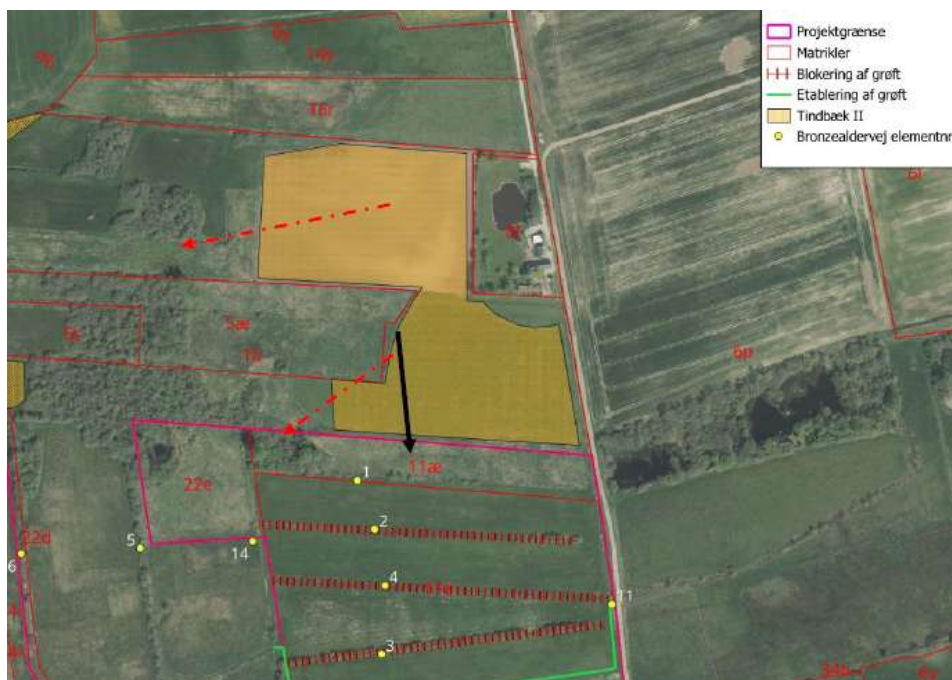
Figur 6-44. Oversigtskort med nuværende råstoffilladelser fremsendt af Randers Tegl A/S navngivet Tindbæk I (gul) og Tindbæk II (orange). Matrikelgrænser er angivet med rød streg og projektgrænsen (pink streg). Fra miljøkonsekvensrapporten figur 46.

Matr.nr. 1b, Kvorning By, Kvorning centrale del

Den centrale del af indvindingsområde Tindbæk II på matr.nr. 1b, Kvorning By, Kvorning ligger nord for projektområdet (ved elementnr.15 på Figur 6-45). Inden for projektgrænsen syd for indvindingsområdet etableres en afskærende grøft på matr.nr. 4l og 4k, Kvorning By, Kvorning, vist med grøn linje på Figur 6-44 og på bilag 6.12. Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at afvandingsforhold på areaerne uden for projektområdet er sikret opretholdt med etablering af den afskærende grøft (afværgeforanstaltning nr. 22 i afsnit 4). Deraf vurderer bygherre, at projektet ikke påvirker indvindingsområdet matr. 1b, Kvorning By, Kvorning.

Indvindingsområdet længst mod øst på Figur 6-45 og nord for projektområdet ligger terrænmæssigt ca. 1 m højere end projektområdet og afvander delvist mod syd og mod vest. For den del af området, som afvander mod vest, sker dette til bestående grøfter, som ikke ændres i forbindelse med realiseringen af projektet, vist på Figur 6-45 herunder.

En del af indvindingsområdet afvander mod syd langs projektgrænsen. I dette område ligger et mindre delområde af indvindingsområdet lavt i terrænet og højdeforskellen imellem det fremtidige vandspejl i projektområdet og vandspejlet er under 1 m. For at sikre afvandingsforhold i denne lavtliggende del af indvindingsområdet opretholdes eksisterende grøft beliggende på matr.nr. 11

Figur 6-45. Projekttiltag syd for Tindbæk II i projektområdets østlige del. Afvandingsretning fra råstof-indvindingsområdet er angivet med rød stiptet linje med pil. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 54. (den sorte pil angiver en længdeprofil der fremgår i figur 53 i miljøkonsekvensrapporten).

Driftsfase Tindbæk I og II

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at bygherre sikrer, at det fortsat vil være muligt at aflede vand fra indvindingsarealer uden for projektområdet til bestående vandløb og grøfter inden for projektområdet til samme niveau, som før projektet realiseres. Det sikres alene, at det eksisterende afvandingsniveau kan opretholdes. Deraf vurderer bygherre, at projektet er afgrænset og projekteret, så der ikke vil ske afvandingsmæssige påvirkninger af omkringliggende arealer, og at der ikke vil ske en påvirkning af de godkendte råstofindvindinger Tindbæk I og Tindbæk II og råstofudpegninger.

Bygherre vurderer at de nye afskærende grøfter, der anlægges imellem projektområdet og indvindingsområderne, i tilstrækkeligt omfang sikrer fortsat afvanding af indvindingsområderne og kan også varetage afvandingen af de sæsonbetonede udsving i tilstrømmende vand. På bilag 7.1 til miljøkonsekvensrapporten fremgår en vandløbs-oversvømmelse af projektområdet, under nuværende forhold, med vand fra Nørreå og Søbæk ved en meget stor afstrømning (medianmaksimum) svarende til en større nedbørshændelse om vinteren. Ved en klimafremskrivning med mere nedbør og afstrømning vil de oversvømmede områder ikke i nævneværdigt omfang række længere ud i terrænet på grund af terrænets bufferkapacitet til at opmagasinere store mængder vand. Bygherre vurderer derfor, at oversvømmelsen med vandløbsvand ved en klimafremskrivning ikke rækker ind og påvirker indvindingsområderne.

SGAV vurderer at der med afværgeforanstaltningerne i afsnit 4, om etablering af afskærende grøfter eller oprensning, jf. Tabel 6.13, sikres de afvandingsmæssige interesser for de omkringliggende godkendte råstofområder opretholdes.

Table 6.13. Oversigt over afskærende grøfter eller oprensning af grøfter der sikrer opretholdt afvanding.

Indvindingsområde	Anlægsfase	Driftsfase
Tindbæk I, matr.nr. 1b, Kvorning By, Kvorning samt 5i, og 34b, Tindbæk By, Skjern	Eksisterende grøft, som løber langs med projektgrænsen ved matr.nr. 16h og 14t, Kvorning By, Kvorning oprensnes og etableres over en samlet strækning på 400 m med en bundbredde på ca. 0,5 m og et anlæg på 1:1,5, vist på figur 48 i miljøkonsekvensrapporten	afvandingsforholdene sikres.
Ved Tindbæk I, matr.nr. 11z og 1b, Kvorning By, Kvorning	Afskærende grøft etableres på matr.nr. 11z, Kvorning By, Kvorning vist på figur 45 og 48 i miljøkonsekvensrapporten	afvandingsforholdene sikres.
Ved Tingbæk II, centrale del, matr.nr. 4l og 4k, Kvorning By, Kvorning	Afskærende grøft etableres på matr.nr. 4l-4k, Kvorning by, Kvorning, vist på figur 52 i miljøkonsekvensrapporten	Afvandingsforholdene sikres.

6.7 Kulturarv og arkæologi

Kulturarv omfatter dels den synlige kulturhistorie over jorden (fredet fortidsminde) og dels den arkæologiske kulturarv i jorden. Af miljøkonsekvensrapporten fremgår kulturarvsarealer og fortidsminder i og omkring projektområdet.

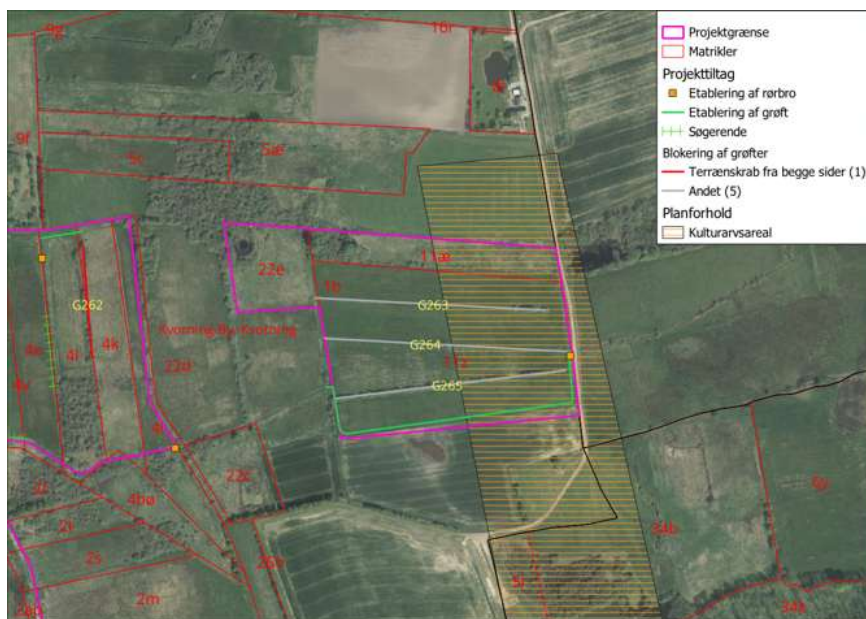
Metodebeskrivelse og datagrundlag

Viborg Museum har den 12. april 2021 afgivet en foreløbig udtalelse i henhold til museumslovens §§ 25-27 vedr. arkæologiske interesser i forbindelse med lavbundsprojekt ved Kvorning Enge i Nørreådalen. Af miljøkonsekvensrapporten fremgår at, der ikke er manglende viden, som har betydning for gennemførelsen af projektet, men nye fund kan få betydning for, hvor lang tid anlægsarbejdet på den givne lokalitet vil vare.

Kulturarvsareal

Den østlige del af projektområdet indeholder et kulturarvsareal af international betydning. Kulturarvsarealet omfatter en 150 meter lang bronzealdervej, der forløb tværs over det blødeste parti mellem dalens nordside og Tindbæk Hestehave (vist i Figur 6-46 herunder). Hvor bronzealdervejen passerer det laveste sted, er der bygget et anlæg med mange kraftige tilspidsede egestolper, som er rammet ned i tørvejorden. Kun en lille del af vej- og kulturanlægget er udgravet, og det er vigtigt, at resten forbliver intakt og under gunstige bevaringsforhold.

Anlægsfasen: Inden for kulturarvsarealet etableres der en ny grøft vist som grøn linje på Figur 6-46 herunder og en rørbro. Endvidere sløjfes grøfter G263, 264 og 265 ved jordopfyld.

Figur 6-46. Placering af kulturarsareal langs Bronzevej med projektiltag. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 45.

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der i forbindelse med udgravning af den nye grøft vil være stor risiko for at støde på fortidsminder, som kan skades i anlægsfasen. Bygherre oplyser, at der forud for anlægsarbejdet er igangsat en arkæologisk forundersøgelse af området i samarbejde med Viborg Museum for at belyse risikoen for at træffe fortidsminder under anlægsarbejdet, hvilket erstatter behovet for tilsyn heraf under anlægsarbejdet (afværgeforanstaltning nr. 23 i afsnit 4). Bygherre vurderer på den baggrund, at risikoen for at beskadige fortidsminder er begrænset. Det vurderes i miljøkonsekvensrapporten at lukning af grøfterne G263, G264 og G265 ikke påvirker tilstedeværelse af fortidsminder negativt, da der bliver tilkørt jord fra udgravning af vandløb eller vandhuller, til at lukke grøfterne med, så der ikke skal graves jord af i kulturarsarealet. Anlægsarbejdet i kulturarsarealet udføres efter nærmere anvisninger fra Viborg Museum (afværgeforanstaltning nr. 23 i afsnit 4). SGAV vurderer, at dette sikrer korrekt og mest hensigtsmæssigt anlægsarbejde i området, ligesom en væsentlig påvirkning af fund og fortidsminder derved forventes undgået.

Driftsfasen: Lukningen af grøfterne inden for kulturarsarealet vil bidrage til at hæve grundvandsstanden i området. Det vurderer bygherre vil have en gavnlig effekt på bevarelsen af fortidsminder i jorden, som vurderes at være bedre beskyttet imod nedbrydning på grund af iltfrie forhold i jordlagene og vurderes ikke at medføre en væsentlig påvirkning af fortidsminder og ingen negativ påvirkning af arkæologiske interesser.

SGAV er enig i denne vurdering og stiller ikke vilkår.

Fredet fortidsminde

Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at Viborg Museum konstaterer, at der inden for projektområdet er registeret 2 lokaliteter med fortidsminder. Endvidere er der i engene omkring projektområdet fundet flere enkeltfund og depotfund fra stenalder til vikingetid, så der er risiko for yderligere forekomst af ukendte fortidsminder.

Inden for 600 meter fra projektområdet er der fund af en træbygget vej og en trædestensrække, og oppe på de tørre arealer er der bopladser og grave fra oldtiden.

Fredskovsarealet Tindbæk Hestehave er omkranset af et beskyttet fredskovsdige, som perifert strejfer projektområdet. Der er ikke kortlagt andre arkæologiske fund eller fredede fortidsminder. Langs med den nordøstlige afgrænsning af projektområdet er der registreret to beskyttede sten- og jorddiger, beliggende i nordlige kant af matr.nr. 6aa, 5y og 14f, 16n Kvorning By, Kvorning. Af sagsgis fremgår endvidere beskyttet sten- og jorddige på matr.nr. 5aa Mollerup By, Ørum ved grænsen af beskyttet moseareal M18.

Anlægsfase: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at der gennemføres en omlægning af drænedning, som ligger nær den vestlige del af diget ved matr.nr. 14f, 16n, Kvorning By, Kvorning. Bygherre oplyser, at der ikke foretages tiltag i selve diget, som derfor opretholdes intakt. Derudover anlægges en midlertidige oplagsplads O5 på matr.nr. 16n Kvorning By, Kvorning med indkørsel fra Kvorning Møllevej og eksisterende markvej, så der er adgang til arealet uden at påvirke diget. Ligeledes etableres en midlertidig oplagsplads O2 på matr.nr. 5aa Mollerup By, Ørum. Der udføres ikke tiltag i digerne og bygherre vurderer deraf, at projektet ikke påvirker de beskyttede sten- og jorddiger i anlægsfasen.

Driftsfasen: Det fremgår af miljøkonsekvensrapporten, at bygherre vurderer, at digerne ikke påvirkes af den hævede vandstand i området, hvilket begrundes med, at digerne er beliggende uden for projektområdet, hvor der ikke er en afvandingssæsig påvirkning af terrænet. I samarbejde med Viborg Museum udarbejder bygherre en plan for eventuelle prøvegravninger og plan for løbende overvågning under anlægsarbejdet med etablering af grøfter omkring bronzealdervej.

SGAV finder ikke anledning til at stille vilkår til forholdet da hensynet til kulturarv under anlægsarbejder er varetaget i museumsloven. Hvis der opdages fortidsminder i forbindelse med de forskellige arbejdsprocesser, skal arbejdet standses, og det ansvarlige museum tilkaldes, så det sikres, at fortidsmindet så vidt muligt bliver bevaret, jf. museumslovens § 27 stk. 2.

6.8 Alternativer

Der er ikke indkommet rimelige alternativer under høringen, så det er alene o-alternativet, der indgår i bygherres miljøkonsekvensrapport. o-alternativet (o-scenariet) beskriver, hvad der vil ske, hvis projektet ikke bliver realiseret.

Klima-lavbundsprojektet har til formål at reducere udledningen af drivhusgasser fra drænede organiske jorder og bidrage med reduktion af kvælstofudledning til kystvande. Dette opnås med projektet ved at genskabe naturlige hydrologiske forhold, som begrænser den mikrobielle omsætning i de organiske jorder og ved at tinglyse en vådområdedeklaration, der sikrer den naturlige hydrologi og ekstensivering af landbrugsarealerne med ophør af brug af gødning og sprøjtning. Derudover understøtter projektet Natur 2000-områdets indsatsprogram inden for de specifikke retningslinjer. Et af projekttiltagene er genslyngning af målsatte vandløb, hvilket bidrager til opnåelse af vandområdeplanernes miljømål om god økologisk tilstand.

Ved o-alternativet, som vil være hvis projektet ikke realiseres, fastholdes udledning af 16.638 ton CO₂ pr. år til atmosfæren, som følge af den eksisterende arealanvendelse. Ligeledes vil der fortsat være en udledning på 10,6 ton kvælstof til kystvandet, hvis projektet ikke bliver realiseret. I forhold til Natura 2000-området, vil der også fortsat være et indsatsbehov i forhold til at skabe økologisk integritet inden for området, så det kan rumme flere levesteder for stor vandsalamander og spidssnudet frø.

Bygherre vurderer det mindre sandsynligt, at der kan udvikle sig levesteder for områdets øvrige udpegningsarter, som grøn kølleguldsmed. I forhold til de naturbeskyttede områder vil der fortsat være spredte eng- og moseområder, hvoraf en stor del vil være under tilgroning. De vandløb, som dels er beskyttede og som indgår i vandområdeplanen med miljømål, vil fortsat have en ringe til moderat økologisk tilstand og dermed ikke opfylde vandområdeplanens mål om god økologisk tilstand.

På baggrund af bygherres miljøkonsekvensrapport er det SGAVs vurdering, at der ikke findes rimelige alternativer til projektet og dets særlige karakteristika.

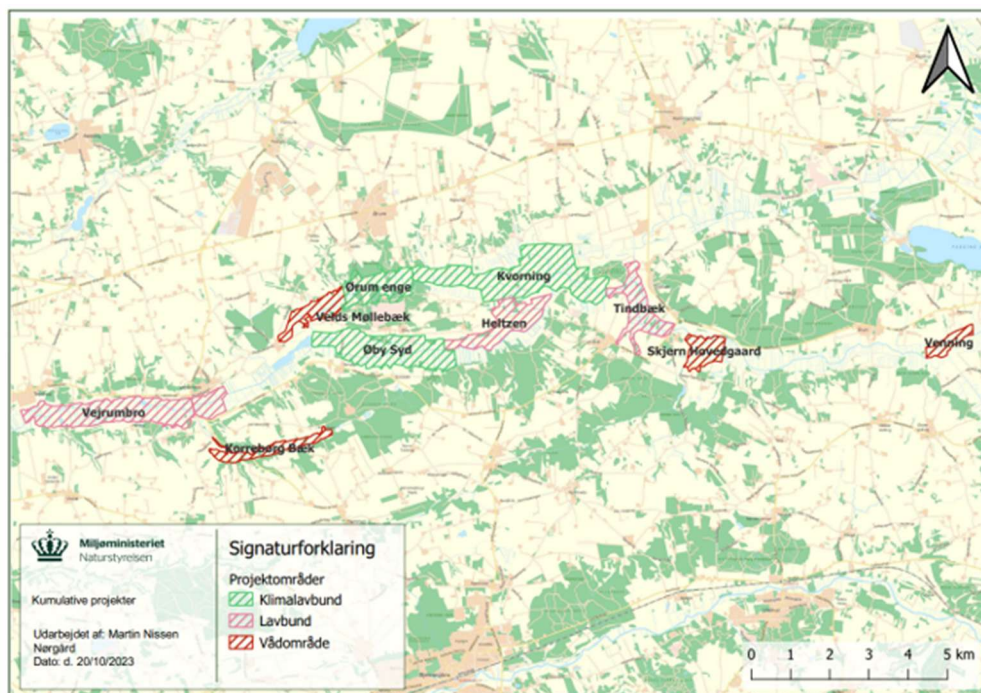
Hvis projektet ikke realiseres, vil dette ikke medføre de forventede positive effekter, som klima-lavbundsprojektet medfører i relation til både reduktion af udledning af drivhusgasser ved genskabelse af naturlig hydrologi inden for projektområdet, der understøtter udvikling hen mod en gunstig bevaringsstatus af eksisterende habitatnaturtyper og arter i habitatområdet samt reduktion af udledning af kvælstof til kystvandet, hvilket forbedrer vandmiljøet.

I forhold til projektets formål vurderer SGAV, at det er belyst, at nul-alternativet ikke vil medføre den nødvendige mulighed for at reducere CO₂ belastningen og den reducerede udledning af kvælstof til kystvandet. Derudover vil der ikke være en forbedring af naturforholdene i området.

6.9 Kumulation med andre projekter

Projektet medfører at der genskabes naturlige hydrologiske forhold i ådalen og landbrugsarealer ekstensiveres, hvilket bygherre vurderer vil bidrage til, at der genskabes naturlige og oprindelige landskabselementer langs Nørreå i sammenhæng med de øvrige vådområdeprojekter omkring Nørreådalen. Derved skabes større sammenhængende naturområder med store naturværdier, hvilket vurderes af bygherre som en positiv kumulativ effekt. Det vil medvirke til at sammenbinde og forbedre naturtilstanden i eksisterende naturområder, så der skabes store sammenhængende naturområder med en mosaik af velfungerende våde og tørre enge, som der tidligere har været langs Nørre Å. Projektet samt øvrige tilstødende projekter, som angivet i Figur 6-47, vil således understøtte Viborg Kommunes kommuneplan om, at området er et højt prioriteret natur- og landskabsområde.

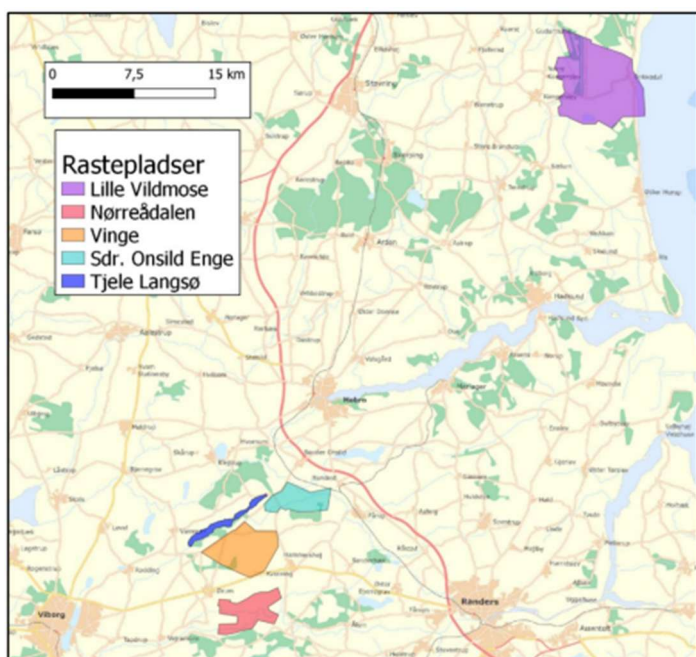
De seneste år er der gennemført lavbundsprojektet, Heltzens Enge (i tilknytning til Nørreå, syd for projektområdet) og vådområdeprojektet, Velds Møllebæk (tilknyttet Velds Møllebæk, vest for projektområdet), som begge ligger i tilknytning til Nørreådalen og bidrager til at skabe et større sammenhængende naturområde.

Figur 6-47. Placeringen af planlagte eller gennemførte vådområde- eller klima-lavbundsprojekter i oplandet til Randers Fjord. Fra miljøkonsekvensrapporten figur 135.

Projektet medfører en reduceret kvælstofudledning på 8,8 t N/år, hvilket i kumulation med øvrige realiserede og planlagte projekter vil bidrage væsentligt til opnåelse af miljømål for vandområdet Randers Fjord. Ligeledes vil kumulationen af fosforfrigivelse og -tilbageholdelse i realiserede og planlagte projekter i oplandet til fjorden bidrage til indfrielse af miljømålet for vandområdet Randers Fjord. Reduktionen i udledningen af næringsstoffer til Randers Fjord forventer bygherre vil have en positiv kumulativ effekt på de marine habitatnaturtyper og marine arter gennem en reduceret eutrofiering af fjordområdet.

Syd for Tjele Langsø ved Tjele, der ligger ca. 3-3,5 km nord-nordvest for projektområdet, er der ansøgt om etableringen af en energipark. I forbindelse med dette energiparkprojekt er der igangsat en undersøgelse af tajgasædgæssenes brug af Vinge og Nørreådal i vinteren 2023/2024. Undersøgelsen viser en stor funktionel sammenhæng mellem Nørreådal og Tjele Langsø, hvor Nørreådal og Heltzen Enge-vådområdeprojektet særligt bruges som natligt rasteområde og Tjele Langsø til den daglige fouragering for bestanden. Tajgasædgæssenes rasteområder er vist i Figur 6-48 herunder.

Figur 6-48. Definition og afgrænsning af de forskellige rasteområder for tajgasædgæs brugt i DCE tekniske rapport nr. 338 af 2025 om tajgasædgæssenes brug af rastepladserne i nord-øst-Jylland i vinteren 2024/2025.

Det fremgår af ansøgningen for Energipark ved Tjele, at der er indgået aftaler med lokale landmænd om dyrkning af 500 ha marker med afgrøder, der er interessante for fouragerende gæs, hvorved der for Energipark Tjele opretholdes fødefourageringsarealer for tajgasædgæs. Da der i afsnit 6.2.3.1.1 er vurderet, at der ikke er en påvirkning af tajgasædgæs med realisering af klima-lavbundsprojekt Kvorning, vurderer bygherre, at der ikke er en kumulativ påvirkning fra de to projekter.

De mange projekter, der er gennemført eller planlagt gennemført, vil efter en samlet realisering skabe en tæt mosaik af vådområder med mange forskelligartede levesteder for de bilag IV arter, der er tilknyttet våd natur. Bygherre vurderer, at de samlede områder vil skabe både nye yngle- og rasteområder i tilknytning til våd natur og forbedre allerede eksisterende områder og skabe biokorridorer i landskabet til gavn for arternes muligheder for spredning. Derved forbedres arternes mulighed for at kolonisering egnede yngle- og rasteområder i tilknytning til våd natur, hvor de ikke tidligere er lokaliseret.

I tilknytning til nærværende projekt er der planer om, at Viborg Kommune etablerer stier og parkeringspladser, som yderligere understøtter det stiforløb og de adgangsmuligheder, som ligger inden for projektet og som understøttes af projektet ved afmærkning af nye trampestier, udbedring af eksisterende stier og etablering af to p-pladser. Projekterne vil medvirke til at øge oplevelsesmulighederne ved eksisterende stisystem samt øge potentialet for skabelse af større sammenhængende stisystemer, hvilket bygherre vurderer som en positiv kumulativ effekt.

6.9.1 Samlet konklusion

Det er SGAVs samlede vurdering, at der ikke er uacceptable miljømæssige forhold som følge af projektet, når de stillede vilkår overholdes. Endvidere vurderes projektets miljøpåvirkninger ikke at have en sådan karakter eller omfang, der gør at, projektet ikke kan realiseres.

7. **Overvågning**

SGAV vurderer, at realisering af projektet under hensyntagen til de stillede vilkår, kan gennemføres uden behov for vilkår til overvågning, da projektet ikke medfører væsentlige skadelige indvirkninger på miljøet.

8. Offentliggørelse

Afgørelsen om at meddele § 25-tilladelse inkl. bilag vil blive offentliggjort på SGAVs hjemmeside (www.sgav.dk) den 1. juni 2026.

9. Klagevejledning

En § 25-tilladelse bortfalder, hvis den ikke er udnyttet inden for 3 år, efter at den er meddelt, jf. Miljøvurderingsloven § 39.

Afgørelsen kan påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet af enhver med retlig interesse i sagens udfald samt af landsdækkende foreninger og organisationer, der som formål har beskyttelsen af natur og miljø eller varetagelsen af væsentlige brugerinteresser inden for arealanvendelsen og har vedtægter eller love, som dokumenterer deres formål, og som repræsenterer mindst 100 medlemmer, jf. miljøvurderingslovens § 50.

Du klager via Klageportalen, som du finder et link til på forsiden af www.nmkn.dk. Klageportalen ligger også på www.borger.dk og www.virk.dk. Du logger på www.borger.dk eller www.virk.dk, ligesom du plejer, typisk med NEM-ID.

Klagen sendes gennem Klageportalen til den myndighed, der har truffet afgørelsen. En klage er indgivet, når den er tilgængelig for myndigheden i Klageportalen. Når du klager, skal du betale et gebyr, som er på 900 kr. for private og 1800 kr. for virksomheder og organisationer. Du betaler gebyret med betalingskort i Klageportalen.

Du kan læse mere om gebyrordningen og klage på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside (www.naevneneshus.dk/start-din-klage/miljoe-og-foedevareklagenaevnet/).

Miljø- og Fødevareklagenævnet skal som udgangspunkt afvise en klage, der kommer uden om Klageportalen, hvis der ikke er særlige grunde til det. Hvis du ønsker at blive fritaget for at bruge Klageportalen, skal du sende en begrundet anmodning til den myndighed, der har truffet afgørelse i sagen. Myndigheden videresender herefter anmodningen til Miljø- og Fødevareklagenævnet, som træffer afgørelse om, hvorvidt din anmodning kan imødekommes.

Klagen skal være modtaget senest fire uger efter offentliggørelsen af afgørelsen dvs. den 29. juni 2026.

SGAVs afgørelse kan indbringes for domstolene inden 6 måneder fra afgørelsens offentliggørelse.

§ 25-tilladelse

Styrelsen for Grøn Arealomlægning
og Vandmiljø
Lerchesgade 35
5000 Odense C